

**Theoricae medicinae, totam rem miro compendio
complectentes, non modo Medicis aut Chirurgis, verum &
omnibus quibus sanitatis diuitiae cordi sunt, accomodae,
atq[ue] adeo? necessariae.**

<https://hdl.handle.net/1874/437384>

gle
3
THEORICAE

MEDICINAE, TOTAM REM

miro compendio complectentes, non modò Me-
dicis aut Chirurgis, verùm & omnibus quibus
sanitatis diuitiæ cordi sunt, accommodæ,

atq; adeò necessaria. Tertio Damiano

Vissenaco Decicopolitano Doctore

& Medico & Chirurgo

Autore.

HIS ACCESSIT LIBELLVS

^{ἰδὲ τὸ ἰδιωτικόν,}
tempore quo hoc malum sæuiret
ab eodem concinnatus.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO

vt ex Diplomate Casareo in calce libri

adpresso cuius palàm est.

M. S. ad Lectorem.

Quisquis amas tenerum morbis subducere Corpus,
Hunc lege qui offertur lector amice librum.
Candidus est, nitidisq; Typis excusus, & arte
Palladia, quantum per tenebras licuit:
Cæcutimus enim quandoq; , humanaq; passi
Sertimus heu longum: parcite, nox aderat.
At si sensa tuis occurrent plæraq; votis,
Terq; quaterq; legens hæc placitura scio.
Hanc confido tibi gratam fore lector opellam,
Atq; hunc non temerè scripta dedisse Virum,
Quem licet inuidiæ morsus lacerare laboret,
Attamen hinc victor post Damianus erit.
Si qua lues liuoris erit suspecta, malorum
Inuidia est, sese desine conficiat.

ILLVSTRI AC

MAGNIFICO VIRO NOBILITATE & virtutibus clarissimo D. Nicolao Perrenotto Domino à Granduella, Sacræ Cæsareæ & Catholicæ Maiestatis Supremo Consiliario, & Sigillorum custodi, Domino colendissimo, Damianus Vissenacus Decicopolitanus

.S. Perpetuam.

Vàm mihi studio sit, vt incolumitas humana primas occupet, Vir splendidiss. eruditissimèq; licet hic conatus meus queat ostendere, in quo non illo grillatorio pede incedo quidem, sed alios subsequor nō passibus

æquis, tamen abditior quædam cupido extimis sedet præcordiis, quam licet facultas testari nequeat, sedulitas adiuuat tamen inuidiaq; exonerat. Fateor complures humeros potuisse supposuisse suos, & rueri prouinciam à me susceptam: sed quod mihi planè vindico, in illis desiderare cogor. Fecere periculum virium suarum, ac nonnum premunt in annum, iuxta illius consilium Horatii, at non ex sententia profectò. Indiget enim præsentè fragilitas humana ope, consilioq; subdito, neq; in quo expectandum sit quibusuis, ac si capienda sit Arx aut Ciuitas: ibi planè sit locus huic sen-

tentiæ, vt Scipioni Chartaginesium hosti perpetuò
placuit: quem Opt. Max. Pientissimus, Inuictissi-
musq; Princeps Diuus Carolus quintus Romanorum
Imperator semper Augustus, Anno 1536, in eiusdem
gentis arcisq; Goletę expugnatione, & regni Tuncetani
recuperatione imitari haud veritus est, certè cum
summa gloria ac laude: Cunctando enim nobis sem-
per restituit rem. Non consueuit sanè sua Maieftas
aliorum more rumores ponere ante salutem. Proin-
deq; Victoria dea prudētia Maieftatis suæ fautrix nun-
quam defutura, nullibi illi non adest. Itaq; mortales
omnes hac in re sic antecellit, vt verè Nicarchus præ-
clarissimus dici mereatur ac debeat. Quod & Papien-
se bellum anno 1514, cæteraq; subinde quotidianæ
victoriæ diuinitus prorsum concessæ per vniuersum
terrarū orbem perspicacissimè docent. O mirabile, fau-
stum, felixq; Inuictissimi Imperatoris nostri ingenium,
qui tandem (vt Vergilius ait) omnipotente Deo pla-
nè adiutore Super & Garamantas & Indos
Proferet Imperium: iacet extra sidera tellus,
Extra anni Solisq; vias, vbi cælifer Athlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum:
Huius in aduentu iam nunc & Caspia regna
Responsis horrent diuum, & Mæotica tellus,
Et septem gemini turbant trepida ostia Nili,
Nec verò Alcides tantum telluris obiuit
Fixerit Aeripidem ceruam licet, aut Erymanthi
Placarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu,
Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nisæ de vertice tigres.
Nec dubitamus inquam virtutem extendere factis.

Sed

Sed ad institutum. Ego mulierculis hac in parte im-
par inueniri nullo modo volo, quæ in ancipiti & ipso
periculi cardine longè viros antecedunt, depulso stre-
nuè quod imminebat malo, aut quoad licuit non nihil
mitigato. Debebant illi, si ingenuitaris libamenta de-
bent extimari, suam opem pariter & operam in cõmu-
nem ædere salutem. Malè enim de Republ. meretur,
quisquis consilio præstans ciuitatis incolumitatem re-
tardat, & remoris trahit tædiosis. Item & is, qui medi-
cæ rei gnarus thesauros nauati probè studii abdit, sibi
canens & Musis, haud recto iudicio facit semet humi-
volutans frustranea sui mensura, dum attolli debebat
ac doctorum censuram non abhorrere. Sunt illi hu-
manitatis totius amatores, nec statim Lælios aut Cice-
rones in aliis leuioris notæ desiderant, sed amplectun-
tur studium, atq; bonam mentem exosculantur. Non
cuius contingit Athenas adire: nec omnes Xenophon-
tes esse quimus, quem virum Musam Atticam appel-
lauit Cicero, Laërtio teste. Vnius cuiusq; vires animad-
uertendæ sunt, & metienda facultas. non idem impe-
tramus à puero, quod in viro desideramus: non à sene
belli molem: nec à muliercula dicundi iuris maiesta-
tem. In donaria Dei offert quisq; quod potest, litantq;
mola qui thus non habent. Isti excutere puerilem de-
bebant verecundiã: quæ pariter & mihi imposuit iam
dudum, & conanti assurgere immensum quantum con-
tradictorum pelagus exciuit. Hic vinci pulcherrimū
sanè: absit tamen verecundiæ vt faces quis referat. A
teneris & ignorantia rudimentis ad aliquem scientiæ
modulum euasimus. Pedetentim sunt ardua misarum
scandenda: nec statim nobis vendicamus quod à lon-
ge

ge per nebulam cernimus. Plærosq; vota sua frustran-
tur: alios in medio cursu destituunt: sunt & albæ gal-
linæ filii, quorum vota ex alto fouet Deus, & veluti si-
bi proprios vindicat. De vulgi iudicio non admodum
curandū: nam tum pessimè nos dixisse arbitremur, dū
ab illo maximè nobis applausum viderimus. Quem-
admodum enim Philosophia est paucis contenta iu-
dicibus, Cicerone in Tusculana quæstione adstipula-
tore, multitudinem ipsa fugiens consulto: ita & res
medica ad arbitros releganda examuffatos est, & ra-
ros, si in ciuitate iuxta Platonis placitum rari esse de-
bebunt. Nam controuersiarum myriades enascuntur,
si suam quisq; sententiam mordicus tueatur. At spes
affulget serenior & ingeniorū cultus, qui iam dudum
cæpit efflorescere, τὸν καρπιφόρον autumnum ac vsurariū
pollicetur. Nam sexagenarii veteres postliminio re-
deunt, & gazas impartiri contendunt posthumis, ne
sint ab hæreditate paterna alieni. Contendunt pariter
moderni, & propemodum lampada cursu eripiunt ve-
teribus, dum non solum illorum sedulitate abutun-
tur, sed & nonnihil adiiciunt. Quingentis penè annis
delituerunt puluere situq; obducti Hippocrates & Ga-
lenus, at nunc iu lucem eruti, non tam fœnus commo-
dant quàm vsuram recipiunt. At quotusquisq; vel do-
ctrina clarus ante annos aliquot fuit, qui hos è situlen-
tis locis tetro ac aspernabili odore sanè olfactantium
nares offendentibus subtrahere conatus est. Atq; vti-
nam totus viueret Hippocrates, quemadmodum illius
confectator & interpretes Galenus, nuper adeò opera
doctissimorum virorum, Thomæ Linacri præsertim &
Guilielmi Copi, quasi totus reuixit. Verùm scalmus
iste

iste quem adhuc superesse gaudemus, littori optato reddere nos poterit, & ad portum reducere. Arte hac in parte opus est, ac subremigatione pedaria. Pluraque sunt aliam induta faciem, & sicut alii dies alios item mores ferunt, ita alia ægritudinum genera diuersam medendi formulam requirunt. Hic si quis se virum ostendat, saltum & Rhodum occupauit. Huc plarique contendimus omnes, & è carcere feruentibus erumpimus rotis. Verùm præmium fert, qui prior anteuertit. Non tamen à tergo relictis desperandum arbitror, inter quos & meipsum constituo. Præclarè etiam voluisse rei publicæ, laudi ducitur, ac laudanda sedulitas, si strenuè partes suas obeat quis, non absoluto licet ad condictum opere. Quod vsu mihi venisse (vt quid eam inficias) non diffiteor in hoc conatu. Nam instituti operis ratio emunctiora postulabat, & quod demorfos saperet vngues. Veruntamen per Medicorū & philosophorum opera subcisiuis horis currenti hæc se obiecit cogitatio: Quur frustra niteris? lōgè te melius dixere tibi præuii & antistites, vt tuis hisce nugis non sit futurus locus. Sit sane inquit. Attamen nec illi omnia assequuti sunt: alicubi restitant, nonnunquam temerè asseuerant, impingunt subinde. At ego si nihil adfero, laterem laui. Neque quum condiceretur hæc opera erant in albo hoc, adeò non est illis ædita qui eam auersantur. Verùm hi mihi propitii erunt æquanimioresque; qui non aspernantur oluscula, & agrestibus instructam cœnulam pulpamentis. Qui dubias mensas tucetis constructas desiderant, cornu dapsile adeant priscorum atque adeò recentium si visum erit. Ego iter immensum modico compendio transegi, rei medicæ
summā

summam in his tribus libellis compingens, vt habeant fortè si hanc gangrænâ sustineant ipsis insidiantem vnde eam discernere queant, & iuxta malum coruum malum ouum agnoscant. Quem laborem, vbi mecum rationem iniissem, cui potissimum commendandum relinquerem, oblata est tui Mnemosyne vir omnibus numeris absolute, vt quem prudentiæ apex condecorat, & fauor erga eruditos quosq; propensus verè amabilem reddit. Quo satis ore tuis famam virtutibus addam, Augur amate Deis. Accipe igitur tuitioni tuæ dedicatam frugum primarum messem, & munus leuidentis obui accipe sinu. Quod licet sui exiguitate Magnificentiæ tuæ sit impar, tamè admissum intra memoriæ sinum, non onerabit subinde lectitatem, vt spero, nec fastidium generabit. Lege igitur, ac bonis auibus fruire, vt perpetuum valeas, & Nestoreos superes annos Meccenas colen diffime, & obseruandiss. Patrone.

Ex arce Illustriss. Principis Domini Adolphi de Borgundia D. de Beuere prope Veream Zeelandiæ.
1540. 17. Cal. Aug.

THEORICARVM

MEDICINÆ LIBRI PRIMI PARS

PRIMA DE VICTVS RATIONE

tam sanorum q̄ ægrorum agit : Cuius caput

primum de Medicinæ inuentione , de

Sectis, Sectarumq̄; auctoribus differens,

Empiricorū fœda scelera detesta-

tur . Postremo docens quæ in

victu consideranda sunt .

CAPVT PRIMVM.

Medicina ars inquam diuina in hoc traditur, inuenta vti salubrium sit corporū custos, atq; adeo conseruatric; in salubriū verò restauratrix . Non eam nunc deprædicamus quam Apollinem inuenisse opinatur Soranus ille Ephesinus: cui asti

Medicinā dedere suo peri, qua nō alia ars magis familiaris, aut amica humano generi.

pularatur immortalis ingenio poëta libro transformationis primo, quum de Apolline loquens ait:

Inuentum Medicina meum est, opifexq; per orbem Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Huius flagitio natus æsculapius, qui Hippolitum ab

Orco reuocasse & sanitati restituisse dicitur, sectam il-

lam ab omni rationis æquilibrio synceroq; medicandi

modo ac ordine longè alienissimam Empiriam nem-

pe suis persuasit: cuius consecranei quasi experimento

tumidi sunt vocati . Hunc apud inferos Stygias

Acherontis vndas minimè gratum hospitem incolen-

tem, atq; trifulco iectum fulmine detrusumq; nigan-

DE VICTVS RATIONE.

tur Poëta, quibus quod lubet licere volunt. Verum hic duos posteris Machaonem & Podalirion natos reliquit, qui inuisam hanc & fortuito magis quàm solida doctrina nitentem Empirian, longo (nempe a patris rogo) tempore abolitam, postliminio in lucem reuocauerunt. Atque sane hoc indolendum, probisquè ingeniis deplorandum, temeritatè hanc in nostra etiam tempora incidisse, ut quàm latissime radices iam egerit, & mala quædam genimina ædiderit: quæ ut auelli extirpariquè nequeunt, ita duplo afficiunt malo, dum abs Vulgo (quod veri fallitur iudicio) etiam fauorabili calculo affectentur, ac posteris veluti hæreditario iure relinquantur. Nunc in nebulones Auaricia omnium scelerum ceu fomite nihil non

Auariciam Medicus emnere ac

despicere debet, atque adeo sibi persuasum habere, studium pecuniæ non ob aliud esse debere, nisi ne sitiamus, ne esuriamus, ne algeamus: qui secus fecerit, ad proprium artis finem nunquam deueniet: quippe fieri non potest ut pecuniæ studio vehemèter detentus, artem tam arduam assequatur.

Huc Note cuius oculos ac mentem auri sacra fames perstrinxit

Empirici medicamentorum quæ obstrudunt valetudinariis vires sola obseruatione metiri consueuerunt. Quod etiam hodie non paucos qui se rationales iam esse faciunt cernimus, asseuerantes rationem non esse cur rhabarbarum bilem ducat, cur agaricus pituitam, sed hæc talia moliri per proprietatem occultam, quam Braccam (scilicet) dicunt Medicorum. Illis nimirum occultam, quos resertius ignauos cessatores, ne quid interim indignius eloquar, dixeris, quam Medicos aut rationales.

petrantes mali, in erroneos platearios, in ideotas, & Mulierculas sacrilegasquè nouercas non paucas ceu Harpyas sub atro religionis habitu, vel Hecates illius veneficæ filias hæc malorum Ilias coincidit, susque deque habentes, auriis scientia ductrice vera antidota concinnent, quibus mortis acumina abigere queant. Quippe post habitum medicæ rei rationibus, morborum causas scrutari, anticipatesque curas animaduertere (nam febres dicunt quosque morbos, nullo discrimine ducti) resugiunt omnino, aut penitus ignorant. Aegrotos præterea

ne vni

ne vmbra quidē dispositionis naturalis aut ordinis de-
biti obseruātes, morborūq; acutorū ac remissorū ne-
sciētes media, ignari deniq; herbipotentū virium, ve-
nena non raro pro remediis sorbere cogunt, idem Re-
ceptę (quod aiunt) genus in diuersis inter se morbis nō
verentes obtrudere. Quibus profectō quæ nex? quæ
crux? quod suppliciorū non competat mare? Imo isti
veluti Capniopola ille, proprio digni erant adigendi
tormēto, & mali consilii luituri pœnas. Quare his ad
Garamātas & Indos ablegatis, nos cæteris accingamur.
Nec enim his euincēdis operam insumendā existimo,
qui temeritate plus agētes q̄ veritate, populi aures fal-
lacibus diuitant verbis, præterea nihil solidi exhiben-
tes. Quid enim p̄ Deos cōmodi præstāt? quid, pmouēt?
Imo, vbi subinde sex solidos menses ægros morbo ad-
huc eis incognito laborātes pharmacis mendacib. medi-
cati sunt, aut manet quod principio eos acceperat ma-
lū, aut in deterius qd prolabūtur, vt iam omnis sit spes
adempta salutis. Quis nō hanc infelicitatem deplorēt
qua sese homines induunt, & mille periculis obiectan-
tur, dum ab his auxilia sperant, quibus præsentius est
occidere q̄ viuificare, innumeris interim mortis nebu-
lis excitantibus. Atqui spero q̄ Nemesis in hos breui
summo supplicio animaduertet. Qua iam ratione Ci-
uitatum gubernatores excusandi veniunt, qui talium
facem nō exturbant? qui diras has Cloes, quid dicam
dulces has Syrenas veneficas illices Scylleum quiddā
renidentes, & mille mendaciorū cuniculis circūseptas
admittunt, præmiisq; dignantur? Atq; hoc magis in-
dolendum, cum sit periculosa huius artis professio, esse
A. ii. tamē

DE VICTVS RATIONE.

tamen quod plures, qui talibus vitam suam malunt committere quam verè medico: adeoque vulgus hominum amat decipi. Et nisi statim temeritate quadam procul inspecto lotio pronuncies sexum, ætatem, morbum & morbi causam, medicum non credunt. Ita illotis pedibus ad hanc prorumpitur, quasi passim quiduis licere putent quibus odor quispiam medicinæ afflauit. At vero assentatoria illa artis professio, coquinarie apud Platonem affimulatur, quæ non quod optimū est, sed quod dulcissimum præbens, plurimos in nassam coniecit. Itaque ipsa extra omnem aleam veræ incomparabilis medicinæ, magis assentationis quam artis solidæ particula esse conuincitur hac tempestate. Iecirco pleraque Ciuitates multa laude dignæ censentur, quæ taliū deploratā & perditam nequitam (de Empiricis sermo est) suis prohibent & arcent finibus: & si irreperint, clanculo exigunt, atque exterminant. Celebrantur & hinc, nam & cōmunitatis tuitioni student incolumitatiq; & cæteris exemplo sunt, ne talibus postremis studiis audeant incommodare plebi, atque adeo sibi ipsis. Sed quò feror? Nam dum toti his Præstigiaticibus & planis salutis hominum exhibendis operam nauamus, metuendum, ne Æthiopem dealbasse, aut rixosæ mulieri silentium indixisse videamur, vtrumque enim impossibilitatis notam subit, & desperabile diiudicatur. Quibus autem fecus videbitur, & escam illam malorum, voluptariā scilicet & culinariam lænam suauitatemq; conlectari placet, suo faciant incommodo per me licebit, tantum ne dicantur huic albo inscripti: neque enim cum condiceretur hæc opera, vt Plinianis vtar verbis, illorū est habita ratio, qui frustrā rei medicæ student se calculo

asse

afferere, quum toto (vt aiunt) aberrant cælo: & satis à
 plerisq; animaduersum est (quibus & nos quantiquan-
 ti sumus, accedimus) hanc experientiam longè falla-
 cissimam esse, ac in hanc classem in qua de salubrium
 insalubriumq; ratione differtatur, nequaquã admitten-
 dam. Ea Rationalis est, quam ^{Λογική} dicunt, hac nitimur,
 huic hæremus, hanc vendicamus vt probabilem, & à
 doctissimis in tantum exertam, cognitam, probatamq;
 vt satis superq; sit nobis illorum vestigiis insistere, &
 nos horum ex auctoritate crescere, si qua possimus co-
 namur & pulchrum ducimus. Valeant igitur Empiri-
 corū erroneæ & errores, qui sola experientia, nulla sci-
 licet indicatione docti, putant quibusuis morbis subue-
 niri posse, nullarum rerum nec naturarū, nec medica-
 mētorum habito discerniculo. Quod nisi fiat, frustra
 fatagimus rationalem hanc medicinam nobis persua-
 suri. Huius inuentorem Artaxerxis Persarū regis tem-
 pore floruisse in professo est, diuinum illud numen &
 Medicorum lucem, Hippocratē dico, qui insula Coo
 natus, Heraclide patre progenitus, veluti Mānus qui
 piam generosus prodiit, nepotum suffragantiū memo-
 ria notissimus, qui hanc pro viribus disciplinam ante
 Platonis tempora tractauit, ac veluti vrsū quem piā
 elambēs fingensq; ac formās, genuinæ formæ restituit.
 Sciebat enim vir ille, neminē eousq; promouere posse,
 vt fortuito magis quàm inuento prudētī agris opitu-
 lari possit, nisi ratione primū discussisset morbi vim,
 & hominis naturam penitus cognitam haberet. Quod
 qui refugiunt, aut efficere non possunt, vt quid in hoc
 rationario collocentur. Hanc itaq; si sapimus, ample-
 xemur, hanc veluti centrum quoddam oculis arbitre-

Hinc peul
 arceantur
 Academi-
 ei, Pyrrho-
 ni, nec mi-
 nus & ij q
 inducere
 consueue-
 rūt senten-
 tiæ suspen-
 sionē quæ
 nihil diffi-
 nit, quam
 EPOCHEN
 appellant.

DE VICTVS RATIONE.

mur, ad quod omnem rem medicam exigentes, pleno iudicio ægrotis ac valetudinariis subueniamus. Hanc tibi Gandauum persuasam cupio, huius candidatos ac vindices conciliare tibi stude, huius professores (eictis pestiferis Empiricis exterminatisq;) veluti magno congiario emereri velis. Nam quum in nullis rebus in salutē Reipub. necessariis desis, quid in Empiricis retinendis (citrà offensam dixerim) te aberrare conspicias? Proinde si Respublicæ quælibet nequeunt in suo vigore durare, nisi prudenti consilio prouideatur: allectenturq;, qui leges calleant, qui patrias consuetudines cognitas habeant, frustrà concordiam vnitatemq; speres. Ita ni huc animum aduoces, hoc ipsum vt efficias in Medicorum delectu, quos vt gnaros oportet, ita Platonis sententia raros designat, nequicquam effeceris cætera tuendo, hoc negligēdo. Hi sensato iudicio morbos aut arcent omnino, aut iam sæuientes rationabili antidoto cohibent, & mitigant. Quæ enim ciuili concordia maior conseruatrix, q̄ corporum animorumq; sanitas? Quæ duo sibi adeo indissolubili vinculo connectuntur, vt alterum sine altero male affectum non rectè constet: Imo vel ipsi vulgatæ sententiæ accedentes, scimus debere in sano corpore sanam habitare mentem. Prius enim animi sanum conciliabulum oportet esse ac domiciliū, ex quo veluti ex promo condo quopiam suas opes propinet. Quis namq; valetudinarius recti equiq; libellam expendat, cui sat superq; est cum morbo luctari, nō eousq; promouere potest, vt cū Stoicis affectuum cōtemptoribus hanc gangranā insuper habeat, aut omnino negligere possit: adeoq; oportet
sani

Quod etiā
 medicovel
 peritissimo
 haud raro
 accidere so-
 let, ita plas-
 nevt graui

fani corporis consensionem sano adesse animo. Quod nemo rectius præstare possit atq; examinatus vt prædiximus medicus. Quoniã igitur suspicienda sit & omnibus ingenii neruis celebranda Medicina, facile adducor vt credam, rarum esse qui nõ in illius amorem feratur, quæ non solum humaniorum literarum candidatis hæctenus celebrata est, sed etiam diuinis, vtpote solidioribus testibus fulcita roborataq;. Cui maxime assentit Ecclesiastes 38, vbi ait: Altissimus creauit è terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam. Atq; alibi, Ante languorem adhibe medicinã. Huc huc mihi arrigite aures Empiricorũ logodædali, & phalãx platearia: Ante languorem adhibendam medicinam mandat sapiens ille secretorum gnostes, & tu mihi cũ tua vnica Recepta diuersis medicari gaudes ægritudinibus? At nonne ratione ac prudenti consilio sanitas conseruatur? nõne eadem amissa iisdem reuocanda est? magistris? quo pacto? Iisdem medicinæ gradibus insistendum ægritudini, in quam sensim & per tempora prolapsa est sanitas. At quo pacto id effeceris, nisi vi morbi exacte cognita & scrutata, & qui modulus ille viuendi conciderit ac iuxta hanc animaduertentiam temperata medicina. At tu mihi. Vnica filia duos aut plures generos vna fidelia diuersos parietes. Sed omitamus hæc: nam cuiq; sanum quid sapienti perspicuũ est. Sine huius cognitione neminẽ dici vere medicũ, nullum recte sine hac vitam hæc auspicari. Quã tam gnauiter exercuit & expoliuit Hippocrates noster, vt illi secũdus repertus sit nemo, Imo si dicere fas est, sed fas est, dũ aurea licet sæcula voluẽtur, dum suo iubare

aliquo labo
rãsin cõmo
do aliũ ac
cerfire co
gatur q̄ ei
vtpote ob
morbi cru
ditatẽ ferĩ
tatẽq; parũ
sibi sapiẽti
medeat &
auxiliares
manus por
rigat. Fru
stra igitur
vulgus in
sanit in de
spectũ ar
tis clamis
rãs, Medica
ce medica
re te ipsum

*Hip. par.
2. Sen. 7.

Qualis fuit
Appelles
inter picto
res: qualis
inter statu

DE VICTVS RATIONE

arios Phidi
as, talis in
ter medi
cos Hippo
crates Nec
aliā habeo
rationē Ga
leno assen
tiēs cur ne
mo iā am
pli⁹ existat
q̄ quod ille
asseq̄ que
at, præter
deprauatā
educatio
nem, qua
nūc educā
tur hoīes,
& diuitias
virtuti an
tepositas.

sol mūdi faciē exhibebit, & rerū fatorū ordo subinde
redierit, non illi quisq̄ æquandus, non pedē contulerit
quisq̄. Quis enim vberantius rem medicā, quis maiori
cū dignitate, quis p̄ficulatius tractauit? quis ^{Aviāt p̄p̄ v̄dōp̄}
exactiori penicillo deliniauit? quis humanę naturę in
dagator solertior ambignis reiectis falsisq; explosis opi
niōib. succinctius oculatius ac sufficiētius hætenus aut
differuit, aut incōuulsa disputatiōe strictius obtinuit?
Ad hæc, quis de vulgaribus ac domesticis morbis, de in
fomniorū auguriis, de fœtuū incolumitate, de multis
periculis subinde obiecta natura fœminea cultius aut
dixit aut scripsit? Interea non omittens de aëris, aquæ,
& regionum quarūcunq; vel intentionibus, vel tempe
ramentis vel renuissionibus, de medicina concinnan
da, ac in vniuersum de ægrotis restituendis, de quibus
adeò eruditè ac cordatè scripsit, vt præstet faciem ob
ductam ob viri excellētiam, q̄ illius laudis encomion
nō satis ingeniosa tractare manu: superat enim rei mo
les modicæ facultatis tenuitatem. Si conferre libeat
modernos, atq; adeò nuper natos, & qui nascuntur ex
eis, longis parasangis subsequi videas: sic iste ad calcē
properat, & solus fermè palmarium vendicat. Nemini
tamen vetitum est, proximiorē locum occupare, mo
do conetur totis nervis assequi, quo ille cunctis ante
stare dignoscitur. Dicerem de victus ratione in mor
bis acutis, morborūq; prædictionibus, è quibus vir ille
ratiocinatur aut sanitatem lædendam, aut redituram
incolumitatē, nisi omniū oculis cernere daretur q̄ va
leat hac in re. Quid liber ille Gnomicus? Deus bone
quantus est in sententiis moderādis, q̄ succinctus & La
conismi amasitus? Non tamen Asiaticum mundum il
lum

lum negligens, vbi aut poscit ratio, aut intellectus de-
 siderat, adeò vt paucis complura, ac multa modicis iu-
 dicari possit. Sine huius namq; libri præsidio, si qui se
 Medicos afferant, profectò suam mediocritatem igno-
 rant, quum raro sit qui non in huius lectione cæcutiat,
 vt inquit ille, quando hoc opus totius fermè rei medi-
 cæ complectitur summã, ita planè vt ad veram medi-
 candi artem nihil adeò conducatur. Si quis verò hunc li-
 brum dextrè tractarit, legat, intelligat, memoria te-
 neat, non erit quod admodum multũ desideret, quod
 tamen magis in recessu videre est. Quare pluriũ ne-
 queo faris mirari vanitatẽ, qui Auicennã (phy, mollẽ
 illum Sabæum,) Rasim, etũ dissiteri nõ possum q̃ quod medici Louaniẽsi
 Iacobum de partibus, & si ferre queant. Quippe apud hos malè audiunt q̃
 qui sint eiusdẽ farine, Hippocrati præferre præsu- (sic cum venia dictũ boni viri) qui aliter atq; illi
 munt, nulla eruditione, de Auicenna censent, nimirũ cũ illo cui nihil nõ
 nullo iudicio, nõ expensa tribuunt, cæcutientes, quum censeant medicinã po-
 doctrina viri. Sed præter tius hauriendam esse ex illius lacunis, q̃ ex Græ-
 viam hos sinamus currere corũ fontib⁹. Noui quã tragediã mouerint iã-
 & in tam miserandis errorũ vndis libenter vt strophæ ductũ ob id magnifico Gymnasiarchæ medicinæ
 in luto volutari, frustra enim coneris reuocare nõ re doctori ornatiss. domino Hieremię Thriuerio.
 dituros, sic est eorum ingeniũ. Verũ diximus nulli Neq; minorẽ expectarem si quid aduersum me
 interdictũ, vt si primo loco cum Hippocrate stare ne- possent, expertus sum nonnũq; illorũ animos.
 queat quis, obtineat secundũ, atq; adeo proximiorẽ
 Neq; enim soli Achilli laus bellica adscribitur, etiam
 Patrocli armis indutus Achilles velut alter idem red-
 ditur. Est Claudius ille Galenus Hippocratis succeda-
 neus, & quasi lampada cursu accipiens, posterior qui
 Hippocrati germanus filius esse queat. Qui Pergamo
 Asiæ ciuitate natus, præclarus municeps Hadriani im-

Profecto

magis inge-

nue & libe-

rius hoc dis-

DE VICTVS RATIONE

peratoris tempore, atq; Antonii claruit. Hic tantus in arte medica censetur, vt diuino quodam oraculo è maternis papillis vnà cum lacte ipsam medicinæ artem elicuisse credatur. Optimi illi à primis annis, tenerisq; vnguiculis selecti præceptores, qui rudiusculâ ætatem formarēt, Alexandria Græci, Romæ Latini. Hic post longam peregrinationē Romam rediens tumultu excitato, veluti furiis in illius caput è Pādore pixide inuoluantibus, ac liuidulorum iaculis in Iudeam actus, tandem in naui febre acutissima præuentus, immaturam eruditis profectò, suo autē tempore statam mortem obiit, anno ætatis suæ octuagesimo septimo. Quæ orbitas quantum posteris iacturæ intulerit, non est huic ius temporis deflendo commonstrare. Reliquum est, vt Medicinæ (quæ sanorum & ægrorum scientia est) partes consideremus. Huius itaq; scientiæ (cuius subiectum, cauillationibus seclusis logicis, est corpus sanum vel ægrum) partes potissimum à veteribus duæ sunt positæ: Theoria videlicet, & Praxis. At de priorē hic agetur. Quæ si sanè intelligatur, sanitatem præsen-

Salubria p̄

sentem tuentur sanitatem, amissamq; reuocāt. Infalubria vero cōtraria faciunt. Constat igitur Salubria dictionem includere, & salutarē victū, & medicamenta: Infalubria vero aërem, & de-
 tem tueri poterimus, au-
 fugientē verò absentēq;
 reducere. Idq; duobus,
 victus sc. dietario demen-

so, ac medicaminum probo rectoq; vsu. Quod sanè hoc libello perspicaciter edocetur. Cuius libri prior pars, de victus ratione tam sanorum q̄ valetudinariorum agens, hæc considerare docet:

- Corporis dispositionē : Eiusdē temperaculū : Aeratē:
 - Regionem : Consuetudinē : Cibi naturam : Tem-
 - pus anni : Anni constitutionem : Quantitatem cibi
- adhi-

adhibendi, seu modum. Quisquis in medicina albo
 adscribi cupiat, & tanti nominis lucem aucupari, hæc
 q̄ solerti industria attendat necessum est: sine quorum
 notitia, dextraq; animaduersione, absolutaq; specula-
 tione, nemo se venditare, nemo Medici nomine glo-
 riaripotest, imò nec ministerii artis vmbra assequi
 licebit. Proinde non abs re, vitam breuem, artem lon-
 gam, occasionem præcipitem, Experimentum fallax,
 ludicium difficile, est ab Hippocrate proditum. Qui
 bus consulto addidit: Non solum seipsum officio fun-
 gentem exhibere debere, sed & ægrum, & assidentes, &
 exteriora. Possunt & alia in victus rationis debita cõ-
 stitutione obseruari, at non eo modo quin sub dictis
 comprehendantur. Iam ad reliqua.

* Hip. Sen. 1
 par. 1 Aph.

Victus ra-
 tio in se ha-
 bet sex res,
 quas præter
 naturã di-
 cūt medici.

De Corporis dispositione. Cap. II.

Corpus omne humanum aut suis cõtemperatum
 organum sanum est, aut iis aliter se habentibus, à
 sanitatis bono desciscens, ægrum redditur diciturq;.
 Vtriusq; verò diffinitionem necessariò in ipso dispu-
 tationis vestibulo iam nunc ponendam reor. Verum,
 vt virtus vitio præstat, sic sanitas ægritudini: meritò
 igitur quod primum est & optimum, primum locum
 etiam occupet necessum est. Igitur à sano corpore su-
 mentes exordium, tractemus (vt par est) locum prima-
 rium. Corpus itaq; sanum (vt Gal. placet) dicitur, cu-
 ius singulæ partes ministerio ad eas quæ in vita neces-
 sariæ sunt actiones, sine aliquo vitio perfungi possunt.
 Si hi moduli vero concentu careât, diuersum accidit,
 ac in postremam classẽ redigitur, ægrumq; appella-
 tur. Operatio partis cuiusuis læsa, ægram hanc esse de-
 clarat. Idq; complurib. modis, nunc qualitatis pertur-

DE VICTVS RATIONE

sūt & affe-
ctiones seu
perturbatio-
nes quædã
quibꝫ inest
virtꝫ mouē-
di ad ralem
qualitatis
excessum,
quales sunt
audacia, timor,
odiu, gaudiu,
amor, & similes.

Omnis mu-
tatio ab cõ-
trarijs & ex-
cõtrarijs fit
in cõtraria,

bata sæuitia, nunc verò succi nociui corpori prædomi-
nantis tyrannica potestate, iam etiam cõtinuitatis so-
lutione læso corpore. Si namq; ipsum modulo distur-
bato, immoderatus exicetur, aut humectetur, læsa
sympathia non statim modo, corrupto fungetur offi-
cio. Nam prædominans qualitas humida laxat, quod
in musculorum patet mollicie: si verò siccitatis vitio
laboret, exuccum redditur contrahiturq; quod itidẽ
conuulsio declarat. Eodem modo de caliditate, & fri-
giditate videre est. Quis enim nesciat, succi immodi-
cum excessum corpori noxam inducere non leuem?
atq; hoc morbi materiales subinde ostendunt, vt po-
stea dicetur. Vtriusq; itaq; intemperie tam quãtitatis
q̃ qualitatis, interim etiam vnitate soluta, fieri, vt cor-
poris lædatur fabrica, intuenti perspicuum redditur.
His facilẽ patet, quid sanitatem diffiniat, quid ægritu-
dinem: nam illius essentia constans (quæ dispositio se-
cundum naturam dicitur, qua actiones naturales per-
ficiuntur) quemadmodum modulo quodam concin-
nato, temperieq; æquilibrium, ac elementorum conue-
niẽtia describitur, ita ægritudo sinistra peruersaq; mix-
tura ad distemperantia (licet exigua admodum) fini-
tione constat. Hinc accipi potest, cum morbo neutrũ
quiddam coincidere, nec inter sese dissidere. Quod ip-
sum Galenus libro de affect. loco, notitia voluisse vi-
deretur. Quanquã & idem libro de arte medendi tri-
plicem ponens affectiõẽ, neutralitatem à morbo di-
stinguat. Cuius opinionis diuersam sententiam ani-
maduertendo, siue neutrum tertium quoddam dixe-
ris, aut morbum, non hic laboro. Argumenta quæ po-
terant in hãc rem adduci, enarrare super sedemus. Hęc
de

de corpore sano dicta atq; ægroto sunt. Quòd alia ve-
ro victus ratio ægris, alia sanis conuenit, docet Hip-
pocrates, hunc in modũ loquens: Vbi fauces ægrotant *
& tubercula in corpore oriuntur, excreationes confide-
randæ sunt: nã si biliosæ sint, corpus ægrotat, si similes
sanis, corpus alere tutum est. Hipp. par. 2. Sen. 15. Apho.

De Corporis temperatura. Cap. III.

Qui corpus à morborum rabie tueri uolet, (cu-
ius nobis potissima debet esse cura, ut animæ suo
ministerio subseruiat) quod ex calidi & frigidi, humi-
di & sicci mixtione constat, sympathian eius dispiciat
oportet. Nec enim potest quis victus modum præscri-
bere, nisi qualitates in corpore æquali gradu, aut in-
æquali persistere dignoscatur. Hoc ignorantes pleriq;, re-
lictis temperaturis, corpori victus præscriptione saepe
plus nocenti, q̄ adminiculi conciliant. Non admo-
dum laborandum, an modum hunc temperaculum,
siue temperiem, temperaturam, aut temperamentum,
alii cõplexionem, dicas: nam nominatio non est quòd
officiat, modo res intellecta constet. Primariæ ergo
qualitates, quæ sunt caliditas, frigiditas, humiditas, &
siccitas, quadam vicissitudine æqua sibi inuicem com-
modant. Verùm de temperaturarum numero apud
veteres diuersitas quædam nata fuit: aliis humidum
cum calido posse locum sortiri, ac siccum cum frigido
dicentibus: aliis contrà negantibus, & duo tantum tem-
peraturarum genera, eaq; composita, & prioribus con-
traria ponentibus. Sunt qui quatuor compositas, sim-
plices uero & parem omittentes, etiam in hoc cū priori
secta erratica conuenientes, tamen numero ab his diffi-
dent. Tertia opinio Galenica, est nouenarium nũme-

Homo ex
discordi
concordia
constat.

Improbi
atq; teme-
rarij est me-
dici de no-
minibus cõ-
tendere, mo-
do p̄spicua
res sit.

DE VICTVS RATIONE

rum explem temperaturarum, instar nouem Musarū: vnā æqualem omnium absolutissimā, octo inæquales, simplices quatuor, totidem compositas. Auicennæ sequacium populus his octo materiales subdit, quarū Galenus non meminit. Dictæ (vt opinor) materiales, propter materiam subiectā cui inhærent. Quòd si ita res habet, omnem cōtemperantiam materialē dicere possumus. Omnis namq; qualitas (de primis loquor) est in elemento, vel per se, vel per compositionē. Auicennam namq; ob id materiales posuisse credimus, vt medicorum videlicet elementorum (quæ sunt quatuor humores, sanguis scilicet, pituita, flaua bilis, & atra) facilius fieret distinctio, atq; cognitio: itaq; non omnino necessario ponuntur. Imò causis prædictis omissis, prorsum superflua & infrugifera sunt. Nec Galenus oculatissimus medicus quicq; in arte medica, quod hominum salutem conseruandam conducere potuisset, omisit.

Arabes o
stimausi fue

Arabum temeritate erronea conditā imitari, eiusdēq; rursū cū Græcis de medicinæ origine contendere, placitis stare, hi suo iure: quū tamē hanc à Græcis ortam neminē latuisse arbitramur, & ab ipsis ad Arabes delatā, qui quæ vestigiis insistentes, eius de ea senserunt vtiā nunq; edidissent, q̄ con- doctrina scilicet. passi, hunc: sultum voluissent generi humano.

si libet referant. Cæterū nos corpus hoc calidum confirmamus, quod caliditatis maiorem habet modū, aut portionem, nō quod caliditatem primi gradus habeat, siquidem tunc ab elemento non discreparet, cuius contrarium multis rationibus probari poterat. Haud aliter de corpore frigido, humido, & sicco, dicendū est. De inæquali autem intemperie, vt in aqua inter cutē, ac in febribus pluribus, in propatulo est apud Galenū de.

de eadem ad amussim tractantem: Qui etiam de temperamentis tres libros compilauit. At de iis, qui nullā ponentes temperaturam, corpora nostra inter sese nō diffidere affirmabant, quod omnino absurdum est, lege Galeni librum tertium de sanitate tuenda. Hæc de temperaturis, seu corporis compositione, per quam & habitudinem intelligi volo.

Huius deli
ramēti au
ctorem feo
runt Epicu
rū: sed va
leat ille cū
suis atomis

De Aetatum discrimine. Cap. IIII.

AB eximiis medicorum principibus, Hippocrate videlicet, & Galeno, qui altum sustulere in hac professione verticem, & cæterorum deprimunt exilitatem, proditum est, nec ab ratione: Contraria aduersus cōtraria sese probè rectissimèq; habere. Nec ex modernis tam effrenis & alienæ mentis quemq̄ existimamus, qui huic sententiæ album (quod dicitur) calculum non adiiciat. Quis enim non sentiat efferuescentem ætatem loco temporeq; frigidiorib., & intensiori constrictis aëris qualitate, meliusculè degere, & vitā hanc viuere, q̄ vbi remissiori tempestate illius calori aëris contemperatur dissolutio. Præterea cibus natura suffrigidus à seniculo capillari insumptus, & in voratrinā demissus, non modicā nec leuem ei ætati noxam inferet. Siquidem vel illam scintillulā quæ residet, reliqua prorsus adobruet & extinguet: vel si eo viuacitatis ætas euaserit serior, multā tamen adimet portionē calori: ac verendum, ne ad subitā strāgulationē meatu obsepto adigatur. aut hoc si euaserit malum, morti tamen socias manus propior iunget. Animaduersum est deniq; præ cibi appetitu vehemētiore ad subitas necessarios compulsos plerosq; Nam morbi eis frigidi calore naturali extincto superueniunt, ac naturæ vtcunq; adhuc

DE VICTVS RATIONE

spiranti vitalem auram, internecinum bellum exci-
 tant, quod inæqualibus viribus sustinere minimè po-
 terunt. Vnde hæc quæso? nisi quia cū præ ætatis pro-
 uectioris vespere faces suas extingui sentiât, non illis
 sufficit aliquam vitæ grauioris breuem admodum lu-
 cem relinquere, etiam hoc quicquid gratuito conseruari
 par erat, aquilonari flabro efflare contendunt, hoc est
 quod prouerbio dicitur: Oleū camino adiicitur. Eodē
 pacto in cæteris ætatibus, temperaturis, viuendiq; mo-
 dis est aduertere, quod perspicuè Hippocrates hac sen-
 tentia adserit, dicens: Naturarum aliæ ad æstatē, aliæ
 ad hyemem, benè, malèue se habent. Istis clarius luce
 adparet, ætatum discernicula ad victus rationem ma-
 xime cōducere. Quòd si clausis (quod dicitur) oculis:
 cupiditatem humanā voluptuosis illectamentis irri-
 tari, imò irretiri sinamus, & hominum vesanam vora-
 citatem vltro protendi, iam profectò quasi furens & è
 carcere erumpens, quacūq; via fert, ad præcipitium &
 incilia mortis tendit. Qui verò cum suo reputat ani-
 mo, quid cuiq; conueniat ætati, quem cibi modū præ-
 scribat, hic sanè ex sententia facit. Distinguiamus ergo
 ætatem in quatuor ordines. Quorum primū occupat
 Pueritia: secundum, Adoleſcentia: huic succedit Sene-
 ctas: ac demum senium aut ætas decrepita, Silicernium
 merum. Pueritia vt plurimum in pubertatem vsq; du-
 rat, quam veluti subiectus primum ignis promouet &
 facibus incendit adhuc castis, & minimè sæuientibus:
 hæc ephēbia relicta initia adoleſcentiæ togaq; virilis
 fortitur, cui quodammodo furens calor æstrum addit
 stimulosq; ministrat, & sua libertate quæcūq; sunt pro-
 xima corripit, donec caliditas cum siccitate sensibili
 incre-

Sen. 2. par.
 3. Apho. *

incrementa capit, aut pari gradu incedit. Nam caloris imminutio, & subductio clancularia, senectā adesse testatur: cui quasi hyemi aduentanti ætatis maturitas suffragatur, relicta petulanti illa, & ad gratias assentanti ætate. In his angoribus vbi tempus transactum erit, & asperitas senilis mores illos Catonianos relinquere cogitur, recedit in decrepitā ætatem, obliuionis poculo sopitam, sub quam frigiditas cum caliditate longè impari sorte adhuc imbelles expedire vires conatur: atq; vbi luctam hanc frustra sustinuerit, telūq; imbelles sine ictu coniecerit, concidit. Qua manum tollente, & sese superatam fatente, mors omnem tumultū decernens, seuerāq; necessitate tributa exigens, proximat, reumq; adferit. Quæ licet naturæ ordine vim exerat suam, tamen haud quoq; modo naturalis dicenda est. Quippe perspicuum est, naturā Platone & Aristotele auctoribus, niri sese semper quoad fieri potest conseruare in esse quod aiunt. Cæterum qui fiat vt humiditas, siccitas, & caliditas, mortē rerum omnium lineam suis officiis subductis inducant, quum nō hoc solum agimus, neq; ad huius nostri instituti propositum sit accommodū, hic in mediū relinquimus, aliubi à nobis tractata materia est, ab aliis abunde satis præscripta. Hoc tamen in hanc classē redigendam arbitror, mortē videlicet (quanq; alia ratione nihil morisciam) esse caloris naturalis priuationem. Nam vt spiritus caloris vi depuratus vegetat, & in vitæ functione continet, sani hominis virtutes corpori moderās: ita hoc ipso igne subducto, cui quodammodo incorporatur, necesse est subsidere corpus, & interitum subire. Mediante enim tali spiraculo, animalis vis corporis

Tenerit hoc loco non possū, quominus recte, qd̄ mihi à paucismē sibus accidit in mēsa humaniss. præcipis nō min⁹ docti q̄ studiosi, nimirū virtuti & bonis literis nati Dñi mei D. Gerardi cuell broeck Diui Petri apud Gādā uū abbatiss. ornatiss. Aīmaduertite histo.

DE VICTVS RATIONE

riam. Inter
ceteros cō
uiuas q̄ tūc
aderāt (nā
quosuis nō
minus hila
riter exci
pere q̄ libe
raliter hic
abbas trac
tare solet)
vnā mecū
accūbebat
magnifi. il
le & reuerē
dus i S. Lu
ca Doctōr
MA Petr^o
oesterlick.
qui (vt sū
matim rē
euarrē) cū
īter epulan
dū à quodā
audisset, ta
belaboratiū
mortis ge
n^o iter cēte
ra esse ma
xime tole
rabile, quid
nī, inquit,
quū horū
mors (Ga
leno teste)
oīno natu
ralis existat
Forte for

carcerem moderatur & circumfert, sine cuius ministe
rio vegetatiuo nulla animæ actio suis exercitiis fun
gitur: at iacet veluti cadauer inutile, resolutaq; corpo
ris & animæ harmonia homo moritur. Sunt præterea
pleriq; ætatum differentiam secundum annorum sup
putantes seriem & numerum, quod non admodum ex
sententia meo iudicio faciunt, nec tutò: quū hac in par
te diciipi queant, nescii qua quisq; caloris vi, aut frigo
ris hyeme laboret: quandoquidem hæ potentiæ non
æquē in omnibus inueniuntur æquiualeere. Inuoluūt
ad hæc multa, quæ difficultatem magis inducant q̄ le
uent, & rei veritate reiecta ad ætatum notitiam magis
impingunt q̄ intelligunt differentiā. Quam oportet
omnino medicum callere, & in victu animaduertere
quod hoc pacto docet Hippocrates. Senes facillimè ie
iuniū sustinent, mox qui firma ætate sunt, minus adu
lescentes, omnium minimè pueri, eorumq; ipsorū qui
animo sunt propensiores. Hip. Sen. 13. par. pri. Apho.
Qui augentur, plurimū caloris innati obtinent, itaq;
plurimo cibo indigent, alioqui corpus absumitur. Seni
bus verò parū caloris inest, & ob eā rem paucis egent
fomitibus, quippe qui à multis oppressi extinguūtur.
Hinc etiam febres non æquē acutæ senibus accidunt,
corpus enim eorū frigidum est. Hip. S. 14. P. 1. Apho.
Ex his duabus quidam vnā faciunt sententiam, pri
ori posteriorem adscribentes, quippe hæc illius veri
tatem aperiendo confirmat.

tuna Gal. librū de tabe dicentē mortē esse naturalē olfecerat, qui esse solet in con
ditionibus aliorū vel maxime nasutus. Mox ego grauitē ferens tantī viri maiesta
tē auctoritatēq; à tali, à tali inq; suggillatā esse, respondi: Amice, ne præcipui no
stri præceptoris auctoritatis vetustatē dispiciens, quisquā te verū dixisse existimet,
opineturq; accipe Galeni mentē non aliam fuisse, q̄ mortē esse secundū ordinē &
cursum nature. Primū enim nascimur infantes seu pueri, inde efficimur adulescen
res

tes, mox viri, post senes, subiequitur vltimo senium: hic ordo naturæ est, cuius fa-
 tale filium mors dissecat. Quibus vero hoc non contingit, sed terro letaliq; aliquo
 morbo, imo tabe, si velis, (quã tu pthysin) præuenti moriuntur: nõ tamẽ mors dicẽ
 da erit naturalis, sed vt prius secundũ naturæ ordinẽ. Hinc veteres dicere soliti, eã
 esse sequelã morborũ. Cicero huic assentiens libro officiorũ primo, dicit, principio
 generi animantiũ omni à natura tributũ esse, vt se, vitã, corpusq; tueatur. Insuper
 tibi, nisi profum delirus ac vecors fueris, perspectũ est, morbũ vincẽtẽ esse causã
 mortis hic contra naturã, ergo mors est contra naturã. Quid ad hoc? quid expe-
 ctas? quid tergiuersaris? Nonne Philosophi omnes vel ethnici mecũ clamãt, & tu
 his constanter asseuerare contrariũ præsumis, neq; te cæcutire ne dicã insanire per-
 pendis? Neq; in aĩm inducis, improbi immodestiq; esse, tam pertinaciter pugnare
 in eo qd̃ vinci non potest, in diuersos te ipsum præcipitãs errores. Nã & si tibi pro-
 more esse solet, in his similibus fractis (vt aiunt) telis, etiã vnguibus aut dentibus
 pugnare, tamẽ iam cede, cede inquã, nõ mihi, sed Philosophis, sed Galeno, maxime
 tamẽ veritati, ne totũ hunc conuiuarũ chorũ manifesto tuo errore conturbes: alias
 profusus tecũ agetur. Ille arrepta patera, mero impleta me salutatione Bacchi im-
 pertiebat: sicq; totã nostrã cõtentionẽ verius q̃ disputationẽ abrũpebat, nõ esse epu-
 larẽ sermonẽ dicens. Talis itaq; huius vanitatis erat finis, scilicet cõuiuatore volẽte.

De Regionibus. Cap. V.

IN victus ratione considerandã esse regionum qua-
 litatem, remissionem, aut distemperantiam, nemo
 est quem lateat: debere videlicet vnumquemq; cog-
 noscere, vt atatem illarum conquadret temperaturis.
 Nam regionũ solet à solertissimis quibusuis sumi dif-
 ferentia, animaduertiq;, nempe à qualitatũ ratione po-
 tentiaq; à corporibus illis superioribus eis radiorum
 influxu commaritatis: dicimus enim niualem Boreã,
 Scythicasq; niues, quòd illic scilicet vis illa caloris im-
 minuatur, aut feruentẽ calidamq; Aethiopiã, non quia
 eis regionibus sit qualitas illa propria, aut innata, neq;
 adeò ratione terræ, nam hoc modo quælibet pars terre
 aut regionis, frigida vel calida censeretur, at corporũ
 cœlestiũ (vt diximus) magis contiguo aut diuiduo in-
 fluxu. Nec ob hoc quenq; opinari volo, in frigoribus ad-
 dictis regionibus, sæuisq; Aquilonibus his incomben-
 tibus, neminẽ calido corpore agere debere aut posse.

DE VICTVS RATIONE

Cum enim frigiditas remissiori moderamine placeatur, nonnunquam cursum ac modum minimè seruet communem & intendatur: hac occasione fit, quia ex corporum cœlestium impressione, & regionum (de quibus Ptolomæus plura) aspectibus hoc procedit. Quare in victus concinnitate ac ratione, summa ope niti conuenit, ut diligenti consideratione alterius fauicia, alterius moderamine edometur. Quod mathæsius speculationi accommodum magis est. Cæterum quum Hippocrates in suis sententiis nullam priuatim de regionum temperaculis fecerit mentionem, & Astronomicæ affine sit magis speculationi, pertranseo, ac aliis post me memoranda relinquo. Quod si qui ampliorem de his disputationem desiderent, Hippocratis locum, quo de aeris & aquæ differentia disputat, tractatque, si libet, visitent Ptolomæi & Iulii Firmici non negligentes hac in re industriam.

De Assuetudine. Cap. VI.

Cōsuetudinē acquirisse
tirtā naturā
esse dicebāt
veteres an
te Galeni tē
pora.

Quam in vita humana plerumque conducant, aut officiant hominibus, ita tamen in consuetudinem abit, cui assueuerunt homines abs teneris, ut eis quodammodo in naturam vertantur, ea, quæ sapius elitauerunt: unde & veneno legimus quosdam substituisse, dum initio ei sumendo sese armare. Hoc si fit in periculoso & ancipiti malo, quid non amplius in sanitati conducibili victu consuetudinem adsumimus? Ergo de consuetudine, & victus usu, & aduefactione (quæ altera natura censetur) recta probaque non pauca, ab eruditissimis prodita sunt. Nam Hippocrates de victus ratione libro primo, in morbis acutis hunc in modum loquitur: Qui bis die ex consuetudine cibum sumunt, bis quoque pti-
tana

sana eis exhibenda est: qui semel duntaxat, iis primo
 quidem die semel tantū detur, facta tamē additione.
 Et Galenus: Quibus quis insuevit, ad ea reducendus.
 Neq; Ouidius huius erat expertus, qui assuetudine nihil
 maius affirmat. A deoq; à teneris insuescere, multū est,
 inquit Maro. At quid opus est multis citationibus.
 Oculis corā cernimus, homines addurare cum consue-
 tudine malorum ab vnguiculis imbibita in annos seni-
 les, neq; quoquo modo abs se reiicere posse, tam in esi-
 tando & bibendo, q̄ etiam in gressu moderando, in lin-
 guæ blefæ, aut balbæ offensaculo, cæterisq; vitæ functi-
 onibus agendis. Si exempla quarimus, per auctorum
 campos licet volitare, & illinc decerpere quicquid huc
 quadrare nouerimus. Nos verò extra crepidā non co-
 naturi, scimus nonnullos ex consuetudine praua sic
 voratrinæ deditos, & Epicureorum porcorum similes
 fuisse, qui tamen subito relicta voracitatis ingluuie, &
 inolito vsui malo frena inieciisse probātur, & mox ad
 vitæ periculū adductos internitioni succubuisse. Neq;
 hoc mirum, subita mutatione noxam inducēte. Opor-
 tet enim & sensim, & per tempora dissuere potius, q̄
 abrumpere consuetudinis mala funem. Atq; ex his in-
 propatulo est, oportere scilicet consuetudini semper
 aliquid condonare, non modo in sanis, sed etiam in a-
 gris. Nemo enim repentē ad summa prouehitur, sed
 longa die, & pedetentim ascendit. Accidit enim plæ-
 runq; vt agris morbo calido laborantibus, medici vi-
 num antiquum & in arate preciosum interdixerint,
 & quidem ex ratione: nihilominus tamē non ita ab eo
 deterreri abduciq; debent, quin seræ cōsuetudinis ad-
 monente tyrānide aliquid ei tribuatur, quoad usq; ius
 suum

Qui assue-
 tudis vult
 habere ras-
 tionē, sex
 res quas vo-
 cāt p̄ter na-
 turā cōtue-
 ri habet, in
 quibus hæc
 diuersari so-
 let. Híp. L.
 p̄gr̄, i mor-
 acu. vbiq;
 ad adsueru-
 dinē recuro-
 rendū esse
 ait.

DE VICTVS RATIONE

suum deprecetur, ne mansuetudine clemētiaq; magis
 q̄ violenta austeritate incitādo sibi laqueos paret. Atq;
 ita in similibus semel inolitīs vitiis satagendum. Vta-
 mur exemplo, si libet, similari. Hominis interior ille
 spiritus, seu anima, nimium carni familiaris, peccatis
 & vitiis oblitus, consuetudine inueterata sepultus, tam
 facilē nequit emergere ad illam viuēdi tenuitatem,
 cui affluere diuina opitulante gratia homines boni,
 casti, modesti, & humiles. At non tamen is deserendus
 est, imò nec deseritur. Infunditur illi malagma quod-
 dam pium ac mite, verbi scilicet diuini semen. Quod
 licet primo gradu radices non iaciat, tamē si subinde
 id efficias, & semen verbi in illius cor mittas, accidet
 certò (nisi aurem prorsum amouerit) vt quandoq; bo-
 nam terram sortiatur, & pedetentim ad valetudinem
 proficiat. Ita si cum eiusmodi consuetudinariis agas,
 obtinebis citius morula quapiam detrahendo nonni-
 hil clanculo, q̄ si vehementi inclementia adoriare ve-
 terem Cacoëthen mederi. Ex his iam liquet, consue-
 tudinem ad victus rationem tam sanorum q̄ agrorū
 cum maximam sibi vindicare partem, tum penitus
 non negligendam. Quòd autem adyta theologiae ex
 tempore salutarim, nulli adeò mirum videri debet, cū
 vel maximè ad medici professionem pertineat, primū
 animæ salutem desiderare, vt tantò securius possit ad
 corporis curam accedere. Aditio autem in nostræ sen-
 tentiæ confirmationem, Hippocratis Aphorismos, ex
 quibus quod dixi clarum euadet.

* Qui assueuerunt ferre labores, etiā si inualidi sint,
 aut senes, facilius ferunt, quàm qui non sunt assueti,
 quàmuis robusti & iuuenes. Hip. Sen. 49. par. 2. Apho.

Quæ

* Quæcūq; longo tempore assueta sunt, etiā si deteriora sint, minus infestare solēt, q̄ quæ insueta: igitur ad insueta quoq; mutasse conueniet. Hip. S. 50. Par. 2. Aph.

* Et quibus nam semel, aut bis assumendum sit, & plura ne, an pauciora, particulatim aduertendum. Tempori etiam, & ætati, & consuetudini impartendum aliquid est. Hip. Sen. 17. par. 1. Apho.

* Victus omnibus febricitātibus humidus proficit, sed præcipuè pueris, & his qui ita viuere consueuerunt. Hip. Sen. 16. par. 1. Apho.

De Cibi natura. Cap. VII.

Q Vandoquidem ab Optimo Max. Conditore creati in hanc lucem euasimus, & hoc corpusculum veluti hospitem perpetuum alimus, summoperè considerandum est, quibus modis illum habeamus. Nemo enim corpus suum odio habet, sed nutrit, & fouet illud, vt seruiat, non vt turgescat. Quid enim ciuile magis, quàm illius rationem habere, qui in seruitutē missus, à nullo pendet magis atq; à suo vindicatore. Alendum igitur est corpus, at non quibusuis. Tantundem etiam num illi ministrandum, quantum valetudini prosperiori par atq; satis sit. In hoc enim tam multa creauit diuina Bonitas, vt ex multis potiora seligamus. Neq; enim omnibus omnia conueniunt, aut expediunt. Quod perspicuè Galenus docet, dicens: Ciborū quendam esse conducibilem, bonumq; ac salutarem, cuius naturæ competit facillè alterari: quendam vero malum, ac nocuū, qui malum progignit succum: quidam expeditè, aliū difficilè alterantur: sunt qui mediū tenent, & pari gradu incedunt. Quidam, vt iudicatur, natura vim, paucio tempore solidū continuumq; præbēt
ali-

DE VICTVS RATIONE

alimentū: alii cum alere inceperint, prius restitantes modico tempore, tamē digestionis summam breuiter absoluentes, agminatim quodammodo omne corpori præstant alimentū. Ille, vt Galenus vult, turbinatim ac celeriter alit: Ille cōtanter, aut vniuersim. Hæc, atq; de his, abundē Galenus libro de alimētis. Alit & potus.
 * Potus & cibus paulō deterior, modo suauior sit quā qui melior, sed qui insuauior sit anteponendus est.
 Hip. Sen. 38. par. 2. Apho.

* Eorum quæ vniuersim atq; celeriter alunt, secretiones quoq; celeriter fiunt. Hip. Sen. 18. par. 2. Apho.

* Qui salubri corpore sunt, celeriter per euacuationes oppressi dissoluuntur, atq; etiam qui prauo cibo vtuntur. Hip. Sen. 36. par. 2. Apho.

De tempore anni, & eius constitutione. Cap. VIII.

Q Vum cibus vno tempore leuiori opera atq; alio digeratur, anni stata tempora non sunt negligenda. Quæ quadrifariam solent sortiri sectionem: quorum quælibet pars diuersa obtinet temperacula. Ver (quod non æternum, quod non vna dies, non vna reducit hirundo) temperatū, atq; inde saluberrimū esse cognoscitur, non vt alii calidum & humidum, quæadmodum Attalenses Athenæi sectatores hoc asseuerare contenderunt, idq; à temperato nō abluere. Huius sententiæ ferunt Theophrastum & Stoicos fuisse. At nos cum poëta adylo & incerti nominis dicimus: Vere repet picto zepheris spirātibus ær. Aestas calida & ficta, vtpote cui iam, totus præsideat Sol, & vires explicet suas. Nam & hic spiritum vitalem tanto magis auget quanto vicinior & propior calorem ministrat. Solem etiam cæli Cor & Dominū esse, nulli dubium, in quo

om

Hæc Galenus de temperamētis

omnes cœlestiũ virtutes congregari in vnum atq; colligi voluit Proculus. habet poëta, Tempore Solis ager messes fert pinguis opimas. Autumnus (quo redolet vindemia fœtu) infidam possidens temperiem, ficcus dicitur, iam calidus, iam frigidus, maximè inæqualis temperaturę, licet in carmine incerti autoris sic inueniam: Temperies Autumnæ fuit tua nectare dulci. Hic veluti exoneratus suo calore Sol, ad decliuum tramitem properat, suas sensim vires subducens. Hyems postremo Saturnia, frigida & humida, tristiq; obducta senectæ: quod & comâtes syluæ testantur, dum foliorum viror, honorq; suas dotes negligunt, proiciuntq;. Vnde pulchrè inquit Adylus: Fronde nemus malè nudat hyems. Dominatur sanguini Ver. Aestas bilem auget. Autumnus atrabili seruit. Hyems deniq; pituitæ exuperantiam procurat. Præterea partium anni quælibet in tres partes diuiditur, in tres videlicet Menses, ex quibus constituitur: quorum medius naturam potissimũ partis cuius est, obseruare videtur: quippe primus naturam vltimi partis præcedentis, tertius verò primi partis subsequenti vt plurimũ obtinet. vt exempli causa: Primus mensis veris, qui ver primũ dicitur, naturã vltimi hyemis: vltimus verò, ver tertiũ scilicet, dispositionẽ primi æstatis vt eunq; habere videtur. At istud vulgarium medicorũ fugit intellectum. Horum verò considerationẽ in moderanda dieta tam sanorũ quàm agrorũ, sanè non omittere diligentis examinatiq; est medici. Temporũ verò anni tempestiuitatẽ, & naturæ habilitatem in exhibendo victu intueri oportere, ex prædictis sufficienter colligi potest.

*Ventre hyeme & vere natura calidissimi sunt, & som-

Hoc intendunt Astrologi quũ dicunt Signorũ quãdam esse mobilia quãdam fixa, & quãdam communia.

DE VICTVS RATIONE

ni longissimi: itaq; per ea tempora cibi dari copiosius debent. Caloris em̄ natiui copia magna inest, vt cibus proinde plenior requiratur. Argum̄to sunt ætates & athletæ. Sen. 15. par. 1. Aph. *Cibos æstate & autumnò difficillimè ferunt, hyeme facill. mox vere. S. 18. P. 1.

De quantitate Cibi adhibendi, & primo de Fame. Cap. IX.

Quantitas cibi adhibendi, quæ modum mensurâq; seruare docet (nam nimietas omnis, atq; tenuitas in vitio sunt) in tribus constituta, regulam facit in fame, tenuitate & satietate. Quorum discriminum sceptrum tenere, ac moderamē ad plenū intelligere, non popularis est artis aut negotii. Quum etiam inter prudentissimos de hac re nō parua sit disceptatio. Quam ob rem nonnulli cum nunquàm ad victus rationis perfectam, solidamq; intelligentiã deuenire queāt, imò nec conētur, omnia auaricia metientes, medicinã tamen tractare audent: quorum temeritate agitur, vt pleriq; qui sanitatem lucrari cupiebāt, illorum opera scilicet intritum strangulationemq; lucrifecerint, bella sanè commutatione. Huius scelestissimæ sectæ te

In Notum principem Note nemo non nouit, cuius oculos indomita cupiditas præstrinxit: mentem verò infatiabilē, semperq; famelicam auri sacra fames cōstanter fouet. Proindeq; nunquàm nō tuis oculis, marsupiiis, ærariis, consilio ades: auxilio ne muscæ quidem: & interim tamē venefice, scelerose, impie, crudelissime equaliū ciuiū carnifex te medicū dici gloriaris. Quid? an ignorādū est, victus rationis dextrā absolutãq; obseruationē, præscriptionēq; etiã in medēdi modo vel omniū doctorū, tam veterū, q̄ modernorū iudicio, principatū obtinere

nerē, qui hæc quæ dicta sunt, ne incauti in homicidiū nos præcipitaremus, quæ diligentissimè animaduertere iubent: & tu illa insuper habens & ceu ieiuna ac à medicandi ratione aliena præteriens, ægros tuos confidētissimè iugulas, tantum auaritiæ inhians. Nam præter merum quæstum, quem ab adolefcētia tibi instituisti, aut potius prædam, profectò delectat te nihil. Etenim Sola placent quæ lucra ferūt, sint cætera quanquam Laudibus & præcibus dignissima, cætera lordent.

Omnē planè salutē in pecunia ponis, nō reputans quæ tandem fructum referes. Certè Harpyiarum opus est, non hominis, quibus te natum quis dubitat? earundēq; lacte continuo ali vel hoc abundè testatur, quòd in extorquenda pecunia conditionem hominum fortuitam nihili facis: sed tam illorum quos sæua pauperies domat, sanguine vesceris atro, quæ locupletum. Respice iam Note, respice inquā, atq; resipisce, & effricis strophadum cancellis, qui te circunderunt, exilire prope: Fuge crudeles terras, fuge littus auarum, & te insanire facile depræhendes. Alioqui nulli dubium, quin breui Nemesis longè grauiori in te supplicio, quam vnquam in Tantalum fecerit, animaduertet. Miserū igitur popellum, imò miseram naturam, miserā certè quæ tibi credita est, hisce tam immanibus flagitiis seducere desine. An quenquā tam amentē existimas, qui nesciat te nullo malo, victus ratione neglecta, aut incognita, dextrè mederi posse? Quid igitur insanis nefarie? Quid furis demens? Quo ruis? Quo te præcipitas insignis improbitatis temerarie? Qui cæteros medicos sic despicias, vt ausus fueris apud principem quendā ægrum, tibi, tuæq; arti scilicet miserè fidentē,

DE VICTVS RATIONE

insolentissimo boatu blatterare, neminem extare, qui morbos tuo medendi modo rebelles, medicamentis propulsare queat. Hem gloriosissime Note, quid tibi medendi rationem adscribis? ^{ῥῶσθι} potius ^{εὐχῶν} & viam rectam cōplectere, sauum atq; crudele hoc deliramentum negligere, incredibilem tuam auariciam tam pollutam, vt pote pestiferis figmentis, flagitiosissima nequitia, nefandis sceleribus, ac prædis, (parum abest ne dicam, furto) fermentatam conditâq; despice, atq; ad eò derelinque. Nam etsi tuus Genius tyrânico inueteratæ consuetudinis violento imperio obtemperans, ac in diuersum moliens, huic nostro consilio refragetur, neq; te vel volentem resipiscere patiatur, saltem nobiscum exclama: Dii hanc auertite pestem. Cogita præterea, nihil tam integrum, nihil tam sanctum, nihil tam solenne, quod non violare soleat Auaricia: qua tu & vultus tui impudentia, orationis audacia, mentis iniquitate, etiam inuita natura, quæ æqualem seruare iubet, multos perdis. Sed de his iam satis, etsi plura habeam, quæ verè de hoc Noto, cui longâ vitam precor, memorare possum, quæ ex monumentis suis post mortem facile apparebunt, tū sciet, quid opes cum fraude patræ iuuare poterunt. Fateor profectò me hic vehementiam scribendo ostendisse, at nō tantam, quantam res ipsa requirebat, vt facilè & sacræ, & profanæ docent litteræ, quæ nullum vitium ad eò detestantur atq; auariciam: quippe quicquid facinoris vnquam ausi fuerūt patrare, aut adhuc patrant homines, Auariciæ persuasum eos hoc patrare in confesso est. Iam ad institutum. Considerandū itaq; multorum naturam cum sit tenera, ac delicata, fame prostratam. Aliorum porrò eadē

Cumulâdis opibus nemo melior nemo iusti or fieri potest. Hæc laetan, firmi.

Auaricia oīm vitiorū austrix ac inuētrix est; nō sine

cæcu

cæcutientia Merdicorum haud Medicorum naturæ imbecillitas, præ tenuitate parcitateq; suffocata, euanescentisq; reddita est. At aliorum qui sine delectu omnia deuorant, praua medicorū indulgentia hoc ipsum concedente, oppressa est ignis vitalis scintillula residua. Quàm in hac re præpostero sint iudicio etiamnum moderni medicinatores (de iis sermo est, qui vix primis (quod aiunt) labris gustarunt medicinā, quorū apud populū acceptior est temeritas) in professo est: qui nihili ducunt, naturarum habere discrimen: qui quanto audacius peccant, tanto sceleratius eis creditur. Et nescio vtrum plus dispendii ex eis rei pub. proueniat, an ex infirmorū credulitate leui, stultitiæ. Nisi enim aures talibus accōmodarentur, non haberet eorum inscitia locum. Sed quid non persuadet populari faci stulta & vecors quorūdam præsumptio, quorum hallucinationem & eluscatos oculos nemo non cernit oculatior. Hippocrates namq; peccata ex talium temeritate peruersaq; obseruatione tam erga sanos quàm ægros commissa, vti post ostendemus, declarat. Vt autem aliquem famis aut inediæ finē constituamus, aut modum, sciendum planè famem multis, aut vt plurimum quatuor accipi modis. Primo pro vehementi cibi appetentia, quæ corpus lurido macore extenuans, multam officientiam inuehit, ipsumq; in summum discrimen adducens extenuat, & virium facultatē exsoluit, dissipatq;. Alio modo sumitur pro cibi inopia, hæc inquam quæ etiamnum quandoq; sine indigentia accidit, ex medici præscripto ac imperio conciliatur. Tertio sumitur fames pro constanti perpetuaq; & irrequieta ciborum appetentia. Qui hoc famis malo tor-

maiestatis
diuinę ino-
iuria.

Quid ad
hæc note,

quen

DE VICTVS RATIONE

quentur (vt est Galeni lib. de *επιπλοιας*) maxime intem-
 peratura suffrigidiore, aut propter acidos quosdā suc-
 cos in stomacho, seu ventriculi ore residentes (quæ hu-
 ius esuritionis causa est) infestantur. Huic Hipp. vini
 potione, at nō cuiusuis, mederi docet. Non hic Plinii
 remediū præteribo, quo famem sedare suadet. Quædā
 (inquit) exiguo gustu famem ac sitim sedant, conser-
 uantq; vires, vt butyrum, vt hippace, glycyrrhizon, &
 deinde præclarissimam sententiam subnectit. Perni-
 tiosissimum autem in omni vita quidem *νόστος* præci-
 puè tamen corpori. Nota sunt literatoribus adagia Fa-
 mes canina, aut Saguntina inedia, ad Erasmi viri eru-
 ditissimi cōuolent Centurias, inibi reפורתי intelle-
 ctui suffragātia. Potest etiam capi fames pro medicina
 exiccatiua, siue ex accidenti, siue ex se, seu proprie. Li-
 bet in hoc album Marsilii Ficini documentū immit-
 tere. Bis (inquit) cibus quotidie sumendus est, & modi-
 cus atq; leuis, cinnamomo, mace, nuce muscata, mode-
 rate conditus: semper tamē pondere alimenta mollia
 potumq; exuperet, nisi forte bilis siccitatem admodū
 timeamus. Famem (si cōmode fieri potest) cibus: sitim
 potus expectet. Auiditas vtriusq; supersit mensē. Fasti-
 dium & saturitas procul absint. Concinit his etiā Hip-
 * Non facietas, non fames, non aliud quicquā bonum
 est, quod naturam excedit. Sen. 4. par. 2. Apho.
 Omne enim nimium inimicum naturæ.
 * Vbi fames est, laborandū nō est. Sen. 16. par. 2. Apho.
 * Famem vini potio soluit. Sen. 21. par. 2. Apho.
 * Corporibus humidis fames adferenda est, fames em̄
 reddit corpora sicciora. Sen. 58. par. 7. Apho.

Mars. de vi-
 ta sana.

De Tenuitate. Caput X.

Te

Tenuem victus modulum offerendo, multi haud parum aberrarunt. Existimāt enim exinanitione posse imò debere exigi morbum quēcunq; , repletione accersiri. Quod licet pro aliqua ratione verum sit, non tamen oportet sic odisse cibum, aut eius modum, vt in grauius periculū infirmos adducamus: vt enim nimia repletio obest, ita & exinanitio, aut nimium tenuis ratio victus data, periculosa. At nūc nullo discrimine aut exhauriunt homines inedia, aut plus q̄ oportet temerario quodam ausu, inconsideratēq; alimenta obrudūt verius quā exhibeāt, nō animaduertentes, imò ferè damnantes, quicquid Hipp. aut Galenus summi in medicina principes, libro de ratione victus de hac re praeceperint. Est tamen quidam alimentorum demētus simpliciter tenuis, qui scilicet ex cibo paucum multum nutriente, aut ex copiosiore parum alente, dignoscitur, & sumitur, vt supra attigimus. Hic oportet discerniculum haberi, ne alicubi offendamus, in ciborum aequali mensura peccātes. Alia est victus dietarum sumpti mensura, at extremę tenuitatis. Hęc autem censetur, quum ad diem vsq; iudicii protenditur, aut omnem cibum subducēdo, aut nullum, seu simile quidpiam offerendo. Hip.

* Tenuis, exquisitaq; victus ratio in affectibus tū diuturnis omnibus, tum etiam acutis, quibus non cōpetit, grauis molestaq; est. Itemq; victus qui in extremum tenuitatis deducitur, grauis est: nam facietas in extremum acta, molesta est. Sen. 4. par. 1. Apho.

* In tenui victus ratione aegri peccant, quo fit, vt maiore afficiantur detrimēto: quicquid enim cōmittitur grauius obuenit quā in aliquantulū pleniore. Hinc

Vt cib⁹ plenus auget, modic⁹ seruat: ita tenuis excoluit.

DE VICTVS RATIONE

igitur & sanis tuta non est illa admodum tenuis, & diligens victus ratio, ob eam rem quòd difficilius errorem qui committitur, ferunt. Ita fit, vt tenuis & diligens victus ratio, periculosior magna ex parte sit, eo, qui paulò plenior præcipiatur. Sen. 5. par. 1. Apho.

De Sicietate. Cap. XI.

DE Sicietate dicturus, patrone omnibus modis obseruande, humanã insolentiam mirari ne, an despuere debeam, nõ satis mihi constat. Nam quum sint homines ad dei similitudinem creati, ex animo & corpore subsistentes, ac animi imperio, corporis seruitio magis vti debeant: contrã in diuersum euntes, hunc ordinem penitus annihilant, & perturbant. Quis enim animi dotes non habet cognitã? Contrã, cui corporis incõmodantia mala non sunt perspecta? Et ex his duobus iudiciũ colligere est, quid potissimum sequendum, quid cum Perphirio fugiendum est. At iam quæ non maria tentantur? quid peregrini gustus non inuehitur? quo saburra ventris sicietate tumentis conficiatur. Totos ponit apros, hospes gulæ ventriq; deditus, animal scilicet ad conuiuia natum. Verũm Pythagoreorum oluscula quanto suauiora lanienis bestiarum, è quibus hesternam crapulam ructare solêt homines ventriosi. An parum multa creauit bonitas diuina, cũ terram tam diuersis herbulis, arbores fœtu tam delicato ac virgineo gustu, arua tot segetum cumeris onustauit? At vltra limites palatum delicatum conatur cõdimentis, salsamentis, adulterinoq; gustu ventrẽ irritata gula implere, satagens, paulò post esca vermibus futurum. Nonne præstabat seruũ hoc corpus sub seuero exactore cohibere, & brutos motus & lasciuientem

Gal. libro
qui inscribitur
ad bonas artes
adhortatio

Solonis legislatoris
tempore multis Athenis
vfu venit, vt ob corporis
egregiã formã aim negligeret
vitæ finem nequã spectantes, qd
hodie multos opibus aut generis
claritate falso admodum
nitos facer

peru.

petulantia disciplina seueriore cōstringere, vt tanto magis consentiat animi imperio? Omnes diu viuere & lucem hanc corruptibilem videre gestimus, laudamus senium, & veterani canos honoramus: fœlices iudicamus res publicas, vbi senum prudētia efferuescentem adolescentiam aut moderatur, aut consilio regit. Cur igitur in tempore non præuidemus, ne facietate perpetua corpus degrauiantes, inutile reddamus consiliis sanis, sed magis delirationi & stulritiæ accommodatum? Vnde nō semper cani prudentes, sed sensus hominis caniciem probam testantur. Moses ille nomotheta, dum iussione Domini mortem oppetere debebat, sensus omnes collectos ac in sua statione vigilātes habuit: non dentes moti, nō cæcutierunt oculi, non heberatus est auditus, non rugis exarata frons, non deniq; laruata facies senectutem deformauit. Quur ita? Esturiem parcioribus: sitim breuior potus excipiebat. Quid Cato ille seuerus? Nonne octaginta annos natus, dixit, nunquā sibi grauē fuisse senectam? Fuerunt hi castigato ventre, & sub mensuram coegerunt effrenem voluntatē quę plus quā necesse est exigit, & irritatis oculis, qui nō satiantur, visu plus concupiscit semper quā necessitas postulat. Duplo igitur damno se perimunt homines, dum & vitæ terminum ventre obtuso & turgido distentoq; potu & cibo, sibi ante diē accersunt: & cū animæ periculo nihil vnquā in vita egregium moliuntur. Notum est illud sacri Hieronymi, ventrem pinguem & obesum non gignere sensem tenuem. Quid prodest aruinam putrem caducis & mortuariis rebus fouere? quid exudanti crapula semper æstuarē? & tanto longiores effici à summo Bono

re cernim⁹
solis volup
tatibus in
feruientes:
nimirū ve
cordes ad
quiduis ali
ud inutiles
redditos.

DE VICTVS RATIONE

quanto magis in istis inferioribus delectamur. Quare de Saceritate vitanda nihil admodum est quod dicam, nisi quemadmodum tenuitatem laedere, sic hanc occidere: quam qui euitabit, vigilans senium, imò ne senium quidem, sed planè virilem animum reportabit. Nihil enim sic stomacho ne dicam corpori aduersum, nihil ipsum ita eneruat, & spiritus nobiliores obruit, atq; vltra mensuram ingestus cibus, aut potus. Nonne

Hip. ait La-
bores, cibi,
potus, somni,
sermonè nò solū
Athletę, verū & h̄ q̄ aīm
fordidū, neglectū, & incuratū habētes, soli
corpori studēt, veluti Corrybantū furore
correpti, contemnunt.

homines accepimus ante diluuium longeuos fuisse, & ramentum erant accōmodi, sobrietatis amantiore, in diem viuiebant, non admodum solliciti de cocorum industria: nò Apicios, & gulæ instructores requirebant, solis quas thorus agrestis progerminabat victitantes herbulis, & pomis, præstantiorē vitæ finem & exitum protelabāt. At nobis nihil satis est. O tempora. O mores. Et eousq; proteruitas hominum quandoq; processit, vt in prandia & cœnas leges ferre oportuerit, ne vltra statam æstimationem conuiuia onerarentur potius q̄ ornarentur. Quantum autem nocuerit quotidiana ingurgitatio, ac liguratio, satis indicant repentinæ neces, & ante demensum filum sollicitatæ Parcarum telæ: quum, qui vitæ longiori erant destinati, intemperantia & temulentia repente perierunt. Non opus exēplis, quisquis sese tueri

Anacharis interrogatus à quodā, quō abstemius esset, respōdit, si ebriosorū motus sibi ante oculos poneret, Hic, quāuis Scythia, lingua, vētre, & pudēdis abstinentiū esse dixit. Quod medicis p̄cipue p̄ceptū volo, qui nunq̄ ventri, aut pudēdis seruire debent, sed vt semper sese prudentes præstent laborare.

volet, auscultet, & aurē arri-
gat his nostris, atq; efficiat
cum Cicerone, vt appeten-
tiæ rationi obediant. Platonius enim, imò Plotinicus
(nam

(nam vtrūq; latinitate donauit Ficinus noster) in hūc modum loquitur: Si feruet (inquit) aër, epularum humor calorē superet: si friget, calor humorē. Vtrobicq; verò modicus sit excessus. Hæc de facietate dicta sunt, ad victus rationē ægrorū tantū calamus reducēdus.

* Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur, plus cibi quàm satis fit, assumi significatur. At verò si non assumenti ita euenit, euacuatione opus esse sciendum est. Hip. Sen. 8. par. 2. Apho.

* Corpora impura quò magis nutris, eò magis offendis. Hip. Sen. 10. par. 2. Apho.

* Potu q̄ cibo expleri facilius est. Hip. S. 11. par. 2. Aph.

* Vbi plus cibi præter naturā ingestū est, morbū id facit. patet hoc ex ipsa curādi ratiōe. Hip. S. 17. p. 2. Aph.

Theoricarum Medicinæ libri primi pars secunda, de victus ratione ægrorum tantum habet:

Cuius caput primum decet, quæ medicus in hac re intueri debet. Cap. I.

Actenus de victus ratione in communi differtum est, qui modus adhiberi debeat, quæ cautio obseruanda. Atq; sunt quædam fundamenta (vt ita dicam) salutis iacta. Atq; vt

apes suam propolim & arcendis animalculis portam quodā acri succo obducunt, ne furto pateant, aut earū opera frustrentur: itidem & nos fecimus, vt tanto minus corpora ægritudini pateant, quāto his munita præfidiis fortius constiterint. Et hoc adeò verum esse conuincitur: Dimidium facti, qui bene cœpit, habet. Sicut ergo in demenso administrādo amissis præscripta est arbitranda, & iuxta eam agendum, ita in his quæ se-

DE VICTVS RATIONE

quuntur, exacuenda est ingenii cuspis. Vt enim in rebus præclaris proficiendo, quisq; semet ipse vincere solet: ita lacescentes subsistere, magno probro ducitur. Ne igitur oleum & impensam in prioribus perdamus, secundam *πανεπίλοιπην* instruimus, vt arcu excusso residuus sit nobis etiam gladius, quo cum cominus etiam congre-
 gre di possimus. Quæ verò in priuato ægrorum victu aduerti solent, hæc sunt: Interim tamen priora non

Locus morbi: Vis ac species morbi: (negligenda.

Tempus morbi: Appetitio:

Facultas & natura ægrotantis:

Forma adhibendi.

De morbi loco copiosius tractabimus libro sequenti, in quo demonstrabimus ægritudinũ quasdam esse, quæ totum captiuant corpus: quasdam verò quæ alicui tantum parti insidiantur, noxamq; intentant. Horum examinatio postea fiet perspicacior.

De morbi Speciebus. Cap. II.

Nemo nescit, morborum diuersitatem aliam atq; aliam victus rationẽ desiderare, de quorum speciebus exquisitius enodatusq; acturi sumus, ea parte qua de loco disputabitur, in qua cuiusuis ferè morbi vim cognitiorẽ perspicaciorẽq; significabimus: virtutem & nocumentum indagatius ostendemus. Nunc verò quod præ manibus est, dixisse sufficiat, morborum quendam esse acutum, qui aut leuiter auertitur, aut ægrum mox iugulat: alium pacutum, qui aueruncari similiter nequit, & crassatur pestilentius. Hi & vehementes dicuntur, quorum per pauci sine febre instant. Alii sunt continui, perpetuiq;, ac longi. Morbi acuti sunt: Costalis, pulmonia, insania, obliuiarius, Ardor,

Ardor, & si qui sint eiusmodi. Ratione quorū ægri natura admodū ac protinus debilitatur, languetq; tum propter eorum intensiōem vehementem, tum quia corpori familiarius ac diutius quā sustinere queat, non longorum morborū more tamē, inhærent, instantq; acrius. Horum (qui & longè post quartū diem iudicantur) natura duplex habetur: aut enim accidunt calidis succis, nullam occupantibus certā sedem, sed & omnibus animantis partibus inhærentibus, vt sunt febres continuæ, cum quibus Claudius luctabatur Cæsar per omnem vitam, teste Seneca: aut fiunt loco aliquo certo patiente, vt præmonstratum est. Peracutus dicitur, is qui statim in summo vigore cōsistit, primis videlicet quatuor diebus, vel paulò vltcrius, si decernatur, idq; statim significatur, vt Angina, Bilaris, neruorum distentio. Morbi verò longi ob lentos, crassos, frigidosq; incidunt liquores, aut propter humores concoctioni rebelles, & viscositate sua viciatis corporibus inhærentes. Obluctantur autem succi concoctioni, vt clarius intelligatur, propter naturæ imbecillitatē, quandoquidem ob superfluum eorundem quantitatem, aut spuriam diramq; qualitatem naturæ inimicam confici illo naturali igne nequeunt, qui non satis sufficiens tantæ moli esse queat, sed magis adobruit. Exemplo lebetis grandioris, cui si imbecillum igniculū subiicias, frustra egeris, cupiens cal fieri alicuius modi superinfusum liquorem. Itaq; fit, vt hi morbi ægrum longo temporis demeaculo cruciantes, diutini seu longi dicantur, ex quorū numero sunt febris quartana, Posce gallicæ, aqua inter cutem, Tabes, & similes. Horum meminit Hali haben rodan.

DE VICTVS RATIONE

- * Tenuis exquisitaq; victus ratio, &c. vt prius ca. 10.
- * Summis morbis summa diligentissimè remedia adhibenda sunt. Hip. Sen. 6. par. 1. Apho.
- * Vbi morbus peracutus est & labores summi fatigāt, & tenuissimo victu vti necesse est. At vbi non ita est, sed plenius agere licet, tantum indulgendum est cibo quāto morbus ipse sū mo sit leuior. Hip. S. 7. par. 1. Apho.

De tempore morbi. Cap. III.

MOrbi tempora (quæ non dierum numero definiuntur) victitandi modum diuersum requirunt. Quorum quædam vniuersalia, quædam particularia sunt. Horum itaq; cognitiones ad victus rationē summè conducunt, nec minus ad morborum curam, vt postea patebit. Verum præterea vnumquenq; morbū (de eo qui auerti possit loquimur) quatuor occupare tempora, cum vniuersalia tum particularia, principium scilicet, augmentū, statum seu vigorem, & inclinationē, omnibus rei medicæ candidatis perspicuū est, ac eum qui mederi exoptat hæc callere debere. Verum tamen illorū distinctiones ac durationes in morbis exquisitè exacteq; cognosci qui poterunt? nam quidā nullo tempore apparēt, alii verò sine principio & augmento, vt est cernere in attonitione, & similibus: alii namq; sine statu. Ob has discrepantias & causas diuersas, magna apud veteres sexagenarios (q; de ponte minimè deiiciendi sunt, nouitiis camœnis emicātibus) disceptatio ac difficultas, nec minus apud huius nostri sæculi medicos existit: quippe horum assequi veram notitiam germanamq;, difficile est admodum. Nec enim omnibus omnia nosce contingit, & in plarifq; diuinant magis quàm diffiniunt. Illud verò pro nostro ingeniolo cō-

monuisse sufficiat, quosdā morbos cura discuti, sedulaq; medici opera: atq; in eis omnibus quatuor temporum vices ac reuolutiones intelligere oportet, siue sensibilibus, siue insensibilibus. Tum morborū species temporibus conuadant ut plerumq; ac respondent, in eo videlicet quod morborū tempora longiori mora producuntur in diuturnioribus, aut perpetuis magis quam acutioribus aegritudinibus. Alii verò morbi quidā in augmento, aut statu, aegrum ad abolitionē & extremā necessitatem adigētes, non quatuor temporibus, ut est in proptulo, declarantur. Ceterum ut de morborum temporibus magna apud medicos (ut prædiximus) est disceptatio, ita illorum diligens inquisitio maior est, quam huius libelli forma excipi queat. Itaq; iam de his satis, donec opus nostrum de morbis curandis, in quo longè lateq; de his tractabitur, emiserimus. Non enim iam in integrum volumen cogimus omnia, sed veluti per transfennam commonstramus, & quodammodo mercuriales statiunculas constituimus, ut sagaciori lectori facilior copia sit, ut in quam volet viam pergere gressum ponat: & malumus hic *ὅνε τῆ μοῖ* videri q̄ astructores. Hac igitur de re paucis enarratis potius quam expositis, curiosam vestram inquisitionē non morantes, ac fusiorē enodationē exigentes, ad Galeni libros apertius de his agentes, medicinæ affectatores remittimus.

* In accessionibus abstinendum est: adsumere enim cibum nociuum est: & quibus per circuitum veniunt accessiones, his in eā ipsa accessione abstinendum est.

Hip. Sen. II. par. I. Apho.

* Accessiones verò conditionesq; indicant morbi & anni tempora, nec non successiua circuituum incrementa, siue

Executiae
corpore tē
porū mor
borum dī
ueritates
docent.

DE VICTVS RATIONE

siue quottidie, siue vno interposito die, siue per valla ampliora eueniant: nec non ex his quæ superueniunt, iudicium accipi potest. Verbi gratia, in morbo costali si sceatio purulenta inter initia extitit, ægritudinem cōtrahit: sin postea puruit, extendit. Quin etiã vrina, aluus, sudor, morbos aut difficile aut facile aut nullo pacto iudicari posse, aut longos, aut breues fore significant. Hip. Sen. 12. par. 1. Apho.

Iudicatio est cita parataq; ad sanitatē vñ interitum mutatio. Et est alia pfecta, alia imperfecta.

* Qui per circuitus accessionum exacuuntur, his nihil est dandū, nec assumere quicq; cogendū, sed additioni subtrahendū est ante iudicationem. Hip. S. 19. par. 1.

* Quæ iudicantur, aut iudicata sunt, integre non mouere neq; nouare vel medicamentis vel aliis incitamentis, sed sinere debes. Hip. Sen. 20. par. 1. Apho.

* Quibus iudicatio instat, his nox difficilis est quæ accessionem præcedit, subsequens autem nox magna ex parte faciliior accidere solet. Hip. Sen. 13. par. 2. Apho.

Dies vel Nox.

* Cum morbus consistit suo vigore, tunc tenuissimo victu vti necesse est. Hip. Sen. 8. par. 1. Apho.

De Appetitione. Cap. III.

Licet in præcedentibus cibi naturam ac vim dixerimus, ac in illius promptuarium porum concluderimus, quæ duo verius alimentum dixeris: tamē hoc iam admonitos esse volumus salutis hominū inquisitores, ne post acceptū corporis aliquod robur, in plus sumendo quàm par est ægros inducere animū faciant. Nam quum sanitate aspirante & in pristinum vigorem assurgente homine à morbo, alimentū plus iusto ingeritur, sane in id ipsum quod euasit incidere solet: quod ex læsione & labore molestiaq; percipitur. Probi prudentisq; medici erit officium, sequenti die dietariū illi

illi imminuere demensum, & fraudare illius genium iuxta rationis æquilibrium. Quòd si nihil detrimenti ex cibi sumptione corpori inferatur, & modum victus augendum esse dispexerit, iuxta quòd scientia & ratio inlinuabit, non est timendum facere vt ægrotus habitior reddatur, & pristina viuendi formæ restituatur. Eodem pacto tertio, & quarto die faciundū existimato. Neq; enim derepente isthuc possis cernere. Nec modo quantitas, sed & cibi qualitas pro corporis reparatio ne concernenda est, & diligenti temperamento existimanda: vtrumq; enim corporis exhausti temperaturæ respondere debet. Victus ergo ratio conualescentium ægrotum & sanorum, debet esse media: Imò omnium victus ratio media constituenda est. Hi namq; qui ægroti fuere, aut reualescere incipiunt, vt curare debent ne malum nutriant, ita sanos oportet sibi media statuere, ne à bono sanitatis quod habent recidant. Nihil enim proficit incolumem manere, & benè sano ac succulento corpore stare, nisi sit & modus huius incolumitatis custos perpetuus & admonitor. Demum vt cōsuetudine relinquere durū, ita oportet cōsuetudinis illius disquirere rationem, ne fortè præstet immutare quàm relinquere. Quis enim eam consuetudinē adprobet, imò non reprobet magis, quæ saturo semper ventre iubeat esse, & in modum succidiam aruinæ putrescētis alere: Si tamen erit victitandi probus modus citra descriptionē aliquod te huic adseruato. Medicinæ em̄ est pars, iuxta scientiā viuere, nō iuxta sinistrum appetitum. Debet enim, vt semel finiam, appetitio in cibi qualitate & quantitate proba & media esse constituta vt de stomacho alibi ostendetur.

DE VICTVS RATIONE

- * Si quis a morbo cibū adsumēs nō corroboratur, plus cibi q̄ satis sit adsumi significatur. Si verò nō adsumēti ita euenit, euacuatione opus esse sciendū est. S. 7. P. 2.
- * Si cui ab ægrotatione bene adsumenti cibum corpus nihil proficit, signū est vitiosum. Sen. 31. par. 2. Aph.
- * Omnes ferè qui sese male habent principio bene adsumētes cibum, nec quicq̄ proficiētes, in fine inediā exigunt. At verò qui principio vehemēter inediā exigūt, postea bene absumūt, ii melius euadunt. Sen. 32. Par. 2.
- * In quouis morbo mēte constare, & cibum appetere, bono est: contrariū verò vitio datur. Sen. 33. par. 2. Aph.
- * In morbo diutino inedia & deiectiones syncere, malo sunt. Hip. Sen. 6. par. 7. Apho.

De facultate seu natura ægrotantis. Cap. V.

- * **E** Strimandū etiam, colligendūq; est, an æger possit eo victu quem præceperis, obdurare ad consistēdi vigorē vsq; ægrotationis, & ille ne potius deficiat, nec durare possit ea ipsa victus ratiōe, an morbus ante deficiat atq; hebetescat. Hip. Sen. 9. par. 1. Apho.
- * Quibus igitur consistentia iuxta est, his tenuis victus iuxta præcipiendus est. Quibus igitur consistendi vigor postea futurus est, his in eo ipso vigore & paulò ante subtrahendū est. Tempore verò superiore vberius agendum vt æger sufficiat. Hip. Sen. 10. par. 1. Apho.

De modo seu forma adhibendi. Cap. VI.

- * **E** T quibus nam semel aut bis assumendum sit plura ne an pauciora, particulatim animaduertendum. Tempori, etiam & ætati, & consuetudini, impar- tiendum aliquid est. Hip. Sen. 17. par. 1. Apho.

Huic idem
Hip. sub
scribit lib.
de medicī
na prisca. 7

Theoricarum de victus ratione libri primi finis,
T. Damiano Vissenaco Decopolitano Do-
ctore & medico & chirurgico autore.

Theo

THEORICARVM MEDICINAE LIBER SECVNDVS, QVI

De medendi modo est. Caput .I.

DE alimentis itaq; & victitandi præscripto, nonnulla dicta sunt: quæ obsecro æquos lectores, vt si nullam laudem mereantur, saltem à ronschis & sannionibus mihi vindicata sint. Qui enim in rem & salutē bonorum existimat se facere, nulli obesse, omnibus prodesse, vt quid inuidiam mereatur gratis? Ego professionis meæ sano consilio suffragari cupiēs titulo, quod vnum potui sedulam operam nauaui, ne frustra huic initiatus dicerer: si minus assequutus sum, laudanda voluntas erit, non despiciendum desiderium. Video enim plærosq; qui quum nihil egregium moliantur in hac vita, præ se tamen maiestatem ferre, dignā profectò medico exacto, si modo præstarent quod pollicentur. Sed vti non est in pallio, aut barba, aruncisq; philosophi existimata auctoritas, ita neq; hinc metiendus medicus, qui contemnere mauult ceteros, quàm suam opinionem depressam. Tot enim sunt sententiæ, quot capita. Neq; in aliqua liberalium artium professione sic hallucinantur, atq; in medicina. Hoc ipsum fortasse possis accipere & de Theologia, quæ mentis reparatrix esse debebat, à qua verum medicum auspicari debere nemo non nouit: licet in ea sic sibi quisq; hac tempestate placeat, sic sua mordicus tueatur, (proh rem indignam & flebilem) vt facilius sit disputare, & in diuersum argutari, quàm ad bonam mentem conuerti.

DE MEDENDI MODO

Multorum
 nimos opus
 nionū vari
 etate vitia
 tos esse, at
 q; adeo à
 recto vero
 q; trahi in
 errorū la
 byrinthū
 demōstrat

Aīa quib;
 modis se
 ducatur à
 corpore fa
 ris superq;
 sacre, docēt
 literę nec
 nō deprav
 uata mul
 torū vita.

Quæ sanè à summo Bono veluti extorqueri precibus
 sedulis debet, vt habeat hoc domicilium corporeum
 mansore dignum, & adsequatur animam bonam pu
 ramq;. Est enim quodammodo corpus hoc animæ tun
 damentū: quod si euersum fuerit, ruinosum fiat oportet,
 quicquid superstruere coneris. Dum enim virtutes
 congregantur, sanè per corporis organa colliguntur.
 Videt anima bonum per oculum simplicem, & amu
 latur in bonum: Audit per aures verbum dei, & saqui
 tur: Pergit in templum, & orat: Esurit per carnem, mū
 doq; efficitur corde: Vigilat per carnem, & inconniue
 tibus oculis sacris lectionibus insistit, & reparatur af
 fectus. Et vt semel finiam. Sicut animæ omnes poten
 tiæ in bonum per corporis organon emicant, ita dum
 malo succenturiantur, eiusdem corporis vicissitudini
 bus euersis abutuntur modulis. Non enim concupiscit
 anima nisi per carnis desideria, quæ oculis hauri
 untur, auribus attrahuntur. Videns enim concupiscit
 alterius rem, vxorem, videns inuidet. Audiens fit cu
 riosa: ad choreas, ad lasciuos motus gressus dirigitur.
 In corpore accidiatur anima. Vt quid ista prosequor?
 videlicet, vt placem vtrosq;, vt præstent magis quod
 docent opere, quàm operibus neglectis verbis tinniat.
 Ego sanè de me vt nihil egregium polliceor, ita mo
 dulum agnosco meum. Si tamen inuenientur qui no
 stræ in hac re sententiæ refragabuntur, hos rogatos
 velim, ne precipitanter agant, sed prius excusso exa
 minatoq; stylo, æquoq; libramine ponderent, quæ à no
 bis dicentur, ac postea iudicēt: atq; vbi nos inuenerint
 errare, vel amicè moneant, vel libera amici vtantur
 virgula. Perstrinximus ergo, quomodo per victū sani
ac

ac languentis seu a gri naturam seruare munireq; possimus: non igitur iam à proposito videtur alienū, hoc secundo libro de affectuum seu morborum cura disquirere, aut disputare: ac quæ ad eam perfectè cognoscendam conseruandamq; conducant, demonstrare.

Quippe sine hac diligentia, delectaq; obseruatione, nullus dextrè rectèq; medicari (vt omnibus liquido patet) poterit. Indubitatumq; est, nullum negantè fundamenta, quibus quælibet ars nititur, posse ad scientiæ culmen accedere, præcipuè eius principia respuentè.

Quæ autem est vera scientiæ huius basis, & fundamentum, nisi maioris illius mundi notitia, quantū fas est, in animos hominum influere: Astrologiam dico, cuius præfagia rectè nemo prædicere nouit, qui neglexit illa prædiscere. Quis Solis deliquiū, aut labores lunares prædicet, quis aliorum planetarum passiones, aut terræ situm, siderumq; motiones enunciet, nisi prius cæli terræq; permensos & cognitos orbes habeat? At dicet quispiam, quò tu mihi Astronomiam in cælum fers? quasi hæc vel ad sanitatem tuendam, aut morbum curandum cōducat. A deo affinem medicinæ dico, vt hac ignorata, prorsum in medēdi modo delirare cogaris.

Quis enim agro sanitatem polliceri queat, die decretorio ignorato? horisq; quibus illi medicamentum offerendum sit, incognitis? equidē effecerit nemo. Atq; horum obseruationem æquam debere esse & consentaneam, nemo qui Mathematicus sit, ignorat. Verū vt semel quod sentio dicam, Astronomia tantum arti medicæ succurrit, & ancillatur, vt sine ea nihil possis efficere, quanquàm multis hoc delirum videatur, sed ridiculis & deridendis. Sunt alii qui Mathematicam, &
me-

DE MEDENDI MODO

medicinæ partem quam theoriam dicunt abiicientes, aut potius respicientes, pro his Sympthiã, alectroman-
tiam, necromantiam, psychopompam, psycagogiam, circulatoriam, aut incantamentorũ genera nescio quæ amplectuntur, de quorum temeritate magis tacendũ

Nec quẽq̃ moueat do-
minicani di-
ctio, utpote
solũ inuẽs
taxandũ ef-
se apostatici
cuiusdã trãf-
fugã olĩ or-
dinis domi-
nici, nepha-
riũ scelestis-
simũq̃ me-
dendi imo
sugulandi
modũ. Ne
q̃ est q̃ rĩ-
meã fulmẽ
illud qd̃ se,
per hui⁹ fa-
rinã mon-
stra paratũ
habent, ac

velim, vt tempore resiliant, & eorũ temeritate valesca, ac empiricorum, muliercularumq̃, necnõ Dominicanani cuiusdam præstigiis abolitis, in veram medicinam animos applicent, & ea quæ ad sanitatem conseruandam, aut reuocandã faciunt, attento & docili animo conseruentur. Isti secundo libello titulum indidimus de medẽdi modo Theoricẽ satacturi enarraturi; quæ in ea conseruanda sint: prius tamen admonere ac scire in rem medicorum ducimus, Cõtraria contrariis remedio esse, diligenti tamen adhibita ratione, quod diuersis ex locis manifestum euadit, vt in præcedentibus, Tum Hip. hac insinuat sententia: Quicumq̃ morbi ex repletione fiunt, euacuatione curantur: quicumq̃ euacuatione, repletione: eodem modo ceterorum cõtraria remedio sunt. Sen. 22. Aph. par. 2. Medicus igitur curam moliens, hæc considerare habet:

quo literatos vel christianissimos Lutherane secte insimulare soler: q̃ppe exploratissimũ mihi habeo etiã tales male audire apd̃ illos q̃ tota mête sũt qd̃ proficetur monachi scz p̃i p̃bi & toti christiani, quales equidem oēs apud nos esse volo. Verũ de quo loq̃mur vnus ex face illorũ est qui extra suos limites diuãgãtes, abiectoz primæ atq̃ adeo nunq̃ satis laudatę institutionis habitu, Domini-
cũ, Franciscũ, imo Christũ abne-

- Morbum
- Locum morbi
- Tempus morbi
- Aetatem
- Tempus anni
- Regionem
- Temperaculum
- Consuetudinem
- Medicaminum vires.

Hæc Methodici qui in solis apparentibus versantur, non curant, sed ab affectibus remedia petunt

garũ.

garit. Certo iam constar, has sacratiss. professiões etiã alere haud raro nõnullos in
 numeris scophãtjs impudentissime sceleratos, quibus Francisci aut Dominici me
 te precor: Sed hoc nihil ad religionẽ, quã vel per se optima non plus nigroris aut
 fuliginis ex hoc contrahit, q̃ Sol ex attractis pestiferis vaporibus.

De Morbo. Cap. II.

MOrbos vitæ huius decurrentis & ad metam pro-
 perantis decliuitatẽq; functiones impedire, per-
 spicuum est. Nam remorantur pronitatem humani
 corporis, si velit homo virtuti se accõmodare, vt tan-
 to fini vltimæ accedere nõ metuat quanto hoc virtuti
 emancipatũ reddiderit magis. Ex quorũ & loci cogni-
 tione, aliis tamen iuxta admissis, curam in procliui est
 nosse. Insuper absq; causæ cõiunctæ (quã & immediatã
 dicimus) notitiã, morbus nequit cognosci, qui morio
 præter hoc est cõtra naturam dicitur. Est etiam morbus
 dispositio contra naturã in corpore humano, ex qua in
 operatione essentialiter prouenit nocementũ prouectu
 primo. Vel, hoc modo, & rectius: Morbus est affectus
 contra naturam, operationi naturali in corpore huma-
 no officiens primo, & nocens. Huius verò diuersæ sunt
 species, vim diuersam, & naturã obtinentes aliã. Qua-
 rum notitiã, magis in curando necessariã, quã lo-
 cum (quanquã vtrumq; probe callendum) dicimus.
 Morborum enim quot genera, tot medendi rationes.
 Quorum aliquot mixti sunt, nomen ab humore præ-
 dominante sumentes: reliqui simplices, de quibus hic
 maximè disputabitur. Compositi seu mixti compositã
 itidem exigunt curationẽ: simplices simplicem. Acci-
 dunt nonnunquã duæ morbi species vni corpori: at
 tunc vehementiori primo obuiandũ est, vt non acci-
 piat sensim vires, & in quandã tyrannidis pestiferæ
 arcem conscendat, inde phalaricis emissis hominem
 inte

Morborũ
 ignorantia
 cogit medi-
 cos ignora-
 re circa cu-
 radĩ scopos

DE MEDENDI MODO

internitioni daturus, neq; interea debilior negligēdus est. Fieri enim solet, vt neglecta sentina nauē in alto submergat, quod irruens ē catadupis fluuius efficere cōsuevit. Morbi quēlibet pars an dici mereatur morbus, non hic excutiam, sed disputantibus excutiendum relinquo. Sunt deniq; & morbi, quorū aliqui vt faciliter se accōmodant corpori, affricāturq; ita facilem quoq; manum admittunt, curanturq; alii & leuiter inuadūt, & tamen diutius homini inhærent, nec curam admittunt, quod ii facile animaduertunt, qui cum eis indies luctari habent. Hæc haud difficulter ab iis intelliguntur qui contuentur Tempus anni, Corporis tempera culum, quū vnum ad morbū recipiendū paratius sit q̄ alterum, Temporis anni conditionem, Aetatem.

* In temporibus naturæ legitimis, cumq; tempestiua tempestiue redduntur morbi constantes lynceri & faciles veniunt: at verò iniquis inconstantes & iudicatu difficiles. Hipp. Sen. 8. par. 3. Aph.

* Per autumnum morbi acutissimi & exitiosissimi accidunt magna ex parte. Ver saluberrimū est, minusq; exitiosum. Hipp. Sen. 9. par. 3. Aph.

* Autumnus tabidis malus est. Sen. 10. par. 3.

* Per tempora anni pueri & ætate his proximi Vere, atq; prima æstate optimè degunt, & maximè valent. Senes ætate & autumno aliquandiu, reliquo autumnii tempore q̄ media sunt ætate melius valent. S. 18. P. 3.

* Morbi quidē omnes omnibus temporibus accidunt, sed nōnulli quidē certis oriūtur & irritātur. S. 19. P. 3.

Sē. 20. p. 3. * Vere enī atrabiles, furores, comitiales, profusiones sanguinis, angina, tusses, grauedines, rauedines, pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores. Aest

*Estate nonnulli ex his, ac febres continuæ, & ardores, & tertianæ plurimæ, vomitiones, etiam alui profluuia, oculorum & aurium dolores, oris vlcera, genitalium putredines, & sudamina. Sen. 2. 1. par. 3. Apho.

*Autumno magna pars æstiuorum, atq; etiam febres quartanæ, & erroniæ, lienes, aqua inter cutem, tabes, stillicidia vrinæ, leuitates intestinorum, Coxendices, anginæ, anhelationes, voluuli, Comitiales, atrabiles, furores. Hip. Sen. 22. par. 3. Apho.

*Hyeme costales, pulmonia, raucedines, tusses, dolores laterum, pectorum, lumborū, dolores capitis, Vertigines, attoniti. Sen. 2. 3. par. 3. Apho.

*Naturarum aliæ ad æstatem, aliæ ad hyemem, benè malève se habent. Hip. Sen. 2. par. 3. Apho.

*Ex morbis alii ad alia benè malève se habent : eodem modo & ætates, ad loca, tempora, & victus genera. Sen. 3. p. 3.

*Temporum mutationes morbos pariunt : magnæq; temporū mutationes, scilicet, aut æstus, aut frigoris, & reliqua ex ratione grauius incidunt. Sen. 1. par. 3.

*Per tempora anni, quoties eodem die, modo frigus, modo æstus accidit, morbos autumnales expectare oportet. Hip. Sen. 4. par. 3. Apho.

*Austri hebetant auditum, caliginem obducunt, cor

pora diffundunt, pigrioraq; faciunt. Caput aggrauāt.

Vbi tempestas ita præualuerit, affectus eiusmodi existunt. At si tempus Aquiloniū sit, Tusses, fauces, alui

duræ, difficultates vrinæ, dolores horribili pectorum & costarum accidunt. Vbi ita tempestas exuperarit, affectus eiusmodi expectato. Hip. Sen. 5. par. 3. Apho.

*Quoties æstas sit similis veri, sudorum copiam in febribus expectare oportet. Hip. Sen. 6. par. 3. Apho.

DE MEDENDI MODO

* Per squalores febres acutæ fieri solent, & si magna ex parte talis sit annus qualem fecerit conditionē, morbos quoq; magna ex parte expectare oportebit. S. 7. p. 3.

* Quod ad temporum attinet rationem, si hyems squalida & aquilonia fuerit, ver pluuium australeq; febres acutas æstate fieri necesse est, & lippitudines & intestinorum difficultates, maximè mulieribus, & iis qui humidam habent naturam. Sen. 11. par. 3. Apho.

* Sed si hyems australis pluuia & tepida fuerit, ver squalidum aquilentumq;, mulieres quarū partus iuxta ver properant, abortum ex qualibet causa facient. Quæ autem pepererint, imbecilles ac morbosos ædent infantes, ita vt aut statim pereant, aut tenues atq; valerudinarii uiuant. Cæteris difficultates intestinorum & lippitudines aridæ accident. Senibus verò destillationes quæ cito interimant. Sen. 12 par. 3. Apho.

* Si æstas squalida aquilentaq; fuerit, autumnus pluuuus austrinusq;, dolores capitis, tusses, raucedines, grauedines per hyemem existunt. Tabes etiam nonnullos inuadit. Sen. 13 par. 3. Apho.

* At si aquilonius sit & siccus, viris natura humidis & mulieribus proderit. Reliquis accident lippitudines aridæ, & febres acutæ, & grauedines. Nonnullos etiam atrabilis vrgebit. Sen. 14 par. 3. Apho.

* Conditionum anni squalores (quòd in totum dixerim) salubriores quàm imbres minusq; mortiferi sunt. Hip. Sen. 15 par. 3. Apho.

* Morbi per imbres magna ex parte consistunt, febres, alui fluores, putredines, attoniti, Comitiales, anginae. Per squalores tabetudines, lippitudines, articularum dolores, stillicidia vrinæ, difficultates intestinorum.

S. 16. p. 3.

Con

* Conditionum quotidianarū Aquilones corpora con-
stipatiōra, contentiōra, mobiliōra, coloratiōraq; faciūt:
auditum etiā adiuuāt, sed aluū siccant, oculos mor-
dent: & si in pectore dolor aliquis præest, acrius exci-
tatur. Austri corpora dissoluunt & humefaciūt, caput
aggrauant, auditum obtundunt, vertigines mouent,
oculis & corporibus adferunt tarditatem, aluos etiā
humefaciunt. Sen. 17. par. 3. Apho.

* Per ætates hæc accidunt. Paruis & recens natis pue-
rulis Vlcera oris, vomitus, insomniæ, pauores, inflam-
mationes vmbilici, humores aurium. S. 24. par. 3. Aph.

* Paulò ætate progrediētibus cum dentire incipiunt,
gingiuarum prurigines, febres, cōuulsiones, alui fluo-
res, maximè cum caninos ædūt, & iis potissimū pueris
qui corpulentissimi sunt, & aluos habent astrictas.

Hip. Sen. 25. par. 3. Apho.

* Adultioribus iam tonsillæ vertebrę in occipitio, siue
luxatio in partem interiorem, anhelationes, calculi,
lumbrici teretes, ascaridæ, verucæ, Fatiriæ, strumæ, &
reliqui abscessus, sed præcipuè quę enumerauī. S. 26. p. 3.

* Adulescentibus iam & pubescentibus magna eorum
pars accidit atq; etiā febres diutinæ potius & sangui-
nis è naribus profusiones. Sen. 27. par. 3. Apho.

* Plurimi verò affectus puerilis ætatis iudicantur, aut
intra quadragesimū diem, aut intra septimū mensem
aut cum ad pubertatem itur. Qui autem perdurarint,
nec solui poterint, pubescenti aut fœminæ cum men-
strua eruperint, iis consenescere adsolent. Sen. 28. p. 3.

* Iuuenibus sanguinis screationes, tabes, febres acutæ,
comitiales, & reliqui morbi, sed præcipuè quæ enume-
raui, accidunt. Hip. Sen. 29. par. 3. Apho.

DE MEDENDI MODO

*Qui hanc excefferunt ætatem, iis anhelationes, costales, pulmonia, obliuiarii, deliria, ardores bilares, alui fluores longi, difficultates intestinorum, leuitates intestinorum, marisca. Sen. 30. par. 3. Apho.

*Maioribus natu difficultates spirandi, destillationes, tusses, stillicidia vrinae, articulorum dolores, venum dolores, vertigines, attoniti, mali habitus, aspredines totius corporis, infomnia, alui, oculorum, & aurium humiditates, hebetudines oculorum, & grauitates aurium. Hip. Sen. 31. par. 3. Apho.

*Seniores magna ex parte minus ægrotant quam iuuenes. Attamen qui longi his acciderint morbi, insana biles ferè tota vita comitantur. Sen. 39. par. 2. Apho.

*Raucedines & grauedines maioribus admodum natuconcoqui nequeunt. Sen. 40. par. 2. Apho.

De Loco morbi. Cap. III.

Membra Antiquiorib. loca sunt appellata: quorum notitiam ad morborum conferre curam, apud omnes tam medicos quam chirurgicos exploratum credimus. Qui enim curam adhibeas homini, ignorato cui mederi debeas loco. Horum quaedam sunt exteriora, quæ luxantur, & è statu dimouentur vi quapiam corpus afficiente: quædam interiora, vt post facile declarabitur. Membrorum positionem, compositionem, & temperaturam, animaduertenda docet Galenus, necnon loci ratione curam alio ac alio modo aduocari debere, demonstrat ex partium natura, curæ indicationem partim sumendo. Insuper prius de ægrorum victus ratione loquentes, loci naturam ad eam conducere diximus, nec abs re, nam cum simile nutriatur à simili (vt philosophis placuit) certum est, non posse alicui debitum offer

offerri nutrimentum, parte quā nutrire volueris, incognita. Hoc multipliciter accipitur, licet Aristoteles omne frigidum aiebat, sed falsè. Caterum nutritio fit vel ratione substantiæ effluxæ, vel effluentis. Itaq; liquidò apparet, loci naturam in victu esse animaduertendam. Ad intentum igitur reuertamur, & dicamus: membrorum, quorum quodlibet ex similibus confiat partibus, quædam esse principalia, quædam minus principalia, quædam exanguia, horum natura frigida, quædam sanguinea, quædam spiritualia, quædam nutritiua. Horū quodlibet aliquando primario, aliquando secundo, iam proprio, iam per consensum (quæ ab illis differunt) turbantur affectu. Locorum præterea exteriorum notitiam, quæ ad solutionem continuitatis summè cōducit, facilè est intelligere, vt patet apud Galenum, qui idem alio tamen loco membrorum interiorum affectiões docet cognoscere, ad quem, profusorem declarationē desiderantes, remittimus. Equidem quum morborum aliqui à loco denominationem Helenorum arbitrio sumūt, quò illorum perspicacior habeatur intelligentia, partes tam exteriores quàm interiores propriis describemus nominibus, de partibus corporis exterioribus sumentes exordium. Capitis, quæ prima corporis pars est, summitas Vertex dicitur: pars anterior, Cinciput: Occipitium posterior. Frons cincipiti subiungitur. Tempora dextrum & sinistrum latus dicuntur. Infra frontem supercilia, quibus Oculi subiacent. Genas sequuntur Mala. Inter has Nasus. Aures propè tempora ab hauriendo dicuntur. Ab occipitio exordium sumit Cervix, quam Collum continet: post sunt Os, Labra, Mentum: Partem verò colli

DE MEDENDI MODO

anteriorem Gulam dicunt: illi Humeri adiunguntur: quibus Brachia, quæ Armos & Lacertos continent. Cubitus pars exterior Brachii nodosa inter armum & lacertum media. Lacerto Manus appendix est. Cuius Digi-
 giti quinque; Mineruæ cōsecrati: horum primus Pollex: huic proximus Salutaris ac Index: subinde Medius cæ-
 teris oblongior: hunc sequitur Medicinalis: quintus namque ob breuitatem minimus nuncupatur. Manus cōcauitas, eiusdem vola dicitur: cuius oppositū Græci
 μεταχείριον. Post humeros sequitur Truncus, qui sine capite, brachiis, cruribusque; Thorax dicitur: cuius anterior pars Iugulum & Pectus cōtinet. In hoc Mammæ Alæ sub humeris. Latera costis terminantur à dextra parte & sinistra, post quæ sunt Ilia, his finitur Venter. In cuius medio Umbilicus est: sub quo locus qui pilis tegitur, Pubes & Pecten dicitur. Posterior verò trunci pars Scapulas habet & Dorsum, Spinam, cuius sunt Vertebrae: Lumbos, quibus affines sunt Nates. Pectini appendix Mentula, ob excellentiam aliquando Membrum dicta, quæ Glandem habet Præputio testam, nisi resectum fuerit, vel religione, vel morbi gallici imperio. Inter clunes & nates Culus est. A trunco Fœmora dependent: at ubi annectuntur, Coxæ, aut Vertebrae nominantur. Fœmoribus vicina sunt Genua: à quibus initium capit Crus, quod vsque ad Talum extenditur: cuius posterior pars Sura. Perma est pars à pedis vertebra ad calcanei finem. Pes multos habet partes: Calcaneum seu Calcem, Talum, Volam, Digitos. Calcanei finis talus dicitur. Planta volam & digitos compræhendit. Hæc de partibus corporis exterioribus. Iam de reliquis, visceribus scilicet, & intestinis. Cerebrum quod
 ani

animalis facultatis fons est, quodq; nec calore liquatur, nec frigore condensatur, caput mediante inuolucro Meninga dicto, continet. Huius tres sunt partes. Cauernæ cerebri ventres nūcupantur. In Ore sunt Lingua, Dentes, Fauces, Vua quæ vocis moderatrix: circa quam Glandulæ: inde Guttur. A faucibus duæ incipiūt fistulæ, altera cibalis vocatur, cuius suprema pars sub Mento ab extra eminētior Frumen dicta est. Infra verò ventriculi os est, quod stomachum nonnulli, veteres verò cor vocabant. Ab Arteriali fistula atq; vocali Pulmo dependet. In pectoris verò medio cuiusuis sexus Cor locū sortitur, cuius sunt Caput Mucro Aures & Ventres. Hæ namq; duæ partes, pulmo scilicet & cor, costis munitæ, septo transuerso ab nutritiuis separantur: infra quod iecur dextrum occupans locum, Græce ^{ἡπαρ} dictum, eius, sicut & pulmonis, multæ sunt fibræ. In hepatis media cōcauitate folliculus flauam continens bilem ponitur, quæ fel nuncupatur. Lien alii ^{σπλήν} in sinistra positus parte, Iecori quasi oppositus, atram continens bilem, ventriculum amplectitur. Renes duo sunt spinæ adnexi, quorum dexter sinistro altior. Ventriculus ciborum receptaculum duo habet orificia, superius & inferius. hoc ex ^{πυλῶρι} natum Græci γαστρῶ ^{ἱεφῶδιν} vocant. Etiamnū renum, lienis, fellis, diuersi sunt ductus, fragili huic corpori deseruientes. Pyloron intestinorum principium est, primum Duodenum, quod duodecim digitorum longitudinem habet, hoc non pauci pyloron opinati sunt, circa peritoneum est. Ieiunum alterum vocatur, ad quod fellis ductus est. Tertium Ileon tenuius intestinum, quod admodum tortuosè implicitum est, hæc graciliora Lactes dicta:

Quar

Intestina
quæ diuersa
fortita sint
nōiā, tamē
vbique con-
stigua sunt

DE MEDENDI MODO

Quartum cæcum, atq; monoculos est. Huic subinde Colon secus os stomachi inter renem sinistrum & li- nem descendit, per meatum quendam bilem à felle recipit. In hoc verò intestino, quod plurimas habet cel- lulas veluti cauernulas, excrementa eam qua eiciun- tur accipiunt formam. Huic succedit rectum, siue lon- ganon, cuius extremitas anus dicitur ac sedes. Vesica diuersam in viro ac muliere obtinet situationem: In viro enim propè rectum intestinum ad partem fini- stram inclinatio, iuxta quam venæ seminales duæ. In fœminis verò supra earum genitalia ab ipsa Matrice sustentatur. Renes, atq; hæc colligantur per poros, quos Græci οὐρητήρας vocant. In mulieribus verò propè vesicæ matrix & vulua sunt, quæ diuersa esse multi affirmant. Plato tamen ea nō dissidere ait. Testiculorum positio vt vesicæ in viro & muliere non eadem est, quorum cui inuoluuntur membranula Scrotum Græce ἄστρον vo- catur. De multis igitur hæc pauca dicta sunt. Enar- rasse deniq; haud fuerit absurdum, Partum nempe si- milarium quasdam esse spermaticas, aut seminofas, vt ossa, cartilagines, nerui, ligamenta: & similes quasdam sanguineas, vt carnis species. Hæc chirurgica elemēta, ideo similes dictæ, quòd quælibet pars earum denoia- tionem à toto sumat, nam carnis quælibet pars, caro di- citur: ossis, os: & ita de reliquis. Ab elementis itaq; me- dicis, quæ sanguis, pituita, flaua bilis & atra sunt, hæc di- stingui in confesso est. De phisicis verò elemētis apud

Medicus
agrum ag-
grediens in-
tueri mox à

principio debet an morb⁹ sit similis an in-
strumentalis, materialis an immaterialis, sim-
plex an cōpositus, acutus an longus, pprius
aut p cōsensum, cū cetera q̄ prius recitauim⁹

alios. Membrorum vero instrumentaliū colligacula
quæ maxime ad morborum
per consensum intellectum
requiruntur, post sient perspi-
catora

catoria, nec non vnicuiusq; temperaculū. Caterum de affectibus cuiuslibet loci, & membri, dicēdum iam est: vbi tamē prius de morbis totum corpus infestantibus determinatum fuerit, de iis præcipuè, quorum Hippocrates in suis sententiis fecerit mentionem. De febre ergo exordiamur.

De Febribus. Cap. III.

Febrium genera multifaria distinctiōe prodi, auctorum scripta posteris relicta, luce clarius demonstrant. Quorum nonnulli curiosi admodum inquisitores, dum nimium exquisitè tractare voluerunt, Dædali potius labyrinthum ingressi, se se infinitis erroribus inuoluerunt, vnde postea emergere nequiverunt, tanta deniq; perplexitate & arguta disquisitione hæc mundo prodidē, vt consultius fuerat Delphicū oraculum æmulari, quàm se quenquàm neglecto mēsuram excedentem subire censuram. Siquidem prima fronte aureos montes pollicentes, tanto hiatu in recessu nihil dignum ædidē, sed prodiit planè rediculus. Quod apud Agatmum est videre, qui tam frigidè nec sibi admodum constans, de eis scripsit, vt non vereretur, omnem febrem diutinam, aut saltem cuius insultus multum produceretur, febrem vocare semitertianam. Tum alia multa veritati minimè suffragantia scripsit, & enarrauit, vt præstiterit spongiis incubuisse librum, quàm tam mendosum, erroneum, atq; neutiquàm elimatū obtrusisse populo. Huius erroribus Praxagoras assentitur, necnon Archigenes. Sed dicet quispiam, quur tu hos de ponte præstiterunt in vita quod potuerunt dare, laudandum itaq; votum eorum. Rectè. At nos scimus, in medium

DE MEDENDI MODO

relictum palmarium, qui præripere queat cur vitetur? Sunt & alii, qui quemuis morbum febrem audeant afseuerare, saltem qui in suo genere incognitus latet: alii omnem febrem putridam, biliosam: alii verò omnem morbum biliosum, febrem. At horum erroribus vales factis, nec non Poëtarum placitis, ad rei veritatem, cui se committit auctor ille medicorum & sol Galenus (cuius scripta rationes & sensa commendant) veluti quibusdam neruis vndiq; sepiens & cõmuniens ea quæ dicuntur, properandum censeo, febrem, cuius habitaculum cor est, diffiniendo, atq; inde discrimina enarrando. Est igitur febris calor innaturalis à corde scatens, atq; ex eo p arterias in vniuersum corpus procedens, sensus naturalibus officiens actionibus, idq; sensibiliter. Hæc omnium ægritudinũ infestissima ac perniciosissima censetur. Magis enim vrget hominem sumpto à nobiliori hominis parte, corde scilicet, initio. Ab hac ira & furor distinguuntur, tametsi nonnunq; vbi cordis substantiæ familiarius inhæserint, febrem excitent. Febrium verò (quarum vim in caliditate cõtra naturam constitutam iam liquet) discrimina, hoc modo & verè sumuntur. Aliquando enim calore innaturali spiritũ viuificam facultatem corpori supeditantem præhendente, hominem inuadit, generaturq; diaria, quam Græci *ἰσχυρὰν*, quæ frequenter in alias degenerans febres, etsi facillè auertitur, primo tamen occurfu dignosci qui possit, quũ nec cum rigore, nec cum frigore incipiat, deniq; non grandem inflammationem, horripilationemq; admittat. Attamen licet aliqua parte Aquilone incumbente non illo sanè sursum spirante, sed in Eoli hominis recessibus sæuiente frigus

Poëte post igne etherea domo subductũ, maciem & nouam febriũ incubuisse cor hortẽ fabulatur, atq; hanc fuisse febriũ originẽ aiunt.

frigus & horripilatio pręhendant, rigor tamen ille nō
 semp pessimus comitatur viator. Huius primarię cau
 sę sunt, frigus, calor, fames, crapula, vigilię, coitus, ira
 & si quę sint alia his similia. Istis enim prędominanti-
 bus, tremor fit ille terrę humanę, & quasi non in eadē
 sedē morari possint, tumultum hunc cient. Secundo
 calor diutius spiritui infidens ad humores desciscit,
 hosq; abolens atq; putrefaciens, febrem generat humo
 ralem, vt ita dicam, putridamq; aut stagnantem, quę
 euadit in pituitosam, aut in bilariam, aut in atrabi-
 lariam: Illa quotidiana, tertia alia sęuit, hęc quar
 tana diuexat: est & sanguinea alia. Dictę febres om-
 nes simplices ex quibus compositę. Quarum diuersi-
 tates Galenus abunde tractat. Sunt nonnullę conti-
 nuę, quarum succositas spuria in venis continetur: ex
 his nonnullę inter morbos acutos numerantur, non
 omnes profectō, vt Bernardinus medicus in aula re-
 ginę Hungarię pertinacissimē asseuerare haud veri-
 tus est, neq; interim à cōuitiis abstinebat, vt aliās ostē
 demus. Reliquę intercisę seu interpollatę: aliquę sin-
 gulares & exquisitę: contrā reliquę, pestilentię ali-
 quot, aliquot vagę seu erroneę, nullis statis tempori-
 bus occupantes. Sunt alię interna depascentes, & ex-
 ternam corporis superficiem frigore stringentes, has
 lypirias vocant: sunt & alię hepialę. Tertio verō calor
 partes corporis deurit solidiores, hanc habitabilem La-
 tini, Gręci ^{ἐν τῷ} nominant: quę vbi primas stationes
 pertransiit, haud solui potest. Hęc aliquando per se,
 aliquando aliis admixta morbis, nō fecus quàm tabes
 vitales succos deussans, corpus omne corrupta macie
 obducit, atq; ob hoc omnium aliarum grauissima. Hęc
 H.ii. sunt

DE MEDENDI MODO

sunt febrium differentię & varietates, quas aliquando substantialiter, aliquando accidentaliter distingui, ex prædictis manifestum euadit. Verum habitabilis nullo homines afficit dolore, saltem admodum seuo, eoq; ab aliis dissidet febribus.

*Accessiones verò conditionesq; indicant morbi & anni tempora, &c. vt prius de victus ratione ægrorum, Cap. de morbi tempore.

*Qui increscunt, plurimū caloris innati obtinent, &c. vt prius de victus ratione Cap. de ætate.

*Morborum acutorum præfagia non admodum rura sunt, neq; mortis neq; salutis. Sen. 19 par. 2 Apho.

Se. 23. p. 2. *Morbi acuti intra quartumdecimū diem indicantur.

*Dies quartus septimi index est. Octanus principium alterius septimanæ exorditur. Vndecimus etiam considerandus est, quartus enim secūdi septenarii est. Item decimusseptimus considerandus est: quartus enim à quartodecimo, & septimus ab vndecimo est. S. 24. p. 2

*Dolores & febres magis accidunt quum conficitur pus, quàm vbi confectum est. Sen. 47. par. 2. Apho.

*Quartanæ æstiuę, breues magna ex parte sunt: autūnales longæ, præsentim quæ hyemem attingūt. S. 25. p. 2.

*Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm conuulsionem febrili. Sen. 26 par. 2 Apho.

*Febricitanti non admodum leuiter & per summā corporis formam, si corpus perstat nec vlllo modo collabatur, aut contrā, si magis tabescit quàm ratio postulat, vitiosum est: alterum enim longitudinem morbi, alterum imbecillitatem significat. Sen. 28. par. 2. Apho.

*Omnia cum incipiunt & finiunt, leuiora sunt: cum consistunt & vigent, grauiora. Sen. 30 par. 2 Apho.

- *Per morbos minus periclitantur, ii, quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quibus non conuenit aliqua ex his ratione. S. 34. p. 3
- *Quoties æstas fit similis veri, sudorum copiam in febribus expectare oportet. Sen. 6 par. 3 Apho.
- *Per squalores febres acutæ fieri solent, &c. vt prius de morbo. Sen. 7. par. 3. Apho.
- *Per autumnum morbi acutissimi &c. vt prius de morbo. Sen. 9 par. 3 Apho.
- *Quod ad temporum attinet rationem, &c. vt prius de morbo. Sen. 11 par. 3 Apho.
- *Estate nonnulli ex his &c. vt prius de morbo. S. 21 p. 3.
- *Quibus febricitantibus die sexto rigores accidunt, iis difficulter iudicatur. Sen. 29 par. 3
- *Quibus accessiones veniunt, si febris, quacumq; hora, dimiserit, eadem altero die repetit, iis difficulter iudicatur. Sen. 30 par. 4 Apho
- *Qui per febres lassantur, iis in articulos & maxillas potissimum abscessus decumbunt. Sen. 31 par. 4
- *Quæcumq; non intermittentes die tertio vehementiores redduntur, magis periculosa existunt: sed, si quouis modo intermittunt, securitatem inesse significatur. Hip. Sen. 43 par. 4 Apho.
- *Quæ febres longæ exercent, iis vel abscessus in articulos vel labores decumbunt. Sen. 44 par. 4
- *Sudores frigidi, si cum febre acuta accidant, mortem significant: si cum mitiori, longitudinē morbi. S. 37 p. 4.
- *Si rigor accidit per febrem non intermittentē ægro, iam debili letale est. Sen. 46 par. 4 Apho.
- *In febribus non interpollatis si partes exteriores inalgescunt, interiores vruntur, letate est. Sen. 48. par. 4

DE MEDENDI MODO

*In febre non interpollata, si labrum, aut oculus, aut supercilium, aut nasus peruertitur, si visus, si auditus, defecerit ægro iam debili quicquid ex his accidit mors in propinquo est. Sen. 49. par. 4. Apho

*Quibus in febre non interpollata difficultas spirandi cum delirio accidit, letale est. Sen. 50. par. 4. Apho

*Per febres abscessus nisi primis solvatur iudicationibus, morbi longitudinem indicat. Sen. 51. par. 4. Apho.

*Quibus aut abscessus in articulos aut dolores decumbunt ex febrib. longis, ii cibo pleniore utuntur. S. 45. p. 4

*Quibus in febribus aut in aliis morbis oculi voluntariè lachrymant, nullum est malum: sed quibus nolentibus, periculosius est. Sen. 52. par. 4. Apho.

*Quibus lentore dentes opplentur, iis febres incidunt vehementes. Sen. 53. par. 4. Apho.

*Quibus tusses arida leuiter irritantur per ardores, ii non admodum siti afficiuntur. Sen. 54. par. 4. Apho

*Ex inguine febris nisi diaria sit mali est. S. 55. par. 4.

*Febricitanti si sudor accidit febre non intermittente, malo est: morbus enim prorogatur plusq; humiditatis inesse significatur. Sen. 56 par. 4 Apho

S. 58. p. 4. *Qui ardore tenetur, si rigor accidit, soluitur eo malo

*Febres tertiana septenis circuitibus iudicantur, quod longissimum est. Sen. 59 par. 4 Apho

*Quibus per febres aures obsurderint, iis sanguis è naribus fusus, aut alius pturbata soluit morbū. 60. p. 4

*Febris nisi die impari defierit solet recidiuare. 61. p. 4

Quibus per febres morbus regius ante septimum accidit, letale est. Sen. 62. par. 4. Apho

*Quibus per febres quotidie frigus accidit, quotidie febres dissoluuntur. Sen. 63 par. 4 Apho.

Quibus

- *Quibus per febres morbus regius die septimo aut nono, aut quattodecimo accidit, bono est, nisi ilia dextra obdolerint: nā si hoc ita accidit, nō bene est. S 64 p. 14
- *In febribus si circa aluum calor vehemēs, aut dolor cordis infestat, male est. Sen. 65 par. 4 Apho.
- *In febribus acutis si conuulsiones aut viscerum dolores vehemētes acciderint, male est. Sen. 66 par. 4 Aph
- *Quibus per febres sanguis alicunde largè exierit, iis in recreationealui humidæ redduntur. Sen. 27 par. 4
- *In febribus si pauores per somnum aut conuulsiones accidunt, male est. Sen. 67 par. 4 Apho
- *In febribus spiritus subsistens malo est, quoniam conuulsionem significat. Sen. 68 par. 4 Apho
- *Qui à quartanis capiuntur, non admodum conuulsionibus capiuntur, & si antea capiebantur quartana su perueniente liberantur. Sen. 70 par. 5 Apho
- *Quibus abscessurum in articulos est, iis eximit abscessus vrina crassa copiosa alba, qualis in febribus laboriosis quarto die nonnullis exire incipit: sed si sanguis quoq; è naribus eruperit, breui admodum leuabuntur. Sē. 74. p. 4.
- *Qui per ardores contremiscunt, his delirium adfert solutionem. Sen. 26 par. 6 Apho
- *In affectibus acutis qui affligant cum febre, suspiria iuctuosa mala sunt. Sen. 54 par. 6 Aph.
- *Sudores febricitanti si statim inceperint, bono sunt, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quattodecimo, & vigesimo, & vigesimoquarto, & vigesimo septimo, & trigesimo, & trigesimo quarto: his enim sudoribus morbi iudicantur. Qui autem nō ita veniunt, laborem significant, & longitudinem morbi & recidiuam. Sen. 36 par. 4 Apho.

DE MEDENDI MODO

*Si febris ortum non ex bile trahit, calidæ copia capiti affusa, tollit febrem. Sen. 43 par. 7

*Quos febres diutinæ habent, his in articulos absceduntur: si labor ex febre accidit, hi cibo pleniore vtuntur. Hip. Sen. 64 par. 7 Apho.

*Excretiones in febris non interpollatis liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ, malæ sunt omnes. At si bene excernitur bene est, & quod tum per ventrem tum per vesicam, & quacunq; aliquid secedens subsit non purgatum, malo est. Hip. Sen. 77 par. 4.

De Morbo regio. Cap. V.

Habent sua præsidia etiam ipsa membra, & facultate quodlibet quadrifaria nititur, videlicet, attractrice, alteratrice, retentrice, & expultrice. Harum iam vna collabitur, aliquando plures vel omnes in vniuersum suas vires despondentes, flaccescunt. Solet tamen in dubium reuocari, num videlicet vna harum virtutum aliquod læsionis vel modicum momentum experiri possit, cuius nõ sit particeps & alia, quæ omnes pari modo per vnum & eundem operentur calorẽ, quo faces suas subducẽte & ipsæ consequenter eneruantur. Hoc sanè dubium à nobis in cœtu Doctorum Louanii anno 1518. satis superq; solutum arbitramur, quare tacendum duximus: hoc iam dixisse satis arbitrãtes, expultricem, attractricem, retentricẽ, facultates esse voluntarias: alteratricem verò minimè, ad quam requiritur alterantis, & quod alterari debet iuxtapositio. Redduntur verò virtutes debiles & imbecilles intemperie in viscere furibunda, quæ si calida fuerit, etiam adurit: si frigida, infrigidat: & sic de reliquis, iuxta affectiones subiectas, & secundum tam simplices quàm cõpositas

positas qualitates. Hæ namq; dispositiones efficiunt, ut membra ex diametro suis fungentia officiis diuerso tramite eant, quod Ictericis, aut morbus regius, quæ alii arquatam dicunt, indicat. Qui iocinoris, aut lienis, aut simul vtriusq; vicio, nunc quidem citra inflammationem, aut opilationem, aut scirron, aliquando vero iis assensu parili conuenientibus, sædo innaturaliq; colore vniuersam corporis habitudinem deornat, iam pallidã reddens, nunc verò buxeam aut plumbeã, aut fuscã efficiens, nunc etiam citrinicã atq; ceruleã faciens, qui omnes hepatis errore & vicio commutatur in peius gliscentes. Inducit & lien hominem colore furno & tetro, aut quadam mixtura minimè amabili. Possunt tamen etiamnum à venenosorum corporum contactu oriri. Causarum primitiuarum ^{æ morbi} ratio, apud eruditos opinor satis explorata est. Causas autè coniunctas, vel atram vel flauam bilem esse, aut humorem ex his mixtũ crudumq; quis est qui ambigit? Hoc morbo occupatis & fatiscentibus, omnia colore & sapore commutata visuntur oculis quodã glaucomate viciatis, & veluti è Trophonii specu emergētibus, omnia innouata putantur, aliis citrina & amara, aliis verò atra & acetosa existimantibus, hic lienis ille iocinoris dicitur, affectus iam febrem præcedit, iam eam sequitur. Solent nonnulli duas tantum huius mali coloris species arbitrari: Croceam videlicet, & Atram, nec plures ponendas hoc probarunt argumēto. Volebant enim alias esse mediastinas, & ex illis tanquàm extremis generari. Neq; enim fieri posse arbitrabantur, quòd horum tam exacta fieret mistio, quin alterum semper superet, alterum dilutius reddatur, atq; ita vel ad hanc,

Hoc nomē sumptū ab aue q̄ Ictericus dicit̄ à colore, alio noīe vocat̄ galbula hæc si spectet̄, sanari hanc luem tradūt antiquorum scripta, sed auem mori.

DE MEDENDI MODO

vel ad illam reduci speciem. Neq; admodum obturbamus hanc opinionem, aut conuellimus: perspicuum enim euadit in his morborum conflictationibus, causarum cōiunctarum nullam esse solidam aut puram, verum alter vt plurimum humor alteri permistus, cōfunditur: vnde colorem humoris vnius, corporis superficie minimè commonstrat. Atq; an duæ aut tres seu plures ponendè sint species, quum numerus curam nō variet, cuiusuis libero arbitrio relinquimus potius quàm in disputationē vocamus. Etiam huius vtriusq; selectæ opinionem anno 1518 Louanii, Romæ vero 24, publicis disputationibus non sine frequentiss. atq; honorabili auditorio defendimus.

* Quibus per febres morbus regius, vt prius de febris. Hip. Sen. 62. par. 4. Apho.

* Quibus per febres, vt prius, Ibidem. Sen. 64. par. 4.

* Arquatis iecur effici durum malum est. Sen. 42 par. 6.

* Qui regio laborât, ii non admodū inflantur. S. 72. p. 5

De aqua inter cutem. Cap. VI.

VT ordinis sit cōuenientia, & consensus parilis, nūc de aqua inter cutem (quam tu qui è Græcia in Latinam coloniam demigras, *vel pōmisp* dixeris) tractatus restat. Est namq; (vt facillè diffinitionē eius absoluamus) aquosus, aut ventosus, aut pituitosus affectus facultatū digestiua atq; adeo discretiua ob viciati iecinoris errorem natus. In suam igitur regiam vt deuenit hepar totum Eolum imò deos marinos omnes concipit, ac vel scirrum, vel opilationem, aut quid huius amurcæ sustinet ac patitur, adeo vt horrentia hyemis (sine qua aquæ inter cutem specierū nulla esse potest) cogatur degere, nunc proprie ac peculiariter, idq; vt plurimū,

nunc

nunc verò per consensum & secundariè. Si enim lien, ventriculus, intestina, mariscæ, venæ, vterus, hoc modo ciuile & intestinum bellum moliantur, tempore labante ad iecoris secretoria, incōmodum transadigunt. Si namq; septum transuersum, pulmo, aut renes, intiore frigore lædantur, iam hepatis cōuexa inficiunt, imò tandem totum præcordiorum corpus, ac ipsos læctes obnixos reddunt, adeo vt succū ab ventriculo liquantem non probè concoquere ob imbecillitatē, aut in suas partes dispartiri queant, hinc tam perniciosum exoritur malū, caputq; tortuosum erigitur. Cuius tres poni species solent: Ascites scilicet, quæ pro maiore parte aquam cogit, & Deucalionē diluuium homini microcosmo inuehit: Tympaniten, Eolus conciliat: Pituitam albam seu leucophlegma, alii anasarcam ex pituita incocta, seu sanguine pituitaceo, & spurio natā volunt. Hi verò succi in vniuersi corporis venas de- meant, discutiunturq; post quarum redundātiā, interstitium inter peritoneum, & partes ei coadunatas aut subiectas horum humorum exuperantiæ obnoxii fit. At vbi tales asphaltites inferiorem ventrem intenderint, ac quadā saburra onerarint, quasi præsteris ictu tactus sit, aquæ intercutaneæ malū consciscunt, cuius diuersitatem vicij, medendi ratio itidem diuersa tollit. Quod ipsum aliquot imperitiores practici studio- siores quàm rationis attentiores, prorsus inficiuntur. Nuper adeò in Domini Cornelii Boliin (qui fatis sta- ta tributa persoluit, cui & nos Christi precamur mise- ricordiam) memoriam incidimus, & hoc meminisse iu- uat: Hic morbo aquæ videlicet intercutaneæ obseptus & vallatus, cū auxiliares medici manus susq; deq; ad-

Haud raro euenire cō- fueuit, vt asclite aut pituita alba laboran- tes, errore medici tra- hantur ad tympaniā insanabilē sane. In hūc modum à paucis mē- sib⁹ Notus n̄ iugula- uit Guilij elmū de rā melere Gā dēsem, &c

DE MEDENDI MODO

hibuisset, sperans subsidiariam opem, adeò non retulit
 optatam sanitatem, vt etiam ex medici subulci igno-
 rantia lucrifecerit mortem. Nec enim morbi sæuitia
 vsq; adeo illi spicula intentauit, quàm merdici potius
 quàm medici imposuit ignauia, aut inscitia. Accommo-
 date aurem obsecro, neq; adeò nupera sunt hæc, vt sint
 obliuione deleta. Non autē liuidulo dente hunc qua-
 lem cunq; mordemus, aut oculo malo discutimus, sed
 quia multorū interest, probi medici callere ingenia,
 hunc qui à paucis annis animam effudit veluti nigrū
 Theta, in medium retulisse sufficiat, vt fugiantur de-
 inceps qui nigra in candida vertunt, & ediuerso. Aduo-
 catur itaq; quispiam platearius impostor, qui vicatim,
 ostiatim, oppidulatim mercedem corrogare mendaci-
 bus pharmacis consuevit (nomen tacemus, nam terræ
 filius, alicubi Chremes fortè, Stilpho aliubi dictus) qui
 quum virtute nobilis esse nequisset, veluti Erostratus
 ille Ephesianę Dianæ templi incensor, ab insigni quo-
 piam facinore, homicidio scilicet, nomen sibi conqui-
 siuit, hoc præclaro (si diis placet) initio suam auspica-
 tus est medicinam: quos tamen multo laudatiores in-
 temperans vulgus autumat, quàm probè eruditos. Si-
 quidem ait: Nisi audaci scelere myriades hominum
 interemerit, medicari nō posse. O iudicium secum pu-
 gnans, imò planè cæcū. Iste ergo ex horū facibus vnus
 conspecto lotio, hepatis, nequaquam tamen inflamma-
 to, immoderatum inesse calorem diiudicabat, scilicet
 croceo colore deceptus, ex quo non semper hepatitis ca-
 lorem medicus debet æstimare, vt iis non absurdum
 est, qui lotii norunt discerniculum: sinistrum iudiciū
 ædidit. Procaci igitur vultu nec minus volubili, & suo
inna

innatans mendaci succo lingua, atq; adeò impudenter coram τῶν βασιλέων & Ianionibus, ac rusticana, miscellaneaq; turba, quibus nihil non persuasibile fit, inspecto ventre turbinato, aqua inrercutanea ex hepatis calore nata, ægrum laborare aiebat. Non cogitans interim, hunc morbum, quo hic laborabat, cū hepatis calore nullam germanitatem aut cohærentiam habere posse. Verùm ille mox citato gressu ad pharmacopolam digressus, diuersa antidotum genera à se conscripta concinnari exhiberiq; iussit morbi tamen adhuc incognita specie, quod plures testari possunt. Quum iam semestri plus minus spatio ita in medicaminum exhibitione sudaret, oleumq; & impensam perderet, & ægrum miserè cruciatum spe bona frustraretur, ac ipse iam infirmitati herbam porrigeret, se victum contestatus, iussit scalpro exacuminato semel ac iterum venam aperiri, quod ab omnibus medicinæ tractatoribus saltè excussis ac probis, in hac qua iste grauabatur specie, causa primaria, hominis ætate, facultatum flaccescentia, temporib. & anni & morbi obsistentibus, reprobatum esse in confesso est. Postremò his erroribus veluti dædaleis texturis implicatum aggressus pharmacopola Nicolaus de buck, vir singularis saluæ ac iudicii pensiculatoris, nec minus eximiæ probitatis summus φιλίατος, in hunc modum hominē compellat: Quænam est (inquit) aquæ intercutaniæ species. Ille animo confusus, parumper silentio substitit, pressoq; obmutuit ore, ac secum tacitus, tandemq; post cæca murmura respirans, Tympaniten esse aiebat: cui accidit tamē diuersum, vt aquæ sanguinei coloris homine demortuo & ab religiosis pectine secato effluxus edocuit: nā

asciten

DE MEDENDI MODO
asciten esse constitit. Huc confluxere & alii medicinae
professores profecto exactae doctrinae, dempto vno in-
ter olores corchoro, aut inter lucinias graculo. His co-
natus est suis nugis imponere idem iste implanator, ac
persuadere, esse scilicet tympaniten, neque eis reclaman-
tibus, ac diuersum dicentibus, vnuquam cedere voluit,
licet probabilibus rationibus vrserint hominem: sed con-
stitit impudentium more, qui quanto magis ad veri-
tatis agnitionem adducuntur, tanto minus pudefcunt:
sed incitiae nubilo tenebricones oberrant. Sic iste oc-
clusis oculis Andabatarum more, in tenebris gladium
ventilas, in opiniones absurdas tandem impexit. Quod
ipsum facere solent, qui modice vltra prima literarum
rudimenta progressi, scientiae fastigium iam sese con-
secutos putant, quum tamen teneant omnium errorum
apicem. Medicis igitur in hunc more decertantibus, ac
decernentibus, aegro manabat quidam diluti cruoris
fluxus, cui implexae fuerunt sanguinis coagulati partes
formae longae, putridae, ac putidae: quas quum hic cer-
neret, ne nihil noui dicere putaretur, hepatis fibras dis-
cuti dicebat ad putrilaginem a calore reductas. Obstu-
puere omnes, & haec secum mussitabant: Quae est no-
ua doctrina? quae opinionis sorbona? quod scientiae de-
decus? Vnde namque interaneis solutione continuitatis
haud patientibus, hepatis aliqua fibra per aluum deli-
ci posset? Vnde praeterea putrilago, quum nullus in eo
calor inuisceratus? Certum namque est hanc aquosita-
tem, quae clanculo mihi visenda praebatur, aliud fu-
isse nihil, nisi chilum (cuius rei etiam astipulator est
eximius rei medicae Galenus) in hepate semicoctum,
quem hepatis facultas ob vires extenuatas in perfectum
trans

transmutare sanguinem non potuit. Quis namq; dubi-
 tet, iccur (cuius actio est sanguinem generare) in eius-
 modi morbo esse debile admodum, adeò plarūq; vt &
 ipsum & eius actio vicentur, qua proiecta & extincta,
 hominem emori quoq; necesse fit. Sanguinea verò illa
 pars nulla vt hepar veluti fila includēs colligacula cō-
 tinentis vnde eiecta est formam præostendens, putri-
 laginosum spiramentum emittens, sanguis erat con-
 cretus, non hepatis (vt ille asseuerabat) fibra: putridus
 vtpote non vegetatiuus sed extra suum locum natu-
 ralem degener. Sunt & alii infiniti errores commissi
 circa hunc valetudinarium, atq; adeo in victus ordine
 ac ratione. Vinum enim album (cuius per se cuiusq;
 naturam frigidam esse docet Galenus morborum cu-
 randorum libro) datum est etiam lymphatū, & dilutū
 villum, ac quæq; in frigidantia, quæ non leuabant mor-
 bum, sed magis exacuebant & patrocinebantur. Con-
 donabis nobis æquissime lector, si veriori stylo homi-
 nem notarim, cuius tamen à nomine abstentum est.
 Sed si vera designaui, longè veriora veris in huius ho-
 minis interitu contigere, quem cupiã superos aut po-
 tius inferos adire, atq; illum implanatore impuden-
 tia redarguere: miseret me planè tanti viri internitio-
 nis ac casus, qui merebatur Nestorem æuū, sic eius
 prædicabantur mores vita vndiq; inculcata, dignus
 cui probior contigisset medicus. Cæterum si in morbo
 tam communi & vulgato, atq; in viro tam celebri, tot
 sunt errorum tormenta conquisita, quid in abditis &
 obscuris morbis, ac præsertim in iis faceret, si superes-
 set, quorum nec ratio expendi, nec existentia compre-
 hendi, aliorumq; accidentiū conditiones agnosci que-
 unt

DE MEDENDI MODO

unt, aut in homine inferioris notæ. Huy, audacia vsus est, quisquis fuit qui scelere famam quæ virtute maluit conquirere. hæc illius fuit Harena. Iaceant tales in errorum volutabro anxii διατάραξι, ac nimii naturalium scrutatores. Sed iam Hippocratē post longas ambages de aqua intercutanea loquentem audiamus.

*A mariscis diuturnis sanato nisi vna seruetur, periculum vel aquæ inter cutem, vel tabitudinis imminet. Hip. Sen. 12. par. 6. Apho.

*Qui suppurati aut aqua inter cutem laborantes vruntur, aut secantur, omnes interiunt, si pus aut aqua vniuersa effluerit. Sen. 27. par. 6. Apho.

*Aqua inter cutem laboranti si tussis superuenit, malo. Hip. Sen. 35. par. 6. Apho.

*Ab aqua inter cutem detentus, si aqua per venas in ventrem defluerit, morbo soluetur. Sen. 14. par. 6. Apho.

*Quos tormina circa vmbilicum fatigant, aut labor atque lumborum dolor infestat, nec medicamento, aut villo alio modo solui cruciatus potest, iis in aquam inter cutem siccam decumbitur. Sen. 11. par. 4. Apho.

*Vlcera aquæ inter cutem quæ in corpore fiunt, non facile sanantur. Sen. 8. par. 6. Apho.

Sc. 43. p. 6 *Lienosis qui à difficultate intestinorum capiuntur, si ea ipsa difficultas longa fuerit, aqua inter cutem superueniet, aut leuitas intestinorum, atque ita interimetur.

*A pituita alba detento, si alui fluor superuenerit vehemens, ægritudinem tollit. Sen. 29. par. 6. Apho.

*Qui aqua inter cutem laborat, si à tussi tenetur, desperandus est. Sen. 49. par. 7. Apho.

*Quibus iecur aqua impletum in omētum erumpit, his venter aqua impletur, atque ita moriuntur. S. 55. p. 7

De Partium affectibus, & primò de

Capitis dolore. Cap. VII.

Nunc satis disputatum opinor de morbis vniuersum corpus infestantibus. Plures verò esse idem corripientes corpus, quàm à me adducti sunt in mediũ, sicut Lepra, quæ atrabilaris est, Scabies, Elephas, ac eius farinae similes, nec hoc me fugit. Quorum quum Hippocrates in suis sententiis exiguam admodum faciat mentionem, transeo, aut aliis post me memoranda relinquo, vt ait præclarus Poëta. Mihi sufficit in præcipuis versari, si non in omnibus. De partiũ igitur morbis disputaturis, hoc præcipuè scire necessarium duco: Morborum quosdam cuius parti esse communes, vt est videre in dolore, in tumore præter naturam, in vnitatis solutione: quosdam proprios, officientes tantum vni, qui post dicentur. Iam de dolore capitis, velut ab arce ipsa exordiũ sumentes, disceptabitur: prius tamen hanc locorum aut membrorum faciendo differentiam: Quædam enim sunt principalia, vt cerebrũ, cor, iecur, alii testiculos addunt: quædam verò his deferuentia ancillantiaq; vt nerui cerebro: cordi venæ pulsatiles, quas arterias, per vniuersum corpus vniuersam facultatem deferentes: venæ sanguineum succum ac alimentum continentes, hepatis subseruiunt: vasa verò seminaria, testiculis. Minus principalia membra sunt, ventriculus, renes, & id genus similia, quibus principaliora virtutem suggerunt. His præmissis, partium morbos declarare, quorum Hippocrates in suis sententiis meminit, aggredior. A capitis igitur dolore exordia sumam. Dolor namq; qui planè rei contradictis sensus esse dicitur, tactus symptoma est, cuius

DE MEDENDI MODO

neruoso accidens corpori, & huic soli (nihil siquidem quod nō neruosum sentit) inhaerens. Nerui per vniuersum corpus à cerebro, quod insensibile est, animantem facultatem deducūt, quæ ex spiritu vitali à corde ascendente in illo coquitur, qua quoduis simul sentit ac mouetur, alia tamen ac alia ratione: hinc motu ablatο, sensum tamen manere vidimus, & contrā. Quod ipsum Galen. diuersis in locis ostendit. Caro namq; & ossa, & his similia, insensibilia sunt; quare nec dolorifica passione torquentur. Doloris namq; (cuius causæ sunt aut alteratio, aut vnitatis solutio) capitū, multæ sunt species, vt Cephalea, Galea, Soda, Ouum, Hemisphæria, Monopogia, Clauus, quarum differentia iam à modo afflictionis, iam à partis quantitate quam afficiunt, sumitur. Possent & his similia ad fingi infinita, vt ait Galenus lib. de affect. locorum notitia, secundo, inibi dolorum differentias abundè enarrans.

*Lac febricitanti dari, aut caput dolenti, malum est: & quibus ilia suspensa murmurāt, & his qui sitibundi sunt. Nocet etiam quibus per febres acutas biliosæ deiectiones prodeunt, & quibus sanguinis multi deiectione facta est. Competit tabe confectis, nisi admodum febrant. Dandum etiam in febribus longis tussibundis, si nec vllum ex prædictis vrget, & præter rationē aeger absumitur. Hip. Sen. 64. par. 5. Apho.

*Quibus vrina turbulenta, qualis iumentorum est, iis dolor capitis vel addest, vel aderit. Sen. 70. par. 4. Apho.

*Dolenti partem capitis posteriorem, frontis venam surrectam incidisse prodest. Sen. 68. par. 5. Apho.

*Dolenti caput, & vehemēter laboranti, pus, aut aqua, aut sanguis effusus per nares, aut aures, ægritudinem tol

tollit. Hip. Sen. 10. par. 6. Apho.

*Quibus benè valentibus dolores subito accidunt capitis, statimq; obmutescunt & stertunt, intra septimū diem periunt, nisi febris præhendat. Sen. 51. par. 6.

*Si dolor geminus non eodem loco infestat, qui vehementior est, alterum leuiorem obscurat. Sen. 46. par. 2.

*Quicumq; parte corporis aliqua laborātes, laborem ipsum magna ex parte non sentiunt, his mens ægro-
tat. Hip. Sen. 6. par. 2. Apho.

De Cerebro Cap. VIII.

Cerebri, in quo sentiendi potentia, diuersæ sunt partes: quarum posterior priore ficcior. Est tamē natura frigidum & humidum in diuersas partes distributum: neruis veluti est fundamentum, & principatur, inter duas membranulas, quarum primā piam matrem, alteram à duricie & materna custodia durā matrem dicunt, versatur. Has craneum continet veluti dolium quoddam. Spiritosum est admodū, propter indefinentem motum, cui spiritus impulsor perpetuo necessarius est. Medullatum est quoq; vt spiritus vis qua calor incitatur, temperetur. Ventriculis tribus distinguitur à physicis, in cuius primo imaginatio formatur: in mediaſtino, ratio centrum occupat: in posteriore, memoriæ est condus promus. De his igitur, memoria scilicet, cogitatione, intellectu, ratiocinatione, sensuq; communi determinare, non admodum inconſultum videretur, nisi ea, quæ (quantum ad artem spectat medicam) de cerebro dicenda erant, sine illorum declaratione intelligi possent. Deinde quia magis philosophica sunt quàm medica, ad Platonem, & huius

Nehoc ratione caret, nā alias ex constanti sua motiōe & sensuū irreto labore pl⁹ iusto nō sine periculo inflā mare; hīc suas actiōes cōfūderet, eoq; magis q̄ continuo à corde ad ipsum p arterias calor mittat. Humidum est ne motu desiccetur.

DE MEDENDI MODO

discipulum Aristotelem horum declarationem desiderantem ablegamus. In sentiendi tamen facultatis positione, seu ortu primario, neminem Aristoteli nimium addictum cupimus, quum ab eo in diuersam eant sententiam alii.

*Quibus cerebrum præcisum est, his febrem & bilis vomitum superuenire necesse est. Sen. 50. par. 6. Apho.

*Quibus cerebrum sphacelatum, hoc est, sideratum est, intra tertium diem moriuntur. At si ab his diebus euaserint, sanitati restituentur. Sen. 51. par. 7. Apho.

*Quorum cerebrum concussum aliqua ex causa est, eos repente obmutescere necesse est. Sen. 58. par. 7.

De Somno & vigilia. Cap. IX.

1537.
10. Ianuar.
Certe ær
nosa & ve
re dubiosa.

Homini in hanc dubiosam, & ærumnosam vitam prodeunti, solatia sunt bina relictæ, somni videlicet, & quietis: vt defessos artus, & anhelos spiritus, ac sensus ad quoduis acumen auocatos, quies nocturna

Nam pter hoc q̄ infinitis fortunæ ludibrijs expositi, subiectiq̄ sumus, tum p̄terea q̄ immanissimus Ditis serpens, vtpote vitæ humanę p̄nciosissimus hostis, noctes atq̄ dies circūquaq̄ vagatur nos deuorare quæritās: etiã à iudice iniquo & testibus corruptis vitã nostrã pendere cernim⁹. Nō abs re igitur quotidie orandū: Dñe Iesu Christe, omnipotens Deus, q̄ per tuã clementiã in salutẽ humani generis à iudicis sup̄b. iniquitate, ac a testimonio falso te morti tradi passus es: suppliciter te rogamus, vt tua sanctissima custodia nos hoc die tueri dignetur a iudice peruerso, ac testib. falsis

Amen.

solaretur, ac hoc exilium aliqua commoditate leuaretur. Iuuat enim sensus defatigatos subinde laxata intentio, vt tanto vegetiores redeant, quanto recreatiores effecti sunt. Consolidat etiam naturalia somnus, & sicut quasi ignẽ superinfusa lympha ardentiorẽ reddit, si modo vincat ardor, ita animantiores reddit sensus, si non penitus obsoleuerint. Fit autem somnus naturalis ex humiditate quam frigiditas comitatur, vnde frigidus & humidus magis inuadit ac pituitaceos: biliosos verò minus

minus

minus ac parcius sequitur. Quare & adusta colera seu melancholia laborantibus, minus est familiaris, tum quia sensus minus obruuntur inertia, nempe vegetiores, ac proinde vigilantiores, tum deniq; igni semp in superiora tendente, & ad vigilias magis ac magis sollicitante. In somno autē conquiescitur vis animalis spiritali ac naturali durantibus, quod per pulsum patet, inspirationem ac digestionē. In somno deniq; digestio fit & leuior ac melior, nam spiritu naturali ad interiora reuocato, & minus extero sensui deseruiente, toto folle negotium peragit. Quod contra fit in vigilantibus, nam tunc vndiq; dissipatur, & minus concoctioni deseruit. Vnde & somnum & vigiliam opposita esse ē diametro perspectum est: circa enim vnam eandemq; partem, sensitiuam nempe, fiunt, vicissitudinaria redictione tamen. Omni autē animanti necessarius est somnus, idq; salutis gratia. Hinc nobis à natura nox propter soporem concessa: quum omnia furuis tenebris terræ umbra obducta visuntur, & alta quies defatigata diu membra recreat. Vigilat & soporatur quodāmodo cœli aspectus, ac totius huius mundi facies, quando renidenti Sol vultu omnia collustrat, & blanda luce quæcunq; tetrica abstergit ac delet. Rursum vbi statum diei cursum absoluit, & relictis montibus conditur, tum est cernere, quàm dies nocti præstet, in qua populantur ac diripiunt fures videlicet lucifugæ & deprehendi metuentes. Verum tamē ne rerum Natura parens, aut ipse summus conditor DEVS cessator diceretur, quàm digna compensatione cōmuniuit ac concessit suam regiam, dum noctu furtiua ac aliena luce nitentem Phœben producit in orbem, vt aliqua lu

DE MEDENDI MODO

ce saltē eum veluti perstringeret: deniq; illos lucentes
 stellarū globos quis nō miretur? quis illam cœlestem
 musicam non animo cōspiciat, vbi tot sunt implexibi-
 les circuli, tot huc illuc tortē ac distortē stellarū viæ?
 & tamen in eundem consensum & concentū redeuntēs
 Encyclopædian suam absoluunt, Deo prouifore, vt nō
 altera alteri incōmodet, sed cedat & viā faceffat, hoc
 sydere tardius meāte, illo alterius sæuitiam frangēte.
 Ad huius mūdi igitur formā creato homine, quid præ-
 stare par erat, nisi vt suo archetypo q̄ posset cōcinniter
 responderet, & faceret illud Catonianū hemistichion
 Somno ne deditus esset. At iam quō euasimus oro, vt
 rebus cōmutatis scilicet postremū Syllænum agamus.
 Interdiu quiescitur, & ad noctis exortum candelis ad-
 luculamur, noctuis similes, quibus die hebetatur vi-
 sus, in tenebris volitant. Quin discusso graui veterno
 aliquid dignum exhibemus, quo nos tandem vixisse
 constet, nec in altum Endymionis somnum prolapsi,
 vitam hanc sinamus præterlabi, & absq; fructu effici.
 Non enim ad pecorum rationem constat nos condi-
 tos, quæ ventri obedientia magis ficta visuntur, quàm
 ad virtutes homini peculiariter tributas: Os homini
 sublime dedit, cœlumq; videre iussit, & æternos ad si-
 dera tollere vultus. Ad quid? Vt illic animo figeretur,
 quo tota nostra intentio reuolui debet. Igitur letheū
 fluuium tranauimus, vt exorta memoriæ pugna aduer-
 sus obliuionem vigilaremus, & coronā occasione nec-
 dum calua præriperemus. Est enim quædam reminif-
 centia, & memoriæ restitutio, non amissio, quum aut
 salutis monemur, aut virtutibus incumbere necessum
 est: vt est videre apud Platonem. Sed vt semel tam
ver

verbosam adhortationem absolvam, quę non in aliud
 datur, quàm vt excusso sopore, & nos non dormitasse
 cognoscant, qui hæc legent, & ipsi ad cætera magis ac-
 cincti properent. Est itaq; Somnus (doctore Aristotele)
 quædam sentiendi impotentia, alimenti vaporibus in
 cerebo refrigeratis, interno multo calore ad cor reuo-
 cato & reciprocato. Huic contrarium vigilia. Verum
 vt in præcedentibus dictum est, spiritus animales in
 somno iacere, ita nunc in vigilia stare dicimus. Vnde
 & vigilia est libera spiritus per organa euagatio, ani-
 mans virtutes corporeas, & veluti quodam æstro ex-
 timulans: suam vim exerens, non finit hominem in-
 terquiescere, sed propellit vt aut operetur, aut medi-
 tetur, aut aliquid licet friuolū & inane tractet. Accidit
 propter ignis calorē, qui spiritui mistus in suum abit
 vigorē: quibus parce, parciter: quibus subtilis, exacte:
 sicut accidit in melancholicis, qui ingenio sunt & me-
 moria subtilioribus, ac proinde igneam vim maiorē
 habent, nisi per ætatem ab hac destituti fuerint. Hi spi-
 ritu naturali & igne concorporato spiritui, accensi, ni-
 mirum rarius in soporem feruntur, nisi aliqua arte ac
 antidoto eis succurratur. Vigiliæ autem secundum na-
 turam (quanquam adurent atq; corpus exiccent, si mo-
 dum excefferint) frigus opacum interioribus inferūt,
 quia calore ad exteriora tendēte, interiora frigoribus
 refrigerantur. Concordant igitur vigiliæ moderatæ
 laboribus itidem moderatis, vt altero alteri succentu-
 riante in suo tenore homo constet. Quies etiā, de qua
 prius, est, quum ab anxio labore cessatur. Vt enim mo-
 tu & exercitio conseruatur natura, ita & quiete super-
 induc̄ta veluti innouatur, & recreator exit, quasi sum-
 ma

DE MEDENDI MODO

ma operis pro tempore completa. Quicquid enim ni-
mium intenditur quēadmodū noxam inducit haud le-
uem, ita durabile non est, vt testatur ingeniosus poëta
dicens: Quod caret alterna requie, durabile non est.
Quicquid ad centrum accōmodatur, summi pars est
negocii. Non potest quidquā subito absolui, nisi pe-
detentim incedatur ad perfectionē. Nam quies exer-
citiū opposita, veluti nobilior est, & consummati ope-
ris merces. Proinde quod perfectius est, ad id quodam
modo cum labore, sed tamen intermedia requie, pro-
perandum. At alia est spiritalis, alia corporca: quarū
vtraq; nisi medium seruet, ad interitum hominē adi-
git. Aliquando tamen est nimium vternosa quies, &
malorum humorū conciliatrix, corruptioni proxima,
exemplo stagnantis aquæ, & ad corruptionem incli-
natoris: aut exemplo ferramenti alicuius, quod nimia
cessatione rubigine exeditur. Hæc de somno & vigilia
quæ cæteris rebus præter naturam appellatis, attribui
possunt, imò debent.

Tres sunt
res apud
medicos:
Naturales,
Præter na-
turā, Cōtra
naturam.

- *In quocunq; morbo somnus laborem adfert, letalis
est: at vbi iuuat, letalis non est. Sen. 1. par. 2. Apho.
- *Vbi somnus delirium tollit, bene est. Sen. 2. par. 2.
- *Somnus aut vigilia si alterutrum modum excesserit,
malo est. Sen. 3. par. 2. Apho.
- *In febribus si pauores per somnum &c. vt supra, capi-
te de febrib. Sen. 28. par. 4. Apho.
- *Si per somnū sudoris copia sine causa manifesta eue-
nit, vsus cibi plenioris significatur: sed si non per som-
num id accidit, inanitione corpus egere significatur.
Hip. Sen. 41. par. 4. Apho.
- *Cum libuerit vt veratrū amplius ducat corpus mo-
ueto

ueto, contrà cùm sistendum censueris somnum molitor, nec quicquàm moueto. Sen. 15. par. 4. Apho.

*Eum qui, veratrū biberit ad corporis motiones, magis ad somnos, quietesq; minus ducito. Motione corpus turbari, indicio est nauigatio. Sen. 14. par. 4. Apho.

*Ab infomnia conuulsio aut mentis commotio, malo est. Hip. Sen. 20. par. 7. Apho.

*In omni corporis motu cum fatigari incipit, cessasse protinus lassitudinis leuatio est. Sen. 48. par. 2. Apho.

De Attonitione, & morbo comitali. Cap. X.

Complura esse cerebri mala, quæ nō vsq; adeo obuiæ sunt cognitionis, quotidianus edocet euētus, nec non autorum scripta posteritati relicta planè demonstrant. Quorum omnium succinctam breuemq; declarationem scribere aggredior, à morborū omniū acutissimo attonitione scilicet sumēs exordium. Dicitur autem Attonitio (quem alii stuporem attonitum, Græci ἀποτονήσιον) vniuersi corporis sensus & motus ablatio, ob cerebri neruorum omnium principii, eorumq; meatuum affectionem. Qui meatus succo viscido ocioso spisso ac suffrigido pituitaceo scilicet, idq; quàm plurimum, aliis etiam interim humoribus corruptis implentur. Euenit & aliquando ob frigidam affectionē vias stringentem principes. In omni namq; neruorum corporum affectu, certum est eorum lædi principium, Cerebrum neruis faciei patientibus: spinam vero cui cerebrum vim transmittit animalem, neruis læsis capiti subiacentibus qui sani sentiendi atq; adeò mouendi facultatē corpori suggerunt. Huius namq; mali multæ sunt species, secundum magis ac minus diffidētēs. Nam noxæ spirationis vehementia attonitionis

Vt luna lucē salientia, lumen mutuā a Sole, sic spiritalis medulla facultatē animalem a cerebro ducit.

DE MEDENDI MODO

magnitudinem ostendit. Illi contrarium contrà. Succu
 verò quantitas, ac causæ coniunctæ dispositio, hæc pa
 rit. A Sopore & obliuiario differt attonitio, nam hæc
 subitò, illa paulatim inuadunt: hanc præcedunt verti
 go, scotomia, capitis grauedo: horum nullum illa an
 teit quæ nec spiramenti vllam admittunt læsionem,
 attonitus morbus maximè. In sopore anterior venter
 cerebri impletur, quo vacuato sanitas magna ex parte
 sequitur. In attonitione maximè medius, anteriore ve
 rò ventre & posteriore nociuum etiam succum conti
 nentibus. Posterior vero tantūmodo oppletur in Cata
 lepsi, in qua palpebræ manent apertæ, in sopore minus.
 A syncopa vero attonitionis hoc solet sumi discrimē,
 nam in illa facies mortui faciei haud absimilis est: in
 attonitione minimè, in qua vt dictum est, auferuntur
 sensus & motus. Facultas enim animalis tunc retine
 tur, nec vt consuevit, neruis capiti sustitutis influere
 potest: hinc spirationis (motiua nempe virtute ablata)
 destructio, hocq; in non forri. In vehemēti vero at
 tonitione actio spirandi subitò aufertur, nec non cor
 di obtruditur noxa, vnde mox irremediabilem indu
 cit læsionē, statimq; à spumæ ex ore scaturigine homi
 nem iugulat. Nihil ergo miri, si hic morbus qui senes
 communiter præhendit, internitionē frequenter in
 ducat, spirationis scilicet ablatione admonente. Non
 fortis verò attonitio, si discutiatur, in aliam abit ægri
 tudinem, communiter verò in neruorum molliciem
 terminatur. Vidimus tamen eam in pulmoniam ab
 euntem, qua postea æger iugulatus confectusq; est, na
 tura nempe medicaminū imperio non auscultante, ab
 attonitione iam fere è medio sublata; attamen ab hac
resp

respirans decem dierum spatio superuixit. Verum nec
 abfuit Veneris sandalii calumniator, qui omnia in se-
 ciorum partem interpretatus, meam conatus est tradu-
 cere industriã. Iussimus enim exhiberi clystere vnum
 & alterũ, q̄ indicabã hoc summopere expedire ægro-
 to. At hoc ille in calumniandi ansam reiiciens culpa-
 bat, & illis hominem perditum iri vociferabatur, nõ
 secum interim expendẽs, in eo morbi duello & confi-
 satione nullum medicamentũ conducibilius, tota li-
 cet plebeia phalange reclamante, sed frustra. Putant
 enim nihil vnq̄ deterius aut postremius dari à medi-
 co, & quasi om̄is spes sit adempta salutis, ad triarios re-
 cidisse. Sed non tantæ autoritatis plebem ducimus, vt
 nõ refragari possimus: & Plin. Cecilius dixisse fertur,
 tum pessimè dictum ab oratore, quum maximè illi sit
 applausum: videlicet præclarè. In multitudine enĩ in-
 certum vacillat iudicium. At qui Læliis scribunt, aut
 Persiis, hos instar multitudinis computãt. Nos autem
 primas clysteri adscribimus, vtpote nobiliori, minusq̄;
 adulterato, atq̄; corpori minimè officienti: tantũ abest
 vt mollitiem subinducat neruorum. Cui opinioni & si
 non placet accedere plerisq̄; ego eadẽ parte me tueor
 qua illi defensari gaudent. Qua inquam Autoritate
 plebis, licet alicubi rudis ac cæcutientis, at hic ob com-
 modi præsentia sapientis: nã & Italica, & Hispanica, &
 Gallica gens assentitur, quæ capitis aut alterius mem-
 bri noxam sentiens, mox ad clystere auxiliares manus
 protendit. Sed his frustra in tenebris micantibus, &
 præter rationem oblatrantib. facilè condonamus. Fal-
 luntur enim iudicio magis ac ratione, q̄ maliciosè in-
 sectãtur. At plus me mouet medici cuiusdã (non tecũ

Petr^o Pau-
 lus, faber
 gandẽsis.

DE MEDENDI MODO

Nō me fugit
 i morbo at
 tonito sub
 iecisse cly-
 sterē ex so-
 la Cassia.

iam ago Note) cenforiā virgulam exerentis coaxatio
 aut garrula lingua, qui me vt populo propinet deridē
 dum, imperitiā impingit, ac hominē exanguem, quia
 sanguinem partis non detraximus aduersā. At cū hoc
 paulisper otium hoc qualecūq; transigamus, vt minus
 otiosi cum eo simus. Hic meus artonitus, quem restitu-
 tum auebamus, colore buxio seu pallido tinctam ha-
 bebat faciē, (at profectō apoplecticus dixisse oportuit,
 hic fortasse terminus familiarior arrisisset, ò columē
 medicæ rei) non ne conducibilius fuerat vel Galeno
 doctore, initio subiicere clysteriū, idq; fortius, siquidē
 à membro altiore detrahēda materia erat, ex felle ter-
 ræ (heus cui hoc nomen coloquintida dixisse oportuit)
 veratro (Græci helleboron) & ex his similibus concin-
 natum. Quis eat inficias? Sed tu. Nunquid præstabat
 secuisse venam? Respondeo, Galeno mihi ansam præ-
 bente: Nequaquam. quod hac ratione asseuero: non
 enim ex sanguinis immoderata quantitate artonitus
 redditus erat, sed ex pituitæ, quam tu Graius imò Bar-
 barus flegma dixeris, abundantia, vt postea vomitione
 screationeq; cōtinua patuit: tum color faciei obductus
 facilè diuinandum reliquit, qua necessitante materia,
 minimè gentium sanguis imminuendus est. Nec apud
 te tam imperitus videri cupiam, qui etiam nū ferulis
 magistrorum manum subduxi, nec frustra medicinæ
 adyta penetraui, vt opinor, vt putes me fugere, in at-
 tonitione sanguinea seu bilaria principio in plarisq;
 locis sanguinem esse detrahendum, idq; euentationis
 ac auersionis gratia. In pituitacea verò alia auersionis
 habemus genera & notiones, ligacula scilicet doloro-
 sa, fricationes, punctiones, & id genus similia, quæ vt
 fact

facta volumus ac iussimus, ita minimè te latuit, licet
 dissimiles. At nihil ita nigrum Thera præfixum à te
 seruat, vt hoc ipsum quòd sanguinem reliquimus sue
 sedi: quò nullus tamen sit aliorum eruditorū, quin po
 tius si facta fuisset sanguinis detractio, expuituri erant
 meam inscitiam: tu verò contra Galeni placita omif
 sam calumniaris. Ita sus Mineruam, vt est in prouerb.
 Licet tu tibi magnus Apollo nō vocatus ad consilium
 ægrotū visitaueris: quod ipsum licet laudem factum,
 consilium tamen consecutū non probo: iusseras enim
 sale trito ac sapa confectū emplastrum, plantis pedum
 applicari. Quod q̄ sit periculosum, experimentū & si
 alioqui semp fallax dicat Hippocrates, te docuit: vt inā
 peritior redditus. At tūc de phlebothomia ne mu qui
 dem vllum, nulla mentio. Quis enim humorē illum
 pituitaceū in cerebro contentum, venæ sectiōne discu
 ti, aut auerti posse putaret? Profectò neminem credo
 tam emotæ mentis, neq; adeò te ipsum huius sententię
 suffragatorem opinor. Sed illa tua gloriola tibi impo
 suit, & merus *epidaurōs* ex aliorum suggillatione crescere
 captabas, imò me depressum gestiebas, vt tu *in tuis vias* (ne
 scio qua) *παρπας* emergens, nec aliter q̄ Neptunus ex suo
 pelago victoriosum erigeres caput, quem tamen ne di
 gitulo quidē læsi vnquam, aut verbo laceffiui. Quare
 à maledicendi libidine cessa, ne vbi dixeris quæ volēs,
 audias iridem quæ nolis. Meam medendi rationem li
 beram mihi adsero, in qua si quid erroris est, aut alia
 via incedo q̄ cætera medicorum cohors, non tu in po
 pulo indocili ac rudi id proclames, sed apud eruditio
 res reuincere gaudeas: hic rodus, hic saltus. Quòd si
 cuiq; relinquatur liberum, quid potissimū in sua pro
 fess

DE MEDENDI MODO

fessione sequatur quisq; quur tibi à cæterorum ordine
 semouear, quū exemplo Romanensium, aut Francorum
 aut Italorum medicorum mutuarim hoc consilium,
 qui non semp ad tuum præscriptum accõmodari vel-
 lent, etiam si vrgeres: at sibi integrum existimarent,
 rationis discussu rem moliri, prout eis rectum videre
 tur. Quot homines, tot sententiæ. Quod medicorum
 est, tractant medici: diuersa incedunt via, sed exitus
 vnus: & tota intetio est, vt agrum sanitati restituât.
 Iam de Comitali agamus morbo, quẽ alii caducum
 dicunt: alii lunaticum, quòd Luna augmẽta capiente
 aut decrecente, hic morbus aut vires eundo suscipit,
 aut redeundo remittit, Græci ^{ἐπιληψία} dicunt, Hippocra-
 tes Herculeũ vocat ac sacrum, lib. de sceminarũ morb.
 Iisdem ex causis hic oritur ex qbus attonitio, eodemq;
 in loco. Vnde antiqua inoleuit consuetudo priscorum
 minorem eam appellitare attonitionẽ, quandoquidẽ
 vt dictum est, & viciatam sedem sibi eandem seruat, &
 succo eodem quo attonitio nutritur in malum. Verũ
 tamen morbus attonitus ob pariformem facultatis ani-
 malis priuationem consistit: in morbo verò comitali
 motus nõ aufertur, at solũ degenerat, atq; adeò vicia-
 tur: siquidem hoc morbo hominẽ inuadente, corpus
 motatur, sed ordine disturbato: in illo verò minime,
 sed iacet immobile ac rigidum. Tum ab atrabile dis-
 fidet: quia huius materia semper atrabilia cerebri
 substantiã infestat: In comitalibus verò, qui ex quo-
 uis humore generari possunt, iam proprie, iam per con-
 sensum, ventriculi cerebri infestantur. Dicitur deniq;
 comitalis fortis & remissus, quemadmodum attoni-
 tio, qui iisdem distinguuntur accidentibus, videlicet

Præter ho-
 mines solę
 coturnices
 comitalẽ
 sentiunt,

spumę ex ore scaturigine, seminis inuoluntaria discuf-
fione,alui inuita solutione,lotii spontanea deiectione
& his similibus. Hęc comitialis species omnium per-
niciofiffima ac deterrima, cui manum admoliri qui
volet, per me equidem licebit: at ego libens abftineo
ab eo, cui remedium auxiliare inuenire nequeo. Gale-
nus libro de affectorum locorū noticia, morbum co-
mitialem inter attonitionem & foporem, medium di-
cit tenere. Iam Hippocratem de vtroq; audiamus.

*Stupores attoniti potiffimum veniunt à quadragefi-
mo ad fexagesimum annum. Sen. 57. par. 6. Apho.

*Stupor attonitus vehemēs, folui non potest: lenis ve-
rò non de facili. Sen. 4. par. 2. Apho.

*Qui strangulantur & exoluūtur citra mortem, fi ore
fpumant, non reficiuntur. Sen. 43. par. 2. Apho.

*Qui morbo comitiali laborat, fi iuuenis eft, liberari
potiffimum mutatione ætatis, loci, & victus munere
potest. Hip. Sen. 45. par. 2. Apho.

*Comitiales quibus ante pubertatem accidunt, muta-
tionem recipiunt: quibus anno vicefimo quinto, com-
moriuntur. Hip. Sen. 7. par. 5. Apho.

De Atrabile. Cap. XI.

PLus fatis in admirationem ducor, dum nonnullo
rum præpofterū iudicium recenfeo de cerebri mor-
bis, qui fi quis vel mania, vel delirii fontico morbo an-
guffetur, aut similibus, de quibus poftea huius mali au-
torem cenfent cacodæmonem aliquem, qui artus poffi-
deat, nec morbum naturalib. caufis inductū exiftimāt.
Contrà, funt alii (nec hoc dicere erubefco, quanquàm
non nego) lachrymas non nihil timeam) qui his malis la-
borantes, vinctos ac virgis immaniffimè cafos, vel ad
diuū

DE MEDENDI MODO

diuum Hubertum, vel Medardum deuehunt, totam
 sanandi potestatem his tribuentes, utpote qui mor-
 borum raliū hos fuisse autores putant: qui nisi certo
 dierum numero liberentur, inter lectos (vt aiunt) suf-
 focantur, neq; medici auxilium expectatur. Quod q̄
 fit absurdum, ne dicam inhumanum, viderint alii. Ego
 verò haud sum nescius, Deum Opt. Max. intercessio-
 nes Sanctorum (quos inuocare pium, semper Christo
 tamen non posthabito) aliquando exaudire, quibus re-
 cuperare ægros sanitatem frequenter contingit. Sed
 hoc me male habet, quòd res eò deuenit, vt apud
 vulgum vix vnus aut alter habeatur morbus, quē non
 ceu desuper missum alicui sanctorum adscribat. Nam
 aquam intercutem sancto Quintino addicit Gallus:
 mariscas Fiacro: morbum caducum vel diuo Ioanni,
 vel Cornelio, vel Huberto, secundum diuersum & af-
 flictionis & vociferationis modū. Verum si galli can-
 tiunculam fingant ægri, equorum hinnitum, canum
 vlulatum, ranarum querimonias, imò posterioris par-
 tis si velis crepitum, vt melancholici frequenter so-
 lent, cui hoc addicet. Profectò hos esse morbos medi-
 cos, ignorare credimus neminem, quem rationes phy-
 sicæ fecere peritum, qui nequaquam emendicata pecu-
 nia, vt ille aiebat, curari volunt, quos deniq; ante san-
 ctorum natiuitatem extitisse medicorum scripta te-
 stantur. Qua de re non falsò quispiam opinatur, meo
 certe iudicio, qui hanc vulgi opinionem ex veterum
 superstitionibus ortam esse dicit: quippe hi pro furo-
 re auertendo Dianæ, pro angina verò propellenda An-
 geronę simulachro sacra facere adsolebāt, quòd ab iis
 has immixtas putarent pestes, & veri Dei maiestatem
(qui

(qui vtinam vbiq; syncerè coleretur) iniquissimè respicentes, spurcissima simulachra pro diis habebāt, quibus in aduersis sacrificare solebant: in prosperitate vero (vnde omnis & hoc nostro sæculo errorum nascitur luxuria, necnon aduersum verum Deum impietas) negligebāt. O cæcitas humana, imò bestialitas. Verum vt interim propter iniquitatem temporum omitramus, quæ deinceps nigro calculo notari poterant, cætera prosequamur, quæ huius capitis sunt propria. Dicimus ergo hos esse morbos naturæ vacillantis errore inductos, quod ex subsequētib; manifestè patebit, quum eorum causæ & rationes ostendentur. De Melancholia igitur incipiamus. Melancholia Græcè, Latine atrabilis (non ea quæ à generatione innata est) dicitur cogitationum immutatio, à modo aberrans naturalis, ad timorem, maliciam aut corruptionem deficiens. Huius præcipua causa semper atrabilis est, per cerebri corpus substantiale sparsa, quæ animalem facultatem reddidit syluestrem quodammodo, ferinam & timidam. Qui quandoq; folius cerebri est possessor, aliis mēbris capiti subiectis illæsis manētibus. Aliquando vbi vniuersum corpus hoc humore infectū est, aut aliqua pars contagiū hoc ppetitur, sensim ac cum

Lubet hic recitare Di onysij cuiusdam cognomento naulet, nescio an dicere debeā vesaniā potius, an vecordiam: Homo certe est ad modū delirij ingenij. Hic cum a paucis mēsis a graui dormitatio

one pene liberat⁹ esset vtpote vi morbi conquetata, moramēti tamē pfectè recuperadē sanitatis impatiētior forte q̄ talem decebat ætatē, nostrū respuebat & consiliū & auxiliū. Sed qd⁹ Matronarū sui plane ingenij Synodum aduocari iussit, a qua negotiū suū serio scilicet agi grauitatē tractari cupiebat, inuestigariq; quopotissimū remedio hæc lues ex integro ppullari queat. Post longas itaq; cōsultatiōes, ac mulierias sane disputatiōes, sedulo expēsa re: tota sanitatis sūma diuo Christophoro apud Gandauū ascripta est, proindeq; hunc visere, eisdemq; sacra facere votum, hoc tamen cultu, scilicet. Ex hoc matronarū conuentu septem deputatæ viduæ sunt, q̄ Christophorū p egrī sanitate recuperada viserēt: Hisq; imperatū, ne quicq; in itinere loquerēt, aut mutuo se cōpellarēt, solisq; mimis emedicarēt eius dietalimoniam, nec minus pecuniā p soluēdo sacro ibidē ante diuū celebrando. Sic hūc velle coliffusiūt. In hūc igitur modū ab his matronis suscepta est peregrinatio, sese itineri accinxerunt, medicatum est, emendicatūq; ventū ad Christophorū, dictum sacri: huc vsq; oīa rite

DE MEDENDI MODO

acta. At vbi domū reuenterent, forte fortūa vna harū laterculo in quem pede impegerat offensa, clara voce deū Priapum inuocabat (quemadmodū hoc genus ad id p̄pensius esse solet) laterculo p̄cans nescio quid mali, ad loquendū cæteras puocabat: hac scelerata itaq; interpellatiōe infractū est silentiū. Tandē latissis corporibus ad ægrū ventū est, quē durus laborantē q̄ prius reperiebāt: quæ sita huius est causa, quā coitus matronarū rurū cōuocatus, silentiū nō obseruatum esse asseuerabat, atq; mitti debere ex vnico tantū marito viduas q̄ purā semper castaq; vitā vixissent. Quas quia inuenire nequiverūt, à voto subinde peregrinationeq; absentū est. Sic miser ille imo in sanus aim quasi despondēs, perdita opera & impensa, ad medicū redire coactus est, a quo post paucos diēs Christophoro plane i vtrāq; aurē dormiente, sanatus est. Nec mirū arbor, si tales multi reperiantur, q̄ ob vota vel temere ac sine stre suscepta nonnunq; palinodiā canere cogant. Sed de hoc profusius alibi. Interim vos oratos velim, vt a tam temerarijs aut potius profanis diuorū illusionib; abstineatis, ac Iesu Christi patrē suū orātis sequi vestigia totis viribus studeatis, qui benedictus in sc̄la Am̄

tempore ad cerebrum deuehitur. Mariscæ autem retentæ, virginum aut sterilium menses: Sollicitudo, insomnia, mæstitia & metus, imaginariam facultatem corruptentia mala, tale inducunt incommodum his quibus & ætas, temperatura, tempus anni, regio, victus ratio, astipulatur. Quorū nosce, haud parum ad curę rationē facit, & plærumq; hominē ab hoc malo tuetur, aut eripit. Hoc morbo incōmodo laborantes, infinita concomitantur accidentia timorosa, & mæstitudine plena, cum imaginatione infecta & corrupta,

iam propter nigram coleram nō adustā, cuius sicut & pituitæ, multa est diuersitas, quæ cœnum apparet sanguinis: aliquādo ex sanguine vel flaua bile adustis, in atram bilem mutatis, generatur. Leprosi quum corū corpus atrabilis contineat copiam, quare non semper sint melancholici, aliis iam discutiendum relinquo. Cæterum, est hic morbus vehemēs & portabilis, cuius discrimina callere, accidentium seu symptomatum condiciones præstant.

*Atrabilariis morbis in pericula hæc decumbitur, stuporem corporis, aut conuulsionem, aut furorem indicant, aut cecitatem. Hip. Sen. 56. par. 6. Apho.

*Atrabilarios plenius infra, eadem ratione cætera adferes. Hip. Sen. 9. par. 4. Apho.

*Viciis atrabilis & renum, si mariscæ superuenerint, bene erit. Hip. Sen. 11. par. 6. Apho.

*Si mæstitia & metus longo tempore tenent atrabilis in vicio est. Hip. Sen. 23. par. 6. Apho.

De Delirio & insania. Cap. XII.

Nescio profectò, quid deplorem hominis conditionem tot discriminibus obiecti, dum in hanc lucem prodit. A fletu vitam auspiciatur, & in humum nullis adminiculis fultus repens, ni aliena manu leuetur, in suis inuolumētis pereat necesse est, cōtra aliorum amantium rationem: quæ vt in hunc solem prodire, sese morigera reddunt, mox ad maximè salutarem opem conuersa cibum quæritant, alimenta suspirant, & in vitam gestiunt: Contrà, homini grauis animi sopor, & oculorum acies confusa, cupienti magis ad abdita antra reuerti, quàm in lucem hanc oculos intēdere. Quid recitem educationem, pericula, timores, temeritatem: quorum quodlibet, ni manus diuina protegeret, posset perdere. Quot infirmitatibus obiicitur? quot fortunæ meandris rotatur? Ac demum ubi hanc vitam immensis vorticibus plenam decucurrit, aut sibi exoculatam illam deam nouercam passus est, aut in quodlibet omen aduersum concidit, ad insaniã totus dilabitur, videlicet à naturali suo statu in eum conuersus, qui plerumq; ab humanitate omni alienus fit. Inter quos insanos oro computes? omnia in contrarium illis vertuntur: non meminerūt honestatis, amicitia non fautores sed ofores facti, parentes, vxores, filios, cognatos, vicinos adeò non prosequuntur amore,

Ab sit vt qf
piã me di
uinorū ope
rū reprēhē
forē dicat,
aut opinet,
q solū cor
poris hūa
ni demon
stro fragilit
tatem.

DE MEDENDI MODO

vt magis etiam oderint. Iam Hipp. vinculis constringē
 di adiiciuntur, ac medici salutare ita manus non ad-
 mittunt vt etiam morfu rabido infectentur. Quis ob-
 secro conditionem suam discutiens non pudeat, non
 in sese descendat, excutiens sacculum è cælo descendē
 tem. Nosce teipsum diuite gaza tumentem. At for-
 tasse non omnibus hoc malum contingit: at sanè con-
 tingere potuit, nam eisdē sumus fortunæ ludibriis ex-
 positi, licet in plærosq; fit casus. Ita nos metiri conue-
 nit, quasi quod alteri obtigit, nobis contingere potue-
 rit. Sit timor omnibus communis, securitas nulli. At
 nunc paucis de delirio, quod alii desipientiam, Græci
^{φρεσιν} *appellant*. Accidit sanè ob facultatis cogitativæ
 læsionem cerebro, eiusq; mediastino, anticoq; ventri-
 culis succum iam calidū, iam frigidum continentibus:
 purulentum nempe apostema, in his cogentem locis
 iam proprie, aliquando verò alio consentiente viscere
 vtcunq; affecto. Verū vbi apostema simul in ipsa cere-
 bri substantia generatur, tum pessima est ægritudo, &
 curatu difficillima. Cerebrum tamen hoc in morbo,
 quocūq; in loco existat, rarò lædi facilè intelligere est,
 quando scilicet, ventriculi afficiuntur, nam tunc cere-
 brum illæsum seruatur. Aliquādo ediuerso, cerebrum
 afficitur, ventriculis integra sanitate durantib. quan-
 tum scilicet in se est. Signa velle enunciare, superua-
 canci esset laboris, & omnibus notiora sunt, quàm vt
 hic citentur. Hoc tamen morbo laborantibus, visifica
 virtus vacillat, cogitatione nonnunquàm admodum
 exiguam patiente noxam. Monstrificū hoc apostema
 Galenum etiam nū puerum febre anhelantem, ac Sole
 Leonē obtinente, molestabat; nec minus Theophilū.
Acci

Etia septo
 transuerso
 vulnerato
 aut inflam-
 mato hoc
 nasci malū
 veteres p-
 diderunt.
 Quod idē
 sic affectū
 aliu substa-
 re cogit.

Accidit deniq; vt cogitatione extremè læsa, cernendi facultas sana conspiciatur: Imò verò & videndi virtus aliquando atq; cogitandi simul, noxam sentiunt profecto haud leuem. Hæc huius mali species etsi aliis molestior incumbit, reliquæ tamen haud citra graue discrimen scrutiâr. Verum etsi prius signa enarrare superuacaneum fore diximus, tamen quia in hac re mediocribus hæc etiam nostra scripsimus, auguria huius mali non subticenda duximus. Sunt igitur vigiliæ prolixiores, somnus concisior, & perturbatus, ac monstruosus speculationibus imò intomniis distractus, in cuius initio febris continua oboritur. Capitis, oculorumq; grauedo, aut mobilis versatio, manuum in aliquibus dissoluta iactitatio, modo ridetur, modo gemitur, modo cantillatur, modo os componitur, pulsus veloces & impediti, capitis etiam dolor, & luminis fuga, lingua verò vel nigra, vel citrina, cum intellectus peregrinitate. Hæc delirii sunt indicia, ne penitus siluisse dicamur. Est & aliud cerebri incommodum, quod mania proximat, ab hoc priore non multum abludens: in eo solo à delirio disparatū, vt modernis visum est, quòd hoc febrem vel comitatur, vel consequitur: illa verò citra febrium sæuitiam cerebrum molestia afficit. In utroq; supremæ facultatis peruersus ac alienus est motus à cerebri intemperie, aut ob succos ipsum occupantes, ortum sumēs. Iam in propatulo est, cuius rectum sapienti, quid germanitatis sibi mutux conciliarint, cum nulla ferme ratione qua curationem diuersam moliri oporteat distinguatur, nec vlla à me inter hæc vicia differentia inuenitur.

*In capitis ictu stupor, aut mentis cōmotio, malo est. sē. 15. p. 7.

DE MEDENDI MODO

- *Ab infomnia, vt prius de fomno. Sen. 19. par. 7. Apho.
- *Ab offis præcisione stupor aut delirium incidet, si par-
tem inanem præhendat. Sen. 25. par. 7. Apho.
- *Vbi somnus delirium tollit, bene est. Sen. 2. par. 2.
- *Quibus vrina cãdida perlucida emittitur, malo est,
deliris potissimum euenit. Sen. 72. par. 4. Apho.
- *Qui per ardores contremiscunt, vt prius de febribus.
Sen. 26. par. 6. Apho.
- *Deliria quæ cū risu accidunt, tutiora sunt quàm quæ
serio. Sen. 53. par. 6. Apho.
- *Ab insania difficultas intestinorum, aut aqua inter-
cutem, aut mentis alienatio, bono est. Sen. 5. par. 7.
- *Ex multa potione rigor, aut deliriũ, malo est. S. 9. p. 7.
- *A sanguinis profusione mentis commotio, aut con-
uulsio, malo est. Sen. 16. par. 7. Apho.
- *A pulmonia delirium, malo est. Sen. 13. par. 7. Apho.
- *Si varices aut mariscæ insanienti superuenerint, insa-
nia soluetur. Hip. Sen. 21. par. 6. Apho.

De Obliuariio. Cap. XIII.

DEuenimus tandem ad obliuionis poculum, ve-
luti lupi ceruarii parum de prædictis solliciti. At
forte aliquis submonitor vellicabit nobis aurem, & le-
thargum impinget: sed speramus potiora. Cerebri igi-
tur pars postica ventrẽ conseruat, in quo doliolo me-
moriã versari volũt omnes, dempto Archigene, qui
animæ vim peculiarem in corde recondens, memoriã
inibi collocat. At mirandum sanè, quòd memoria læ-
sa medicamen cerebro adfert, scilicet dolent tibiæ &
medicina brachio adhibetur. Superuacuum igitur vi-
detur, in suis voluminibus de topicis remediis fecisse
mentionem. Verum huius errore valefacto, dicimus
memo

memoriam aliquando debilitari, aliquando ex toto auferri, hoc Græci *ληθαργία* vocant, Latini obliuionem. Est autem lethargus rerum obliuio, propter humores pituitaceos in cerebri posteriore ventriculo cōgestos, somnum, obliuionem, & motus paucitatem inducens. Ex pituita eaq; crassissima oritur imprimis his, qui magnam quantitatem piscium frequenter vorarunt, ac parum mouentur, sed eodem loco semper affixi instar spōgię in solitudine & ocio inertem vitam agunt atq; ignobilem, hyemis maximè tempestate. In his ratiocinandi facultas haud exiguam subit noxam. Solet eiusmodi homines etiam febris apprehendere, cum quadam iniquo Marte diutius luctantur, quę prius memoria commendarant, in aures euanescent, vel in paludē infernalem demerguntur. Nouimus quendam in Francia adultiorem, qui præter vulgarem & vernaculam linguam etiam Latinā sanus sonaret, cum magna eruditione, caneret fistula, ac quendam agens pancratiasten vibraret hastam, concurreret lanceis, ac demum obliuiario morbo occupatus, vbi medici auxilio curatus, rediisset ad sese, prædictorum omnium posuit noticiā, nec secus quā si letheum totum hausisset fontem. Nam quod prius ritè nouerat, iam ne communi quidem nomine compellere sciuit, nec aliter ac puer elementarius ad ludum literarium discendi gratia transfusus est. Solet hoc incommodum in ætatem vergentes magis apprehendere, quàm vegetos ac succulentos adhuc.

* Qui hanc excesserunt ætatem. &c. vt prius de morbo. Hip. Sen. 30. par. 3. Apho.

De Neruorum affectib. & primo de eorum

dolo

Hunc fontem in africa aiūt. Luca. dicit: Quā iuxta Lethes tacitus platur anis, Infernis vt fama trahens obliuia venis.

DE MEDENDI MODO

dolore, cōuulsione, & singultu. Cap. XIII.

A Pud plarosq; fuit opinio, sed inualida, principii scilicet neruorum Cor esse. Cui sententiæ refragamur. Omnes enim nerui à cerebro protenduntur & initia sumunt, ii præcipuè qui capitis muniis seruiunt: reliqui à nucha quam à cerebro vires sugere diximus deriuantur. Omniū tamen natura frigida exanguis è feminoso coagulo cōcinnata. Diuerso tamen modo se habent: nam hi duri, illi duriores, molles alii. Omnes tamen mouendi & sentiendi instrumenta existimātur. Quorum vel alterum, aliquando vtrumq; vel dimittitur, vel ex toto aboletur. At horum malorū omniū primū est dolor, qui his solis accidit infestior, quippe qui soli sentiant: cæteris verò membris sensum porrigentes. In circuitu verò neruorum est humiditas viscosa, eos in suo statu conseruans: quibus laxis aut præscissis, non coalescunt rursus, nec in pristinum redeunt. Notum igitur à cerebro, non à corde, neruum principium sumere, ac ab eo sensibilem vim habens, aliis veluti dotatim sensus assignat. Dum nerui dolore afficiuntur, veluti in aliis morbis, iam proprie, iam verò per consensum fit, quod hoc docetur exemplo.

simō bers. Nuper admodum apud Gandauos, vir non ignobili prognatus genere, ab diuersorum locorum abscessibus nostro curatus (citra arrogantiam) auxilio: quorum alter in iocinoris concauo, alter in vasis feminosi, tertius verò in ore ventriculi continebatur, nec horū aliquis sine febre. Hic igitur diutino malo colluctans, languidus ac flaccescens multa inedia vitam exigens, nihil ciborum infumere constantia fuit. Coniiciendum erat perspicuè, huic purgationē necessariam, idq; Hippo

Hippocrate autore. Sic enim vir ille ait *Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur, plus cibi quàm satis fit assumi significatur. Si verò non assumenti ita euenit, euacuatione opus esse sciendum est. Hip. Sen. 8 par. 2. Apho. Consilio nanq; nostro, qui illi purgantis medicamento sumptionem persuadere conabamur, cõtradicenti ac reluctanti, tantus tamq; immanis brachiorum dolor institit incubuitq; vt motu simul viciato à vociferatiõe nunquàm cessaret: tum frustra gemere quòd suo maluisset errori obsequi, quàm nostro consilio. Nos verò diligentius perpendentes, quid miseria viri suadebat, animaduertimus non esse neruorũ molliciem, quod nimius dolor & quiritans ægrotus facile declarabant: nec conuulsionem, siquidem nulla contractio: non articulare, quum iuncturarum postremitates nullo afficerentur dolore: sed totus in iuncturarum intersticiis esset interuallisq; contentus. Repeating igitur memoria doloris tum causas, tum species, præterea neruorum sensum, huncq; generatum ex materia spurix qualificationis, multis patuit indiciis: quare actutum euaporationes, suffumigationes, sudorum illicia, inunctiones, & id genus dolorum mitigamina, tum neruis, eorumq; principiis admoueri iussimus, quibus dolor aliquãdo cedens, qui prius fuerat perpetuus seu continuus ac intensior, iam interpolatus factus cœperat poni ac mitescere, vi medicaminum eius furorem cohibente: postea tamen tanto cum assultu recrudit, vt ægrum ad syncopã duceret. Quo animaduerso, venã vtriusq; partis secari iussimus, mediamq; aperiri, qua sanguine emanante decem dierum spacio dolore absistente tandem recidiuauit. Certo

DE MEDENDI MODO

ergo ex his patuit, dolorem hunc nequaquam propriū sed per consensum, tum vniuersi corporis, tum præcipuè venarum immitem succum discutientium in neruorum poros. His accessit lotii caliditatis augurium, cum substantia spissa, tum alia complura, quæ sanguinem peruersæ qualitatis in venis contentum arguebant, nimirum ex humore noxio in alto corporis plus diu retento spurium redditū, huncq; bilarem ad membra illa ignobiliora (nam ita natura comparatum est) transmissum. Erat enim pars illa tum ad fluxum talè recipiendum paratissima, nervos quadam acrimonia mordicantem. Iam liquet, purgationem præmitti debuisse, cui æger vel me persuadere laborante assentiri noluit, vti incolumitati posset restitui. Vbi sic occluduntur oculi ad lucem oblatam, mirum si non aberratur à scopo. Spreto igitur nostro cōsilio, ab Empirico quodam Alustano miserè deceptus est. Nam membro morbofo obstupescens medicamen applicuit, ac mitius iri dolorē pollicebatur, quo tamen amoto, rursus violens exactor dolor institit: nec mirū hoc adeo, nam stupidum redditum membrum cum sensu motum amittit, abiectōq; medicamine, ac sensu reuocato dolor redit, causa scilicet stante coniuncta. At quid rem profero? hic tandem sponte facescente dolore, post diutinum elapsum tempus, vbi dolor non vrgeret voluntario priuatus est motu, scilicet hoc meritū retulit ob spretum consilium: quanquam tamen non deessent interim, qui clamitarent hominem ad hoc incommodum ob clysteriorum iniectionem perductum. Per consensum igitur dolorem fieri constat. Sed iam ad alia morborum genera neruis incūbentia festinandum

nandum fausto pede. De horum numero est conuulsio, quam Græci *ασέλιον* dicunt: Et est neruorum ad originem suam, & initium proprium contractio præter voluntatem facta: haud aliter quàm sardoia herba saturis contingere solet. Hæc aliquando de repente, aliquando tractu fit temporis. Quarum quædam ex inactione, quæ omnium deterrima: quædã ex repletione quæ ex humore aut vapore degeneri constat. Frigus deniq; extrinsecum, aut frigida immodica bibitio, cuius rei punctura, necnon venenosi animantis morsus conuulsionem ingenerat etiam vniuersalem, qua in vigore summo existente, aut confirmata spiratione auferendo ad internitionem propellit, aliquando particularem. Cuiuscerte membro motu habenti voluntarium, conuulsio potest accidere. Cæterum tribus hoc malum solet infestare modis: Aut enim pars anterior afficitur, quum metum versus thoracem conuellitur, hoc *ἐμπροσώτων* nominant: aut posterior, quum caput spinam versus trahitur, sic *ὀπίσθιόντων* dicitur. Nec me latet aliquando vel in dextrum vel leuum latus fieri contractionem, ac esse, qui hanc afflictionis morbidæ incommoditatem ab dictis iam duabus speciebus dirimant, quod non absurdè coniicitur mea quidem sententia. Attamen hic hæreo, num tam exacta lateralis contractio fieri possit, quin vel ad anteriorem partem vel posteriorem caput magis inflectatur, & ita vel ad hanc, vel ad illam reducatur speciem. Quicquid in hanc directur partem, vt parum ad curæ rationem facit, ita neruorum cuiusuis partis originem callere, aut originalem vertebram, necnon humoris si quis fuerit, conditionem, maximè conducit: siquidem his neglectis

DE MEDENDI MODO

curationis laudabilem, & ab ægro expectatum finem assequi impossibile est. Tertio verò ceruice tensa corpus ipsum rigidum manet & immotum. Quod malū alii distentionem, alii *κράσις* vocant. Possunt ex prædictis speciebus ipsisq; implicitis secundum diuersas corporis partes compositas effici fingiq; ægri tudines, vt quandoq; nobis visum est. Hinc fit, vt corpus in hoc malo appareat nodosum. Insuper certum est, singultū esse ventriculi conuulsionem seu eius orificii, ac iisdē modis iisdemq; de causis fieri, quibus & alia quæuis cōuulsio: imò ab ipsa vomitione, quæ tamen aliquando huic malo est remedio: Sed spem hanc pretio non redimam, vt est in apologo. Hinc tamē distinguitur, siquidem singultus motio leuior, illius verò vehemēti-
 or: tum vomitio discutit quæ in ventriculi receptaculo concauiori continentur, per singultum ex reple-

- * Conuulsio fit in inanitione vel repletionē, similiter singultus. Hip. Sen. 39. par. Apho.
- * Conuulsio à veratro letalis est. Sen. 1. par. 5. Apho.
- * Conuulsio à vulnere letalis est. Sen. 2. par. 5. Apho.
- * Sanguinis multæ profusioni conuulsio aut singultus superueniens, malo est. Sen. 3. par. 5. Apho.
- * Ex purgatione conuulsio aut singultus superueniens malo est. Hip. Sen. 4. par. 5. Apho.
- * Cōuulsio ex medicamēti potione letalis est. S. 26. p. 7
- * Ab insomnia cōuulsio & c. vt prius de som. S. 20. par. 7.
- * Per æstus vehementes conuulsio aut distentio malo est. Hip. Sen. 14. par. 7. Apho.
- * A Sanguinis profusiōe & c. vt prius de delir. S. 11. par. 7
- * Si ebrius quispiā obmutuerit conuulsus moritur, nisi

præhensus à febre sit, aut quū ad eam venerit horā qua crepala soluitur, facultatē recipiat loquēdi. Sen. 5. p. 5.

* Qui distētionē præhendūtur, intra quartū diem inte-
reunt: si tamē hos euaserint, conualescunt. Sen. 6. p. 5.

* Frigida conuulsiones distentiones liuores rigores fe-
briles. Hip. sen. 17. par. 5. Apho.

* Qui distentione aut conuulsione tenētur, si accidit
febris, morbum leuat. Hip. sen. 57. par. 4. Apho.

* In febr. acut. & c. ut prius de febr. Sen. 66. par. 4.

* Frigida vlceribus mordax est, cutem obdurat, dolorē
insuperabilē mouet, liuorē trahit, rigores febriles, cō-
uulsiones, distentiones inuehit. Hip. sen. 20. par. 5.

* Nōnunq̄ per distētionē sine vlcere iuueni bene cor-
porato ætate media frigide larga perfusio, reuocat ca-
lorem, calor mala hæc tollit. Hip. sen. 21. par. 5.

* Qui à quartanis capiūtur, vt prius de feb. Sen. 7. p. 5.

A voluulo vomitus, aut singultus, aut mentis cōmo-
tio, aut conuulsio accidens, malo est. Sen. 12. par. 7.

* In febr. si pauores & c. vt prius de febr. Sen. 67. par. 4.

* In febribus spiritus subsistens, malo est: quoniam cō-
uulsionem significat. Sen. 68. par. 4. Apho.

* Calida suppuratoria vlcerum omnium est summū
securitatis præstat indicium, cutem mollit extenuat,
dolorem lenit, conuulsiones distentiones mitigat: ca-
pitis autem grauedinem soluit: Ossibus fractis plu-
rimum prodest, sed præcipuè iis quæ exuta sunt, co-
rumq̄; maximè iis, quæ vlcera habēt capitis, & quæ ab
algore vel moriuntur, vel vlcerantur: necnon repen-
tibus, comesis, sedi genitali, vtero, vesicæ opitulatur.
His calida amica & decretoria: frigida vero inimica &
interientia. Hip. Sen. 22. par. 5. Apho.

DE MEDENDI MODO

*A vomitu singultus & oculos rubor, malo est. S. 3. p. 7

*Si natu maioribus per purgationem singultus superuenit, non bene est. Sen. 43. par. 7. Apho.

*Singultienti si sternutamēta superuenerint, tollunt singultum. Hip. Sen. 13. par. 6. Apho.

*Ab iecoris inflāmate singultus malo est. S. 18. par. 7

De Resolutione neruorū, stupore, tremore,
& quibusdam aliis. Cap. XV.

Quemadmodū neruorum conuulsio vniuerso infidatur corpori, & dominatum infert, aliquando tantū vni parti principatur, vt dictum est in prioribus: ita & eorundem mollicies laxatiōe ipsa sensum & motum aufert. Graii hanc dixere *παράλυσις*. Quæ si toto inuadit cunco, & vniuersi corporis populatiōi imminet, inuoluntariam excrementorum scaturiginem prouocat musculis namq; ventris retentricis scilicet facultatis instrumentis resolutis, hoc necesse est accidere. Proinde vocem adimit veluti conspecto lupo, vt habet vulgaris opinio: spiramentum extinguit, quod musculis destituitur thorax. Quæ eadem in particulari earundem partium accidere consueuerunt. Neq; tamē diffimulandum arbitror, esse nōnullos, qui dicant hoc malum regnare in mediato corpore, quum contrā videamus quamlibet exiguam (de neruosis loquor) partem huic morbo obnoxiam. Qui ab attonitione quā sequitur plærūq; nō dissideret, si simul etiam caput inuolaret vniuerso laxato corpore. A conuulsione tamen differt, nam ea persæpe à materia mordicante generatur. Hanc verò humidus ac leuis progignit succus. Tum conuulsio quandoq; ex inanitione, illa nunquam. vtrūq; tamen passio neruosa est. Quodcunq; igitur medendi

gen

genus offertur, neruorum nō reiectasse principium sane attendenti ac prudentis est medici. Causæ verò resolutionis sunt, casus, percussio, vertebræ alicuius vel dextrorsum vel leuorsum luxatio, per diametron incisio, tumor, caliditas, frigiditas, gaudium, ira, nutrimenti superfluitas. Hæc namq; neruos resoluentia, motum & sensum adimunt. Stupor etiamnū sensum aufert, motu nihil detrimenti accipiente: aut deniq; sensus & motus solam inducit difficultatem, neruis immodico frigore fatiscentibus: quòd si ad summa migrarit, iam vtrunq; auferendo resolutionem parit, quam omnē præuenit stupor, qui etiã illam, si medicari se patiatur, vt plurimum sequitur. Hinc apud vetustiores obtinuit, vt hic minoris paralysis nomen indueret. Apud protritum & protelar iū vulgum Dormitio solet adferri. Ab mentis cōmotione dissidet, nam in hac ægri delirādo loquuntur aguntq; fatua: qui tum facilius ad agnatis curentur quàm à medicis. In illo verò nihil agentes apertis oculis, in speciem tamen immoti manent ab eisdē causis, eodēq; in loco natis. Tremor qui consequitur quandoq; stuporem, subinde resolutionem aduentare præfigit, qui duorū conficitur contrariorū motuum collisione ac successione. Hic per ætatem etiã euenire solet, quòd apud geronticos & capillares cōstat fieri: qui à palpitatione quæ membri concaui præter naturā est distinctio aëreæ substantiæ obsequens. Differt autem, nam ille minora, hæc verò maiora habet concussionis interualla: Insup illius motus mixtus, huius verò simplex. Dissidet à rigore tremor, nam huius motio illius est motione vehementior. Vtriusq; tamen est composita, quemadmodū & horris, quæ paruo tempore ab-

solu

DE MEDENDI MODO

soluitur & migrat. *Frigida ossibus, dentibus, neruis, cerebro, medullæ dorsali inimica; calida verò amica. Hip. Sen. 18. par. 5. * In capitis ictu stupor, aut mentis commotio, malo est. Sen. 15. par. 7. Apho.

De Peruersione. Cap. XVI.

Membra faciei à natiuo suo degenerando peruer-
ti nunc conuulsione vrgente, iam verò neruo-
rum resolutione incumbente, vel propriè, vel per con-
sensum, in procliui est animaduertere. At conuulsio
partem sanam violenter ad se conuicinat, neruiq; in
originem sese porrigunt propriam. Resoluti verò ner-
ui parti sanæ insidiantur in originem suam tendenti,
hoc malum vocant peruersione aut torturam. Quæ si
ad integrum mensem, aut plus minus 'ue inueterauerit,
curæ medicantis raro ingenium recipit, admittitq;.
At ipsum membrum malæ formæ induit naturã, aut
viciium adultum. Inde redditur eiusdem habitudinis
ac conditionis. Ab eisdem autem causis malum hoc
genimen trahit, à quibus conuulsio & resolutio mutu-
antur suam maliciam.

* In febre non interpolata si labrum aut oculus &c. vt
prius de febribus. Sen. 49. par. 4. Apho.

De Aurium morbis. Cap. XVII.

Qvando in neruorum resolutione conuulsioneq;
cæterisq; eius cruciatibus satis versati sumus, ad
aures, quæ mentis scilicet ianua sunt, nunc transitum
faciamus. Quàm decoro opificio cœli terræq; Prin-
ceps Deus hominem creatum in hoc ornamentum or-
bis induxit, quis expēsor humanus nō intelligit? Opor-
tuit enim vt mundo mūdus nitidus ac ex omni parte
absolutus immitteretur, qui hanc mundi machinam
ocul

oculis cōrueretur, miraretur, laudaret, ac in suū vnus
 cōmodum omnia noscet misericorditer condita. Nec
 aliquid admitteret, quod se dehonestaret, & tantę Dei
 beneficētię ingratum esset. Inductus est enim veluti
 in domicilium, in quo paterfamiliās diligens versare
 tur, ac hanc vitam duceret. Addita est fida tutatio ra-
 tionis, memorię, & intellectus. Inseti sunt oculi capi-
 ti, visui accōmodati: Nares, olfactui: Aures hauriendo
 auditui, vnde & hauses dictę, vt quęcunq; haustu au-
 rium exciperētur, seu bona, seu mala, discuteret ratio:
 intellectus aut admitteret aut refugeret: memoria
 retineret. Quę esset enim humana societas, nisi mu-
 tuo sermone alteri alteros cōpellaremus, audiremus,
 conuiuendoq; socialem vitam ageremus. Nec hoc suf-
 ficiebat, vt cum Idololatri communi hoc beneficium
 possideremus, à summo nobis attributū Bono, sed vt
 animę saluti intēderemus, auscultaremus verbo Dei
 verbo consolatorio. Preciosam oportet hanc humani
 corporis partem: qua si ab infantia priuati sumus, & ab
 ipsis cunabulis, quo fidē, quę ex auditu qui ex Dei ver-
 bo constat, acciperemus. Quod dum hauritur, ad men-
 tis ianuā penetrat, vbi diutile si fctum sit, & in intima
 transmissum, operatur salutem, non istius miseri cor-
 pusculi aliquando in puluere abeuntis, & subinde casi
 bus obiecti, sed æternam animę hospitis illius: licet
 vbi omnia iam consummata erunt, & cyclopedia abso-
 luta conditionis humanę resuscitandum veniat vnā
 cum anima, quę receptura est bonum vel malum, pro
 ut gessit in corpore. Hęc dicta sunt, vt agamus veluti
 fabri ferrarii non ociosum malleū, sed subinde vbi ab
 opere cessatur vel incudem feriamus, accinctiores ad

Hic verg.
 Vocemq;
 his aurib;
 hausi.

DE MEDENDI MODO

cepta redituri. Deuenimus ergo ad aures, eiusq; incommoda: quæ rotundi speciẽ reddunt, vt faciliẽ immearaqueant quæq; sonora: sunt deniq; cartilagineæ, ac quæ dā tortuositate voraginosæ, ne faciliẽ lædantur ab extrinsecis, ne' ue faciliẽ diffluant verba, sed moderatius immittantur. Quod enim toto impetu dicitur, obtundit, nec intelligitur. Hoc antreolum, quum inæquale fit, sensim ac per partes distinguere cogit quæcunq; feruntur. In cuius vesicula, quæ in foramine interior est summo, spiritus modicus & reciprocus continetur, ac idem animalis species recipiens sonorum. Ceterum aurium malū est dolor, puris effluxio, tinnitus, aliæq; sonoræ cantiones, quæ ex nimia ventositate proueniūt, vermium copia, continuitatis ab extrinsecis solutio, auditus grauedo, surditas à nihil audiendo dicta, quæ aliquando à fato genituræ datur, auditus destructio. Nam & hanc & illā qualitas sola, vel succus, aut vtrūq; parit. Horum declarationes recitarem, modo tempus postularet: sed de his aliàs. Qui aurium vicia ad animum transferunt, aut ad hominū conditionē, hi mihi ex sententia facere videntur, cum hoc obtinuerit verbum prouerbum: *Midæ aures.* aut hoc: *Auris Bataua,* & *Afininæ aures.* Deniq; *Gellii aures* modulatiore sono delectabantur, *rusticana* & *afinina* explosa.

* Quibus deiectiones biliosæ exeunt, surditate superueniente finiuntur: & quibus surditas præcesserit desinit, si deiectiones sequuntur biliosæ. Sen. 28. par. 4.

* In febre non interpollata, &c. vt prius de febribus. Hip. Sen. 49. par. 4. Aph. * Quibus p febres &c. vt prius de febrib. S. 6. par. 4.

De Oculis. Cap. XVIII.

Au-

AVrium vicia deteximus, iam ad oculos, pretiosissimam hominis partem, devenimus, qui lucis visu vitam à morte vendicant. Oculi homini tantum diuerso colore, cæteris in suo cuiq; generi similes. Ad oculos deniq; per nervos visibiles transmittitur à cerebro vis animalis, vt claritas visus accipiatur. Tenuibus multisq; tuniculis, aut vt aliis visum est, septem, eos natura finxit. Prima verò, reliquam oculi substantiam ambiens, Cornea dicta est, ortum habens à dura matre: hinc coniunctina est albi coloris à membrana craneum exterius tegente nata. A parte posteriore coniunctinæ est dicta Sclerotica. Quarta Vvea dicitur, quæ foramen habet, quod nostri Pupillam dicunt: cuius angustia non finit vagari ancipitem aciem, & veluti canali dimanantem, obiterq; incidētia facilè declinant. Aliis nigra, aliis ruffa, aliis glauci coloris orbibus circumdatis, vt habili mixtura accipiatur circumiecto candore lux. Adeoq; illa absoluta vis speculi, vt tam modica illa pupilla totum effigiet hominem. Venam ab hac pertingere ad cerebrū, peritissimi autores tradunt. Hæc mēbrana à pia matre descēdit. Quinta à parte Vveæ posteriore Secūdina est. Sextam Araneam volunt, à parte anteriore existentē. A parte posteriore septima est, quæ Retina dicitur. Verum si quis membranularum oculi ampliorem desideret descriptionē, secum expendat velim, Oculum (cornea tamen exclusa tunica) in duas partes, anteriorem scilicet & posteriorem, diuisum. Profectò in oculis animus inhabitat, vt inquit ille: Ardēt, intendūtur, humectantur, cohibentur. Hinc illę misericordię lachrymæ. Hos cum exosculamur, animum ipsum videmur attingere. Hinc

In oculis
maxima
indicia amoris &
odij existere
veteres
p̄diderunt

DE MEDENDI MODO

fletus, & rigantes ora riuui. Quis ille humor est in dolore tam fœcūdus & paratus, aut vbi reliquo tempore? Animo videmus, animo cernimus. Oculi seu vasa quædam visibilem eius partem accipiunt atq; transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus visu. Sic in morbo comitiali etiam aperti nihil cernunt animo caligante. Vni animalium homini deprauantur: hinc nomina strabonum, & pætorum. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites vocantur: quis parui vtrinque ocelli, Lucini dicti sunt. Mulieribus verò quanta sit decoris affectatio, docet palpebrarum artificiosus ornatus. Supercilia hac de causa natura dedit, vt essent seu vallum quoddam visus, & prominens munimentum contra occursantia animalia, aut alia fortuita incidentia. Defluere eas haud immerito Venere abundantius tradunt. Extremum ambitum generis superioris antiqui Cilium vocauerunt, vnde & supercilia. Oculorum acies vel maximè fidem excedentia inuenit exempla. Conuincit Ilias Homeri nuci inclusa: Callicratis ex ebore formicæ. Myrmeades quidem quadrigam ex eadem materia fabricatus est, quam musca integeret: ac natem quam apicula penitus absconderet. At quid veterum monimenta citamus, quum hoc nostro sæculo mulier quædam molam monti superimpositam tanta arte depinxit, vt grano tritici totam cooperire queas, adeo vt ne minima quidem eius pars fiat conspicua. Illa verò priora ex aliena ac cædua sylua: placuit enim Plinii gazas adducere. Oculorum humores albugo vitreus & crystallinus. Quorum hic medius pupillam versus planus ac latus est, quo accommodatius species quæque infigantur. Oculorum vicium est dolor, abscessus con-

iunctinæ calidus, quæ obtalmiam Græci dicunt, quiq;
 non sine contagio furit. Hac Dominus ludocus à Sa-
 ra, quum esset penè exoculatus, & nos illi subsidiariam
 opem iam diu præstitissemus, adeò vt vis morbi con-
 quietata esset fermè, ille moræ impatiēs, reparādi ex
 integro visus vnum atq; alterum iussit adhiberi chi-
 rurgicum: qui vt hominis animum terrore concute-
 rent, atq; sibi studerēt, ac suæ rei cōmoda pararent, nos
 excludi curarunt, veluti huius sanationis occupatores
 ingenio sanè lubrico. At hic post quadriduum partim
 natura, partim nostro auxilio sanatus, coactus est gran-
 dem rem pecuniariam illis exoluere, videlicet dignū
 patella operculum. Illi maculas tetenderunt pecuniæ,
 hic oculorum maculas discuti optabat: non tamen ab
 iis assequutus est optatum: cæcutientior redditus est
 talpa, cuius si pellicula abstrahatur, perspicatius vide-
 rit atq; hic. Illi tamē ad huius prædæ nidorem allecti,
 egerunt sanè quod canes Nilotici, biberunt ac fugie-
 runt. Nos operam lusimus omnem, nihil præter ob-
 trectationem referentes, illis emolumentum sentien-
 tibus. Atq; hoc adeò mirum, & digno carbone notan-
 dum, hunc sibi diu pòst persuasum habuisse, sese ab il-
 lis imperitissimis (quorum prior Gandanus, alter Hi-
 spanus) sanatum. Bona profectò parta gratia cum tali
 bus si medicus subinde probus versetur. Sed valeat
 ille cum suis conspicillis tesserophralnis, nos digna la-
 bra lactucis reliquimus. Est & oculorum malum, vl-
 cus, scabies, macularum genera, suffusio, pupillæ di-
 stentio, irquorum pruritus, lachrymarum ex iis efflu-
 xio, lippitudinis species, palpebrarum tumor, fistula,
 visio deprauata, eiusq; eneruis intensio. Oculorum
 dimi

DE MEDENDI MODO

diminutio deniq; & corrugatio, tabes, conuulsio, concavitas, cæcitas, quæ quandoq; à natura datur, peccatis hominum exigentibus, aliquando aliter, Vertigo, Vngula &c.

* In febre non interpolata &c. vt prius de feb. S. 49. p. 4

* Quod ad temporum attinet rationem, &c. vt prius de morbo. Hip. sen. 12. par. 3. Apho.

* Si vero hyems &c. vt prius de morbo. Sen. 13. p. 3.

* At si aquilonius &c. vt prius de morbo. Sen. 14. p. 3.

* Morbi per imbres &c. vt prius de morbo. S. 16. p. 3.

* Conditionum anni &c. vt prius de morbo. S. 17. p. 3.

* Æstate nōnulli ex his &c. vt prius de morbo. S. 21. p. 3.

* Quibus in febribus &c. vt prius de feb. Sen. 52. p. 4.

* Lippientē depræhendi alui fluore bono est. S. 17. p. 6.

* Dolores oculorum soluit aut meri potio, aut balneū, aut fomentum, aut vena incisa, aut medicamentum epotum. Hip. sen. 31. par. 6. Apho.

* Oculorum suspentiones etiam per somnum seruasse consilium est, nam si quid candidæ partis inspicitur palpebris non vndiq; sibi commissis, nec alui fluor aut medicamenti potio in causa est, prauū hoc signum, letaleq; admodum est. Hip. sen. 52. par. 6. Apho.

* A vomitu singultus &c. vt prius de cōuulsioe. S. 3. p. 7

* In oculorum doloribus sanguinē detrahe cum prius vinum per potionē exhibueris & ex calida aqua multa dilueris. Hip. Sen. 47. par. 7. Apho.

De Naribus. Cap. XIX.

NAsum pudenda existimat gens externa ac irreligiōsa: Veteres irrisioni adiudicauerunt, vnde & naso suspendere, aut roncho dicimus quenq;: Qui si casu quopiam auferatur, totam faciem deornat. Initium

sumit à glabriore illa parte quæ pilis minimè obsepitur, inter supercilia constituta, à qua nasi mucro dependet fastigiatus. Huius foramina latiora externo vilui etiam conspicua, Nares dicuntur, per quas etiam spiramentum dormientibus præcipuè fieri cõsuevit, in modum canaliculæ nando ac mittendo & retrahendo spiritum: Hæ à pariete, qui intermedius, disparantur. Ab illarum namq; venis, quas earundem summitas continet, nonnunq̃ sanguis profluit, haud diuersa occasione qua & ex alio quouis eius conceptaculo: fit enim fluxus à cerebro excitato sternutamento, non absq; frontis dolore & punctione: vel ab hepate, quod dextrum occupans latus per dextrum itidem foramen sanguinè discutit: vel à liene, & tunc sinistro lateri accommodatur, per sinistram narium foramen dimanans. In mulieribus matrice redundante & circa vmbilicum dolore ludente erumpit. Hic fluxus vtilis esse cõuincitur. Fluxus tamen omnis (de sanguineo loquor) innaturalis, menstruo qui naturæ cedit, dempto. Hic tamen sanguinis fluxus rectè dici nequit, meo iudicio. Sanguinè enim natura vltimum sibi conciliauit alimētum, quo penitus disparente & abeunte, hominem emori necesse est. Haud tamen sum nescius, esse nonnullos, qui ex hoc dubiosam ansam præripiunt, interrogâtes: Vtrum succus vitalis à sanguine non dissideat, hinc nos vtranq; tuendo, si vultis, asserimus partem. Quare dubiosi esse desinite, neq; vos hoc periculum moueat mox porro. At qui ista distingui contendūt, iam ab accidente, iam deniq; à substantiæ ratione differentiam texunt. Sed in præsentiarum non dilitigabimus. Istuc mihi dixisse sufficiat, sanguinem aliū esse, atq; alium

Nasus tria
habet officia, nã ducit spiritū,
Odoris est instrumentū,
postremo cerebri superfluitates p̃ hunc purgantur nonnunq̃.

DE MEDENDI MODO

vitalem spiritum: tum hic vitam continet, ille verò
 huic alimentum continuò præbet, sine quo in auras
 abiret. Ex hoc perspicuum euadit, qua phalarica mors
 hominem adoriatur, sanguineo discusso humore, qui
 iuxta naturas humanas diuerso modo, atq; diuersis par-
 tibus scaterere probatur, qualitate iam immutatus, quan-
 doq; auctus quantitate venarum, vel orificia, vel con-
 tinuitatē, quæ ab extrinseco diffusi solent, dirumpit,
 dissecatq;. Narium etiam mala sunt, vlcus, vulnus, pu-
 stulæ rubricantes, peruersio. Carnosæ partis admodū
 mollis excrescentia hæmorrhoids dicta. Aliquando ve-
 rò hæc recens nata particula medium inter durum &
 molle obtinet, malum habitum Polypum dicunt. In
 his odoratus conditur, qui aliquando ab officio desinit
 debilitatus, aut deprauatus, deniq; cassatus. Solet his
 quoq; sternutamentum accedere, frequens hominibus
 sed non adeò cognitum malum. Nam qua ratione fi-
 at, quoq; in loco concipiatur, præter Aristotelem &
 reliquos, docet Hippocrates. Verùm Aristoteles sa-
 tis superq; eius significat commoda atq; incommoda.
 Commoda nanq; Cerebrum purgat: tussi, singultuq;
 medetur: partum accelerat, & id genus similia. Solet
 (nisi sponte oboriatur) veratro albo, cōdiso, radicibus
 ireos concitari, quousq; erumpat. Idem & æstus Solis,
 qui etiamnum sanguinem elicit, solet efficere. Huius
 immoderationi aqua frigida naribus applicata medi-
 cati sumus. Sed de huius remediis, quemadmodum &
 cæterorum morborum, profusius aliàs. * Quibus na-
 res hument, aut genitura, hi valerudinarii degunt:
 quibus econtrario est, melius valent. Sen. 2. par. 6.
 *Raucedines & grauedines maiorib. admodum natu
con

- concoqui nequeunt. Sen. 40. par. 2. Apho.
- * Maioribus natu &c. vt prius de morbo. Sen. 31. p. 3.
- * Distillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies. Sen. 40. par. 7. Apho
- * Frigida, qualis nix, aut glacies, pectori inimica sunt, ruffes mouent & sanguinem, mouēt & distillationem. Hip. sen. 24. par. 5. Apho
- * Quibus per febres sanguis alicundè largè exierit, iis in recreationealui humidæ redduntur. Sen. 27. par. 4
- * Quibus p febres aures &c. vt prius de febr. S. 60. p. 4
- * Quibus abscessurum in articulos est &c. vt prius de febr. Hip. sen. 74. par. 4. Apho
- * Mulieri menstruis deficientibus sanguis si è naribus fluxit, bono est. Sen. 33. par. 5. Apho
- * Quæ perfrixerint calefaciēda sunt, exceptis his quæ sanguinem profundunt. Sen. 19. par. 5. Apho
- * Vltus frigidæ vbi sanguis profunditur, attamen non qua effluat sed iuxta iniicienda est: quinetiam vbi inflammationes sunt, aut inflamina ad rubrū cruentū'ue tendentia sanguine recenti. Nam veteribus quidē nigredinem adfert, Ignem etiam sacrum non exulceratum iuuat: exulceratum lædit. Sen. 23. par. 5. Apho
- * Si sanguis præter naturam in ventrem transfunditur, suppuretur necesse est. Sen. 20. par. 6. Apho
- * Dolenti caput &c. vt prius de capite. Sen. 10. par. 6
- * A sanguinis profusione &c. vt prius de Conuulsione. Hip. sen. 10. par. 7. Apho
- * Sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, aut humefacta parte capitis inani, aër enim ibi contentus erumpit, & cum strepitu, quoniã per angustia exitus datur. Sen. 52. par. 7. Apho

DE MEDENDI MODO

*Mulieri, quam vicia vteri infestant, aut quæ difficulter parit, si sternutamentū supuenit, bono est. S. 35. p. 5

*Singultienti si sternutamēta supuenerint, tollūt singultum. Sen. 13 par. 5.

De Oris, Linguae, & Dentium affectib. Cap. XX.

Erasmo ait
lōge maxi-
mā partem
inuidiæ na-
sci, ex intē-
perātia lin-
guæ.

Quare à natura tam firmo sepimento circumualatur lingua ac cohibetur? quia, vt inquit Apосто-
lus, inquietū est malum, plena veneno præsentaneo:
vtq; prius mēs examinet quàm lingua proferat, si quid
in medium debet proloqui. Quàm opulento decoro
totum hominem finxit Deus, quum oris honestas nō
potuisset nudatis dentibus seruari, quibusdam labiis
obduxit, vt quicquid offendere poterat, pari decore ve-
nustaretur ac fulciretur. Neq; tamen inquinatū Dei
opificium finimus, ita se malicia hominum contami-
nante: vnde puridi oris halitus ille mephiticus: vnde
spiritus ille tartareus, è quibus abditis efflatus, ab ven-
triculi alto fumus quidam euaporans ascendit ad su-
periora, & spiritū inficit, putidulumq; reddit: Os vlce-
rosum præbet, pustulis ipsum occupās: Cancrum exci-
tat, vniuersum edentem palatum, labra decolorātem
marcore quodam, & sensim perdentem: Gingiuas, reli-
quasq; in ore contentas particulas corrodentem: Prin-
cipio partem omnium nobilissimam linguam, quæ ani-
mi interpret est, quæq; tanto maiori custodia conser-
uari debet, quanto cæteris præstat membris. Quis hor-
ror, quæ solitudo, quæ conuenientia inter homines es-
set, si non linguæ officii alteri alteris cōmodaremus.

Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens
Gratia, quæ parcis metitur singula verbis.
Hac etiā cohibita Demosthenes plus lucrificet, quàm
alte

alter laxata. Ita non conuenit tantum thesaurū quibuslibet aperire. Hęc aliquando ad tantam vel natura vel morbo excrescit intumescētia, vt loco moueri nequeat. Huic etiā accidunt grauedo, mollicies, pustulæ, pituitacei sub ea succi confluxio (quam nodū dicunt) vocem & saporem vel penitus auferentia, vel inficientia mala aut etiam deprauantia, quæ & à balbutie, aut blesitate euenire consueuerūt. Deniq; à gingiuis cancro adustis, dentes carie exeduntur: quibus natura quiddam genuinum datum aiunt præ cæteris ossibus, nempe vt sentiant. Huic opinioni tamen refragantur pleriq; argumentum hoc permoti: Ossium eadē est compositio ex semine equidem succoso admodum sicco generata: quare rationi consentaneum dicunt, si (vt Galeno est visum) dentes sentiant, reliqua etiam ossa sentire: vel vt ossa, æquē dentes insensibiles esse. Ad hęc dicimus, ossa à dentibus dissidere, quòd hi longo tempore vt plurimum post partum nata sentiant, illa minimè. hac de causa: nam quanquàm eadem videatur esse compositio, dentibus tamen aut potius eorum radicibus, mox à generatione iniicitur virtus ac spiritus quidam, quem cætera ossa minimè consequuntur, ac per quem sensibilem molliuntur rationem: hinc est, quòd dolore premuntur immanissimo, qui eadem occasione qua & alius quispiam dolor generatur. Præbent etiam doloris intensionem putredines & foetores, quæ ex aqueo putrido nascuntur, quod à stomacho ad dentiū gingiuas se recipit, & ibi indulatur: eadē causa relaxantur, mouentur, & cadunt. Nam acuti humores in radices dentium aguntur, & sensim excuāt, veluti aceto rupes & lapides quicq; Creantur & vermes

DE MEDENDI MODO

in maxillaribus ex humore stagnanti & putrido. Oportet his malis appositis dētifriciis occurrere tempore, ne moti loco consuetā sedem amittant, cedantq̄. Accidit his quoq; stupor, & concretio aut congelatio.

* Per ætates hæc accidūt & c. vt prius de morb. S. 24. p. 3

* Pandiculationē, oscitationem, horrorem, vinum pari ingestum ægritudinem tollit. Sen. 58. par. 7. Aph.

* Sanguis supra emissus qualiscunq; est malus est, infra autem bonus. Sen. 25. par. 4. Apho

* Balbi maxime ab alui profusione longa capiuntur. Sen. 32. par. 6. Apho.

* Si lingua incontinens subito facta est, aut pars aliqua corporis stupore elanguit, vitium hoc esse atræ bilis certum est. Sen. 41. par. 7. Apho.

* Quibus lentore dentes opplentur, iis febres incidūt vehementes. Sen. 53. par. 4.

De Faucibus & Angina. Cap. XXI.

Proximum est de faucibus agere, loco scilicet vbi partium gulæ & gutturis est conuenientia. In hoc antreolo voces formantur: quæ quandoq; auferuntur penitus, quod muti declarant, aut epiglottide læsa à pfectione deficiunt, rauis huic exemplo est: neq; vocē à loquela secernimus. Causæ horū sunt affectus muscularum collo annexorū, instrumentorūq; vocalium læsio. Quorum si aliquod à natura contractum sit, curam non admittit: quemadmodum nec partis instrumentalis amissio. Intelligunt nōnulli per fauces guttur: cuius malum est angina, estq; circa guttur præfocatio ex lacertorū inflammatione aut biliaria, aut etiā sanguinea, vel pituitacea contingens, reuma ipsum à cerebro generatum consequens. Quæ trifariam distinguitur

guitur. Aliquando enim quicquid est mali intra septa latitans, neq; in faucibus neq; in collo quicquàm quod sui indicium faciat apparet, interim tamen vehemētissimo dolore ægrum afficit. Hæc reliquarum specie rum lōge deterrima, nam anima vix ægrèq; trahitur, vox aufertur. Sane ignota clanculariis insidiis hominem adoritur, insperataq; nec expectata nece cito iugulat, nullo nec extrinsecus nec intrinsecus sui incommodi apparente signo. Quādoq; solas fauces rubor occupat, non sine tumore inibi conspicuo dolorem paulò minorem inferente, neq; superiore specie minus periculosa est, nisi quòd diutius protrahatur. Tertio verò & in faucibus, & in ceruice tumor excitatur cū ingenti rubore. Hoc longè facilius fertur, neq; tam grauè intra gutturis corpus consciscit cruciatum: quare quàm plures morbum acutum dici noluerunt. Quartam huius mali addunt speciem, in qua tumor atq; rubor solum in collo extra visuntur. Deniq; apud antiquos tantus de anginæ speciebus non fuit scrupulus, præsertim ante Hippocratis tempora, nam omne gutturis vicium suffocationem dicebant. Secus Hippocrates eiusdem malum omne anginā dicere adsolitus erat: cui etiam Romani album calculum adiecerunt, qui quum pleraq; animalium genera gutturis suffocatione confici cerneret, deæ Angeronæ in Volupia sacello, vt hoc malum auerteret, sacra instituerūt: si tamen vetustati aurem accommodare placebit, quam vt aliis defensandam relinquimus, ita non omnia ab eis facta asseueramus. Cæterum anginam qui patiuntur, horum lingua aut fauces cum inflammatione intumescunt, facie pallido tincta colore. Hoc malum ægro subitum, nec
 ali

DE MEDENDI MODO

aliter hominem occupat, atq; sudor ille anglicus peracuta cuspide totum hominem ante paucos annos lan-
cinavit, de quo abundè tractauimus proprio libello de hoc ædito. Euerititur in hoc morbo pupilla, vox pēdet, non respirationi, non meatui gutturis locus.

* Si à febre detento nullo tumore faucium strangulatio subito accidit, letale est. Sen. 34 par. 4. Apho

* Si febricitanti collū peruertitur, vt vix deuorare possit sine vlllo tumore, mortiferum est. Sen. 35 par. 4

* Qui anginam euaserint, iis in pulmonē absceditur, & intra septenos dies interimit, si tamen hos euaserint suppurantur. Sen. 10 par. 5. Apho

* Ab angina detento si tumor in collo exitit bono est, foras enim morbus discedit. Sen. 37 par. 6. Apho

* Ab angina detēto si tumor aut rubedo pectoris superuenit, bono est. Sen. 51 par. 7 Apho

* Raucedines & grauedines maioribus admodum nauconcoqui nequeunt. Hip. Sen.

De Thoracis & Pulmonis incōmodis, & primo de morbo costali. Cap. XXII.

Thorax spiritus meatui ancillatur, qui si aliquo casu iniquiori lædatur, spiraculum effici difficile constat. Cuius morbos particulares, quales sunt vlcera, abscessus, inflammationes, & similes furie super costas affligentes, declarare omittimus, ad hos nos conferentes morbos qui in alto eo corporis loco latitant abdit. Quorum omnium perniciosissimus est lateralis, aliàs costalis, græcè *πλευγίς* dictus: Qui nihil aliud est, quàm apostema calidum circa membranulam quæ *πλευρα* dicitur costas vestientem, interius generatum. Potest eiusdem nominis malum & septo trāsuerſo ac mediastino

hoc

hoc ipsum quàmuis raro euenire. Bilis nanq̄, aut sanguis ad bilem degenerans plerunq̄, aliquando pituita hoc concinnat malum. Cui attestantur capitis grauedo, febris acuta, sitis intensior, spiraculum laberiosum & remorans, ac subinde etiam frequens ad facilem recipiendum in exiguitatem declinans, pulsus gracilitas, arteriarum tensio, tussis. Horum posterius costarum dolori pleuresis tormēto haud absimili non adest: deniq̄ morbi costalis comites vehementiores ingruunt. Ratiocinetur igitur secum medici, si libebit, qui possint hoc malum proterere, aut claua Herculea exigere magis, quàm suæ auaricię seruiētes, summatim (ut aiunt) pronuncient, nihili facientes ægroti aut salutem aut mortem. Inuadit enim incautos & letaliter afficit iis viribus & natura vsq̄; adeo sæua, vt breui temporis intervallo, hominē ab hac vita abducat ac eiiciat. Habeant ergo in pectoris armariolo præsentaneum antidotum ac paratum remedium collocatum, quo mox instanti obuiam ire queant: alioqui quocyter spiratiōis facilitatem auferēdo, ægrum conficiet. Huius pernicię crudelitatem cernentes antiqui, à malo genio illatum hominum peccatis expiandis credidēre. Sic agit nobiscū diuina illa Censura, vt licet multas noxas auertere sedula cura possimus, tamen in pyxide quapiam reconditum malum habeat, quo nostram maliciā exerceat.

* Quibus costales non repurgantur intra quartum decimum diem, iis in suppurationem vertuntur. S. 8. p. 5

* Qui à costali suppurantur, si intra quadragesimum diem à quo facta est eruptio repurgentur, leuantur: alioqui transeunt in tabem. Sen. 15 par. 5 Apho

* Qui acida ructant non admodum costali morbo labor

Tibi ac tu
is Note,

Ante paucos annos hoc malū, D. Audomarū Edinburgū ab aëlis senatoriis ornatissimū, amicū meum nō vulgare, p̄ pemodum iugularat, verū Fata tantū virū certe nō adiutū morte, ī mortis nāssam nō dū obrudi voluerunt suo nimirū genio oblucante,

DE MEDENDI MODO

borant. Sen. 33. par. 6. Apho.

*A costali pulmonia malo est. Sen. 10 par. 3 Apho

*Costali aut pulmonia detento si alui fluor superue-
nit, malo est. Sen. 16. par. 6. Apho

*Hyeme costales pulmonie. vt prius de morb. S. 23. p. 3

De Suppuratione, Suspirio, &
Pulmonia. Cap. XXIII.

Pulmo natu-
ralis pi-
tuitę cõcep-
taculũ quę
admodum
Lien atrę
bilis.

Primo membrum est spongiosum, nullius sensus,
immobile, & calidum, facilẽ ad putrefactionem
accommodum, spiritus capax, pluribus partibus quę si
brę dicuntur discretum, Eoq; respiramus. Spiritumq;
vt iecur succum commutat trãformatq;, & purat pro
spiritus vitalis alimẽto: tenui mēbranula qua sensum
colligit, vestitus est. In cuius ac mēbranulę costas te-
gentis interstitio, puris saniosi magna nonnunq; colli-
gitur secretio, quę in suppurationē euadit, quam *ιμπύημα*
vocat. Huius si maliciam comitetur febris, ocyssimẽ
suffocat *Νευροξ* seu anhelatione quapiam, qua admodũ
discrutiantur suppurati, videlicet imperante pulmo-
ne, eiusq; canna ac musculis à qualitate sua degene-
rantibus, aut succum noxium continentibus. Hinc
suspirium gignitur, quod alii *ἀσθμα* mortis inductiuum
haud secus atq; *ἀπνοια* spirationis scilicet ablatio in vte-
ri affectibus, quanquam non adeo faciliter. Neq; sem-
per *ἀπνοια* mulieres ad internecinum adigit supplicium.
At nec hoc argumento vincimur, vitam scilicet & spi-
rationem esse sibi mutuò atq; adeo indissolubili nexu
conciliata, quis hoc ignorat. Licet enim mulierũ *ἀπνοια*
spiratio auferatur sensibilis, cuius maiorẽ partem per
asperam fieri arteriam constat, insensibilis tamen ma-
net quę per poros sit corporis partim, partim verò p
meatus

meatus eiusdem latiores. Hæc si cum sensibili simul auferatur, vitam extinguere certum est. At in vteri affectibus occulta per ampliora fit demacula spiratio, poris corporis haud tenuiter transpirantibus. Huius spiraculi genus ab Aristotele (citra calumniam sit dictum) prætermisum est. Verum iam aliud suborietur dubium, quare scilicet in omni ^{æmvoia} non simili modo quivis per spirationem occultam seruetur. sed de hoc alibi. Præter iam dictos affectus sunt & aliæ pulmonis ægri- tudes: nam vt interim tubercula, cōtinuitatis solutio, particulæ excretio, & similia omittantur, sat erit de pulmonia dicere. Quod apostema nempe est calidum à recremento humoralis in principio non sanioso, iam propriè, iam p̄ consensum in pulmone sedem statuens. Hoc nullam arteriarum admittit duriciem, nullus quidem grauis dolor imminet, at sola grauitas incumbit: à gutturis passionibus dissidens, quod non subitaneum homini strangulationis periculum inferat, quæadmodum illæ intentant. Insuper pulmonia, quam costalis incommoditas raro consequitur, sc̄ creatione nonnunquam propellitur.

* Qui suppurati, aut aqua inter cutem laborantes, &c. vt prius de aqua inter cutem. Sen. 27. par. 6.

* Qui suppurati aduruntur, si pus effluit purum & album, euadunt: si cruentum, fæculentum, & fœtidum, periunt. Hip. Sen. 45. par. 7. Apho.

* Quibus suppuratum quid, in corpore abditum non innotescit, id propter crassitudinem vel puris vel loci dilitescit. Sen. 41. par. 6.

* Qui gibbi ex anhelitu aut tussi efficiuntur ante pubertatem intereunt. Sen. 46. par. 6.

DE MEDENDI MODO

- *A pulmonia delirium malo est. Sen. 13. par. 7
- *A costali pulmonia malo est. Sen. 12. par. 7
- *Costali aut pulm. &c. vt prius de morb. cost. S. 16. p. 6
De Tabe & Tussi. Cap. XXIII.

Multifaria corporis sunt exiccationes, quibus *νεκρομανία η̄ ἀτροφία* *φθίσις* tertia in tabe agitur: hec ab illis diuersa est, vt ex descriptione tabis est animaduertere. Est nanq; tabes (quã sumptio, ab vlcerosa pulmonis affectione sanguinis re-
tenti aut alterius humoris corruptelas consequente, cũ febricula domestica ac perpetua proueniens, dolore circa scoptulas seuiente: hunc anhelitus difficultas, maxillarum rubor, tussiculaq; breuis concomitantur. Quibus hoc incõmodum familiare est, nares porro habent in mucronem directas, oculos intrò fugientes, collapsa tempora: atq; hæc tria cuius exiccationi cõmunia. In hac insuper passione, vt dictum est, vniuersi corporis moles haud secus atq; à Sepe mordicus icta esset, gracilescit & extenuatur. Nã à vertice summo vbi infida statio radices agit, aut ceteris abditioribus partibus, ad pulmonẽ succi spurium vitulamen demeat, eundemq; exulcerat: quod vbi inueterauit, cõsciscit hoc malum quod tabem astruximus curatu difficillimum, ob pulmonis putrelaginosi inquietudinem. Eoq; laborantes, tabidos aut tabificos vocamus: cum quibus consuetudinẽ agere dietatim aut noctuatim cum periculo suo agitur, & noxa contrahitur. Nam ob expiramenti purulenti halitum, sanis non minus periculi imminet q̄ ex spiritu leprosi pulmone efflato, & in sani hominis pulmonem abeunte. Hic enim, vt probè degentes lepro-
profos

Aliter hic
capit tabem
q̄ a Galeno
Li. de feb.
diff. ca. de
hectica fe-
bri constat

profos reddit, ita ille tabidos efficit conceptus. Hinc vterq; à medicis cōtagiosus describitur, à quo cum pulmo deprauatus est, totum sensim in corpus deriuatur & quasi infermentat, & ad sui similitudinem inclinatur: deinde tussis excitatur, quæ thoracis ac pulmonis difficilis est motio, ac reiectans subinde onus incumbens ac cōstringens angustāsq; quod vis naturalis quia contrariatur & vicinioribus mēbris incōmodat, conatur discutere, & à se retrudere. Hæc humida, illa sicca affectio, calida alia, alia frigida, cui vt nōnunq; spiritus violenta retinacula obsistūt, thoracis calorē augendo, ita frequens aëris frigidi admissa inspiratio, calidæ remedio est. Sunt & pulmonis mala Herisypila, Vomica &c

* Tabes maxime fit per ætates ab anno decimo octauo ad annum trigessimū quintum. Sen. 9. par. 5.

* Qui tabe infestantur si quod despuunt & extussiunt grauitè olet in ignem positum, & capilli defluunt, le tale est. Sen. 11. par. 5. Apho.

* Quibus per tabem capilli defluunt, ii superueniente alui fluxione moriuntur. Sen. 12. par. 5. Apho

* Tabe detētis fluxio alui accidens letalis est. S. 14. p. 5

* Autumnus tabidis malus est. Sen. 10. par. 3. Apho.

* Lac febricitāti dari. vt prius de capitis dol. S. 64. p. 5.

* Tabidos caue vnquam ad supernas duxeris euacuationes. Hip. Sen. 8. par. 4. Apho

* A puris sputo tabes & fluor cumq; salua substitit, moriuntur. Sen. 17. par. 7. Apho.

* A sanguinis vomitione tabes & puris purgatio supra à tabe fluxio de capite, à fluxione profluum alui, à profusione alui astrictio purgationis superioris, ab astrictione mors. Hip. Sen. 82. par. 7. Apho.

DE MEDENDI MODO

*A sanguinis sputo puris sputum & fluor, cumq; salivua substitit, moriuntur. Sen. 83. par. 7. Apho.

*Qui gibbi ex anhelitu. vt prius de suspirio. S. 46 p 6.
De sanguinis discussione. Cap. XXV.

Quomodo hominis vita in sanguine constare dicitur (quem solæ venæ continēt) nemo nescit, nec minus ex priobus perspicuū euadit. Mirum q̄ hic multis partibus ac modis discutiatur: aliquādo enim cum ipso sputamine egeritur, nunc tussis vi prorumpit, aut screeatione, aut vomitu, aut mictione, aut nimio veneris vsu, aut per alui posticā ianuam expellitur, etiā mensibus. hæc omnia experimentis constant. Hunc namq; quocunq; tandem loco effluat (nam contra naturam id fieri perspicuū est) è venis conuulsis, aut disrupis, aut corrosis, aut alio quouis modo continuitatis solutionē patientibus, veluti fistula exesa & læsa, eiaculari arbitramur, seu hoc casu, aut fortuitu, aut cæfione violenta fiat. Sanguinis præterea multa sunt discrimina: nam alius ater fluit, aut dilutus, aut naturali suo colori respondens: hic tenuis, hic spissus, spumofus alter, alter viscosus. Et quid opus multo ambitu, aut fanis est iuxta victus rationem commodus, aut cōtrā ægrotis viciatus, & à sua qualitate deficiens.

*Excretiones in febrilib: nō interpollatis &c. vt prius de febribus. Sen. 47. par. 4. Apho

*Qui spumantem sanguinē despuunt, iis de pulmone deducitur. Sen. 13. par. 5. Apho.

*A sanguinis sputo puris sputum malum. Sen. 16. p. 7.

*Dolenti caput &c. vt prius de Capite. Sen. 10. par. 6.

*Sanguis supra emissus qualiscūq; est, malus est: infra autem bonus. Hip. Sen. 25. par. 4. Apho.

*Quæ

* Quæcunq; rupta de dorso ad cubitum descendunt, sanguine detracto soluuntur. Sen. 22. par. 6. Apho.

* Vomitio sanguinis sine febre salutaris est, cum febre malo curandum acerbis & refrigerantibus. Sen. 38. p. 7.

* Quibus per febres sanguis alicunde largè exierit, iis in recreationealui humidæ redduntur. Sen. 27. par. 4.

De Cordis dispositionibus. Cap. XXVI.

COR, quum sit membrorum omnium quasi Sol atq; fons, ex eo tota vitæ huius functio corriuatur. Solum hoc à passionibus alienum, nisi fortè quas genuit animus desolatus, aut casus infensior, in quibus ita cū animo consentit, vt statim dolore affectum totum deniq; corpus atq; adeo hominē destituat. In microcosmi meditullio situm est, vt omnia ad illud prouoluantur, seu bona seu mala, vt intellectus & memoria ad illud potissimum & ab eo referant, quæ probant. Vnde rationem hic sedem posuisse multi credunt, quæ vel admittit, vel remittit, quæ illi accepta erunt. Vnde cernimus complusculos homines iudicio cæco, ratione non satis librante quæ valere vult. Communis nos hic dicēdi modus docet: dum enim de aliquo cæcati arbitrii homine loquimur, dicimus: Gerit cor aut habet cor erga talem. Nisi hoc accideret, nequaquàm talem pronunciarēmus. Hoc læso aliquo exteriori casu, expirat homo, aut vitæ termino appropinquante vltimum labascit: quandoquidem nullam continuitatis solutionem citra mortem ferre potest. Calorem naturalem sufficit corpori toto. In hominis formatione primi auspicii creditur & fundamentum vniuersæ creaturæ: vnde vitæ scaturiginem dixeris recte. Huius positio & figura, & quomodo in mucronem fastigietur, iam dicta sunt

Cor sapien
tiæ domici
liū est & vi
ui sanguinis
fons ac sca
turigo.

DE MEDENDI MODO

sunt. Eius grauamina sunt dolor, inflammatio, tremor, palpitatio. Inuoluitur autē corpus ipsum cordis membrana duriuscula, qua ne facillē ab impetu forinsecō lædatur munitum est & præseruatum: in cuius ac cordis interstitio succus quidam nōnunquā confluit, naturalē cordis & æquabilem suisq; modulīs distinctum motū immutans, vel ad tremorem inclinans, quo Galeni Simia interiit, vel ad palpitationē adigens: illa ad syncopam viam præstruit, ista mortem adesse haud raro testatur. Ceterū à cordis morbidis affectibus quādoq; toti corpori malū ingeneratur, haud secus quā tabes ipsum occupans viciniora quæq; corrupens. Hæc pauca de corde dicta sufficiāt, aut si quis attentior plura desideret, autorum medicorum volumina recenseat, indidem sumpturus velut è fontē quantum auide fiti sufficiat nostris riuilis euanescentibus. Nam & haud modicē conducit ad medici diligens studiū, nosse aliorum de hac re placita, & ex magnis cumeris retulisse quippiam sine suspitione est.

De Ventriculi eiusq; oris affectionibus.

Cap. XXVII.

Ventriculus collabatur ac debilitatur, aut mala cōplexione, immoderata inanitione, humoris violenta eductione, succi motione, medicinæ reliquiis frustaneis, eiusdemq; qualitate inuersa & contraria. Hunc duo occludunt ostiola, superius scilicet & inferius. Ex hoc fēcata quæq; & lubrica ad intestina demeant: illud vero appetentiæ domicilium Cor Thucydides aliq; veteres vocare consueuerunt, Græci *σπυλον*, nos vero modernioribus admodum album (quod dicitur) calculum adiicientes, os ventriculi adserimus. Quod vt liquet

Tēpore pe
loponesia
ei belli Hip
pocrates su
am medici
nā cōmen
tatus est, ac

quet, mille morborum discriminib. obiectatur. A liene
 nanq; ad hanc stationē per canalem feminosum illinc
 principia fumentem acidi succi demittuntur copiosi
 appetitionem extimulantes, quæ mediocritate sepo-
 sita iustæq; mensuræ terminum linquens, appetit plus
 quàm queat coquendo conficere: dicimusq; sanè cani-
 nam hanc famem. In hac enim cibi assumpti mox Se-
 leucidum more eiiciuntur, aut vomitione, autalui so-
 luta fluxu. Quàm igitur dissideat hoc malum à cole-
 rica passione, in promptu est aduertere. E diuersa præ-
 terea ratioe si nihil succi melancholici ad stomachum
 deferatur, indubiū est sopitum iacere appetitum. Hoc
 alii quo nomine cieant, non est mentis hic infulcire.
 Certum est dum hoc adfuerit incōmodum, nihil cibi
 desiderari. Quo adeo nuper aeterna memoria dignus
 vir M. Michaël Boel diuexatus fuit duos ferme annos
 in Dernemonda. Causa sanè hæc erat: Os vetriculi ob
 meatus splenis superioris præ succi fœculentia, ac vis-
 cositate amurci speciem referente præclusum erat, nec
 quicquam lubricæ melancholię excipiebat: habebatq;
 nullum cibi desiderium comedēdi necessitate ablata,
 donec nostro auxilio ab hoc liberatus esset. Quibus
 tamen medicaminibus mōstrum hoc teterrimum ab-
 egerimus, ne quis me inanis gloriæ venatorem existi-
 maret, silere maluimus quàm euulgare: verūm in me-
 dendi nostra methodo copiose hæc demonstrabimus.
 Spurii quoq; succi quantitas ad superius ventriculi
 ostiolum deuoluta, degenerem reddit appetitionem,
 qua aduersa sanitati & viciosa ac prorsus syluestria ap-
 petuntur. Quod genus mali ^{vix} dictum, fœminis vte-
 rum gestantibus plærung; solet accidere. Quibus eti-

tunc cordis
 dictio i hac
 significatio
 ne accipi ce-
 pit. Huic
 hoc nostro
 aucto Medi-
 corū vulg^o
 subscribit,
 vnde dictus
 Cardiog^o
 m^o. Deniq;
 hoc de cor-
 dis vocabu-
 lo Gregori^o
 nyssen^o ep^s
 christianus
 sui operis li-
 bro .4. apte
 testatur.

DE MEDENDI MODO

am abhominatio quædam cum syncopa, & singultus
 intercifus fastidium & nauseam conciliant. Ventri-
 culi siquidem orificio proiecto, neq; expultrice facul-
 tate valida ac suo minime officio fungente, ob humo-
 res peruersos inter huius loci tuniculas constitutos,
 hoc monstrum conflatum etiam cuius homini. Cæte-
 rum quæ de erronea cibi appetentia morborum gene-
 ra citata sunt, de siti qua frigida & humida desideran-
 tur dicta sunt. Nam & hæc furis accensa violens fa-
 culas iacit, ignemq; trifulcum ingeminat, quousq; ali-
 quo rore mitigetur incendium: qui si forte deficit, totum
 hominem deiicit. Igitur si qualitate nouerca humidi
 & frigidi appetitio flaccescat, obturbatur, viciofaq; red-
 ditur, ac in quendam degenerat veluti inextinguibili-
 lem errorem: quem *φασματιον* priusquam succum deterio-
 rem nocentemq; sua vi educat, vel ubi pro ratione aut
 plus iusto discusserit, excitare potest, aut etiam nū se-
 ueriores reddere. Esse quoq; appetitum caninum po-
 tus, quemadmodum & cibi, Galenus libro quarto de ac-
 cidente & morbo subticere noluit. Huius generis ma-
 lis incommodantibus causas partim & ubiq; præbet
 ventriculus: cui & quattuor inesse facultates, quem-
 admodum & cæteris membris, satis constat. Quarum
 qualibet vel auferri potest, seu imperfecta relinqui,
 vel vicio quoque deprauata inualida censerit. Nam
 immodica aut simplici vel etiam composita affectus
 intemperie, nullum horum ex sententia succedet abso-
 lutum, quod hoc exemplo euadit magis cognitum. Co-
 ctio enim (quæ alimenti ad propriam eius quod nutri-
 tur qualitatem alteratio est) frigoris interni sæuientis
 hyeme aufertur, quæ pluribus euenit causis ventriculi
igne

igneam vim delentibus : quæ lues, cruditas, & coctio-
nis alterationisq; abolitio vocatur. Quã imperfectam
dicimus, si tardè cunctanterq; fiat. Erroneam vero ad-
fruimus si putrilaginis vicio (quæ præ caloris nimio
furientis æstu cõstat) conficiatur, etiam reliquis qua-
litatibus simplicibus aut inter se compositis saucia
fermentatis hæc ædi potest. Quibus sagatius subodo-
rantibus rem medicam perspicuum euadit, ventri-
culum, atq; ipsius facultates quot modis euertere queât.
Octo nempe sunt modi, quibus qualitatum ratione læ-
di possit, totidemq; curarum contravenientias. Tor-
quetur deniq; ventriculus exitiali cruciatu ex com-
plexionis malicia, abrosione, ex ventositate acuta, vel
grossa vel frigida, ex immodica aquositate inibi per
crapulam, aut aliam causam collecta, quem haud raro
comitatur abscessus, cuius materiam in corporis alto
seu arcano latentem, vt in reliquis stomachi morbis,
vomitus facultatis expultricis lues supra conatur dif-
cutere. In hoc ab eructuatione dissidens, quod hæc
vapores agat tantum, illa verò in succum solidiorem
suas vires exertat, cuius motio eructuationis ac tussio,
vehementior ingruit.

*Ventre hyeme & vere natura calidissimi sunt. &c.
vt prius de tempore L. primo. Sen. 15 par. 1. Apho

*In quavis ægritudine partem vmbilici & imum ven-
trem esse pleniorum melius est. Admodum extenua-
re atq; tabescere viciosum est. Ad inferas etiam pur-
gationes hoc tutum non est. Sen. 35 par. 2 Apho

*A vëtris dolore diutino suppuratio sequitur. S. 22. p. 7

*In ventris dolore forti algor partium extremarum
malo est. Hip. sen. 26. par. 7. Apho.

DE MEDENDI MODO

- * In morbis acutis frigus partium extremarum, malo est. Hip. Sen. 1. par. 7. Apho.
- * Dolores ventris si suspensi sunt, leuius; si non suspensi, grauius infestant. Sen. 7. par. 6.
- * Qui noctu bibere auent, iis admodum sitientib, si obdormierint, bono est. Sen. 27. par. 5.
- * A vomitu singultus & oculorū rubor malo est. S. 3. p. 7
- * In perturbationib. ventris & vomitibus spontinis si tale purgetur quale oportet, res bene cedit & facile fertur: sin minus, cōtra. Itidem conceptaculorū inanitio si talis fiet qualis fieri oportet, res bñ cedit & facile fertur: sin minus, contra. Igitur & tempus, & terrā, & ætatem, & genera morborū in quibus oportet nec ne conspici officium est. Sen. 2. par. 1.
- * Qui autem ad euomendum difficiles sunt, & corpore mediocriter constant, infra purgabis cauendo ætatem. Hip. Sen. 7. par. 4. Apho.
- * Quicumq; ex morbis acutis, aut diuturnis, aut vulnerib, aut alio quouis modo extenuati, atrā bilem sanguini atro similē emiserint, postridie moriūtur. S. 23. p. 4.
- * A voluulo vomitus, aut singultus, aut mentis cōmotio, aut conuulsio accidens, malo est. Sen. 11. par. 1.

De Intestinorum tormentis,

& Vermibus. Cap. XXVIII.

Intestinorum affectuum Galeno suffragante medico, tria tantūmodo veteres posuere discrimina: quorum opinionem prætermittendo, illa enarremus crucianta, quæ haud sine mortis periculo subito ægrū inle incommodum perducunt. Quibus tyrannicidis præsentibus antidotis celerè obuiandū est, non modò

vt à periculis ægros eximamus quibus obiectantur, verum etiam vt à dolore sint vacui, habenæ tam rapidæ tygridi sunt immittendæ: quandoquidẽ tantus doloris impetus eò nonnunquã inuadit, vt malint abrumpere vitam suspẽdio, aut alio quopiã casu non absimili. Neq; adeò hoc mirũ. Nam intestinorũ substantia non dissidens admodũ à stomachi substantia, maximè est sensibilis, quam aduersis obturbatam summo affici cruciamine in confesso est. Distinguuntur verò intestina secundum quantitatem: nam aliqua gracilia, vt sunt lactes, reliqua grossiora. Veruntamen perpetuo contiguoque nexu sibi coherent, mutuò sic continuata veluti vna esset canna. Quorũ vnum colon dicitur, hinc colicæ passionis vox protrita: alterius nomẽclatura *prop*, à quiliaca lues, quam à vuluulo pauci distingui volunt: in hoc etiam per aluum nihil deiicitur. Horũ itaque prædictorum morborum nomẽclationes Helenorũ more à loco cui insidiantur, sumuntur. A faculenta enim materia in illo aut isto loco iusto diutius detenta, malũ id conficitur, adeò vt deiectiones vt plurimũ prorsus resideant ac subsistant, neq; excrementi quicquam per sedem posticam deiiciatur. Hosce morbos opilationes consequuntur, vel ab induratis in viscere quopiã quibus leuari oportuit ægrotum stercoribus, ex grosso turbidoque flatu, ex succo plurimo pituitaceo vel colerico illic stagnante, ex vermium (de quibus mox) multitudine, aut ex apostemate quopiam in iis locis diuexate. Sunt & aliæ causæ propter quas deiectiones violenter retineri possunt, quum videlicet meatus fellis iusto gracilior, aut male situatus, aut figuram bifurcatam sortitus sit. Quare nihil flauæ bilis facultatis expultricis

DE MEDENDI MODO

excitamenti à felle ad intestinum ieiunum aut duodenum traicitur . Ex dictis iam perspicuum est, parū vel nihil horum morborū curę rationes inter se differere, quum solum loci diuersitate distinguantur . In iliaca tamen passione seu voluulo, dolor periculosum secum casum ferens, quā in illa vehementior. Veteres verò ob doloris feritatem, eam Domine miserere mei, vocare consueuerunt. In qua si spiratio luctuosa reddatur, quemadmodum mihi à paucis mensibus accidit, mortis periculum subesse testatur, præsertim si dolore prorumpente subfrigidiore cum extremorū frigore, dolore supra vmbilicum sæuiente. Cuius vehementia contorsionibus dolorosis ægrum diu exat, immanibus ructuationibus, nauzeis, variis vomitionibus quæ præsertim vbi per fistulam cibalem stercorū sequatur exputio, abolitionem iam iam præsentem denunciat . Si præterea ipsa intestina vermes continent, luis torturam vbiq; exasperant . Qui etiam sine alterius morbi concomitatu haud tolerabili doloris molestia intestina atq; adeo ipsum ventrem infestant, tanta aliquādo crudelitate, vt mordicus interanea exedere videantur alia iam ægritudine, sæuire incipiente. Nec in hoc mali genus soli pueri, vt vulgus æstimat, incidunt, quanquam & hanc gulosam ætatem ad hoc propensiolem nemo nesciat . Verum & ætatis profectioris homines cum ingenti mortis discrimine frequentè vermium turbā ferre coguntur. Ex dictis iā li-

Annò

a Christo nato. 1537. Raphael a Sara vir mei studiosus (Gandanorū tamen more) ventris circa vmbilicum nō suspenso cæcoq; dolore grauiter angebatur : accersitus sum, adeo virū quē multū duriterq; laborantē cōperi. Ex pensis itaq; sedulo iis quę intueri Medicus ha-

bet
 quet fragile hoc cœli terreq;
 principis summi opificium
 innumeris morborū iniuriis
 expositum esse, quibus ceu
 la

laqueis aut esca mors plures
 in tuā nassam irretit rapitq̄;
 Dein vix interiorum mem-
 brorum aut viscerum vllū
 esse, quod non nostro præ-
 fertim luxu à suā frequen-
 ter sanitatis modulo aber-
 ret. Cur igitur tantæ intem-
 perantiæ & crapulæ nostræ
 furis omnem rationis men-
 suram excedentibus, animā
 spurcissimis peccatorū ne-
 bulis in Acherōtis abyssum
 detrudentibus resipiscentes
 finē non imponimus vt cor-
 pus ab iis diris tueatur? Ne
 igitur à tot tantisq̄; crucia-
 tibus ipsum corrumpi cure-
 mus, nobiscum animo per-
 pēdamus, in quod à Deo na-
 ti in hunc mundum veni-
 mus, atq̄; quò tandem tendi-
 mus. Satis superq̄; prius capi-
 te de facietate vitæ modū
 pramonstrauimus, Gulam
 despicientes, quæ vt cætera-
 rum ægritudinū, ita & ver-
 mium præcipua causa est.
 Quorum secundum formā
 discerniculo sumpto qua-
 tuor sunt genera, ex hostili

bet, non obscure perspexi lentū quendā agre-
 stemq̄; humorē tam qualitate q̄ quantitate
 furiosum ex bile acri pituitaq̄; mistum lacies
 atq̄; adeo meseraicas (vt vocant) venas præ-
 clusisse, proindeq̄; Clysterium purgandi vim
 obtinens ex aperitiuo decoctio & talem ducē
 tibus humorē medicamētis præsertim electua-
 rio de succo ros copositū (q̄ hoc summopere
 expedire animaduerteſe) persuadere conat⁹
 sum, quo ante paucos dies idē mali genus ab
 eodē abegerā, porro morbus erat in augmē-
 to, & vniuersi corporis facultates cōstabant.
 Verū eger nostro acquiescere noluit consilio
 & infano muliercularū obstreptentiū latratu
 seductus, clysterium respuit. Itaq̄; abij. Mor-
 alium accersiri iubet medicę artis Doctorem
 ornatiss. meiq̄; amantiss, dñm Ioannē sande-
 rium, qui vbi medico suoq̄; more totā rem p-
 pendisset, nostrū consiliū omni ex parte vitu-
 perauit traduxitq̄; solumq̄; Clysteriū qd̄ do-
 loris leuationē moliretur (hoc anodynū) ma-
 lū requirere. Rursum accersor. Præfens præ-
 sentē conueni; quē vbi intellexissem, his ver-
 bis aggredior, Morbus depēdet a pernicioso
 humore, qui nisi discutatur nihil effeceris. Ille
 cōtra totam meā opinionē in contrariā partē
 interpretatus est, asserens neq̄; vires constare,
 neq̄; electuariū de succo ros talem ducere hu-
 morē, neq̄; purgamentū cōducere, q̄uis tuto
 tunc ac cū ratione ad animi deliquiū trahere
 quis poterat. Multa deniq̄; petulāter ac ocio-
 se utpote nulla adhibita ratione colligebat,
 quorū nunc non est narrandi locus aut tēpus
 interim nō sine modicis cōuicijs. Aeger vero
 hac cōtrouersia nō parū turbatus, & ceu dua-
 bus sellis insidens animūq̄; quasi despondens
 nos ad Myropolā Nicolaū de buck ablega-
 uit, rogauitq̄; vt quod rationis esset præstare
 mus. Potuisssem sane acerrimis argumētis vi-
 rum impugnasse, rationibusq̄; diuersis facile
 eum conuicisse, laqueisq̄; multis tenuisse, atq̄;
 ceu pditorē qui veritatē tollere conatur de-
 trussisse in foueā, vnde sese nisi oculis rationis
 apertis extricare nequiuisset, sed verebar ne

DE MEDENDI MODO

ex amico mihi inimicū facerem, neue concitato forte animo in litem nostra disputatio abiret, quod profecto parū aberat. Sic igitur cōtendētes, ac longe magis dissidentes q̄ vnq̄ Erasistratus & Asclepiades fecerint, deuenimus ad Pharmacopolam. Ille animaduertēs male inter nos conuenire, rogabat quid nam esset causę, ego rem oēm aperui: cuius cōsilio ac persuasū aduocatus est pręstantissimus vir medicinę doctor M. Gulielmus Scoenhouiū qui vt rem breuibus enarrē non solū animo sed pedibus in meam ibat sententiā, purgans itaq; enema iniectū, mox dolore exoneratus æger, conualuit. Quapropter nō satis mirari valeo hunc M. Ioannem Sanderium, qui me fratris aliquando loco habuit, cuius erga me beniuolentiā nullo satis obsequio demereri possum, tam male de me tum sensisse. Neq; dubito quin pœniteat illū tam turpi & graui cecidisse lapsu. Nescio an pateris scyathisq; Herculis, aut cantharis Bacchi quos strennue eo die exhauserat, imputare debeā; an in causa fuerit, q̄ alij dies alios ferant mores. Aut si forte collibuit Verorū specie illuso falsa p̄ veris amplecti, ac veritatē ipsam pertinaciss. perturbare. At dicet quispiam, quor hoies tortentētia, proin nunq̄ hallucinari supra captū hois esse; q̄ modice deuiare, solius artificis. Fa teor. Verū talem virū in tam manifestis aberrare, nec veri simile est, nec vnq̄ adducar vt credā. Compertissimū deniq; habeo, nō fuisse in causa mētis pessimę filiū, inuaforem inrepidum, humanitatis seductorē improbū, rationis, æquitatis, oimq; virtutū cōtemptorē insolentissimū, Liuorē dico. Quod facile testatur animi sui integri candor, qui tam sollicitē pro me instabat, quū contra telluris illud reliquū taceo, Arnoldum Storm mihi coram iudice Gandano lis esset. Quē vsurę in simulant, quippe ab eodē iniuria ac contumelia la cessitus, quia fœneratorē appellassem, cōsilio sacri aduocati, pręstantissimiq; si dñs placet auricularij sui humanitatis oforis pessimi, nēpe Philippi cognomēro Douerbeecke, innocen-
tem.

agrestiq; succo putrilagino
 so vt plurimum in intestinis
 generata. Primi igitur ge-
 neris lumbrici dicti, teretes
 secundum latitudinem gra-
 ciliores in longum admodū
 extenduntur. Hi supra vm-
 bilicum graciliora intesti-
 na plærūq; pungentes, egrū
 dolore premunt. Pituita-
 ceus enim humor nocuus
 flauæ bili commistus ob len-
 torem atq; adeo viscositatē
 expultrici facultati minimē
 auscultans, tēporis ductu à
 caloris iniuria putrescit, in
 longum protensus animam
 recipit vitalem. Sed huius
 generis conuoluuli, Iuliq;
 ratenter admodum ingignū-
 tur, ob falsedinem putre-
 factioni inimicam, qua hic
 humor fermentatus condi-
 tusq; comperitur. Attamē si
 in corpore tales fuerint, ad
 os & nares repentes, natura
 existente forti, sponte foris
 prorumpūt. Hinc manifeste
 falsum esse perspectum est,
 quod nonnulli asseuerant,
 vermes scilicet supra extru-
fos

fos in cerebro natos esse. His tem me ex Flandria exterminare totis neruis
 multū haud dissimilia sunt conatus est, verū reuerso à reginali maiestate
 alterius generis reptilia, & dño meo ac mecænati Dño de Scardau, viro
 qualis ferè longitudinis, at profecto nobilitate, pietate, sinceroq; animo
 obefiora spiffiora que, succo insigni, equissimo ciuitatis gandësis Prętorę,
 subfrigidiore humidioręq; vicit æquitas, vicit animorū multorū furorē
 extensioni à calore factæ nō ratio, illo Sanderio, M. Iacobo Schoenhouio
 admodū amico, cōflata: idq; Iacobo Robbio doctiss. viris, sincerrissimisq;
 in primis intestinis. Tertii amicis adiutoribus, Sed de hoc concepto exi
 generis ^{aduoçios} seu tipulæ di lio q̄latissime in declamatione Iusticię, q̄ bre
 sti, longè prioribus breuio ui ædetur. Interea precor Senatui Gandensī
 res, in grossis mediisq; inte defecata piāq; mentē, Platonis deniq; Cicero
 stinis à pituitaceo hostili succo spisso admodū & ace nis, & Frācisçi patricij de Rep. scribentiū pru
 toso vtcunque concinnati. Hi sub vmbilico locum sic dentiā, vt populi innocēter viuētis cōcordia
 dolore vexant vt non alii magis, præsertim cū quis seruari queat. Quod vt perpetuo fiat, sumnū
 se fame atq; inedia laceffit, intestinis à feculēta mate Iouem pacis patrē ardētibus votis rogamus.
 ria naturę adminiculo perpurgatis, nam tunc nihil eis Alexāder
 impedimento est, quò minus hinc illinc per intestino bñ dicit^o fo.
 rum circumuolubilitatē perreptare queant, nihilq; of 57. ca. 4. l. 3
 fendentes in quod agant, suas cuspides in intestinorū suæ anatō
 substantiam conuertunt, ferocesq; vi ingruunt: proin mia ait, lig
 de tenacius inibi hærent, quàm vt leui quodam phar ua, hæreās,
 maco extrudi queant. Efficaci itaq; antidoto vehemē carbonēs,
 tissime amaro ad discutiendum apto diuersimode (nec fetas porci
 vnus modi medicamento obedire solent) hos pertur nas i corpe
 bare, donec prorumpant, oportet. Reperiūtur etiam nū expnitiosis
 in recti intestini extremo seu aluo alterius quantita ac varijshu
 tis atq; adeo generis nati vermiculi cæteris imo eru morū qua
 cis minores, quos tineas Latini, ^{per dicitur} Graii nominant, litatib^o gig
 scalpendi libidinē pruriginisq; ardorem sua motione ni, id Gale.
 excitantes, qui ne leui quidē dolore particulā exagitāt testimonio
 donec fulciens.

DE MEDENDI MODO

donec haud aliter atq; vestes tinea ipsam corroden-
tes, alteri ægritudini latè patentem præbeant aditū.
Hanc igitur paucis reptilium sumite differētiam, quæ
etiam in matrice haud rarerer reperiantur. Jam Hip-
pocratem audiamus.

* Quos tormina circa vmbilicū fatigant, & labor atq;
lumborum dolor infestat, nec medicamento aut vlllo
alio modo solui cruciatus potest, iis in aquam inter cu-
tem siccam decumbitur. Hip. Sen. 11. par. 4. Apho.

* Si tormina acciderint non febricitanti, & genuum
grauitas, & lumborū dolor, purgatione infra opus esse
significatur. Sen. 20. par. 4. Apho.

* Dolores aut pectoris, aut coxæ, aut cuiusuis membri,
an multum infestant animaduertendum est. Sc. 5. p. 6.

* Dolores ventris &c. vt prius de ventriculo. S. 7. par. 6.

* Lac febricitanti dari &c. vt prius de capite. S. 65. p. 5.

* Quibus ilia suspensa murmurant, aut si lumborum
dolor accesserit, iis alui admodum humectantur, nisi
flatus erumpat, aut vrinæ copia prodeat, idq; in febrī-
bus. Sen. 73. par. 4. Apho.

* Quorum ilia dolores fatigant sine inflammatione, iis
febris superueniens soluit dolorem. Sen. 40. par. 6.

* Si quod intestinū ex tenuioribus præcisum est, nun-
quàm coalescit. Sen. 24. par. 6. Apho.

* A voluulo vomitus &c. vt prius de vomitu. S. 12. p. 7.

* Quibus per stillicidiū vrinæ superuenerit voluulus,
intra septimum diem moriuntur, nisi febre superueni-
ente vrinæ effluat satis. Sen. 44. par. 6.

De Alui perturbationibus, Mariscis, Rhagadiis,
& grossioris intestini malis.

Cap. XXIX,

PRIUSQUAM huic capiti operam impendamus, quod de alui perturbationibus titulum sibi vendicat, scire oportet partis huius differentias, licet prius corporis totius ædificium describentes, veluti obiter partim meminerimus, partim distulerimus. Quis enim omnia ad liquidum ita prosequatur, qui non aliquam racemationem sub pendenti titulo relinquat? Differunt itaq; inter sese venter, aluus, ac vterus, licet pro eodem frequens apud eruditos mutuatio fiat. Hemicyclum illum qui foras propēdet, ventrem appellamus, pulchro concordiaæ argumēto, orditur à pectore, protenditurq; ad inguen. Est autem culinae instar, cui diuersi modi palatoq; grati è macello inuesti cibi prius perpurgantur, ac demum ad cloacæ os eorum purgamentum vtpote ad inguen & anum euerritur. Aluus vero quæ cibi receptioni accommoda est, & sublutioni subinde obnoxia, eo quòd abluatur vel purgetur dicitur, ex ipsa enim retrimenta defluunt. Vterū solæ mulieres habent, in quo fœtum concipiunt. Verum tamē autores vterum pro vtrolibet sexu posuerūt, vt prius diximus. Vocatus vterus q̄ duplex sit, & in duas se partes diuidat, Lactantio illo Ciceronis in dicēdi proprietate & filo orationis æmulo & veluti succedaneo astipulatore. Hæ in diuersum diffusæ, ac semicircinatae cōplicitæq; in modum cornuum arietis assurgunt. Aliqui ab vtre deriuatum voluerunt, eo quòd intrinsecus aliquid contineat, vt viscera & intestina lactes. Aqualiculus porcorum est, ad pinguiculos & probè curata cute homunciones tralata similitudine. Sufficiant hæc studio breuibus. Alui ciuile bellum ægritudines varias & diras plærūq; necesse designat, quas trifida phalarica

DE MEDENDI MODO

medicorum sorbonæ protelariæ inuehi à furiis astru-
 unt, & harum numerum versiculo triuiali veluti ad
 pulpitem edocto adscitoq; demonstrant. Cruda lien,
 simplexq; diar, cum sanguine diffen. Hi primipilarem
 locum assignauere intestinorum leuitati. Hunc affe-
 ctum *Mercurius* dixere cibū insuperaneū secernit, qui indi-
 gesto similior est cruditate præpediente. Potest descri-
 bi hoc pacto, est concoctionis priuatio, quoties cibaria
 colore immutato demittuntur, non seruato modulo,
 odore, crassamēto, ac cæteris eius qualitatibus perma-
 nentibus per intestina ac per ipsam aluum procedunt,
 quæ vt ingeruntur, ita ceu graue quoddam onus illis
 incumbens sine mora egeruntur, deponunturq;. Acci-
 dunt hæc incommoda ob inertiam, debilitatemq; fa-
 cultatis retentorię interiorum, hyemis inclementia in
 intestinis aut in ventriculi basi læuiente. Interim his
 inuehitur pituitaceus humor, & vt ita dicam, mucor
 quidam viscidus agrestisq;, ipsa leuigans: qui ibidem re-
 giam statuens, sensim corrodit viscera & radit, inq; vl-
 cera cogit hinc inde angulosis anfractibus ceu cauer-
 nulis exefis, quibus quod lentum est infidet & occupat.
 Sanè quibuscunq; de causis hoc malum consuetur, certe
 ægros cruciatu longo vexatos, temporis ductu nec ali-
 ter quàm tabes extenuat. Alia est fluxio diaria dicta, hu-
 moralis scilicet, quū hostilis ille succus veluti salugo
 quædã à cerebro, vel à stomacho deriuatur labiturq;
 vel ab intestinis: quibus admodum affectis, & ob alieni
 humoris agrestem temperiẽ exordinatis, cæliaca pas-
 sio generatur. Deniq; meseraicarū venarum quas aiūt,
 aut fellis folliculorum à grossis & dulcibus cibis præ-
 clusionē fluor hic innaturalis haud raro consequitur,
totū

totum conturbans ventrem, eo quòd admissus hic humor interiora sensim labefactet, ac domestica lite seu lucta victor indurescit, & quodammodo sedentariam quietem, imò turbam potius constabilit. Hinc exulceratio exorditur intestinorum, & in disenteriam frequenter conuertitur, quæ tyrannide quadam in hominis perniciem grassatur. Huius præterea incommodi humoribus à splene meantibus, atræ deiectiones procedunt. Qui affectus adeò plærung; in risum cogit hominē, vt ridens emoriatur: quod de Sardoia herba meminere. Insuper ab vniuerso corpore defluēte succo ex

sui natura turgente & furiēte, aut ex veneni præassumpti viuacitate hoc incommodū aliquando nascitur: mirū quo furore tunc per intestina labatur, per crisis viam aut symptomatis. Præterea aliud quibusdam diarix seu *εφυσίου* genus ponitur, quod tum crassatur immanius, quum succus naturalis membrorum liquefcit, vt in morbi tabifici affectione est videre: qui acutus quum sit, iam iamq; deuotis vltimę rerum lineę solet insistere, ac veluti flagro quopiam adigere ad extrema vitæ. Iam constat magni esse momēti, inquirere qbus quantisq; quis succis alatur, qua aquarū ac regionum temperatura vtatur.

Dici haud quaę potest q turpiter halucinētur nōnunq; in curandis ægris q primi apud vulgum haberi volūt, cum tamē apud eruditiores vix infimo digni censeantur. Inter quos nō iniuria M. Gulielmū Nielandū, si viueret, constituerent: qui quū mecum vxori Doctiss. Consulis M. Nicolai vrēhouij, diarico fluxu humoralis ab vniuerso certe corpore deriuāte succo noxio pituitaceo scilicet lassatę ac propemodū extinctę mederetur, à vini atq; ceruixę antiquę bibitione illam ceu toxico abstinere volebat, interim nō ppendens autorū placita in contrarium niti, quorum magnū illi numerum recitabam, præsertim ex Hipp. & Galeno, additis sane rationibus. Assuetudinē porro, viriū flaccescentiā, immoderatā deniq; appetentiā ceu insup hñs nihili faciebat. Mirū profecto q; ita vel ad oblatam lucem cęcutire quis queat: at tale est huiusmodi ingeniū, vt pfusius in nostro de meden. ratione ope decebit.

Sunt igitur authorum vestigia sequēda, qui de hac re curāve scripserunt, vt est Plinius, M. Cato, M. Varro,

DE MEDENDI MODO

Corn. Nepos, Columella. Atq; adeò iuniores non sunt postponendi: inter hos etiamnū superest Dñs Ioannes Lodouicus Viues, vir certè variè doctus, summū Flan driæ nostræ decus, qui nuperrimè operam dignissimā nauauit in disciplinarū omniū cognitionē, qui veluti per transennam nonnihil in hanc rem commonstrat, opemq; fert. Est tertium diluuiū imò proluuiū, quod in lacunis & palestri loco senescēs hominib. item me ditatur ruinam, quod intestinorum dicunt difficultatem aut tormen, Græcis *σύνεσπια*. Hoc malum à non bonis parentibus generatum, iocinoris degeneratiōe, aut intestinorum exulceratione, vel vicio vtriusq; veluti tyranno quopiam principium ducit. Est enim fluor & discussio humoralis cum sanguine prauis coloris, nimirum ob iecur amoris domicilium viciatum. Fibra enim extremæ iecoris si torpeant, facile degener humor ad ipsas sese proripit, & nidiculatur ibidem aliquātis per: post per aluum profluens, in putrilaginē postremo desinit, & ægrum in discrimen haud leue adducit. Profectò si à melancholia exordia ducat, occurrit letifer, vlceratione corrumpit intestina, cui cancer succedēs addit, & depascitur quæcūq; prius obuia sunt & contigua. Verum hoc raro contingit, nisi alterius morbi præcedentis occasio huic malo fomentum præstiterit. Sicut in quibusdam morbis accidit, vt germanitatis fiant socii, qui nascuntur ex malis peiores, ex his pessimi, totū hominem pessundaturi, vt sæpe trahit alter alterum veluti catenam quampiā, non illam Homericā necentes, quæ ab ipso summo opifice Deo vsq; ad minutas rerum protenditur, sed veluti à suo archetypo & ente ad nihil esse properantes, nihil nō malorum conuehunt.

Cæterum quia huius ægritudinis diuersas iam causas assignauimus, coniecturas non euanidas persecuti, & pensculatis medicorum scitis, sanè operè precium est attendere, quæ, & qualia excrementa cum stercore effluent, ex quibus illarū diuersitates sunt colligendæ. Nec quisquā miretur humile hoc dicendi genus. Nam si de bouum aut equorum cura solliciti, ne repētino aliquo casu lædantur aut sternantur, illis aluum subluiamus, manibusq; ancillamur ano immisissis: quanto brutis præstat homo? qui ideo creatus est masculus & fœmina, vt datatim sibi mutuo ministrent, commodent, auxiliètur. Nec verendum duxere primæ notæ medici gustare deniq; excremēta, qui ob hoc ^{enig. b. d. e. r. o. i.} sunt dicti, vt proximius vim morbi noscēt. Oportuit in homine humile quiddam inueniri, cuius comparatione cæteræ dotes eminent. Nihil prius nobis esse debet, neq; antiquius, q̄ vt seruemus æqualem natura aut genere. Nihil igitur verendum cum sit secundū naturā quicquid homini accidit, prosequamur alia. Nemo deinde arbitretur omne sanguinis profluuium per posticum erumpens, ex intestinis prodire, aut ab his occasionem rapere: nam mariscarum fluore etiam nū constat. Hæ quinq; in ano sunt venæ, quæ (vt inquit Iuuenalis) Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ. Parcendū honestis est auribus, non tam medicinæ studendum, morbisq; protelandis, q̄ pudicitia ratio habenda: quantū tamen licet, mariscarū ortum dicemus. Sunt igitur (vt diximus) venæ quinq; in postico ani terminantes, quæ frequenter sanguinis atrabilarii magnā copiam expuunt, nullo tamē dolore anum turgente. Verum fluor is si lentescat, & mora quadā producat, pede

DE MEDENDI MODO

pedetentim corpus extenuatur & gracilefcit, viuidum colorem amittens, pallidumq; induens: perduntur vires, & adeò diu homini imponit, quousq; decursa meta tandem velit nolit cogatur morbo malacho suspiria dedicare. Nescio enim qui fiat, vt etiam ceu in lasciuia quandam hominem prouocet, blandiciisq; suis inescatū noxam degustare non leuem profectò faciat: nam corpus succi plenum perpetuis fluoribus dilabi cogit, & quicquid nutrimenti ingeritur, huc quasi ad stationem quendam carinariam corruatur. Quid dicam, omnes vires destituuntur, euanescent, iacent, vt verè viri nobile nomen amittit quisquis illi noxæ obicitur. Ægro igitur minimè concessum est, propter naturalium actionum debilitatē, tantum ciborum insumere aut conficere, quantum corporis ruinæ satis sit, & qui illapso respondere queat: adeò pertinaciter & continuò hic vrget fluxus ægrum, qui vbi quicquam deuorarit, quæq; insumpserit, ac in ventris saburrâ traiecerit, cogitur semicocta aut cruda relinquere, itaq; corpori insuper existunt. Quod indies vt collabitur, & ad non esse tendit, ita quotidiano alimentorū fulcro refici debet, & sustētari, vt spiritui subseruiat adminiculeturq;. Hinc hydropifis regnum alienum prædicto incommodo oppressum inuadit, & scepra iactat sensim à pedibus (Nemesis planè) regni protrudens habenas. Aut deniq; in alias ègritudines degenerat soniticus morbus, viamq; mortis tandem furori aperit. Veruntamen si sunt qui probè per menstrua interualla per has purgantur, hi meliusculè degunt, & cōmodius habent, multa interea effugientes mala, quæ infestare poterant huic accidentia infelicitati. Sinendus sanè

hic

hic est cursus, nec mox antidotis intercipiendus, ne dū
 vni leuiori malo mederi cupias, incidas in decem dete-
 riora & pestilentiora. Cantè igitur ac tempori variis
 medicamentis impugnandus est constans fluxus, ne cō-
 suetudo naturam faciat, quod bene testatur ingeniosus
 pœta, dicens Serò medicinā parari, Cum mala per lon-
 gas inualuere moras. Si enim hæc susq; deq; ducimus,
 in ea vita erroresq; cōiectamus miseros quibus natura
 fœminea diuexatur, cum medici sinistro consilio vel
 naturæ vitio menstra detinētur, de quibus postea. Non
 oportet repugnare naturæ, neq; frustra bouem ad cero-
 ma ducere fœneo pabulo assuetum. Quod tamen in-
 uita Minerua complures faciunt, ignorantia tenebris
 mentem inuolutā habentes, ruentes ad curas viis qui-
 bus minimè conuenit. Hinc fit, vt tota plerunq; vita
 hæc mala homini cohabitant, quū non dextrè illi con-
 sulatur. Insuper quemadmodum matrix atq; mariscæ
 si tempori sanguinem discusserint modum tenentes,
 hepar atq; adeò vniuersum corpus ab spuris humoribus
 ac sordibus in sanguinis cōceptaculis detētis per-
 purgant, ita violenter cohibitæ ne quicquàm expuant
 noxas haud leues pariunt. Cæterum quomodo mariscæ
 à rhagadiis (quæ in ano fissuræ aut rimulæ sunt doloris
 intensissimi, cum vlcere vel sine vlcere, cum modico
 sanguinis fluore) dissideant, iam satis liquet, atq; alibi
 prolixius à nobis monstrabitur. Increscunt præterea
 in ano tubercula quædam, quemadmodū condyloma-
 ta (vt vocant) aut ficus, atrices, similesq; his morbi, de
 quibus apud Chirurgicos frequens est mentio, quem-
 admodum & de varicibus. His annecti potest recti inte-
 stini resoluti lapsus seu exitus, aut eiusdem cum con-
 stanti

DE MEDENDI MODO

stanti egerendi voluntate conuulsio, quod malū apud medicos notius est q̄ vt multis hic recenseri debeat.

* Quorum alui leuitate intestinorum infestantur hyberno tempore, eos supra purgare necesse est. S. 12. p. 4

* In longis leuitatibus intestinorū ructus acidus superueniens qui non extitit prius, signum est bonū. S. 1. p. 6

* In profluuiis alui mutationes deiectionum iuuāt, nisi in praua mutantur. Hip. Sen. 14. par. 2. Apho.

* Quibus deiectiones biliosæ prodeunt &c. vt prius de auribus. Sen. 28. par. 4. Apho.

* Quibus per alui fluorem deiectiones spumant, his pituita à capite defluit. Sen. 30 par. 7 Apho

* Ab alui pfluuiio sequitur difficultas intestin. S. 79. p. 7

* A deiectione syncera sequitur difficultas intestinorum. Sen. 24 par. 7 Apho

* In morbo diuturno inedia & deiectiones synceræ ma-
Io sunt. Sen. 6. par. 7 Apho

* Excretiōes in febr. &c. vt prius de sputo sang. S. 47. p. 4

* Deiectiones nigræ modo sanguinis atri sponte euenientes siue sine febre, siue cum febre pessimæ sunt: & quo plures sunt prauis coloribus, eo peius. Sed si ex medicamento tales egeruntur, melius est: & quo plures non

prauis coloribus sunt, eo melius. Sen. 21 par. 4 Apho

* Quorum deiectiones si stare sinas nec moueas subsistunt quasi strigmenta, pauca si sunt, parum morbi contractum est: si multa, multum: his aluum purgasse con-

ducat. Quòd si aluo non purgata dabis sorbitiones, nocetis, & quo plus dederis eo magis nocetis. Sen. 68. p. 7

* Quicumq; ex morbis acutis, aut diuturnis, aut vulneribus, aut alio quouis modo extenuati, atrā bilē sanguini atro similē emiserint, postredie moriuntur. S. 23. p. 4.

- * In quocunq; morbo incipiente si atrabilis vel supra, vel infra large exierit, letale est. Hip. Sen. 22. par. 4.
- * Quibus iuuenib. adhuc aluus humida est, his senescētib. siccat. Contrā, quibus iuuenibus adhuc aluus sicca est, his senescentibus humectatur. Sen. 20. p. 2
- * Quorum aluus humida est, ii quā diu iuuenes sunt melius degunt quā quibus sicca. Siccat enim aluus magna ex parte iis qui senescunt. Sen. 53. p. 2
- * Qui vicio linguæ balbutiunt, ii maximē ab alui profusione longa capiuntur. Sen. 32 par. 6 Apho
- * Fluore alui diutino detento vomitus sponte superueniens, tollit fluorem. Sen. 16 par. 5 Apho
- * Qualiscunq; aut per vesicam, aut per aluum, aut per carnem excretio fit quacunq; omnino corpus excedit naturam, si parum excedit parua est ægritudo, si multū magna, si admodū multū, letale est. Sen. vltima, p. 7
- * In longis difficultatibus intestinorum fastidiosæ inedia malæ sunt, peiores si accidāt cum febre. Sen. 3. p. 6
- * Difficultates intestinorum si ab atra bile inceperint letale est. Hip. sen. 24 par. 4 Apho
- * Si ex difficultate intestinorum laboranti carunculæ exeunt, letale est. Sen. 26 par. 4 Apho
- * Quibus tumores in vulnerib. apparent, hi non maximē cōuellūtur neq; infaniūt, sed delectis tumorib. aliis de repente cōuulsiones à tergo & distēiones accidūt, aliis aut infania, aut lateris dolor acutus, & vomica, aut difficultas intestinorū, si tumores sint rubicūdi. S. 65 p. 5
- * Lienosis qui à difficultate intestinorum capiuntur si ea ipsa difficultas longa est inter cutem superueniet aut leuitas intestinorū, atq; ita interimētur. S. 43. p. 6.
- * Lienosis difficultas intest. supueniēs bon. est S. 48. p. 6

DE MEDENDI MODO

- * Ab infania diff. &c. vt prius de infania. Hip. sen. 5. p. 7
- * A deiectione syncera sequitur difficultas intestinorum. Hip. sen. 23. par. 7 Apho.
- * Ab alui profluuiio difficultas intestinorū. sen. 79. p. 7
- * A difficultate intestinorum leuitas intestinorum accedit. Hip. sen. 80. par. 7 Aph.
- * Si varices aut mariscæ insanienti superuenerint, infania soluetur. Hip. sen. 21. par. 6 Aph.
- * Viciis atrabilis & renum si mariscæ superuenerint, bono erit. Hip. sen. 11. par. 6 Aph.
- * A mariscis diuturnis sanato nisi vna seruetur, periculum vel aquæ inter cutem, vel tabitudinis imminet. Hip. sen. 12. par. 6. Apho.

De Iocinoris malis. Cap. XXX.

Nemini alienum videri debet, si medici non raro sibi ipsis imponant. Nam horū credulitas tā leuis perhibetur cerniturq; vt de medicina agētes, rē prorsum oēm eiusq; iudicium a nuda autoritate pende revelint. Quod M. Ioanni Sanderio doctori medico præstantiss. amico meo nō vulgari a paucis annis euenit, qui mecū de hepatis ministerijs contendens, ab solutam quatuor humorū generationē illi asseribebat, hoc Galen. testimonijs cōmuniens. Profecto non sum nescius Galenū lib. de facul. natural. & in Cōmento cap. vlt. lib. pri. p̄sa. & cap. 6. lib. 3. atq; alibi frequenter id dicere. Verum is idem iubet omnia non modo ab alijs, sed etiam a seipso prodita cum sedulitate probum fidumq; medicum examinare, atq; adeo vbiq; dexteritatem ingenij requirit, certo sciens bonum aliquñ dormire Homerum, autoresq; qui suis sensibus rem interpretati sunt haud raro vacillare errareq; quippe qui & homines fuerint: pro indeq; vetuit medicū sola autoritate ne-

gleo

Iecur ignis conceptaculū est: cuius calor vi eiaculatus, in superiora tendit, ac ad cerebrū prouolat, veluti ad arcem & ipsum hominis cœlū, inde ad oculos auresq; & ceteros sensus mēbraq; diffunditur: & temperaculi sui vehementia succum oēm è cibo accepto tractum vertit in sanguinem. Qui dulcis, humidus, & calidus est, pascendi nutritiēq; vim & facultatem obtinens, æquilibrio iusto singulis impartitēs membris pro cuiusq; modulo, ni degeneret naturę novercātis malicia. Iecur præterea apud Græcos *ἥπαρ* sub diaphragmate

mate positum est in dextero la-
 tere, Plinio & Aristot. testibus,
 quod sæpe in maximo anima-
 lium numero felle caret: in aliis
 id haberi annexum, est perspe-
 ctum. Rotundū est homini ac
 bubulo simile, diuersas habens
 fibras: cuius officium est, vt su-
 pra diximus, vt cibos in aluo cō-
 foueat concoquatq; amplexu &
 calefacto suo. Quidam libidi-
 nes rerum venerarum in iecore
 deliterare arbitrātur, qui hæc
 naturæ gnesia inconniua vigi-
 lantia perscrutati sunt, auocan-
 tes ingenii cuspidem ad adila &
 dubia, quū humani ingenii so-
 lertia his sensibus insinuari ne-
 sciat vt plurimum cæcutiens:
 nam horū officia aciem aperta
 hebetant effugiuntq;. Qui ta-
 men ea subtilius sunt scrutati,
 quū vinci nequeant, audiri par-
 est. Membrum hoc humidum
 & rarum est vtcunq; latū, quod
 sua mole & latitudine inflanti
 spiritui restitat, nec cedit loco.
 Est proinde calidum venarum
 conciliabulum, quæ ceu riuus per
 omne corpus diuisa sunt: san-
 guinis præterea metator ac molitor est.

glectis scilicet ratione & experimento,
 quicq; metiri, q; id oratoris potius esse q;
 hominis apud quem in precio est veritas
 non ignoraret. Insup ait: Naturam lieni
 & pulmōni (vt de cæteris interim visce-
 ribus taceam) indidisse quatuor faculta-
 tes, inter quas est alteratrix seu coatrix,
 illi deseruiens, vt atram bilem cuius est
 receptaculum, perfecte ceu supremā (vt
 aiunt) manum imponens concoquat: hu-
 ic vero vel omnium doctorum iudicio vt
 sua simili vi pituitā conficiat. Quod insu-
 per ac frustra foret, si in hepate natura
 id factum veller. Imò vt propius ad ve-
 ritatem ipsam accedam, neq; hepar tam
 exacte sanguinē nostri corporis alimen-
 tum gignit (quīs & hæc eius præcipua sit
 actio) vt receptus in venis nisi etiā inibi
 concoctione mutationē recipiat, corpori
 nutrimento esse queat. Idcirco Gale. lib.
 de temperamētis, donec id ibidem absol-
 uerit, natura nutrimenti appellatione il-
 lud indignum censens veluti nutrimen-
 tū nec abs re vocat, Luce iam clarius est
 imò q; vt rationis face egeat, semp opor-
 tere medicum haud oscitāter sane, sed p
 demonstrationē autorum placita perspe-
 cta reddere: neq; sibi ipsi psuadere tan-
 tas veterum etiā Hipp. aut Gal. autori-
 tates esse, vt in eas inquirere nefas esse
 putet. Cæterū hoc iam vobis exploratū
 volo, Hepar nequaquam quatuor humores
 generare, sed concoquēdo ingignere ali-
 quid quod diductū suisq; exceptum locis
 facile vel in bilem, vel pituitam mutari
 queat. Quod hoc exemplo facilius quibus
 assequi poterit: Mustū in vase reconditū
 continet vinū & fæcem, quorū tamē neu-
 trū sic recte appelles, nisi separatim suis
 locis acceptū inibi probe decoctū fuerit.
 Idem de succo in hepate cōfecto sentien-
 dum, vt alias profusius ostendemus.

DE MEDENDI MODO

ui sunt, nec arteriæ, sed villosum ac quibusdã ceu filis
 sibi inuicem contextis eius substantia colligatur glo-
 meraturq;. Quare aliquot ausi sunt asseuerare hepatis
 sensum inesse. Nos huic sententiæ licet non refrage-
 mur, tamen sciant eum sensum non habere quem reli-
 qua habent neruosa, quum sensus in neruis & musculis
 sit præcipuus & prior, quiq; soli dolorum grauissimas
 patiuntur molestias. At verò si iecur afficiatur ob in-
 temperiem, aut humorẽ qui illi inest copiosiore, do-
 litat quidem repenti nõ per sensationem propriã, sed
 membrorum, quibus vel circumseptum, vel vicinitate
 munitum est, quæ illi suppeditantes sensum ministrat.
 In neruosis verò vt sensus est præsentior, ita morbus ca-
 pitalior, licet tamen lue in hepate grassante & sedem
 statuente, subinde grauius dolere hominem haud raro
 animaduertimus, vt dictum est: non tamen generari
 hunc dolorem in ipsius hepatis corpore, perpetuò con-
 stanterq; negarim, cum magis contigua illi mēbra cor-
 ripiantur. locinori præterea & alii deputantur morbi,
 quibus vel solæ intemperies facultates inualidas red-
 dentes, vel humor causam præbet, videlicet inflamma-
 tio quæ ipsum in tabem cõiicit, atq; mox febre comite
 totum contabefacit corpus. Quod malũ si diutius du-
 catur, instrumentis quæ respirationi obsecundant im-
 becillitatem inferet, innumeris irruentibus in ipsum
 malorum lernis. Abscessus qui vel ex hostili succo, vel
 ex vento iam in hepatis cauernis, iam verò in superfi-
 cie eiusdem carinata conuexaq; prorumpit, miris mo-
 dis iocinoris formã deuastans flatuoso spiritu, vt dictũ
 est, intus aliquãdo sæuiente. Nam superuenientia ac-
 cidentia febrem inducunt; dum enim inflãmatio, aut
flat

flatuofus spiritus hepar occupat, dolores generantur. Fatifcit deniq; propter præclufionē, verūm mediocriter & cum quodam ponderis fenfu potius quàm inftantis doloris. At vehementius afficitur propter humorē aut flatuofum spiritum, qui anguftat & occupat queq; vicina hepatis, hinc illius potentia obruitur, hinc fcirrho aliq; durities, hinc confipata præclufio, vlcus, & fimiles morbi. Quæ infirmitatum genera quatuor facultatibus præcipuis in humana natura bonis fi pari gradu incedant infidiantur, & infando bello obruere virtutem earum conantur, aliasq; fuper aliis ægrotudines inducentes, corpus omne fædo lure & colore buceo obducunt, qui innumeris & multis accidentibus ipfum retorquent, aqua nempe inter cutem, morbo regio, & fimilibus, de quibus prius. Quare qui fanitati ftudere volet, partium instrumentalium fymmetriã debet exiftimare, ne hac confufa, aut potius neglecta, hominis totius harmonia turbetur exordinetur 'ue. Hanc igitur meliustuebitur is, qui ftudiofior medicorum fcripta perlegerit, & nocturna manu diurnaq; verfarit.

* Ab iccoris inflammatione fingultus, malo eft.

Hip. fen. 17. par. 7 Apho

* Quorum iccur fuppuratum aduritur, fi pus effluit purum & album, euadunt: his enim pus conclufum in membranula eft. Sed fi qualis amurca eft, tale effluxerit, intereunt. Hip. fen. 46 par. 7 Apho.

* Qui ardore iccoris admodum cõflictantur, his febris fuperueniens leuat dolorem. Sen. 57 par. 7 Apho

* Quibus iccur aqua repletum in omentũ erumpit, his venter aqua impletur, atq; ita moriuntur. Sen. 56. p. 7.

De Liene. Cap. XXXI.

Quis

DE MEDENDI MODO

Varia admodum esse conuiuatorū inge-
 nia neminē latere arbitramur: neq; his
 argumentis obscurū relinquitur, quippe
 videmus nonnullos, qui nugis sese fabu-
 lisq; scurrilibus oblectant, alij certe an-
 naliū aut historiariū rerumq; bellicarū re-
 citatione capiuntur: multorū animos res
 musica demulcet: alea placet alijs: no-
 uarū rerum cupiditate tenentur cæteri.
 Porro Baccho sacra facere, atq; de pocu-
 lorū magnitudine certare, hæc q; strēue
 exiccare, q; alioqui cōmessationes nullæ
 forent, gratum q; plurimis. At quotus
 quisq; inuenitur, vel religione pius, qui
 diuinariū rerum aut philosophicarū sola
 meditatione ne dicā disputatione in mē-
 sa occupari gaudet. Neminē pfecto me-
 vnq; repperisse memini, vno dempto al-
 bæ mehercle gallinæ filio, ornatissimo sci-
 licet pñssimo sycnerissimo (iam spūs me
 deficit, sed huius dignitate virtuteq; ad-
 monēte respiro) equissimo doctissimoq;
 viro Dño ac meccenate meo D. Ioanne
 de deynsen, Abbate de Baudeloy, q; op-
 time per deū merito, cui nihil antiquius
 est, aut gratius vnq; esse potuit, q; pran-
 dendo aut cœnando reficiendi videlicet
 corporis gratia, etiā aiām nobiliorē hoīs
 partē diuinę atq; adeo humanæ philoso-
 phię disputatione pascere: impium, se-
 leratumq; ducēs, corpus putrē certe arui-
 nam alendo, hęc negligere. Quod hoc de
 liene caput perspecte testatur: Nam vna
 dierum inter prandendū vbi de humani
 corporis symmetria ac cōpositione secū
 disceptarē, hæc quanto ingenio ac indu-
 stria tractauerit, haud facile dixerim.
 Proindeq; ne surdo ea cecinisse opinare-
 tur, chartæ cōmittere edereq; non incon-
 sultū visum est. Talibus enim q; grauissi-
 misimo de omni genere philosophię dis-
 ceptionibus in mensa delectari consue-
 uit: tametsi nō nunq; oīm horarū hoīem
 agēs, sese & tēpori, & conuiuariū cōditio-
 nibus.

Q Vis patiens se contineat?
 quis non propriæ suggil-
 lator naturæ fiat, æstimatorq;
 sanè sui hoc est miseri homūcio-
 nis, & potis suæ describendi na-
 turæ proprietatē. Sursum deor-
 sum scilicet omnia miscentur,
 dum in hęc lucem editur, iacet
 animal flens fesceninos merē
 sonos eiulans: hinc intellectu ro-
 bustior redditus prouidentior,
 vach quę illum tunc circumstāt
 curæ? qui metus? quæ mētis exa-
 gitatio? Iam incipit delibare an-
 gustias, & considerare labores &
 dolores, aduersus quos ne vnus
 Hercules quidem suffecerit, ne
 dicam vesculus homuncio. In-
 teriora quæ sunt vtrunq; mode-
 rari queant & in eodē statu per-
 sistere, aduersus exterius tamen
 incurstantia mala, quis inquam
 suffecerit, quibus obiiciuntur
 sensus? & quidem sagacitate na-
 turæ expedita vitari possunt, si
 non penitus auerti. At quod in-
 terioribus abditisq; fauit malū
 pestilentius & crudelius, nec cui
 nisi cum periculo summo me-
 decaris, atq; si dicere ausim, nisi
 cum quapiam diuinatione fre-
 quē

quenter & cæca ratiocinatione. Nam exordia nostra ipsi & si nõ penitus ignoremus, tamen non expeditè cognoscimus, nec quid expediat substructioni nostræ lulciosi arbitramur. Rude hoc & informe chaos ficturus & elimaturus Summus Artifex, licet de suæ lucis portione aliquã indiderit scintillã, qua præuia ipse micaret in tenebris, conseruareturq; tamẽ non ita tutatus est, & aduersum incumbentia spicula securus, quin alia multa sint sæuiora quàm quibus effugiendis præsens esse queat, vt in prædictis satis patuit. Cum igitur ita sese res habeat, quis nostri corporis ^{non ex-fortitudo} satis mirari valeat? Quod ratione deniq; & sensu Deus communiuit. Neq; his contentus, ne frustra quicquàm aut inaniter creasse videretur, vnicuiq; viscerum proprium officium incredibili utilitate indidit, quo sibi inuicem vicissitudine quadam inseruissent, nam ab hoc detrahitur quippiam cui mutata vice redditur & aliud. Nec ab opera cessatur vnquàm, nisi ratione abiecta desipiamus. Multum igitur à veritate alieni fuere Epicuri, qui athomos ita fortuitu coire afferbant, vt animal efficerent, quod naribus odoraretur, oculis videret, auribus audiret. Quid? quàm absurda Lucretii sunt deliramenta, bone deus quàm à ratione deuia. Neq; Pythagoræ amentis tamq; ridiculè insanientis erronea accipienda est ratiocinatio, qui se rectius vxisse atq; liberius vociferabatur, cum esset rana

DE MEDENDI MODO

rana quàm quū esset rex, scilicet coaxare maluit quàm
 sapere, quàm Creatorem suum suspicere, quàm Deum
 summum adorare, postremo quàm seipsum cognosce
 re: tam illi dulce fuit à vero aberrare. Aliter maximus
 atq; diuinus ille Plato, longè inquam aliter sensit, qui
 naturæ gratias agebat, quòd homo natus esset: nimirū
 pecorum faciem formamq; examinans: contrà, humani
 corporis candidam dextram omni artificio absolutam
 admirans procreationem, anima certe rationali decora
 tam. Nec particula quantumuis exigua in eo esse po
 test quæ hac careat, quum per eam luis fungatur mi
 nisteriis. Hepar enim de quo proximo capite dictum
 est, sanguinem generare qui posset, nisi illi anima quic
 quid haberet virium suggereret. Itidem de reliquis
 visceribus æstimandum. Lien deniq; ad quē iam deue
 nimus, quid in corpore moliretur efflata anima, profe
 cto nihil. Sed ne prolixiores proloquii tædio patien
 tiam lectoris euulnerem, ad capitis de liene summam
 festinandum. Lien igitur Græcè ^{σπλην}, apud veteres læuū
 hepar dictū, in sinistra parte visitur. Qui si auferatur
 homini, simul adimi risum putant nonnulli. Mirum
 quòd intemperantiam ioci constare lienis magnitu
 dine putant, quum ex succo grosso & seroso ceu seno
 sanguinis nutriatur à iocinore per demeaculum quod
 ab hepatis concauo ad ipsum protenditur, ipsum exu
 gens, ac in atram bilem perfectam nisi deliret mutans.
 Sui nanq; minimè negligens, quicquid sibi commodū
 est, in sui naturā conuertit, transsubstantiatq; : reliqua
 vero à se degenerantia, vel qualitate, vel quantitate
 disseparat, amandatq; vel ad intestina viscerum for
 dium fæculentarum receptacula, vel ad os ventriculi
discu

discutit suo cuiq; loco commodus. Iam igitur constat quor eius sint demeacula, qui ductus, & ad quę natura facti. Est insuper lien villis quibusdam contextus, & neruosa panula irretitus, quę diaphragmati alligata est à Cyphach, vt vocant, ortum habens. Iam liquet, cur lienosi, aut qui magnitudine lienis superantur, vel aliquo eius vicio, frequenti anhelatione lassentur. Huius præterea ægritudines nominatim perstringere, quum non præsentis sit instituti, & apud principes medicos recenseantur, atq; eiusdem sint farinae ferè cum iocinoris malis, etsi diuersis accidentibus ægrū molestant, in præsentiarū supersedemus, ad renes stylū vertentes.

*Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bono est. Hip. Sen. 48. par. 6. Apho.

*Lienosis qui à difficultate intestinorū capiuntur &c. vt prius de diff. intest. Sen. 43 par. 6.

De Renum tormentis. Cap. XXXII.

Renes, teste Varrone, sunt dicti, quòd riui ab his obsceni humoris defluant: nam positi sunt in septima vertebræ spina, vbi & lumbi assignantur. Colore sunt subliuido, foris recti, intus autem incurui & concavi seu cauernosi, quorum dexter sinistro est altior, & minus pinguis ficiorq;. In quibus quatuor esse facultates nemo dubitare debet, nisi is qui Asclepiadis erroribus seduci gaudeat, qui hos à facultate attractrice immunes esse asseuerabat. Quid nanq; reliquæ virtutes sine hac quarta illis vsui esse possent. Sed de hoc profusius alibi. Mihi profectò persuadeo, quòd si his nostris arrigere aures Asclepiades non grauaretur, cum mutaturum sententiam. Habent equidem cum cæteris visceribus quatuor virtutes & renes, qui vt dictum

DE MEDENDI MODO

est, cauernosi adipe circumuoluti, opere quodam natura & intelligentiæ aquosum liquamen iocinori superfluum hauriunt, inde in vesicam per canaliculos ab his prodeuntes insinuant, virtute præsertim attractiua satis valida, quæ si deiecta ab æquilibrii sui modulis aberrer, aliarum virtutum operationibus delirandi ansam præbet: hinc ægritudinũ oritur farrago, videlicet abscessus, exulceratio, diabetes quod parum admodum à leuitate intestinorum dissidet, nam in hac quæ eduntur immutata discuti prius astruximus, in illa vero quæ bibuntur parum vel nihil mutata per pudenda effluunt, quod etiam aliquando vesicæ vitio contingit. Est præterea renum malum calculus, immanissimus Erasmi nostri literarũ facilè principis carnifex. Cuius triplicem autores ponunt differentiam, à colore scilicet lapidis, lociq; ratione desumptam. Nam si per pudenda discussus croceatus fuerit, è renibus elabi aiunt. Verum si diuersi existẽtes coloris, altera hemicycli facie croceatus, in altera vero ad niueum tendat, ex vteris prodire volunt. Si vero vbiq; albedinem ostendat, hunc vesicam generasse, eaq; expulsam dicunt. In hũc igitur modum sumuntur calculi diuersitates, quas nequaquam in medendi modo oportet negligere. Nam horum occasione medicus curandi dexteritates variare cogitur. Non enim omnia omnibus conueniunt. Cuiuscunq; tamen coloris fuerit lapis, aut quo in loco generatus, ex viscido peruersoq; humore conceptaculis inhaerente & tandem exiccato cogi conspicatur, dolorem infert validissimum, qui difficulter à colico cruciatu distinguitur, propter locorum in quibus vterq; furit vicinatem. In distinctione nanq; horum dolorũ

Galenus alterius torturam sentiens sibi imposuit, longo tamen rerum vsu atq; experientia doctus, tempore afflictionum harum talem sumendam differentiam commonstrat. Colicum enim malum, in quo recrementa stercorum constipantur atq; inhibentur, cibo potuq; irritatur, fitq; dolor inhumanior quidē. At contra in hoc renum cruciatu, tum in illo nausea & vomitio q̄ in hoc vehemētius atq; periculosius ingruunt, & voluulo monstro omnium teterrimo, ægro extremū vnguem minitatur. Renum insup dolor pertinacitèr sauit, iugiterq; luctam imò luctum exhibet, eidemq; inhærens loco: illius nanq; dolor hinc inde incertas occupat sedes vagabundus. Neq; tamen intantum elongatur à septo transuerso, quantum renum dolor, tum demum tumultuosus colici doloris conatus renum dolore validior. De reliquis renum malis tacemus.

* Vteri aut recti intestini inflammatione vrinæ stillidium accidit, renibus etiam purulentis vrinæ stillidium sequitur. Iecoris inflammatione singultus accidit. Hip. sen. 58. par. 5. Apho.

* Vicia renum & vesicæ senioribus difficulter sanantur. Hip. sen. 6 par. 6 Apho

* Viciis atrabilis & renum si mariscæ superuenerint, bene erit. Hip. sen. 11. par. 6 Apho.

* Quibus vrina bullat, his fore morbum renalem & longum significat. Hip. sen. 34. par. 7 Apho

* Quibus sedimen pingue congestumq; est, his renale viciū acutum indicatur. Hip. sen. 35. par. 7

* Quibus igitur vicio renali detentis prædicta accidunt signa, eos dolores circa musculos spinæ fatigant: qui si locis exteriorib. accidunt, abscessus quoq; futuros eodē

DE MEDENDI MODO

existimato. Sed si interioribus magis laboratur, intrus
abscessus quoq; fieri expecta. Hip. sen. 36 par. 7

* Si sanguis aut pus effluit per vrinam, exulcerationē
aut renum, aut vesicæ significat. Hip. sen. 75 par. 4

* Quibus cum vrina crassa carunculæ, aut veluti capil
lamenta exeunt, ex renibus iis excernuntur. Sen. 76 p. 4

* Quicunq; sponte sanguinem mingunt, iis venulam
in renibus ruptam esse significatur. Sen. 78 par. 4

De Vesica. Cap. XXXIII.

Vesica sicut vas aqua, ita de renibus vrina collecta
completur, & humore percolato distenditur. Cu
ius vsus in volucris non habetur. Vrina dicta ex eo
quod vrat, siue quod è renibus egeratur, cuius indicio
& salus monstratur, & ægritudo prælagitur futura. Hic
humor lotium vulgo dicitur, eo quod lota eo vestimē
ta, munda reddantur, vel à diluendis corporibus. Infra
aluum est à priore parte vesica, neruea, penè exanguis
& frigida, paucas habet venulas, cuius continuitas si ca
su quopiam soluta fuerit, non coalescit, aut curam re
cipit, quemadmodum neq; qua cerebrū aut cor inuol
uitur membranula. Hominum quibusdam, vt diximus,
diro cruciatu nascentes calculi & veluti setarum ca
pillamenta insunt. Vesicæ fœminis iungitur vtriculus,
quem alio nomine locos appellant, vuluam nonnul
li, in muliere geminos sinus ab vtraq; parte laterum
habet. Funebri quoties versa spiritum strangularit,
Illa quoq; ratio examinata diligenter, & curiose inqui
sita, quod vesica quum sit ab intestinis semota, nec vl
lam habeat fistulam qua vrinam exorbeat, completur
humore atq; distenditur. Id quomodo fiat, nō est
operosum perspicere. Intestinorum enim partes, quæ ab
aluo

alio cibum potumq; suscipiunt, patientiores sunt quam cetera spiræ, & multo tenuiores. Hæ vesicā ambiunt & continent, ad quas partes cum potus & cibus misti (licet sciam diuersas de hoc sententias proferri ab eruditis) peruenerint, simum quidem increscere & transmittere per posticum, humor autem omnis per illam teneritudinē percolatur, eumq; vesica absorbet & colligit, vt foras qua natura exitū patefecit, emittat. Aristoteles subtilis naturæ inspector, ex medio renum inquit, singulorum venæ singulæ neruosa dependet, spinam prætereūtes ipsam angusto itinere, tum in vtrāq; abolentur coxam, ac denuo ibi porrecte apparent, demumq; in vesicam descendunt. Hæc enim vltimo loco posita est meatibus annexa, illis porrectis à renibus ad ceruicem vrinarium producentem meatum, & ferè circumundiq; extenuatis in fibras membranulis proximis quodammodo septo illi transuerso pectoris deligata. Est profectò vesica hominis proportionem quàm cæterorum amplior. Non hoc loco autorum placita recensebo, qui magna cura scrutati sunt (quãquàm in multis sibi controuersi) quo pacto plantula humana seratur, quem laboris huius soporisq; per membra sparsa edant titillum homines, per præcipitia sæpè ruentes, quæ basis, quis prodromus, quis exitus sit, Hippocratē cōsulant & Gale. aut si malint, seiplos debito iure cōnubi illectos & irretitos. Huic igitur parti cuius actio partim naturalis, partim volūtaria est, multi morbi imminent, videlicet vlcera, calculus, vt sup. lasio, corrosio, scabies, dislocatio, mollificatio, nuda debilitas, dolor, vrinæ ardor, difficultas mingēdi, fluxus vrinæ inuoluntarius, diabetes, lotii retentio, quã *ἰοξέσιον*, stillicidiū eiusdē quod

Semētintū
humorem
dicunt ex
vtrāq; vesi
cæ parte si
cut fauum
pullulare
de his venę
de vtrāq;
vrinarię fi
stulę parte
pudenda
petunt.

DE MEDENDI MODO

quod *σπαιρσις* vocāt, & similes. Nam Ileon ex stillicidio
 vrinę superuenire Hippocratis mens fuit. Sed spurium
 putat Galenus, conuincens eum hunc fermē in modū.
 Ego inquit, multos me puto in tota vidisse vita, non-
 nullos tantum periclitantes, non paucos etiam mor-
 tuos, nō potentes mingere, quibus tunc manifeste om-
 nibus secundum propriam circumscriptionē plena vesi-
 ca apparebat, adeò quòd supra modum erat extenta, &
 dolor vt par est inde accrescebat, quorū nullus factus
 est iliosus. Quomodo igitur quisquam persuaderetur
 vnquam ob vesicę inflammationē angustiore facto in-
 testino Ilion prouenire, non magis sanè q̄ ex tumore
 vteri in muliere grauida, atqui eius tumor vsq; ad ilia
 extenditur, & magis premere potest atq; angustare in-
 testina tenuia: vesica verò si in tumorem attollatur,
 solum potest rectum intestinum premere. deinde post
 pauca. Multitudinē igitur crudorum humorū vnā cū
 multa frigiditate, melius est talium in ilio casuū, qui
 dicti sunt causa arbitrari. Malè igitur cōsultus nuper-
 rimè exhibuit medicinā, qui morbos vesicę è frigido
 & crudo collectos, pharmacis constrictissimi frigoris
 emendari voluit, quę magis ad calorem naturalem si-
 qui residuus mansit, extinguendum erant q̄ adminicu-
 lentur. Horum prædictorum morborum causas, atq; af-
 flictionis modos iam enarrare omittimus, ne hæc no-
 stra fœtura in immensum euadat atq; excrescat, & plæ-
 ræq; notiores sunt q̄ inculcari debeant. Optima autem
 est malorum fuga, si cui per salutem dabitur qui iam
 euasit, ne recidat satagere.

* Morbi p̄ imbres. &c. vt prius de morb. Hip. sen. 16. p. 3

* Autumno magna pars æstiuorū, &c. vt prius de mor-
 bo.

Noti
 medelę

- bo. Hip. sen. 23. par. 3. Apho.
- *Adultiorib. iā tonsillæ. vt prius de morb. Sen. 26. p. 3.
 - *Maiorib. natu &c. vt prius de morb. Sen. 31. par. 3
 - *Quibus vrinæ crassæ, grumosæ & pauca sunt, nō sine febre: si tenues & copiolæ prodierint, proderunt, maxime verò tales exeunt iis qui statim aut breui sedimen habent. Sen. 69. par. 4. Apho
 - *Quibus vrina turbulenta qualis iumentorum est, iis dolor capitis vel adest, vel adcrit. Sen. 70. par. 4. Apho
 - *Quibus septimo die iudicatur ad salutem, iis vrina quarto die nubeculam habet rubicundam, & reliqua ex ratione. Sen. 71. par. 4. Apho.
 - *Quib. ilia suspēsa murmu. &c. vt pri. de intest. S. 73. p. 4
 - *Quib. in articulos abscessur. &c. prius de naso. S. 74. p. 4
 - *Si sanguis aut pus, &c. vt prius de renib. Sen. 75. par. 4
 - *Quib. cū vrina crass. &c. vt prius de renib. Sen. 76. p. 4
 - *Quibus cum vrina crassa furfurea quædam exeunt, iis vesica scabie confecta est. Sen. 77. par. 4. Aph.
 - *Quicumq; sponte sanguinem mingunt, &c. vt prius de renibus. Sen. 78. par. 4. Apho.
 - *Quibus in vrina desident arenosa, iis calculo vesica laborat. Sen. 79. par. 4. Apho.
 - *Si quis sanguinē mingit, & grumos & guttatim emit vit vrinā, ac dolore ad ventrē imum & pectinem & fœmen vexatur, morbis circa vesicam laborat. S. 80. par. 4
 - *Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas mingit, & cum graue olentia in vrina, exulceratio vesicæ significatur. Sen. 81. par. 4. Apho
 - *Quib. in vrinaria fistula tubercula oriuntur, iis supuratione facta & eruptione leuatur dolor. S. 82. par. 4
 - *Mictio noctu copiose facta, exiguam fore deiectionem

DE MEDENDI MODO

- nem significat. Sen. 83 par. 4 Apho
* Excreationes in febribus non interpollatis &c. vt prius de sputo sangu. Sen. 47 par. 4
* Vicia renum & vesicæ senioribus difficulter sanantur. Sen. 6 par. 6 Apho
* Si vesica præsciditur, aut cerebrū, aut cor, aut præcordia, aut aliquid ex tenuiorib. intestinis, aut vēter, aut iecur, letale est. Sen. 18 par. 6
* Quibus febricitantibus vrinæ sedimentum speciem farinæ crassioris refert, longam ægritudinem fore significat. Sen. 31 par. 7 Apho
* Quibus sedimen biliosum desuper tenuè est, acutum significat morbum. Sen. 32 par. 7 Apho
* Quibus vrina deducta disiecta q̄; est, his perturbatio vehemens in corpore est. Sen. 33 par. 7 Apho
* Quibus vrina bullat, his fore morbum renalem & longum significat. Sen. 34 par. 7 Apho
* Quibus sedimen pingue congestum q̄; est, his renale viciū acutum indicatur. Sen. 35 par. 7 Apho
* Quæ per vesicam excernuntur, conspiciēda sunt, an talia sint qualia exeunt sanis. Sen. 65 par. 7 Apho
* Difficultatē vrinæ vena incisa soluit, incidendę sunt interiores. Sen. 36 par. 7 Apho
* Stillicidium & difficultatem vrinæ potio vini & extractio sanguinis tollit, incidendæ sunt venæ interiores. Sen. 49 par. 7 Apho.

De Mulierum malis Vtero accidentibus.

Cap. XXXIII.

A Deo sunt multa muliercularum vteros incurstantia mala vt de lassare queat patientissimum queuis auditorem; his depellendis totus sudat Hip. totus

luc

succenturiatur Galen. illius lampada prendens. Mirus
 in illarum natura fabricanda Deus, mirabilior sanè q̄
 quis verbis explicet. Hanc veluti regiam excitauit ha-
 bitaturo & fingendo homini, quem ex rudi chao indi-
 gesta q̄; mole compositum, quasi à longe accitum ho-
 spitem susciperet, & præficeret vniuersæ creaturæ con-
 ditæ, & veluti ius concederet & principatū mundi hu-
 ius visibilis: verum ista aliàs vbi de anima nō nihil cō-
 mentabimur. At vt de vtilitatis hominis cōmodita-
 tis q̄; vncia plusculum asperfit, ita hæc bona, hanc con-
 ditionem sic condiuit, vt plurimum dolorum cruciū q̄;
 reliquerit, quibus hominem veluti exerceret, & volup-
 tatū præludia in parentibus patrantibus pensaret, vt q̄;
 suum modulum scirent mulieres, & condiscerent sub-
 ditæ esse viris, non præcurrere. Per omnium enim ma-
 trem legem acceperūt doloris, in quo parituræ essent
 filios, quæ adeò capitalis & seuera illis instat, nec quic-
 quàm de austeritate remittēs perpetuò stringit & eas
 colligat, vt quotquot vnquam extiterint medicinæ pro-
 fessores & veluti mistæ, non potuerunt huius legis tē-
 perare furorem, adeo q̄; hominum industria destituta
 inuenitur, vt animantia propemodum si non ratione
 quæ illis paucavel nulla inest, saltem necessitatis instā-
 tis depellendæ iniuria compertiora sint reperta reme-
 dia. Quis enim mortaliū lapidem acētē noscet, nisi
 aquilæ beneficio, qui è nido illius arduo & excelso sub-
 ductus parituræ aggeritur, & adiicitur fœminæ, quò fa-
 cili nixu puerum funditet. Cesso alia animantium in-
 genia erga fœtus suos mirari, ne ad Iliada scribendam
 prouolet calamus. Cæterum præter prius dictas ægri-
 tudines, quæ & viris & fœminis sunt communes, pecu-

Profectò
 nō raro in
 cōtrariū ni-
 tunt, vt cer-
 to certius
 cemere de-
 tur q̄ perfu-
 dū animal
 ac dolo ma-
 lo confarci-
 natū sit mu-
 lier, vbi ad
 ingeniū pe-
 labitur.

DE MEDENDI MODO

liares quasdam mulier patitur, quæ vnus vteri loco infidiantur. Verùm cateruam hanc veluti ex duratæo equo erumpentem citare superuacuum, existimo: precipuū meminero atq; hoc è Plinii studiosissimi laboribus mutuatū. quir enim in furto malim deprehendi quàm mutuū fateri: Solum, inquit, animal menstruale mulier est, in vnus vtero quas appellarunt molas, ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciem respuens, mouetur sistitq; menses, & vt partus aliàs dentalis aliàs vnà senescens, aliquando aluo citatiore excidens. Sed nihil facile reperitur mulierum profluuium magis monstrificū. Acescūt superuentu musta, & reliqua quæ indidem desumpta leges. Mirum adeò ex hoc tam tetrico malo etiamnum antidota parari aduersus campas seu erucas animal olus depascens & arboribus nociuum. Huius remedii vis profecta ex Columella lib. decimo annotatur hunc in modū, sanè carmine quod demorsos sapiat vngues.

At si nulla valet medicina repellere pestem,
 Dardaniæ veniunt artes, nudatq; plantas
 Fœmina, quæ iustis tum demum operata iuuentæ
 Legibus obscæno manat pudibunda cruore,
 Sed resoluta sinus, resoluta mesta capillo,
 Ter circum areolas & sepem ducitur horti,
 Quæ cum iustrauit gradiens (mirabile visu)
 Non aliter quàm decussa pluit arbore nimbus,
 Vel teretis mali, vel testæ cortice glandis,
 Voluitur ad terram distorto corpore campe.

Atq; hæc est generando homini materia, hoc rudimentum semine è maribus coaguli modo hoc in se glomerante, quod deinde tēpore ipso animatur: contra quosdam

dam, qui conantur asserere animam vnà infundi cum opere prolifico, quod alibi à nobis discutietur. Miseret inquit Plinius, atq; etiam pudet æstimantem quàm sit friuola animalium superbissima origo. His principiis nascuntur tyranni, his carnifex animus, adscribe cætera si placet. Taceo de prodigiosis partibus, quos idem Plinius cõplurescit, & nostra memoria p̄digiosiora monstra ædita sunt, quàm vt ab aliis mutuemur, natura nos illudente, & incontinentiam plurimorum castigante. Attamen matrimonii ius sanctiss. cui & ego iniatus sum, vt excusabile est, ita quadamtenus limites quosdam seruare par est. Nos enim qui Christum imbibimus, & à teneris illius leges edocti sumus, sanctissimi sacramenti purgatione eluimur & sanctificamur, velamen habentes iuris & legis protelarix, & omnẽ iniuriam in filiis, si in iusticia & sanctitate addiscant vt in viros perfectos abeant, asserimus. Qui autem vaga libidine Cynici feruntur, & in adulterinos amplexus ruunt (adulterium voco quicquid non est ex lege naturali) & currucas pinsunt, hos iudicaturus erit Deus. Remitto vos ad Lactãtii Firmiani de opificio dei detestationem & castigationẽ sanẽ seueram. Sed ad rem. Matricem vocant cubile infantis, in quo iusto temporis præscripto in matris vtero nutritur: hæc ex neruis solidioribus conflata, sordidis totius corporis eluueibus obnoxia: huc multæ destinantur venæ à principibus quasi membris: per hanc purgãtur quolibet mense mulieres, nisi facultatibus eius inualidis intẽperie vel tumore præter naturam contabescat: quo accidere consuevit, vt menses vel supprimantur penitus, vel nõ suis legibus demittantur. Horum causæ quemadmodum

In fine Iulij
Anno. 1538.
mulier quæ
dam peperit
geminos
fœmineise
xus solovẽ
tre, vnico
vmbilico
tantũ in
gnito col
ligatos.

DE MEDENDI MODO

& obstructionis si foris enatae fuerint medelam admittunt, si per genituram naturalem illecebra innata sit curam refugit. Quibus hoc accidit, tantisper dum haec dispositio eas infestat vel solidioris aut proeuctioris aetatis non concipiunt nec pariunt. Nonnullis singulis mensibus quod per matricem corruari debebat naturae excrementum, & si per nares probe abeat, non tamen concepta seu admissa genitura harum vterus intumescit, nisi perpurgentur per locum huic purgamento commissum mandatumque. Huic malo si accesserit genitalis feminis violenta constansque retentio, vteri supernascentur suffocatio, quam frequenter subsequitur animi deliquium, quod spiritum intercipientes cito iugulat aut in desperationem cum primis adducit. Sed stylum flectamus ad eas aegritudines quae se curae permittunt diligentiae, quaeque ex menses retentis nascuntur: haec menses deducendo curantur. Tamen habenda est semper praec oculis mensurae ratio, quam natura quum sponte huiusmodi purgationes molitur praemonstrat. Mature igitur ducende sunt, alioqui per incuriam corpus extenuatur, & prius fertile sterilescit. Sunt praeterea matricis mala complura, ut est eius prolapsus, abscessus, conuulsio, peruersio, & quavis a suo loco mutatio, rima, mola, ut supra diximus, conceptionis difficultas, difficilis & fatiscens partus, abortus, qui aliis sequentibus morborum furiiis ob secundinam obstetricum incuria in matrice relicta. Iodoci Donaes amici nostri haud vulgaris vxorem prostravit delevitque e medio. Nam Gomorrea aut indebita feminis expulio, coitionis impotentia, Satirialis etiam viris communia sunt, de quibus tacemus mala. Non enim omnium auribus mandari conuenit, nisi

nisi forte qui medicæ rei studiosi sint, & magis iuuari quærant quàm nocere. Quærunť enim peruersi homines naturæ contumeliam vertere in famæ suæ patrociniũ, ne videantur esse quod sunt: atq; hinc sapronus ille ægritudinum fructus. Quibus tamen cordi est, vt dixi, hi Hippoc. legant, Aristotelẽ, Galen. Dioscoridẽ, Plinium, & cæteroseius notæ, ad quos eos relegamus. Non possunt enim omnia in libellum cogi minutulum. Poterat hic Noti nostri fœtus mortui euocatio mirabilis imò miserabilis infulciri, qui ad certamẽ luctuosæ parturitionis conuocatus, vt fœturam quæ animam effuderat propelleret, non Iunonẽ, non Lucinã, vt opem ferrent inuocabat, at Capi carnem fartim cõscisam vino dilutã atq; admixtam exhiberi iussit: egregium scilicet medicamentum. At si à potioribus temperamus, neq; huic fabulæ locus esto.

*Mulieri quam vicia vteri infestant, aut quæ difficulter parit, si sternutamentũ supuenit, bono est. S. 35 p. 5.

*Si vterus in coxa positus suppuretur, lineamentũ recipiat necesse est. Hip. sen. 47 par. 5 Apho

*Quibus vteri os durum est, his compressum id esse necesse est. Hip. sen. 54 par. 5 Apho

*Vteri aut recti intestini inflammatione vrinæ stillidium accidit, renibus etiam purulentis vrinæ stillidium sequitur. Hip. sen. 58 par. 5 Apho

*Si mulieris prægnantis vterum ignis sacer infestat, le tale est. Hip. sen. 43 par. 5 Apho

*Menses ducũtur suffitu aromatum, quæ sæpe ad alios vsus reciperentur nisi caput tentarent. Sen. 28 par. 5

*Mulieri sanguinem euomẽti si menstrua eruperint, leuatio mali contingit. Hip. sen. 32 par. 5.

DE MEDENDI MODO

- *Mulieribus mensibus deficientibus si sanguis è nari-
bus fluxit, bono est. Hip. sen. 33 par. 5 Apho
- *Si mulieri menses decolores, nec semp eodẽ tempore
proueniunt, purgatione opus esse significatur. S. 36 p. 5
- *Si menstrua sistere placet, cucurbitulam grandem ap-
pone ad mammas. Hip. sen. 50 par. 5 Apho
- *Si profluuium mulieris conuulsio aut animæ defectio
superuenit, malo est. Hip. sen. 56 par. 5 Apho
- *Si menstrua immodice fiunt, morbi accidunt: & si nõ
fiant, morbi matricarii accidunt. Hip. sen. 57 par. 5
- *Si mulieri grauidæ menstruæ purgationes prodeunt
fieri non potest vt fœtus bene valeat. Sen. 60 par. 5
- *Si mulier non pregnans non puerpera lac habet, men-
strua eius defecerunt. Hip. sen. 39 par. 5 Apho
- *Si mulieri menstruæ purgationes non prodeunt, nec
horror aut febris superuenit, & fastidia accidunt, graui-
dam esse arbitrare. Hip. sen. 61 par. 5 Apho
- *Si nosce libuerit an mulier grauida sit, mulsam ei bi-
bendo dabis cum itura cubitũ sit, post deinde si venter
torquetur, grauida est: si minus, non est. Sen. 41 par. 5
- *Si mulier non concipit, & scire libuerit an concipere
posset, obuolutam sufficies infra. Nam si odor per os
ad nares transmitti videbitur, non esse sua culpa steri-
lem cognosces. Sen. 59 par. 5 Apho
- *Mulieres quæ præhumidos habent vteros, concipere
nequeunt. Quæ etiam frigidus spissosq; habent, non cõ-
cipiunt, fœtus enim extinguitur. Nec non sicci & admo-
dum calidi concipere non possunt, genitale enim semẽ
corrumpitur propter inopiam alimenti. Quæ autem
ex vtrifq; modice temperatos obtinent vteros, hæ va-
lent fœcunditate. Sen. 62 par. 5 Apho

Concep-
tiõis in-
dicia,

Quæ

* Quæ præter naturam crassæ concipere nequeunt, his vteri os ab omento comprimitur, ita impleri donec extenuentur non possunt. Sen. 46 par. 5 Apho

* Fœtus qui mares sunt, parte vteri dextra continetur: qui fœminæ, magis sinistro. Sen. 48 par. 5

* Mulier si marem gerit, probè colorata est: si fœminā decolor est. Sen. 42 par. 5 Apho

* Quæ vterum gerunt, his vulua se cõprimit. S. 51. p. 5.

* Mulierẽ fieri ambidextrã natura nõ patitur. S. 46 p. 7

* Mulieri grauidæ capi ab aliquo morbo acuto, letale est. Sen. 30 par. 5 Apho

* Mulier pregnans sanguine misso ex vena abortum facit, & magis si fœtus auctior est. Sen. 31. par. 5

* Mulieri pregnantanti si aluus nimium fluxit, periculum faciendi abortum imminet. Sen. 34. par. 5

* Si mulieri vtero grauidæ mamma subitò extenuatur, abortio sequitur. Sen. 37 par. 5

* Mulieri grauidæ geminis si altera mamma extenuatur, alterum amittit: & si dextera mamma extenuata est marem, si sinistra fœminam amittit. Sen. 38 par. 5

* Quibus mulieribus sanguis in vbera colligitur, infirmitatem indicat. Sen. 40 par. 5

* Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortũ faciunt donec crassescunt, Sen. 44 par. 5

* Mulieri grauidæ si lac effluit è mammis, fœtum imbecillẽ esse significat. At si mammae sunt firmæ ac solidæ, fœtum esse validiorem significatur. Sen. 52 par. 5

* Mulieres quæ mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo aut tertio mense sine causa manifesta, his acceptabula vteri plena mucoris sunt, ita ne fœtum cõtinere possint, sed præ suo pondere præruptat elaba-

DE MEDENDI MODO

turq; partus necesse est. Hip. sen. 45 par. 5 Apho.

* Quæ abortum facturæ sunt, his mammæ extenuantur: sed si denuo durefcant, dolor in mammis fatigabit, aut in coxis, aut in oculis, aut in genibus: itaq; nõ facient abortum. Sen. 53 par. 5

* Quæ vterum gerentes à febris capiuntur, valdeq; extenuantur sine causa manifesta, hæ difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Sen. 55 par. 5 Apho

* Si mulieri grauidæ &c. vt prius de mensibus capite eodem. Sen. 60 par. 5 Apho

* Si mulieri vterum gerenti tentia acciderint, abortũ patietur. Sen. 27. par. 7 Apho

* Si secunda procidit sternutatorio appposito, nares & os apprehendimus. Sen. 49 par. 5

De Articulari morbo. Cap. XXXV.

ARthritis seu articulorum morbus rarior esse solebat apud veteres, quia forte abstinentiores, & frugalioris vitæ non lasciuiantis & ad quiduis nauisantis erant: faciliq; mensa contenti stabant in diem. Nunc omnia in deterius prolapsa videmus: nec dolemus tamen. Mundus ipse cum hominibus immutari cernitur, & suo detrimento testatur indignis alimēta suggerere sese. O curuæ in terris anime, inquit Persius, & cœlestium inanes. Quid iuuat hos mores templis immittere Christi. vt faciat indignatio versum. Vos estis templum Dei, dicit Paulus, ex quo exigere debemus omnem habundantiam, aues vendentes & colubas, Apicios exterminare, & variorum nidorum fercula, missusq; delere. Non enim regnum Dei est esca aut potus, vt ait tuba illa euangelica Paulus, sed iusticia &

pax

pax & sobrietas, continētiaq; , & cæteræ virtutes, quibus
 templa Dei viua veluti lampadibus preciosis subrigū
 tur. In his templis dignatur maiestas tanta habitare,
 in his sedem ponit diuina sapientia, non in iis qui to-
 tos dies ad calices vigilantiter stertunt naso. Si ille lur-
 conum grex apud gentiles explodebatur, quid Christi-
 anos facere decet? qui vt Christo sunt dedicati, ita illo
 digna duce facere par est. Propter enim cōscientiæ læ-
 sionē, quā ferè semp comitatur incredulitas, multi ia-
 ctantur infirmitatibus variis, imò moriuntur, eo quòd
 nos ipsos non diiudicamus, sed in vas putidum & sœtu-
 lentum immergimus medicinā omniū saluberrimā si
 quis se agnoscat: nocentissimā, si illi nos indignos præ-
 stiterimus. Mirum rogo, si inter Christianos plures
 morbos est videre versari. Sanè ethnicis præstare de-
 beremus, at nunc ex diametro vitiis cum eis decerta-
 mus, victoria profectò pniciosissima adepta: hinc com-
 manipulares incursant frequentiores: hinc præ cæteris
 christianismus in modicos & curtos fines iam
 egit, qui toto terrarum diffusus orbe sanctis quondam
 apostolis & Christum adhuc spirantibus martyribus esse
 solebat, ob degeneres mores & vicia apud antichristia-
 nos nata. Quid enim prius aut quid potius iam habe-
 tur quàm quod Galen. elegāter suggillat in sua methodo
 medic. ita loquens: Iam vel aleæ, vel amorib., vel bal-
 neis, vel ebrietati, vel comessationi, vel demum alicui
 corporis voluptati deditus sanè nō exiguus numerus.
 Vesperis verò rursus omnes ad symposia publica col-
 lecti vbi postquā vino se impleuere non lyra cytharæ
 aut aliud musicum instrumentum circumfertur (quod
 sicut olim in huiusmodi congressu tetigisse hone-
 stum

Ob impiā
 & impurā
 Christiano
 rū vitā hoc
 nostro secu-
 lo apud eth-
 nicos (proh
 dolor) &
 Turcas pe-
 ius euange-
 lium audit.

DE MEDENDI MODO

stum, sic contrà non cōtrectasse admodum erat turpe) sed nec sermones vlli habētur, quales in symposiis agitari solere veteres prōdiderunt, nec aliud honestum quicquàm, imò inuicem sibi propinant, & de magnitudine poculorū certant, vtpote inter quos optimus censetur, & maiori honore dignior, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone philosophico vti nouit, sed qui multos eosq; maximos calices exci-
cauit. Prosequitor cetera quæ mox sequuntur. Vide deniq; Plin. Cap. 22. libri 14. de vitanda ebrietate, & scies quantis scorpionibus cæsi sint ab eruditis œnobibi. Nos sobrietate ethnicos superare cōueniebat, at nunc ebrietate præstamus eis, imò longis parasangis eos præcurrimus. Non tot morbi auocant, non tot casus dolent, nulla malorum mouent exempla, & ideo quod intriuimus nobis exedendum. Erat hic campus in quo indignitatem rei habundè tractaret quis, qui eloquentiæ habenas quandoq; laxaret, & veterum excuteret linguę dicere desiræ. At nos aliis tractandum relinquitur, in reliquo solliciti. Rhadamãthus ergo hoc flagro cum pluribus agit, vectigal exigens malè exposito rum donorum, & plerunq; totum exagitat hominem, soli ac toti corpori dominatur: & argumēto esse potest recentiori mūdo exortum, quum proprio & germano careat vocabulo. In quod membrum seueriore lege vti tur, in eo & nomē generat nouum, vt est Chiragra, Podagra, Coxendix, alibi loca transmutans sortietur nomē aliud. Maximū dolorē infligit, vnde ab atrocitate doloris, quæ ἄγρια dicitur, nomē habet. Quod ipsum restatur ingeniosus poëta: dicēs: Soluere nodosam nescit medicina podagram. Raro autem castratos, vel pueros
ante

anteq̄ cum fœmina coëant, vel mulieres nisi suppressis menstruis vexat. Vnde facile est cuiuis cõicere, vnde de fomenta sua trahat, non secus ac naphtha ignem in quibus nidiculetur & sæuiat. Hic morbus fit cum venarum sanguis bile pituitaq̄; corrumpitur, teste Hippocrate, qui quanto tenuioribus venulis inest, maioreq̄; corporis angustia & necessitate, neruisq̄; & ossibus densis & multis, tanto lōgior liberatuq̄; difficilior hic morbus fit. Plinius testatur rariorem solitum esse, dicens: Podagræ morbus rarior solebat esse, nō modò patrum auorumq̄; memoria, verum etiam nostra peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, latinum nomē inuenisset. Insanabilis non est credendus, quippe qui & sponte desinit, & in pluribus curatur. Nam maxima salutis pars, inquit Galen., aegro ex balneo cõparabitur, ipsis infirmis partibus quæ supuacua sunt excipientib. Sunt plura sanitatū remedia aduersum hunc morbum, quod Dñs Guilieimus Budæus ornatiss. ac peritiss. medicus opere de hoc morbo ædito testatur. Cæterum in Caria, Alexandria, Aegypto ac Scythia maximè grassari solet: at iam frequēs vndiq̄; regna propagauit, & in nostros deniq̄; fines ius tyrannicum exerit. Graues molestias iuncturis infert, vbi committuntur partes & internodia. Hic posteris veluti postliminio & hæreditario iure relinquitur. Causæ huius morbi coniūctæ sunt humores separati, iuxta Aristotelis placita, aut iuxta Stoicos, & ipsum Hippocratem mixti cruditateq̄; fermentati ad membrorum iuncturas sensim veluti procella defluentes, qui Eolo comite exagitati, dolorem inibi generant molestissimum: deniq̄; cunctanter putrescunt, cruditate id rebellante, constantiq̄; fluore id

DE MEDENDI MODO

impediente. Horum præterea humorū differētiæ tum ex membri valetudinarii habitu, tum ex retrimentis possunt dispici. Roget quispiam, vnde nobis hoc sit ab alienis terris aduectum monstrum? Dixi. Nos ipsi genuimus crapula, Veneris illicis impostura, Liberi patris capaci cantharo, segnicie, repentina soliti exercitamenti desertione, hyemis constrictissimo confidentissimoq; in corpore gelu. Hæc enim venarum extremitates circa iuncturas commissas solent corrumpere & debilitare, vt supra ex Hippocrate memini: & vbi sordes corporis admiserint in ipsas iuncturas expuunt: hinc tale nascitur malum, eoq; celerius quo harū venarum orificia patētiora fuerint. Quisquis igitur hoc malum subterfugere quærit, castimonie satagat studere, sobrietati acquiescat, repentina frigoris mala balneolis studeat mitigare, labori humeris suis parcumbar, & cæteris corporis muniis ita sit mancipatus, vt meminerit mediocritatem conuenientissimam corporis sanitati tuendæ harmoniam. Quòd si forte contra hæc pestis impetat immerentes, sciat sibi molestiã hanc à Deo immitti, in purgationem delictorum suorum, & implorata Domini misericordia ad probi mendici manum properet. Profectò si ita sese comparauerit, auertetur ab eò malum, & sanus in ecclesia sanctorum & sanorum gratias referet Deo. De iis verò quibus morbus gallicus hoc peperit malum, quorum magnus est numerus, profusius alibi vbi medelam illis meditabimur.

* Dolores aut pectoris, aut coxæ, aut cuiusuis membri, si multum infestent animauertendum est. Hip. Sen. 5. part. 6. Apho.

Qui

- * Quibus à coxendice infestatis coxa recedit, his mucores in ea parte gignuntur. Hipp. Sen. 59. par. 6. Apho.
- * Quibus à coxendice infestatis diutina recessit coxa, his crus contabescit & claudicat, nisi aduratur. Hipp. Sen. 60. par. 6. Apho.
- * Spadones neq; podagra laborant, neq; calui efficiuntur. Sen. 28. par. 6. Apho.
- * Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Sen. 29. par. 6. Apho.
- * Puer podagra non laborat antequàm concumbere incipiat. Sen. 30. par. 6. Apho.
- * Podagrifici morbi inflammatione sedata intra quadragessimū diem desistunt. Sen. 49. par. 6. Apho.
- * Podagrifici morbi Vere & Autumno magna ex parte mouentur. Sen. 55. par. 5. Apho.
- * Tumores articulorum & dolores sine vlcere, atq; etiam podagrificos dolores & conuulsa, aqua frigida largè effusa magna ex parte leuat, soluit dolorem, extenuat. Torpor etiam mediocris dolorem mitigat. Hipp. Sen. 25. par. 5. Apho.

Theoricarum de medendi modo libri finis

Tertio Damiano Vissenaco Decopolitano doctore & medico
& chirurgico autore.

THEORICARVM

MEDICINAE LIBER TERTIVS, QVI DE PVRGAMENTO EST.

Caput primum docet purgationis necessitatem, quam non pauci temerè admodum non paruo agrorum cum periculo moliuntur, nihil horum perpendentes, quæ animaduertenda hic in calce cõmonstrantur.

Caput .I.

Vandoquidẽ morborum genera principaliora libro priori prosequuti sumus, & qui nascantur, & in hominum perniciem grassentur: dignum est, vt in hoc libro aliquam antidoti rationem conquiramus, licet hoc sit im-
mensi operis, neq; huius instituti. Sed veluti is, qui rotum delpondens animum vni se fugæ dedicat, in capitis periculo omnia quæ remorari poterant, aut auxilium spondẽtia, aut longas alicuius spei ambages suggerẽtia posthabens: ita sanè & nos præteritis iis de quibus autores grauissimi satis superq; in suis voluminibus tractauerunt, vni alicui insistemus, quod præsentius esse queat homini tuendo. Purgationem dico, quæ in omnibus ferè morbis adhibẽda videtur. Nam licet semper studendum sit sanitati, atq; exercitationi moderatæ quæ corpori oppidò conducit, & robur conciliat, non dico illi palæstricæ, neq; quæ cutem distentat, incrustet, infarciatq; foris, sed quæ partibus vitalibus maximè vim internam vigoremq; verum & genuinum inserat: tamen impossibile est, quin detrimen-

to auctioriꝫ; subiectum fit, & accedere nonnunq̄ illi aliquid debeat exinanito nimium, aut aliquid adimi habitiori facto. Secum igitur existimabit quisque, secumq̄; annotabit, q̄ preciosa res fit, bene valere. Dandaq̄; erit opera, vt eum thesaurum sibi seruet, curæ habeat, ac parcat. Si minus optata succedēt, danda est opera, ne sana concilia discedāt, quibus quod dilapsum est reuocari queat. Probi verò medici officium erit, vt dum inanitionem meditatatur a groto, curet sedulo vt humorem vacuet noxium, neq; crudum sed coctum, modo res patiat, atq; ne in euacuando alter in alterius locum transeat. Si enim pituita confluxit, hanc oportet tolli: flaua autem bile vel atra infestante, abstinendum à pituitæ vacatione, & ad bilem infestantem purgatio admouenda. Ita & sanguinis humor si in corpore modum non seruet, subduci sanguinem oportet, ac serosam eius partem, si superhabundet. Vomitus tamē & alui subductiones quæ pharmacis fiunt, vt sera solatia repletionis, nisi grauis incumbat necessitas, non oportet temerè experiri. Quod tamen vulgus hominum male edoctum credit, & fieri debere arbitratur, qui in hoc ipsum plenos crateras ingurgitant, ita se distendunt, vt venter in sesquipedē promineat, vt possint de ore facta latrina putido egerere, & euacuare in hoc ipsum vt rursus impleantur, vtrunq; contra naturæ imbecillitatem, bino cruciabulo interea addicti, non minus distentione quàm inanitate oppressi: expletionem modo omnibus præmentes, tanquàm quæ delitiis sit fraudi: inanitatem verò quasi receptaculum ac inane voluptatibus semper apparentes. Hoc verorum esse luronum voratrinæ semper mancipatorum, quis eat inficias?

DE PURGAMENTO

cias? Hi non comedunt vt viuant, sed viuunt veluti
 inertia terræ pondera vt comedant: his deniq; animus
 semper in patinis est, veluti ad præsepia bos aut asinus
 stabulant. Non est mirandum ista quotidiana saburra
 mina noxiam adducere, quum vtraq; corpus affligeret
 atq; è status sui tenore perturbent. Habet vomitus pe-
 culiare malum, quod insatiabilitatē auget alitq;: nas-
 cuntur enim veluti interscifi fluctus, eluritiões acres,
 ac veluti turbulētæ, & per vim inuita naturæ proprie-
 tate ad cibum irritant & illiciunt semper inanes, sem-
 per repletos, non genuina appetitione cibum apperen-
 te aut efflagitante, sed ex innaturali calore & exulce-
 rationibus è pharmacis aliis super aliis immerfis. Vn-
 de suauitates illis contingunt quidem, sed illiberales,
 sed momentaneæ ac euanidæ, contra notissimū hēmi-
 stichion: Voluptates commendat rarior vsus. multum
 torminis secum conuidentes: hinc distentiones & coa-
 cta meatuum commotio, ac spirituum euanescencia,
 sui reliquias illis residuas faciunt quæ naturalis alui
 subductiones non morentur, sed ita colliquefcāt & dis-
 partiantur in corporibus tanquam in nauigiis sentinæ
 neglectæ, quibus onus adimi debuerit non adiaci, qui-
 bus illud vetus conuenit: Oneratis superimponendū
 est onus. Iā intestina bella in aluo inferiore quæ phar-
 macis quasi cuniculis conantur agere in partes subie-
 ctas plus perniciiei aduehunt q̄ educant. Quare consul-
 tius erit delectum admittere in demenso sumendo &
 ciborum vsu frequentando, vt ipsum sibi contentum
 stet corpus sufficiatq;. Quòd si quando retroactū erit
 & sanitatis bono perditō illius salus desideretur, tum
 valefactis pharmacis citra molestiam citandus est vo-
 mit

mitus qui nihil laboris exhibeat. Nam quemadmodū violēta frictio cutem abradit citius lēditq̄, quāmoderata, ita vomitus pharmacis extorti citius lēdunt of fenduntq̄; grauius. Cū ergo dura sumus aluo, non aliud antidoron præsentiū, quāmoderata, ut his cibis consuescamus fruendo, qui & citatiore reddant placide & minus molestam solutionem ac nixum. Cū autem medicamenta sint adhibenda, quibus humor nocuus & confluxio cogantur in stationem incertam, vnde de gradu quasi exturbentur discutianturq̄; Hippocr. placita sunt noscenda. Insuper reliquorum quæ medicum in cura intueri debere dicebamus declarationē omittimus, quū prius libris de ratione victus & de medendi modo, ea precipuē parte qua de morbo agebatur, satis patuit. Alio etiam modo illarum necessariam esse considerationem probari posset, sed quum illustrius sit quāmoderata rationis face egeat, in his inquirere nefas putamus, tēporisq̄; angustiis indulgendo supersedendum censemus. Reliquum est, ut de purgatione (quam soli morbi materiales requirunt) agamus. Ad quam absolutē moliendam, quāmodiligentissime intueri oportet

Corporis habitum : Tempus anni :

Tempus morbi : Humorem : Locum :

Medicamentum, eiusq̄; rectum vsum.

De Corporis habitu. Cap. II.

HAbitus corporis plerunq̄; affectionibus audit animæ, & iuxta eas componitur. Nam spiritus naturalis igneus & ærius est, & ideo igneam simul & æream & luminosam ac mobilem vim æmulatur. Quare animi motus facile in vtrāuis partē diriguntur. Et qualis euadit ipse, talem quodammodo corporis statum red-

DE PURGATIONE

dit & qualitatem. Summopere igitur istud Salustianum est memoria tenendum: Animi imperio, corporis seruitio magis vtimur. Imperium vocat ius quoddam quod sibi animus sumit in corpus, vt illud vegetet, moderetur ac regat. Sed est ratio prædominans, quæ cursus eius præpedire potest, ne in perturbationes Saturni casu planè aberraret, sed cū Ioue suo illius iras temperet. Subinde enī contingit (quādoquidē potior quædā pars maioris istius mundi fumus) vt iuxta illius qualitatem regamur agamurq; suboriamurq; nobis tristitia quædā ociosa, idq; quum nihil appareat cur tristitiam sit aut cur dolendum, nisi quia ad maiorū & in regia sua existentium siderum motiones qualitatesq; directi, vnā quodammodo circumferimur, si impeditè, malè: si prosperè & cursu felici, rectè. Videas enim quosdam tristitia nullam ob causam oborta meruere, desperare, lachrymari, & commoueri ob rem quantumlibet leuem. Quod accidit, quoties mali vapores, & exhalationes amaræ condensatæ animo officiant, illiusq; aut præpediunt, aut iuuant officium. Quibus vero ista acciderint meminerint in contrarium obniti & obfirmare animum, alioqui noxiis humoribus corpus replent, maximo spiritus detrimento: hinc bilis atra vel simplex vel mixta putrescit, quartanam gignit febrem, lienis tumores, & multa eiusmodi farinæ monstra: hinc deniq; spiritus tenuiores obruuntur, & crassiores reddit frigidiioresq;. Continuo animum afficit tædio, mentis aciem hebetat, nec salit (vt inquit Satyricus poeta) Arcadico circum præcordia sanguis. Hæc vbi acciderint, subducere alium debent, & temperantiam requirere, ac seorsum penfitare.

fitare. Nam si cui accidat vt compotationi, inuitatiu-
culisq; sit amicorum delirantium satiffaciendū, & vel
largiori epularum indulgere sumptioni, aut alioqui
parum moderatis rebus interesse, licet interim nullā
morbi præsentiat molestiam, tamen hunc occupare
conueniet, & sese ita comparare, vt detrimentum hoc
sequenti temperantia fartiat, & veluti illi qui grandē
saltum volunt edere retrocedunt, ita ad pristinam fru-
galitatem abeat. Caterum meminerint qui aliquo ca-
su sunt affecti, ne animum despōdeant, aut in imos po-
lites subsidant. Reliqua enim præsidia superat ægri
gaudium atq; securitas, etsi in pudore quandoq; medi-
cina inueniatur. Prodest etiamnum in medendo spes,
fidesq; vt scilicet speret futuram sanitatem, & medico
fidenti animo se committat. Si retractamus & diffidi-
mus, accidit nobis mæror qui non parum flauæ bilis in
ventrem demittit conciliatam, quod planè molestiam
exhibet, vt non prius à mæsticia & cruciatu cessemus
quàm bilem euouerimus. Gignitur enim grauitas
infernè per medium pectus chondri cum qua confi-
ctari cogitur æger. Nisi ergo has perturbationes ex ani-
mo exigimus ac sedauerimus, actum agimus, frustra
corporis habitum rectum sperantes. Necessè est enim
perturbato animo (quod supra diximus) & è sua sede di-
moto, corpus quoq; aliquo præcipitio & graui incom-
modo abiici. Duo enim præcipua sunt commoda, quo-
rum alterum præsens, alterum actutum futurum spe-
ratur, voluptas scilicet gestiens opinione alicuius ma-
gni boni præsentis, & cupiditas, quam eandem vel libi-
dinem licet appellare, quæ est immoderata appetitio
cuiuslibet melioris rei. Duo itē opinata mala quæ pari

DE PURGATIONE

gradu quo superiora distinguuntur, vt metus & ægritudo. Appetere enim aliquid cum ratione, est sapientis maximè proprium, cum id honestè & petitur & speratur, volūtas dicitur: quem secus fecisse viderimus, libidine cōmorum dicemus. Superiori gaudium quod cū ratione excitatur, sequenti lætitiā gestientē effrenata cupiditate ascribimus. At verò vt voluptati malevolentia lætans alieno malo, ita delectatio per oēs sensus diffusa iactatio tanquā generi partes subiicitur: sic libidinē ira, sic excandescentiā odium, inimicitiam discordia, indigentiam desiderium sequentur. Ægritudo enim animorum est aduersante ratione contractio, cuius hæ sunt filiationes & genimina: Inuidia, æmulatio, zelus prauus, obrectatio, misericordia, languor, luctus, mæror, ærumna, dolor, lamētatio, & iā ne deficit spiritus, respiro: sollicitudo, molestia, afflictio, desperatio. Quæ mala cōmitatur mors corde oppresso, exagitata spirituum cōcursione, & sanguinis coactione. Quare qui cupiat longæuus fieri, ab his veluti pestilenticis diris caueat, & reuocet pedes, ne totus aberret. vt quid metuimus quod futurū erit velimus nolimus. Si nos incurſabit malum aliquod, frustra ante tempus miseri fuimus: si verò nullum nos occupabat, miserius metuimus, & præter casam (quod dicitur) fugimus. Vincant animi virtutes, temperantia, fortitudo, modestia, prudentia, effrenes hæc lamias, & æquanima custodia seruemus in nobis pudicitiam, bonam mentem, vt sit, quod commune est omnium, mens sana in corpore sano: pudorem, castimoniam, pietatem, constantiam, æquitatē, cæteramq; virtutum choram. Ita poterimus fingere vitalem hunc spiritum, quo corpus

pus hoc vefcitur, ad illum interiorem, qui harum virtutum est veluti æditor, corporis disponens habitum, qui in purgandi ratione minimè despiciendus est. Aliter enim pro tuenda fanitate purgandum est corpus, aliter verò pro profliganda ægritudine: aliter virile, aliter muliebre: aliter puer, aliter adolefcens: aliter fortis, aliter debilis. Quibus deniq; virtus conftat, leuiori aufcultant medicamini, atq; adeò cū minori periculo fortius ferunt. Accidit tamē nonnunq̄, vt fpon te fine vlllo medicamine, fed naturę folius imperio corpus fele perpurget, quam purgandi rationem omnium profectò longè abfolutiffimā medicus, in quantum po teft, imitari cogitur. Totius deniq; corporis & partis vnus idemq; purgandi eft modus, quanq̄ per diuerfa id loca interim fiat.

Purgatur itaq; corpus	}	Deiectione quæ fit per aluum,
		Marifcarum profluuiio,
		Vomitione,
		Sanguinis miffione, Mensibus,
		Exercitio, Frictione, Motione, corporis alteratiõe, Lauacro. hæc fudorē eliciūt.
		Inedia, Expuitione, Screatione, & fi quæ fint alia.

* Qui falubri corpore funt, celeriter per euacuatio nes oppreffa, diffoluuntur: atq; etiam qui prauo cibo vtuntur. Hipp. fen. 36. par. 2. Apho.

* Qui corpore bene conftant, difficulter ad vsum ve niunt medicamentorum. Hipp. fen. 37. par. 2. Apho.

* Veratrum periculofum iis eft qui corpore bene con ftant, facit enim conuulfionem. Hipp. fen. 16. par. 4.

* Corpora impura quò magis nutris, eò magis offen dis,

De corpo re ægro

DE PURGATIONE

- dis. Hip. sen. 10. par. Apho.
- * Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur, plus cibi q̄ satis sit assumi significatur: si verò nō assumi ita euenit, euacuatione opus esse sciendum est. Hipp. sen. 8. par. 2. Apho.
 - * Quæ per morbos relinquuntur, ab iudicatione faciunt recidiuam. Hip. sen. 12. par. 2. Apho.
 - * Quicumq; morbi ex repletionione fiunt, euacuatione curantur: quicumq; euacuatione, repletionione. Eodēq; modo cæterorū contraria remedio sunt. Hip. Sen. 22. par. 2.
 - * Mulierem vtero gerentem purgabis medicamēto à quarto mense ad septimum vsq; sed eas minus. A recentiore autem & auctiore cauebis. Sen. 1. par. 4. Apho.
 - * Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore oriuntur, excretiones considerādæ sunt: nam si biliosæ sunt, corpus ægrotat, si similes sanis, corpus alere tutum est. Hip. Sen. 15. par. 2. Apho.
 - * Si quis nō febriens inedia exigit & cordis dolore aut caliginosa vertigine infestatur, ac oris amaritudinem sentiat, purgatione se egere parte superiore significat. Hip. Sen. 17. par. 4. Apho.
 - * Si tormina acciderint nō febricitanti, & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgatione infra opus esse significatur. Hip. Sen. 20. par. 4. Apho.
 - * Si cum omnia ratione feceris non id prouenit quod ratio postulat, noli in aliud transire, dū maneat quod principio visum est. Hip. Sen. 52. par. 5. Apho.
 - * In quauis ægritudine partem vmbilici & imum ventrem esse pleniorē melius est. admodū enim extenuari atq; extabescere viciosum est: ad inferas enim purgationes tutum non est. Hip. Sen. 35. par. 2. Apbo.

* Iis quæ non ex ratione leuant, confidendum non est: nec præ metu omittendum solvere ea quæ eueniunt mala, hæc enim magna ex parte infirma sunt, nec per feuerare aut immorari diutius solent. Sen. 27. par. 2.

De Anni tempore. Cap. III.

ANnum in quatuor diuidi tempora prius satis paruit: Iuxta hæc affectiones corporum & purgamenti rationes nosse temperare, sanè medici probi est officium. Nec frustra dictum est ab antiquis, Nosce tempus. non enī quouis tempore quiduis expedit, aut cōuenit. Nam quemadmodū suis temporibus feritur & metitur, & in vsum reponitur, ita in purgatione minimè oportebit temporis oportunitatē negligere. Absit igitur vt temerè se cōmittat cuius tempori medicandū & sanandum homo. Oportet enim secundum temperaturam incedere, quæ à tempore profectio nominatur. Quis enim neget quin vbi temperatiores sunt regiones, illic iridem homines temperatiores reddi, illo sanè tempore quo temperies aëris est & anni cōmodissima. Vnde etiā iuxta ætatum genera aliter degunt pueri seu adolescentes in vere ac in hyeme, aut autumnō. Nam iuxta Galeni sententiam, adolescentes vere, pueri æstatis principio optimè degunt: senibus verò propter temperaturæ frigiditatem, æstas vtilissima est: si cuti iis qui in ætatis vigore constant, hyems maximè confert. Sic & naturarum hæc quidem biliosiores hyeme optimè degunt, pituitosiores autem æstate: bene autem temperatę, vere. Ex his planè animaduertimus cui ætati quælibet anni pars sit adscribēda. Mundum Philosophi ex concordia discordi compositū asserunt. Quod idem de microcosmo sentiendum est, homine

scil

scilicet, in quo elementa sibi contrapugnant, calori frigus, humido siccum. Horum si quando quodq; euincit, triumphat & dominatur: hinc inundationes, hinc vulcanus ardens vrit officinas, & ad vitalia cogitur ardor, atq; ad vnum hominem conficiendum mutuū sibi dant spicula elementa: in calore vitalis ardor, in frigore mors: atq; secundum hæc purgationes varianda. Quid oro tam diuersum in rerum natura? quæ ita sunt à summo Opifice temperata tamen, vt licet sint sibi contraria, nō tamen alter alteri incommodare potest, nisi ab altero deficientes, alterum in nostram perniciem foueamus. Est etiam nū spiritus medium quoddam, & quasi gluten vtriusq;, qui & animæ diuinæ fouendæ adsit, & insit crassiori corpori vitæ administras. Corpus autem omne facilè tibi sensibile tanquā sensibus tuis accommodatum crassius est, & ab anima diuina longius degenerans atq; alienum, quod tamen vt viuat vegeteturq;, excellentioris corporis fulcimine indiget. Hic est spiritus ille, qui per vniuersa dispergitur, quem vt puriorem hausimus præ cæteris, ita melius & amantius conuenit foueri & amplecti. Non est autem eiusdem semper qualitatis, sed vere & æstate subtilior, hyeme autumnosq; crassior: qui si quo repentino diluuiο restinguatur, veluti ad obicem resilit, & suum deserit officium. Hunc igitur nutriendum, hunc saluberrimè admittendum nouerimus, gnari quo tempore sit gratior: horret enim quandoq; & vicissitudines patitur, quandoq; crudele minatur, subinde blandus est & tempestiuus. Totus est suapte natura lucidus calidusq; & humidus, at viuificus ex dotibus animæ mundi superioris dotes eiusmodi nactus. Hic insi
nuat

nuandus planè, hoc enim medio sanitatis beneficium referes, si quo modo affectus sis: hauritur autè propriè ab hominis spiritu illi suapte natura conformi atq; cognato, maximè si cura reddatur cognatior atq; arte, id est, si maximè cœlestis euadat, non in his sordibus corporis inferiorib. nidiculetur. Quæ quidem sordes non solum intra viscera si fuerint, verum etiam si in animo, si in cute, si in vestibus, si in habitatione & aère, spiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandè cœlestis si ad orbicularem animi corporisq; motum ipse quoq; orbis efficiat, si ad aspectum cogitationemq; lucis frequentiore etiam ipse emicet, si cœlestibus similia forma adiiciantur. Deniq; si anni statum tempus obseruet, dum Sol fuerit in Ariete, vel Leone, vel Cani vicini ipsam aspiciente Luna, maximè in Leone, vbi adeò spiritum nostrum vegetat, vt ipsum muniat contra venenum epidimiæ repellendum. Quod apertum est in regionibus spectantibus ad Leonem, tunc solari bus vtendum noueris, ea tamè cautione, qua sub æstu exiccationem diligenter euites. Quamplurimū verò facies sedulitate & cura, vt dixi, si cor foueas rebus illi cognatioribus, tum etiam victus demenso ex alimentis quidem subtilibus, multum tamè & vniuersim nutrientibus. Motus adsit frequēs, & lenis, & quies oportuna, aërq; tenuiter spirabilis ac serenus, & ab stagnantibus vliginosissq; alienus, & à nimio feruore & intensiori frigore remotus. Ante omnia, si non ad libellam respondeant prædicta, adsit solatiator animus latus imperturbatusq;. Tristitias & anxietates caue limen intrent, exige, exturba, & protere quacunq; in aliquâ grauitatem animum inducant. Vere circa fluuios errabis,

DE PURGATIONE

& in apricis herbidisq; thoris, præcipuè ad herbulas subnaſcentes, & ſpirantes ſuauiſſime areolas. Aestate ob calorè aſtumiq; vtendum lauacris, item aſtiuis & ſub topiariis elucatis non admodum condenſis, aut nucis vmbra ſuſtinentibus. Autumno in ſuperioribus locis diuerſorium orientè ſpectans, vnde etiam aërem admittes, & cœli inclementiam vitabis: domi te manè continebis, nec oſtiolum exies priuſquàm formoſum Solis os in axem conſcendat, & quæcunq; fœtulenta diſpulerit aëris ſimul & terræ. Hyeme ligna pones ſuper foco, præcipuè querna, quæ ſalubriora ſunt ſicca ad odorem incenſi prona accommodataq;. Studia ſæueriora freno indigent, ne fortè ſubtiliores ſpiritus qui ad cerebrum tendunt, humorem conuehant, & catarrum (qui morbus ſtudioſis eſt peculiaris) generent. Qui prædictis contraria amplectetur, haud leue in corpore percipiet incommodum, quod ſanitati, quantumlibet cautè proſpiciatur, inſidiabitur. Anni itaq; temporum tempeſtates animaduertendæ ſunt, quæ diuerſos in corpore concinnant ſuccos, ratione cuius medicus purgandi modum variare debet.

* Aestate potius ſupra, hyeme infra, ducendum medicamentis eſt. Hip. Sen. 4. par. 4. Apho.

* Sub cane, & ante canem, vſus medicamentorum difficilis eſt. Hip. Sen. 5. par. 4. Apho.

* Quibus ſanguis detrahi poteſt, his Vere detrahendus eſt. Hip. Sen. 54. par. 7. Apho.

* Qui leuandi ſanguine ſunt, aut medicamento purgandi, his verno tempore vel cultello ſoluenda eſt vena, vel medicamentum adhibendum. Sen. 47. par. 6.

De Tempori morbi. Cap. III.

Dicerem de temporibus morborum priuatim, sub quibus & corpora cœlestia hic intelliguntur. Sed quia caput hoc in prioribus tractatur, & per reliqua parsim hinc inde inseritur, non sum arbitratus conlectari plura, & operam superuacua sumere. Ad Hippocratis & Galeni de hoc libros studiosum remitto lectorem. Cretici etiam dies in purgatione maximè obseruandi sunt, qui extra morbi tempora esse non possunt, & in quibus impar numerus semper occurrit. In septimo quolibet vitæ anno fit in corpore variatio extrema, quia iudiciarius est, ideoq; tempus hoc sit tibi suspectum: quartus quoq; quoniam medium in septenario tenet. Si igitur in Nestoreos annos vitam tibi optas produci, quoties septimo, aut quarto cuiuslibet propinquas anno, consule diligenter astrologum, qui quibus in domibus planetæ regni moderentur habenas, ad eorumq; remissionem aut variationem temet accommoda, moderare & tempera, vnde discrimen possit exere venenosum caput disce, deinde ad medici curâ aduola, ne sero cum Phrygibus sapias. His nanq; prudentiæ comitibus minæ retunduntur astrorum. Naturalẽ finem non esse ab initio determinatum, ad vnguẽ quidam probare contendit ex Galeni & Aristot. testimonio, sed vltra citraq; moueri posse, & vel differri, vel citari. Concludit etiam obitum naturalẽ differri possentum astrologiæ præsidio, tum medicorum arte. Neq; pigeat perquirere à medicis dietæ naturalis vsum, ab Astrologis verò quæ stella sit vitæ præsidio. A senibus verò & capularibus, qui in eam ætatem euaserint, qui victitandi modus, sub quo mûdi climate maximè ætatem deguerunt, an cœlibes vixerint, num sobriam ado-

Quid au-
dio Note,
nonne con-
stituit De-
us terminos
quos præte-
rire nemo
poterit?

DE PURGATIONE

lescentiam traduxerint, & cætera eiusmodi, quibus magis edoceri queas, vt similis (propitio Deo) illi feliciter euadas.

* Cùm morbi incipiunt, si quid mouendum est, moue: cùm cõsistunt & vigent, quiescere melius est. S. 29. p. 2

* Omnia cū incipiunt & finiunt, leuiora sunt: cùm consistunt & vigent, grauiora. Hip. Sen. 30. par. 2. Apho.

* In affectibus acutis raro & inter initia vtendum medicamento vacuatorio est, idq; adhibito diligēter examine faciendum. Sen. 24. par. 1. Apho.

* In valde acutis statim & die primi vacuandum est, si materia turget: superfedere enim in huiusmodi morbo, malo est. Sen. 10. par. 4. Apho

* Quæ iudicantur, aut iudicata sunt integre non mouere, neq; nouare vel medicamentis vel aliis incitamentis, sed sinere debes. Sen. 20. par. 1. Apho.

* Concocta medicamentis vacuare mouereq; non cruda oportet nec in principio, nisi turgent: sed magna ex parte non turgent. Hip. Sen. 22. par. 1.

De Humore. Cap. V.

Sex res p̄ter naturā nequaḡ hic negligēde.

Humor omnis prædominatur in corpore ob vitiositatem rationem peruersam, aut ob circūfusum nobis crassum aërem. Humor autem huiusmodi incommodat corpori ratione qualitatis aut quātitatis. Quare sedulo secum rationem ineat, quisquis sanitatis diuitias nancisci cupiat, vt ratione sese moderetur, vt quibus modis alatur, degat, cogitat abditiora, ardua & inaccessa. Nam inter duo pericula siccorum humidorumq; quasi intra Symplegades diuersamur, quæ oportet nō nimium irritari, ne pari manu nos fundāt fugētq;. Sed concordia inita amicitix dextras demus, sic alteri parti

parti fauentes, ne alterius spicula experiamur vitabimus. Si enim faber ferrarius incudem sibi parat & malicum, si penicillos pictor, si arator vomerem, si artifex quilibet instrumēta prius adornet, quàm artis suæ experimentum præster: quanto conuenientius nos hoc facere concedet, qui corporis animæ scilicet hospitis curam gerimus, quod tam aliis præstat quàm corpori præstat anima. Meminerit igitur, vt sanguinem quàm purissimum indefæcatumq; fabricetur, è quo spiritus vim suam colligat, qui summa semper desiderat, dum modo liceat. Nam exhalatio quædam vaporosa, quicquid sit illud quod spiritum dicimus, è puriori sanguine in superiorem Palladis arcem hoc est cerebrū emicans ac partes proximiores, is ab ipso cordis calore exordia ducit, & sensus omnes tam exteriores quàm interiores eodem vegetat exercetq;. Quamobrem sanguis spiritui seruit, spiritus sensibus cæteris insinuat veluti fermentum rudi farinæ massæ. Sensus rationi obsequuntur, aut saltem deberent. Sanguinis molitor (vt prius) est hepar stomacho præposito, à quo veluti decimationē refert. Cor veluti in sua regia princeps, delicatissimum sanguinis sibi ipsi acceptum fert liquore, vnde totius corporis vitalis manat virtus. Vis omnis sentiendi mouendiq; à Cerebro spiritibus agentibus diriuatur. Tales autem sunt sensus acies, qualis & spirituum subtilitas. Spiritus verò eiusmodi, qualis est sanguis è quo nascuntur. Talis verò sanguis futurus erit, qualis nobis victus ratione creabitur. Non est inquirendum quomodo spiremus, sed quid grauem tardumq; spiritum expediat. Absit Asclepiadorum vanitas, qui conantur asserere nihil concoqui, sed crudam

DE PURGATIONE

materiam sicuti assumpta est in corpus omne diduci. Certo enim certius coctione ipsa immutari species alimenterum, quæ prima fit vbi saliuâ in os demissa amplexum & cōmolitur cibum demittit in stomachū, qui quasi lebes est igni admotus, hunc coquūt calores, & sulcipit iecur quod sibi congruit, hinc venæ ipsæ & cor (vt supra) nobilius quicquid, alioqui semel & vniuersim nutrentur partes, nunc verò vicissim altera commodat alteri. Quicquid excernitur ob cogitationum vel grauium, aut acutarum inquietudinem, abitur aut in atram bilem, aut pituitam, aut in partes abditiores delitescit. Pituita inimica est nimiū spiritibus subtilioribus, & cogit ad inferiora veluti subsidere, & illic humilia quædam & abiecta retractare, cum sint semper in motu, & cessare nequeant. Melancholia verò ad arcem culmenq; primos agit impetus, vt illis hostiliter inuasus occupatisq; totius regni habenas vindicet, ingeniumq; veluti tectum igni cōflagrent, quale in mapaliis visitur stramineum. Assidua liquidem cura cogitationibusq; acribus, pinguedinis instar, oleiq; adiecti exagitatus nutritusq; Vulcanus flagrat, & animi iudiciiq; perturbat officium omne. Hic igitur mos gerendus sanè tēpori, optimo exantlatori, ne velimus quod diuturnum cupimus subitum. Omnis enim periculosa est rem grauem molientibus Nimietas. Non semper arcum tendit Apollo: perseuerantia in quibusuis rebus agendis transigēdisq; necessaria est, & melior est finis quàm principium. Quisquis igitur tali subitiorie impeditur, maturus sit, & rem oēm ordine exequatur, ne perturbato eo ipse in diliria cadat, succo aureo exhausto, qui subtilis & rarus per omne corpus diffunditur.

ditur. Qui si consumptus erit, reliquus sanguis necessario densescit, fitq; liccus & ater. Accedit ad hæc, q̄ natura in contemplatione cerebro prorsus cordiq; intenta, stomachum heparq; quasi destituit. Qualitatem ergo alimentorum male concoctorum exhibent alienissimam, sanguiniq; hycem inferunt atram humores spurii incoctiq;, neq; egesti vapores mali. Proinde nimio membrorum ocio neq; superflua excernuntur, neq; crassi fussi q; vapores exhalantur. Vbi vero pituita dominam agit, spiritus crassiores facit, ac proinde frigidiores, tædium inferunt animo torpido & iacenti. Mens hebescit, oppressa memoria tandem redditur labilis, vertigine quasi semper comite, vt in vxore Senatorii ordinis, Flandriæ Præsidis, viri certè ornatiss. doctissimi q; videre fuit. Quid? totus sibi sic displicet homo. Bilis oportet hanc vncia temperari, & ediuerso bilè subsidio illius iuuari, ne in vtroq; exuberantia casum pariat. Humorem infert labor immodicus peiorem quàm ex consuetudine corpori, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, post hac ambulatio & vigilia. Per se quoq; ambulatio cõtina & vehemēs, & exercitatio cui nõ adiiicitur protinus cibus, ea q; esse genera quæ ex humidis frigidisq; locis inferuntur. Siccant hæc verò corpus, vigiliæ inconniua, siue mētis intentio, curarum æstus, veneris vsus nimius, qui in comitalem coniicit. Deniq; earum rerum consuetudo, quæ plus iusto calefaciant & exiccant, ac quibus corpus vel purgatur plusq; pro ratione, aut deicitur, aut sublucitur vsq; ad lassitudines & deliquia animi. Rursus distento corpore & humoribus oppleto, veluti cœnum commotum, noxia difficillima, quæq; nõ facilè profligas, reddit

DE PURGATIONE

dit omnia. Medio igitur tutissimus ibis, si talem humorem nutrias qui bilem non incendat parciter ministratus, nec obruat sua inundatione impulsus. Adiicerē his plura, sed modus esto: pro coronide tamen hæc adscribentur, in usum & sanitatis conseruationem Reuerendissimi Præfulis Mœcenatis ac domini mei Domini Luce monach. Abbatis, atq; Præpositi ecclesiæ collegiatae diuini Bauonis apud Gandauum, scilicet parcius victitandum sub cœnam: Cibum ubi sumptis, qua hora diei fuerit, paulisper dum prima decoctio degatur quiescitur: alioqui si corporis exercitatio velox, & nimia subsequatur, ipse corrumpitur, stomacho negocium facefcitur. Quod multoties mihi accidit ab ægris euocato, non sine dolore immanissimo in ventre sæuiente, colico dolori haud multum dissimili, qui non cessare consuevit, donec soluta aluo cibum non crudum penitus discufferim. Si mētis agitatio sit vehemens, cerebrum noxiis humoribus opplet. Sint deniq; semper post sumptum cibum ioci sine dente vrbani, faceti, modesti, ne se Alesto immisceat, ac totū inuertat: proindeq; aduocati, qui ex natura auari aut cōtentiosi sunt, quicq; sibi student, & litem aduersum quemuis persuadēt, procul arcendi sunt: componantur omnia sincero animo, ac in eum exitum ducantur, quo tandem velis nolis post diuturnam molestissimamq; cōtentionem exhaustis loculis iuris prudentia traherentur: hoc est hominis sanitatem in precio habentis, quietem ac tranquillitatē animi diligētis, quid multis? imò hominis euangelici ac christiani. Deinde pedetentim veluti scalatim ad seriora ducatur animus, vt sibi constet omnibus sedatis perturbationibus: quia quanto ille magis in suo

cen

centro se continet, tanto arduiora meditatur, & casti-
gatoria in lucē producit, siue in diuinis agēdis, siue in
consiliis dandis, siue in rebus publicis aut priuatis con-
seruandis, seu in eis quæ & memoria conseruantur, &
ratiocinatione opus habent. Cæterum in purgatione
vnica tantummodo est intētio, humorem scilicet cor-
pori onerosum educere, cuius accipitur noticia ex vi-
sitandi modo, ex corporis colore, ex morbo, ex tem-
pore anni, ex regione, ex ætate, ex temperatura, & si-
milibus. Cuiuscunq; tamen conditionis fuerit, nun-
quàm crudus mouendus. Ait enim Hippocrates.

*Concocta medicamentis vacuare mouerēq; non cru-
da oportet &c. vt prius de morbi tempore. Sen. 22. p. 1.

*In perturbationibus ventris, & vomitibus spontiuis
si tale purgatur quale oportet, res bene cedit, & facile
fertur, sin minus, contrā: Itidem conceptaculorū inani-
tio, si talis fiat qualis fieri oportet, res bene cedit, & fa-
cilè fertur, sin minus, contrā: igitur & tempus, & terrā,
& ætatem, & genera morborum in quibus oportet nec-
ne conspiciari officium est. Hip. sen. 2. par. 1. Apho.

*Habitus athletarum admodum boni tuti non sunt, si
ad summū deuenerint: non enim in eodem subsistere
queunt aut quiescere, quòd si non quiescunt, nihil in
melius proficere possint. Restat igitur his de causis vt
in deterius labantur. Quamobrem soluere habitum
expedit sine mora, vt denuo corpus refici incipiat. Nec
vero extenuationes in extremū ducendæ sunt, sed pro-
cius qui corrigitur natura ducendum vt tolleret. Om-
nino enim euacuationes in extremū deductæ, cum pe-
riculo sunt. Rursusq; recreationes extremæ, ad pericu-
lum agunt. Hip. Sen. 3. par. 1. Apho.

DE PURGATIONE

* Si quale purgari oportet tale purgatur, prodest, & facile fertur. Sin contrà, difficulter. Sen. 25. par. 1. Apho. & Sen. 3. par. 4. Apho.

* Deiectiones non copia estimandæ sunt, sed eo quòd talia deiiciuntur qualia deiici oportet, & facile æger fert. At vbi ad animæ defectionem ducendum est, ita agendum, modò æger durare possit. Sen. 23. par. 1.

* In medicamentorum vsu si talia ducuntur è corpore qualia vel sponte exeunt, vtile est: sin contrà, cohibenda sunt, Sen. 2. par. 4. Apho.

De Loco. Cap. VI.

NEq; etiam perinde est qua corporis partes purgantur, harum enim purificationibus loca mandata sunt. Nam Cerebrum purgatur, per palatum, per nares, per aures, per oculos, per caluæ commissuras: Cor per alas: Iecur, per renes, per vesicam, per aluum: Pulmo & thorax per cannam arterialem: Ventriculus & Lien per os & per aluum: Matrix per vuluâ: Intestina per aluum: Totum corpus per poros. Præterea membri quod purgatur temperatura animaduertenda, forma, positio, & nutritionis ratio.

* Quæ euacuanda sunt, eo duci debent, quo maximè natura commodè tendit. Hip. sen. 21. par. 1. Apho

* Corpora quacunq; purgare libuerit fluida eo facies. Hip. sen. 9. par. 2. Apho.

* Qui non de facili supra veratro purgantur, eorū corpora ante potionem humectanda sunt cibo pleniore, quieteq; Hip. sen. 13. par. 4. Apho

* Tabidos caue vnquam ad supernas duxeris euacuationes. Hip. sen. 8. par. 4. Apho

* Atrabiliarios plenius infra eadem ratione cætera adfe

- adferes. Hip. sen. 29 par. 4 Apho
- * Macilentos ad vomitū faciles purgandos supra purgabis, cauendo hyemem. Sen. 6. par. 4 Apho
- * Qui ad euomendum difficiles sunt, & corpore mediocriter constant, infra purgabis, cauendo ætatem. Hip. sen. 7 par. 4 Apho
- * Si tormina acciderint non febricitanti, & genuū grauitas & lumborum dolor, purgatione infra opus esse significatur. Sen. 20 par. 4 Apho
- * Si quis nō febriens inedia exigit & cordis dolore aut caliginosa vertigine infestatur, ac oris amaritudinem sentit, purgatione se egere parte superiore significat. Hip. sen. 17 par. 4 Apho
- * Quorum alui lenitate intestinorum infestantur, hyberno tempore eos supra purgare necesse est. S. 12 p. 4
- * Corpus efficere fluidum oportebit quocunq; vacuandum censueris, si supra, firmari aluum: si infra, solui necesse est, Sen. 72 par. 7 Apho
- * Dolores qui supra præcordia infestant, supra purgationem: qui infra, infra requirunt. Sen. 18 par. 4.
- * In quauis ægritudine partem vmbilici & imum ventrem esse pleniorē melius est. Admodum extenuari atq; tabescere viciosum est: ad inferas etiam purgationes hoc tutum non est. Sen. 35 par. 2 Apho
- * Habitus athletarum &c. vt prius de humore. S. 3 p. 1.
- * Deiectiones non copia æstimādæ sunt &c. vt prius de humore. Hip. sen. 24 par. 1 Apho
- * Nimis repenteq; euacuare, implere, calefacere, refrigerare, quove alio modo corpus mouere, tutum nō est: atq; nimium omni inimicum naturæ. Contrà, paulatim lenteq; agere, tutū non est: deniq; de alio in aliud

DE PURGATIONE

transire præstat. Sen. 51. par. 2 Apho

*Si cum omnia ratione feceris, non id prouenit quod ratio postulat, noli in aliud transire, dum maneat quod principio visum est. Sen. 52 par. 2 Apho.

De Medicaminis natura, eiusq; recto vsu.

Caput Vltimum.

Complura sunt nobis hæctenus dicta, supererat vt quemadmodum dedimus consilium ægrotis sani dum valemus, ita ferremus auxilium pariter & iuua-
men. Nam medicamentorum vires restabant vt indi-
caremus. Verumhuc si stylum adflectimus, videbimur
in aliorum colonia nimium liberè versari, quàmuis in
præcedentibus ex eis nonnihil creuerimus, spoliūq;
retulerimus, nō quidem ab hostibus, aut Noto, sed ab
amicis, taliumq; furtorū gnaris ac etiamnum sibi con-
sciis. At cui non sufficiant: Hippocrates, Galenus, Cor-
nelius Celsus, deniq; laboriosus ille Plinius, qui è tot
autorum centuriis opus naturalis historiæ concinna-
uit, malens aliena verecundè differere, quàm sua impu-
denter ingerere, Nos acta egisse dicemur, si non ab eis
stetimus hæctenus, sed diuersum quid ausi simus inful-
cire. Nam Galenus pariter nihil reliquit eorum, quæ
desiderari possent: nam & proprium in hoc ipsum vo-
lumen edidit, in quo & vires, & naturas horum adeo
ad vnguem moderatus est, expenditq; vt æquilibrio
aliquid emblematū superponamus, meminerint inter
hæc vires quasdam esse eneruiiores & debiles quasdā
intenses, quasdam deniq; medias. Medicaminū illa
quidem cum negotio ac difficultate, hæc nullo labo-
re, hæc etiam mediocriter ducere, iuxta naturæ vniuf-
cuius-

cuiusq; mensum, sine quo operatio vel iacet, vel explicat vires. Purgant itaq; vel dissoluendo quę coacta sunt, vel leniendo quę; austeriora, vel astringendo quę sunt fluxa, nō sanè quia calida, vel frigida, sed quia cœlesti influxu ita moderata, vt homini competant, aut iam in deterius lapsa, aut ni prouideret labendo. Nam ita summus artifex contemperauit, & quasi maritauit terrena cœlestibus, vt datatim & dent & accipiāt vicissim. Reflexus enim radiorum cœlestium syderum in hæc inferiora fertur, qui ne euanescat in solidum hoc impingit nō sine munere grandi. Nam inuento sibi cōuenienti connubio, euocat quodammodo & in superiora sibi cognatiora deducit. At tãto altiora conscendūt aut in inferiora subsidunt, aut in modum aliquē assurgunt, quãto illa quę subseruiunt elementa validiora sunt aut infirmiora. Hic vbi luctãtur, tempus litis transactor ad maturitatem perducit. Si quid muneris secū fert, nobis cedit nostręq; salutis. Sunt tamen dona eorum accipienda iudicio. Neq; temperaturę negligenter habendã, ita enim accideret, vt quãtum purgatione prodesse cum lucro salutis tantum neglectã vel omisã inferrent detrimenti, etiam si non commodè adhibeantur. Nam calidum calefacit, rarum ac tenue reddit, putrefacit, mordicat, inflammat, consumit, adurit. Frigidum vero contrã. Insuper humidũ humectat, lubricum reddit, cōglutinat, ventos generat, nauseam inducit. Longè aliter siccum. Ex his perspicuum euadit in quot pericula detrudantur à Noto, atq; Empiricis ægri (quanquã hoc Gandanis durã & obtusã ceruicis hominibus persuadere difficile sit) qui sine delectu quãlibet offerunt, non attenda patientis qualitate, non
anni

DE PURGATIONE

anni tempore, sed quibusuis remediis semper putāt se posse occurrere. Dum naturæ alterentur, corpusq; aut impletur, aut attenuatur, alterutrum emineat oportet. Nam vt ad summū sanitatis gradum perductum periclitatur, ita extremè exinanitum eidem malo redditur obnoxium. Nihilominus curandum, ne vltra metam ducatur, aut minus quàm per sanitatem licet eidē sufficiatur, quod aliquando naturæ vicio, aliquando medicamēti austeritate furoreq; cōtingit. Iustus itaq; modus esto. Nemini enim dubium, quin debilis medicina quemadmodum nihil depellendo mali lædit, ita plus æquo fortis purgando euacuandoq; modum mensuramq; nescit, præsertim virtute cōstante. Hoc corpus

Hoc pspi
cue patuit

in ancilla egregij doctiq; viri virtute nobilis Dñi de Wacqne, que ante paucos mēses consilio atq; persuasione cuiusdā cucullati seducta triginta catapuciæ semina deuorauit, q̄ affatim & supra & infra ducentes, ad syncopam vsq; conuulsionē inducebant, cæteraq; innumera mala, de quibus latius alibi. Idem accidit egregio Consuli M. Dionysio à Sara laboranti Brugis febre tertiana, sed ab alio medicamento ni mirū ab alio medico exhibito.

effœminat, cui vertigo capitisq; dolor accedunt, febris accenditur, ventriculum debilitans, ac dolore immenso circumuallat, sitim mouet, singultū & spiritus reciproci difficiles periodos præbet, viscera lancinat, venas euascescere facit, ac dirumpit,

Sincopa iugulat. Postremo nulla ratione negligendū, quin postquàm purgatū erit corpus, eis rationibus illi restaurando atq; confortando subueniatur, quibus ademptum est robur, tantū virium infundendo quantum medicamentum debilitasse conspicabitur. Inter has delicias (εἰρηνησμός) anima scilicet vegetatur, viuit, subsistit (quantum ad brutum animal pertinet) & exitium veluti apud Giaros breues perpetitur, ergastulo hoc tam putido inclusa secreto ab omni veritatis luce planè, & immerso furuis tenebris æternaq; nocte damnato.

nato. Vnde inter tot labores respiratio, vnde inquietatio inter pericula tanta, & requies interpollatis exathlantisq; laboribus plusq; gyganteis aliqua. Sanè laboribus adnascitur homo, imò verò his dedicatur, lex illius est propria, suo sibi adsciuit demerito. At mirum sanè animam in hunc ordinem cogi, quæ in superiora tendens debebat suo archetypo respòdere, & nihil sedulius curare, ac vt vni illius decoris amatori placeret, cui se exornat & placere gestit. Sed creaturis insinuari maluit, ac illis placere, quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula. Hinc defectio, hinc aduersus omnia sancta coniuratio publica, hinc deniq; lex illius velut interstitialis iniectà, vt non quæcunq; velimus, faciamus illa: Caro aduersus spiritum; Spiritus aduersus carnem. Hinc sæua dies animi nascitur, dum munera malum quàm munerum largitorem, quod est temporum animaduersioni accõmodum in quæ cadimus Rei, ac pariter cum tempore labimur: præterit enim figura huius mûdi. Si figura interit, manet veritas, cuius debebat Anima amantior esse, quia germanior, & in hoc creata à summo Opifice, vt propius illum contueretur, laudaret, & acceptũ ferret, quicquid ob eam proximius creatum cerneret. Sed de anima, & eius origine à Philosophis complura sunt disputata, & à sanctis patribus Christianismo natis prodita. Hinc colligi poterunt scrutatoribus veritatis, quibus illam noscant germanius, quoad liceat, & delinient apertius. Cuius etiamnum immortalitatem depingemus libro prope diem in lucem exituro, si modò summa numinis clementia affulserit, viresq; suffecerit.

Theoricarum medicinæ finis.

LIBER TERTIVS.

Sententiæ Hipp. ab autore in præcedentibus omiffæ, quibus locum inuenire parum curauit.

- * **L** Assitudines suæ spontis morbos prænunciant.
Hip. sen. 5. par. 2. Apho.
- * Magnitudo corporis in iuuenta quidem formã libe-
ralem affert nec iniucundum, at in senectute vsus dif-
ficilis est, atq; deterius quod procerius. Sen. vltima. p. 2
- * Qui in medicamento potione non sitiunt quum
purgantur, ii non deficiunt priusquàm sistant. Hipp.
Sen. 19. par. 4. Apho.
- * Quibus conualescentibus à quavis ægritudine pars
aliqua corporis labore vexatur, iis eam in partem ab-
sceditur. Sen. 32. par. 4. Apho.
- * Quin & si priusquàm ægrotassent parte aliqua sui
corporis perdoluerint, eodem morbus decumbit.
Hip. Sen. 33. par. 4. Apho.
- * Et qua parte corporis sudor est, ibi morbum esse si-
gnificatur. Sen. 38 par. 4 Apho
- * Et qua parte corporis frigus aut calor est, ibi morbus
est. Sen. 39 par. 4 Apho
- * Vbi in toto corpore mutatio fit, & modo corpus fri-
gescit, modò calefcit, aut colorem alium ab alio reci-
pit, longitudo morbi significatur. Sen. 4. par. 4 Apho.
- * Sudor multus, modò frigidus, modò calidus assidue
fluens frigidus magis calidus minus morbum signifi-
cat. Sen. 42. par. 4 Apho
- * Calida detrimenta hæc infert iis qui immodicè vtū
tur carnis effcimationem, neruorum incontinentiã,
mæctis torpedinem, sanguinis profusionem, animæ de-
fectu

- fectionem quibus abolitio sequitur. Sen. 16. par. 5.
- * Aqua quæ cito calefcit, cito frigefcit, leuiffima eft.
- Hip. Sen. 26. par. 5. Apho
- * Pari modo vel maribus euenit, aut enim propter cor-
poris laxitatem diffatur euanefcitq; fpiritus, ne femē
genitale transmitti poffit, aut ob fpiffitudinē humor
non foras decedit, aut propter frigiditatem foueri nō
patitur vt ad eum colligatur locum, aut propter nimiū
calorem hoc idem accidit. Sen. 63. par. 5 Apho
- * Si in vulneribus validis aut prauis tumor non appa-
ret, malum eft magnum. Sen. 66. par. 5 Apho
- * Vulnus molle & cedens bonum crudum & renitens
malum. Hip. Sen. 67. par. 5 Apho
- * Mulieribus frigora inchoantur à lumbis, & per dor-
fum ad caput deueniunt: viris etiam in parte postero-
re corporis potius quàm de priore. verbi gratia, cubi-
torum aut fœmorum. Cutis etiam rara eft, quod pilus
declarat. Hip. Sen. 69. par. 5 Apho
- * Quorum cutis obtenditur fqualida & ficca, hi fine
sudore moriuntur. Contrà, quorum cutis laxa, solu-
taq; eft, hi obeunt cum sudore. Sen. 71. par. 5. Apho.
- * Vulnera obglabrata praua funt. Sen. 4. par. 6. Apho.
- * Pustulæ latæ non admodum pruriunt. Sen. 9. par. 6
- * Cùm præcifum os eft, aut cartilago, aut genæ parti-
cula tenuis, aut præpucium, nec augeri, nec coalefcere
potest. Hip. Sen. 19. par. 6 Apho
- * Ignem facrum deforis verti introrfum, non bene eft.
Interius foras, bene eft. Hip. Sen. 25. par. 6 Apho
- * Qui calui funt, his varices grandes non fiunt. Qui-
bus autem caluis varices superuenerint, his capilli de-
nuo fubnafcuntur. Hip. Sen. 34. par. 6 Apho

LIBER TERTIVS.

- * Quibus cancri occulti fiunt, eos non curare melius est: qui enim curantur, celerius pereunt: qui non curantur diutius durant. Sen. 38. par. 6 Apho.
- * In vlceribus annuis aut etiam diuturnioribus, os discedere, cicatricesq; effici cauas necesse est. S. 45. par. 6
- * Si omentum decidat, putrescat necesse est. S. 58. par. 6
- * In osse ægotante caro liuida, malo est. Sen. 2 par. 7
- * Horror à sudore non bono est. Sen. 4 par. 7 Apho
- * A vomicæ ruptione interna resolutio, aut vomitio, aut animæ defectio euenit. Hip. Sen. 10 par. 7. Apho.
- * Ab ossis exutione ignis sacer malo est. Sen. 19 par. 7
- * Ab igne sacro putredo aut suppuratio sequitur. S. 20. p. 7
- * A forti vlcerum pulsu sanguinis profusio sequitur. Hip. Sen. 21. par. 7. Apho.
- * Quodcunq; os aut cartilago præciditur in corpore, increfcere non potest. Hip. Sen. 28. par. 7. Apho.
- * Quibus inter ventriculum & venas pituita constituta infert dolorem, vtpote quæ ad alterum ventrem exitu careat, his pituita per venas in vesicam delapsa leuatur morbus. Sen. 55. par. 7. Apho.
- * Quibus tubercula in vrinario meatu oriuntur, his suppuratiõe facta & eruptione, leuatur morb. S. 58. p. 7
- * Vbi in toto corpore mutatio fit, & modo corpus &c. Hip. Sen. 61. par. 7. & 42. par. 4. Apho.
- * Sudoris copia calidi aut frigid. assidue fluētis humorẽ deduci robusto supra, debili infra, significat. S. 62. p. 7.
- * Quibus tubercula diutina aut in articulos dolores ex febre decumbunt. Sen. 65 par. 7 Apho.
- * A sideratione abscessus accidit ossis. Sen. 81. par. 7.

F I N I S.

LIBELLVS

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΔΡΩΝΟΥΣΟΥ,

Tertio Damiano Vissenaco Decoipolitano,

Doctore & Medico & Chirurgico

Autore.

Hic Hidronofsi notitia & caufa docentur.

Caput primum.

R

Em planè videor facturus gratam bonis æquisq; viris, si pro mea mediocritate contendam, hoc præcipuè calamitofio tempore, confilio si non tam exacto, at fedulo sanè subuenire, & iam iamq; deſperatis manum porrigere.

Non me sanè latet, quàm ſint & vires impares, & humeri depreſſi: imò proprio me metior pede. Ideo que nullus mihi aurem vellicet vnguiculis ſuis demorſis, dicens, γινώσθι δίκαιος. Nam hoc ipſum cum Socra te profefſus ingenuè fateor, vix me noſce ignarum me. Si quid tamen aptum exhibit, quod in ægrorum rem ſit, rogo æquum lectorem (non τῶν μωμῶν illum Cæſarem) vt boni conſulat, & ſi libet, comparet cum illis quæ dormienti exciderunt. Nam & aliquando bonus dormitat Homerus. Sanè ſi quid peccatum erit in hanc partem, fatebor & hominem & labi potuiſſe me. Quis enim va- pulet ob hoc, quòd conſilium quidem dederit, ſi aliter ac putabat ceciderit: quod Aelchines Demoftheni im- properans veluti Herculis claua retuſus tacuit. Deniq; ſicubi me exiſtimatio mea fefellerit, habeam ſubmo- nitorem, & occaſionem dederò ſapienti vt ſiam pruden-

LIBER DE

301
 tior. Atq; vtinam fit, qui meliora doceat, & in commu-
 ne bonum calamum aptet. Ex hac enim controuersia,
 vel si mauius dissensione, nascitur pax indiuidua: cui ap-
 plaudat & Rex & populus, sanus itidem & aegrotus, in
 commune vniuersi mortales. Vtinam aspirantibus au-
 ris, velisq; secundis aliquis inueniatur, qui Hippocra-
 tem quempiam referat, aut Galenum postliminio alte-
 rum nobis exhibeat, qui morbi huius recentis aut no-
 ui & remedia monstret, & exordia edicat, causasq; scri-
 retur. Multi haec hactenus medicorum solatia experti, fue-
 runt affecti: at hic veluti prostrati siluerunt omnes,
 dum tota hominis vita tenui verò penderet filo. Alius
 nouum aiebat morbi genus, alius vetus ex Britannicis
 auctutū mandaret, ac subitum, quòd hominē internitioni
 lat, aut liberum seruet. Si nobis noua est morbi facies,
 non ita veteribus, cur hic tantum silentium. Nisi non
 ille verè censendus est, qui Octauiani Imperatoris tem-
 poribus bello Cantabriensi complures confecit & pro-
 strauit. Aut si antiquissimo poëta, ac ipsi poëtarum pa-
 tri credimus Homero, aut illius enucliatoribus fidem
 habemus, planum est similimam huic in exercitu sa-
 uisse, dum Troia obsidione premeretur. Vltimo præ-
 terea Rhodiensi bello constat Turcam grandem suo-
 rum accepisse cladem, certè non tam ex belli sauo stri-
 ctoq; mucrone, quàm ex huiusmodi malo diuinitus for-
 tè immisso, quod huic socia arma vel iunxit, vel certè
 ex hac conflatum est veluti matre & aeditum. Nobis
 inaudita hæc fortè, vt dixi, malicia, & noua est infirmi-
 tas. Sed mirandum planè, si hæc sæcula illi soli exposita
 videntur. Magna profectò, si res ita habet, vellicatio,
 vt

vt nos mortales meminerimus & dietarios. Sunt animalia quædam diem vnum non excedentia, ^{ἰσχυρὰ} appellata: quin ad illorum vitæ breuitatem nos metimur, & fastum omnem superbiamq; deponimus, ac auaritiã ceu letale venenum fugimus. Habet cognationem proximam cum febre pestilentica, sed in ea parte diffidet, quòd in hac calorem illum innaturalem pungentem post longa sitis tormēta, vigiliãq; tædia, vt somnus portas pullauit admitti postulans, infringi ac diminui cernimus: hinc ex spiritibus intus luētibus & eiaculari conantibus, labor exoritur, ingensq; sudor effunditur, qui huic remedio esse perhibetur. Hoc verò nouum morbi genus priusquàm suo se iudicio Cretico demonstret, priusquàm hominem vt sibi præsens sit moneat, cum grauissimis cordis anxietatibus aggreditur, immeditatumq; premit, & totus totus quantus est lecto alligatur: qui nimio angore pressus præ pœna doloreq;, mox totus in sudorem resoluitur, occupatis sanè & nimium cordi consulentibus membris preciosioribus, qualia sunt Iecur & pulmo, aliisq; vel contiguus vel adhærentibus. Hunc dum somnus inuadit, vnà spiritus exagitati cupiūt refici quidē, sed interioribus ita resolutis, faciliter hoc fieri impossibile est: hinc sudor diminuitur, & morti viam aperit. Per spicuū est igitur inuicē diffidere, nec in vna sede morari vtrunq;, licet vterq; materialis exitū minetur: at hic omniū citissimè, tantum abest, vt febris diaria dicatur. In omne hominū genus sæuit, nulli parcit conditioni, nulli ætati, nulli sexui, vt verè possimus dicere cū Iob: Quia manus Domini tetigit nos. At nunquid emendati sumus? nunquid composuimus mores re-

Audin
Note

pro-

LIBER DE

probos? & in meliorem frugem assurreximus? Timen-
 dum, ne incipiat nos tam tepidos ex ore suo euomere
 Deus, ad quæuis sanctitatis & vitæ innocentioris inte-
 gritatem nauſcabundos & iacentes. Verè mortalium
 ſcelera iram prouocarunt diuinam, quæ tanto grauior
 venit quanto tardior ſeſe exeruit: nam quod & Eth-
 nici quoq; norunt, tarditatem ſupplicii grauitate com-
 penſare conſuevit. Non eſt credendum, temerè immiſ-
 ſum aut natum malum hoc: quod ſiue dicas Hydro-
 noſon, ſiue ſudaticum morbum, aut Anglicum, nihil
 eſt, nec habet apud me momenti quicquàm: rem ſpe-
 ctandam potius arbitror quàm nomenclaturam. Dic-
 tarius ſanè eſt, vno quia die hominem iugulat & au-
 fert. Permiſſione igitur diuina mortalibus immiſſum
 credo, vt reſipiſcant, ſi non amore iuſtitia, certè timo-
 re pœnæ. Iam recitari illius diffinitionem par. Mor-
 bus inquam eſt Hidronoſos, ſubitò hominem corripi-
 ens, per quem vniuerſum corpus ſudore perfunditur,
 adeò vt totum ceu è balneo rediens diſtillet, cuiusq; or-
 ganifatio & temperatura euertitur, cum omniũ me-
 tuum tam exteriorum quàm interiorum ſumma dila-
 tatione, non ſine cordis anguſtia, præſente circa ipſum
 calore feruentiſſimo, qui tantus in eo ſentitur atq; to-
 to corpore conceptus eſt, vt aduri interiora videantur
 omnia. Vidi quibus etiamnum detracta ſit cutis vni-
 uerſa præ calore, & veluti renati poſt adeptam ſanita-
 tem videbantur. Sudoris illa immodica quantitas ma-
 lorum humorum arguit exuperantiam: quorum diſ-
 cuſſio fit caliditate eos attenuante, & vrente interna:
 quæ quia non ceſſat continuaq; ſtat, ſudorem conſtan-
 ter iugiterq; in cutis ſuperficiem protrahit. Neq; fieri
 poteſt

potest, quin simul facultas vitalis euanescat, cuius maiorem partem amissam mors necessario sequitur, morbo præsertim qui sæuire non desinit, omnes vires explicante, & ægrum iam iam fatiscentem ad extrema vocante: Quod satis velle videtur Hippocra. hac sententia, Qui sæpe & multum exoluuntur sine causa manifesta, ii derepente moriuntur. Sudor hic num sit è sanguine proueniens sese despumante, cuius meminit Galenus libro de iuuamento anhelitus, an ex bile flaua, seu atra expressus, nondum compertum habetur satis, nec liquet admodum. Ego interim vt mei iudicii sequar vel ratione, vel studium, ausim modestè meam sententiam pronũciare. Dico enim illum esse & colericum & sanguineum ex utroq; participantem, propter prædominans in vniuerso corpore calidum, facultate secretoriã adhuc robusta & valida, æqualiter extensum & humorem attenuans, vt prius dixi, alioqui nihil sensibiliter emanaret efflueretq;. Ad stipulatur Galenus huic sententiæ nostræ de febrium differentiis secundo. Furiosum adsero venenosumq; & peracutum hunc sudorem, quia membra præhendit principalia. Inde accidit, vt continua fluxio si stulto quodam imperio subducatur, sistatur, aut prohibeatur priusquam sudatum sit satis, quum perniciosum virus intus concludatur, atq; desidere cogatur, totis sæuit præcordiis, citoq; hominem iugulat. Huiusce morbi si causas scrutari volumus, duas potissimum inueniemus: Aëris ambientis nos vndiq; qualitatem infestam, quæ & attrahimus & respiramus, atq; si distemperatus, & pestilenticis humoribus exordinatus noxio toxico imbui-mur, quod circa cordis bonitatem illudens & præ-

LIBER DE

mens facillè in cognationem suam sanguinem ducit, quo pariter infecto, cordis haud raro sequitur extinctio, quod ipsa qua vegetatur potiori sanguinis gutta inficitur. Alia huius mali causa est, venenatum alimentum: quia licet in longa tempora homo vixerit incolumis, nihil arbitratus hinc imminere periculi, tamen ubi aër ita afficitur vt respondeat dietæ maliciæ, iam ne Hercules quidè (vt est in prouerbio) aduersus duos. Animaduertere est sanè, aërem iam admodum infectū esse. Nam Cometes visus in mucronem desinens, & cernitus vespertino tempore, verè aëris maliciam & impuritatem protestatus est: in quo ignis agens facillè spiritum sibi germaniorem calcaribus vrsit, & in angustum diduxit, vt hinc labor interiorum, & sudor præ laboris anxietate poris exilierit, turbinatimq; effluere visus est deniq; is idem orientem versus manè quaterere iubar suum, stetitq; coronis aut cauda illius versus meridianam plagam, spiritu & anima ex aëre concepto illò illum inclinante. Notissimum est verò pestem illic sæuisse crudelissimè, ne euandidum putetur communis rationis extimatio, portendere scilicet aut grassantem, aut sæuituram pestem, aut concitandos in bella populos, aut famis grandem inediam subituram. Vereor ne anni istius status non respondeat votis plurimorum. Nam deliquium quod instat lunæ tetra terræ minatur vestigia. Dii benè vortant. Sunt fortassis & alia causæ non irrationabiles, quæ testari queant unde furia infernales vniuersas in terris ignitas excusserint comas, nimirum si iam caluæ emissis colubris sint in ardorisq; vehementiam homines coniecerint. Sed has aliis post me commemorandas relinquo, saltemq; hunc

hunc concedo lubens. Sunt tamen fannis suspendendi exhibendiq; Noti, qui opinantur, sed cæcutienter, morbum hunc non esse contagiosum, nec ad alios posse transire ex conuictu aut cōtractu, simili' ue de causa, asserentes ortum habere ex metu: quorum falsitas deprehendi queat vel ex mediocimis. Nam si ita se res haberent, essent indicia quædam morbi aduentum cōtestantia. Nunc non meditatam, non vellicatum vel tenui admodum fastidio, lassitudine, nausea, clanculò aggreditur & certamen instituit. At primus congressus veluti vago fit milite, insultimq; nunc ad arcem Palladis decurritur: qua in potestatem redacta, portarum expugnantur exitus, ventriculi videlicet orificiū, venarum meatus, stomachi patens hiatus, iecorisq; demacula. Capta deniq; humana vrbe, peruersus serpens incendia iactat, Vulcanus ardens vrit officinas, & interiores gazas depascit igne, frustratur medicorum ars, experientia iacet, homo bulla luctantem nequicquàm animam exhalat. Dicet mihi quispiam multos restitutos fuisse incolumitati, qui commodè fuere habiti. Fateor, & expertus sum dexteritatem plurimum præstare adiumenti. Interim pestis contagionem euadunt alii minus sedulò tractati, aut posthabiti & neglecti, vt sæpè est cernere: alii verò medicorum auxiliis, pharmacis, antidotis, & quibus non rebus adiuti, nihil promouent. Concludo. Nouit Dominus qui sint sui, alios è carcere liberatos corporis huius euocat, alios captiuos reseruat.

Quibus sanitas contra hanc luem tuenda est.

Caput .II.

d

Addi

LIBER DE

Ddiuinata morbi notione, par est, vt ostendamus, quibus phalaricis hunc à nobis pro-
 telemus. Non enim sufficit hostis expende-
 re vires, ni etiam nostras comparauerimus.
 Dicerem (quod semper fecit Demosthenes) nullum
 tutius remedium fuga, si & ea vsq; tuta foret. At hic
 carnifex tantis parasangis præcurrit, vt prius quàm tu-
 tos nos arbitremur, ille præuertat, & cursum impediatur
 institutum. Totum penè orbem huius incendii odor
 venefico suo contagio peruagatus est tam teter, vt ex
 Auerno accitum credatur terq; quaterq; pestiferum
 monstrum. Siue sit hoc malum enatum in capita ho-
 minum scelestorum, siue puniendis humanis errati-
 bus, seu quauis alia occasione mundum pressit, non est
 mei iudicii, nec cadit sub censuram meam. Vndeuis
 ortum habeat, certè propiciandus est nobis Deus, vt
 aueruncetur à nobis, & piis operibus ambiendus, vt ex-
 certam manum suam contineat, præstans pœnitentiæ
 locum, & vitæ examinatiois remedia sufficiat, quibus
 incolumes consistamus mundo corde, & manibus in-
 nocentibus thus orationis & syncerioris vitæ illi offe-
 rentes. Ad hunc nidorem auocabitur ira illius, admis-
 so intra diuinitatis suæ penetralia incenso omniū odo-
 rifero, fugatoq; quod furiit monstro, inq; abyssum re-
 legato. Vbi tali velitatione satagerimus, tum medico-
 rum sunt consulendæ rationes, tunc corporis tutela il-
 lis commēdanda, vbi spiritum vitalis vnda pœniten-
 tiæ lauerit, & omnia inferiora confiteantur Domino
 quia bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.
 Simulq; animaduertendum est in gulæ illecebras, &

modus debitus est seruandus, parçeq; viuendum, & duri-
 ter (vt inquit ille), ne ocio & defidia torpidi, in ve-
 ternum cadamus. Ad victus itaq; rationem dextrè ab-
 soluendam, corporis constitutio consideranda est, vt
 secundum hanc alimentorum qualitas concinnetur.
 Consideranda ætas, ne nimium validis, humidis, aut
 aliquo venenoso succo tinctis opprimatur. Item re-
 gio, ne sit graui aëre septa, aut perpetuis aquilonibus
 obnoxia, aut aliis noxiis lacubus tetrum exhalâtibus
 contigua. Ante omnia consuetudo quæ in naturam
 vertitur, est perpendenda, ne exorbitet, ne à semel ar-
 repto scopo mentis aciem auocet, & si sit viaciata, re-
 fici debet, ac melioribus imbui. Insuper anni tempus
 ponderandum, eiusdem constitutio, vt ad horum qua-
 litatem & cibi competant commodiores, & quantitas
 non excedatur. Galeni est proprium hæc scrutari, & in
 pluribus locis eorum meminit, quæ hominem circun-
 stant externa, quorum tum cura, tum consideratio nõ
 minus intuenda venit, quàm eorum quæ intus & in-
 cute latent. Eodem contendit Hippocrates in plarisiq;
 suis sententiis, libro præcipuè de aëre, aqua, & regioni-
 bus. Cæterum quum exacta victus exhibitio in se con-
 tineat solidam sex rerum præter naturam cautionem,
 deinceps harum mentio habebitur. Quisquis igitur
 sanam vitam cupiat degere, & sine graui ætatis detri-
 mento ad ingrauescentem senectutem com meatum
 fumere (quid enim nõ dicam sanitatem com meatum,
 quum illa quauis pecunia, quibusuis opibus preciosior
 sit, & senectutem suo pondere grauem & morbis ple-
 nam leuiorẽ efficiat portabilemq;) curet nebulosum

LIBER DE

vt fugiat aërem, atq; ne ventorum conflictantium ra-
 bie sæuiente corpus lasset. Nam quum semper pericu-
 losa sit immodica exercitatio, hoc præcipuè tempore
 vitanda. Sit igitur exercitatio pro corporis subsisten-
 tia, non vt dilatetur, aut turgeat. Deniq; hi admissi
 venti vt quidem implent, ita nimium humectum red-
 dunt corpus, & ipsum in putrilaginem detrudunt: nam
 pori (vt vocant) corporis per hos aperti, crasso aëre spi-
 ritibus ac succis vitalibus inimico implentur, vnde fit
 vt sedibus spirituum vitalium occupatis, cæca illa ex-
 piratio prohibeatur, & calor vegetatiuus obruatur, qui
 cùm constanter augeatur, ad innaturalitatem atq; fu-
 rorem deuiat. Inde habitum alium mentitum & de-
 generem induit, quo sibi cætera generosiora membra
 deuinciens, in eandem coniurationem pertrahit, qua
 totus pereat homo, vel ad minus in debilitatem con-
 cidat, & vel febriens in mari, vel exuccus in arido ani-
 mam ponat. Nam aucto ad summum humore tetrico,
 virtute expultrice forti, superfluis attenuatis humori-
 bus tam conspicuis, quàm intra penetralia latentibus,
 dilatatis meatibus sudorem cogit mox vehemẽtem,
 extruditq; atq; cum Poëta, Tum creber anhelitus ar-
 tus Aridaq; ora quatit, Sudor fluit vndiq; riuus, qui su-
 bito nisi cautè prospiciatur, iugulat. Tales igitur ven-
 tos talemq; aëre fugite, & foribus oclusis fenestrisq;
 domi vos continete, quousq; sol exortus quæ nox ma-
 lis humoribus amica terris aggeffit, vel in aëre suspẽ-
 dit, perpurgarit, ac (vt ait ille) humẽtemq; aurora polo
 dimouerit vmbra: Serenumq; illucescat, ac faciem
 formosus Apollo exeruerit. Nemini dubiũ, quin nox

Sudor frigi-
 dus prodit
 ab humore
 crudo aut
 sua natura
 tali, Calid⁹
 cõtra, Hip.
 L. de mor-
 bis pa, 192.

cœlum polluat. Summoperè etiam curandum, & quasi
 in pestilentico esset discrimine satagendum, vt fenest-
 ræ & loca quæq; quæ versus septentrionem vergunt
 commutentur, & eò tendant vnde pura & defæcata au-
 ra admittatur. Si vero domus situatio hoc neget, curan-
 dum sanè vt aliquo remedio illi succurratur, vt habi-
 tationis aura pura efficiatur. Oportet igitur, vt dixi su-
 perius, clausis stare foribus quantum licebit, & per to-
 tam domum quàm odoratissimis sparsis aërem illum
 nocturnum vel flamma, vel suffumigio odorifero exi-
 gere, ac curare vt omnis illuies expurgetur quæ te-
 trum odorem inuehit, & spiritibus subtilioribus oc-
 currens retardat ipsum cordis fontem, inficiens & ad
 pestem sæuientem veluti præparans. Deniq; constru-
 endus est ignis, qui ad purgandum aërem vel maxime
 conducit. Mirum quantum letalis noxæ inferat cordi
 interaneisq; si veternosum externū aërem manè odo-
 remur. Ignis verò natura est, aut subtiliorem reddere
 aërem, aut quod nociuum est consumere: qui in om-
 nibus vicis construendus, vt aër tenuetur aut emende-
 detur. Nam relictum nebulosum quid aut nubilum
 lædit, & generi humano adfert perniciem grauissimā,
 quum crassus aër ambiat nos, & in illo veluti volute-
 mur agamurq; & nonnunquam vbi sibi conformia na-
 ctus est, illic sese insinuat & letale vulnus infligit. Hic
 insuper herbis humum aut pauimentum spargite.
 & Ros. Vio^{re} Amaraci, Thimi, libanotidis ana par-
 tes æquales. Verùm si recentes inueniri nequeūt, aqua
 decoquito, solumq; probè versum harum decocto per-
 fundito. Diuitibus verò qui salutem suam maioris
 face

Herbæ
odoriferæ

Decoctum

LIBER DE

facere solent, sit huius loco aqua rosarum tepida. Præ-
 rerea suffimentum ex puluere gariofillorum non sper-
 nendum. Cuius nidor aëris virulenti vincit insidias,
 eiusq; mirabilis est corrector, & subinde vires eiusdem
 frangit, & eneruat sæuitiam, ac corporis spiritus euocat
 blande & dulce spirare facit. Iuuat deniq; eodem iuf-
 culo, aut decocto etiam aqua rosarum manus & faciē,
 reliquasq; partes extremas frequenter abluere ac ve-
 luti irrorare. Competit & horum suffitus. \mathcal{R} Macis,
 gariofillorum, ligni aloës, granorum tinctorum, cro-
 ci ana ʒ ʒ, galliæ muscatæ, nucismus. asari, Cipri, been
 alb. & rub. Corticum citri, calami aroma. Cinnamo.
 Coriandri, ana ʒ. i. terantur: addantur Vernicis, Lau-
 dani ana ʒ. i. Masticis, Stiracis, Terebentine ana ʒ. ii. ex
 quibus cum pistillo in mortario calido diu agitatiss &
 concussis, fiant trocisci, quorum vnus proiciatur ma-
 nè etiam vesperi in ignem, amaricinum enim tibi spi-
 ramentum vitalibus amicissimum reddet. Qui tenui
 sunt fortuna, quibus domi est curta supellex, prædicti
 loco Thure vtantur. Aliud cui mirāda vis inest, quod
 aëris corrupti contagem absumens, eius odorem hali-
 tumq; spurcum & fœtidum quàm commodè abigit.

Suffimētū

Suffimētū

\mathcal{R} Ros. rub. Cipri, Sansuci ana ʒ ʒ, Sandali, Cinnamo-
 mi, gariofill. macis, spicæ nardi ana ʒ. ii. carbonum li-
 gni salicis, aut tiliæ ʒ. iii. Thuris, mirrhæ, masticis, sti-
 racis, calamitæ, laudani puri ana ʒ. ii. frientur, vt prius.
 Addi huic potest si libeat, modicum musci aut ambre
 ad maiorem odoris delectationem. Verùm si non be-
 ne cohæreant, addatur modicum de muscilagine gum-
 mi arabici. Quibus negociatio foris erit, odoram hanc
 spha

Sphæram in manu secum deferant. & Stiracis ʒ.i. lau Sphæra
dani. ʒ.ii. mastice ʒ.i. nucismusc. macis, gariofill. cro-
ci, cinnamomi, ligni aloës ana ʒ.ʒ, ambregri. gra. 6.
musci dissoluti in vino odorifero gra.iii. commisce-
antur, vt supra dictum est, & fiat Sphærule syndona Hem>Note
operta. Inueniuntur tamen sues aliquot, qui malint in
volubro luti merfi voluptuari, quàm ad remedia po-
tiora animum aduertere: hi finendi sunt, veluti di-
gnum patella operculum nacti. Fortassis eiusmodi est
ingenium cui non nisi similia competant, quemadmo-
dum Crasso semel in vita ridente accidit asino cardu-
os edente, dignas habent labra lactucas, inquebat ad-
mirator tam seuerus. Radix etiam zodoariæ mastica-
ta, vbi clarum mane emerferit, laudatur, quibus & ego
fruor nonnunquàm & vsus sum, hinc totius diei com-
modum referens admodum tenue. Nam malo huic
obiectus sensi quàm verè sit dictum, præstare infirmi-
tati sanitatem cum breui recula, quàm Cræsi diuitias
habentẽ, ægrotum degere. Leuius tamen tuli ac plu-
rimi qui fortasse operosioribus vsi medicaminibus ad
vitæ calcem peruenère. Etiam, si sit vulgarior cibus
quàm vt laudem mereatur, tamen butyrum recens cū
pane rutæ, manè nō dissuasero: nam venenata quæ-
libet aufert adiecta salua. Verùm interim à Baccho
abstinendum arbitror vehementi nimium agitatore.
Nam prodromus planè est, & futuræ furia locum fu-
riendi relinquit, atq; venenato aëri faciliorem præbet
transitum corporis meatibus patentibus, in quibus ad-
missus aër pestilenticus sese colligēs maior iam seipso
euadir, & lucta sit fortior. Qui verò ientare minimè
sunt

LIBER DE

Theriaca

sunt assueti, glutiant theriacę pulsculū, aut metridati, aut electuarii tyriacalis, cum modico vini aut aceti. Pueris verò aut tenuioris stomachi adulescētulis, sola conferua rosacea cum modico vini vel aceti ad malū aërem propulsandum sufficiat. Pauca hæc de aëris salubritate commenti iam sumus. Cæterum si exactiorē quis requirat disputationē, alio illum demerebimur tempore. Prætereundum minimè est, aërem hoc tempore ad siccitatem esse immutandum. Quid æstiuo tempore faciendum, fortasse dicerem, nisi & prolixius esset, & hoc calamitoso tempore foret maturandum. Aliàs hac de re disputabitur. Nec sum vsq; adeo letheo gurgiti immerfus, vt Mnemosinen meam desiderem suffecturam ea quæ me fugerint, vt nesciam diuersas corporis constitutiones diuersa item aëris temperacula desiderare, & ediuerso. At prædictæ artificiales aëris transmutationes cuius conueniunt, plus vni, minus alteri, iuxta cuiusq; naturā, vel in malum proniorem, vel in bonum: decet vnumquenq; seipsum metiri, ne (quod dicitur) vltra crepidam sutor. Iam ad reliqua. Quæ sit aut esse debeat victus ratio, infelicissimo hoc tempore, qualis sit alimonie dieta deligenda, quo tempore dici, quoties, & ad quantam quantitatem superest vt dicamus. Qui igitur sani & quàm feliciter agere cupiunt, nec hoc infici malo, optimos sibi cibos deligant & apparare studeant. Nam vel Galenoteste, mali ac prauī cibi malos atq; prauos gignunt succos. Sit panis ex selectissimo mundissimoq; tritico leuis, aqua pura confectus, æquo tempore coctus duorū aut trium dierum, & non sit mucidus, aut qui antiqui

tate

tate induruerit. Caro omnis suffita aut sale diu mace-
rata, Suilla, omniumq; animalium quæ in auariis vi-
uariisq; saginantur, & aues aquaticæ contemnentur.
Verùm ista scribimus sanè illis, qui queant adire Athe-
nas (quod non cuius contigisse est scripto relictum po-
steris) quos plus æquo amauit Iupiter, & aureo com-
pluit imbre: non tenuibus balsamentariis imbutis, nō
pauperibus, nisi fortè Apiciis, cupediariis, lurconi-
bus, helluonibus, quadralingis, qui diuersis missibus
gulam irritant ac renouant appetitum: his competūt
cæterisq; omnibus quæ sequuntur, phasianus, turdus,
siluestrium omnium gallorum genera, palumbes, per-
dices, auiculæ omnes siluestres, lepus iuuenis. Capo,
pullaster, veruex, hædi, vituli lactantes, forbilla gal-
lorum recentia omni tempore salubria sunt. Pisces
omnes insalubres, ii maximè (Auerroë teste) qui limo
fo lacu aluntur, post hos secundum maliciæ gradum
obtinent falsi, aut fumo durati. Veruntamen qui su-
perstitione quapiam, aut sui ostentatione esu piscium
delectantur domi præcipuè, foris verò ciborum dele-
ctum negligētes, eligent squamis præditos, saxatiles &
fluuiales recens captos, vino & aceto cum lauri foliis,
saluia, libanotide, mace, nuce muscata suauiter lento
igne & diu coctos. Calidos etiamnum edent: lædunt
non parum frigidi est. Assi tamen plus conducunt,
quàm aqua cocti. Sed quid his gulæ instructoribus pi-
scium apparatus præscripto commonstrem, quum
hoc sit candelam lucidissimo Soli accendere, aut ligna
in syluam portare. Sunt enim in hanc partem ingeni-
osiores quàm expediat, ad cætera stolidissimi, & iner-

LIBER DE

tia terræ pondera, crassiculi & bene curata cute Epicuri de grege porci: tales apud Italos multos reperias, apud nos verò plures quàm par sit. Absit vt incessam bonorum religionem, qui virtutem carnis priuatione confectatur. At illos digito indico, qui non ex ipsa re virtutem, sed in re ponunt. Alioqui & caro est pisciũ, quod receptum est omnibus vel mediocriter doctis, & non raro plus castitati infidiatur, quàm terrestriũ animaliũ caro. Qui tamen hanc viciandi rationem ponunt vbi nulla vrget necessitas, hi condemnãdi sunt, non quia à carne abstinent, sed quia fastidium vitant, quasi naturæ non sufficiat leuissimum alimentum. Fructus præterea nullos probo, nec crudos nec coctos, nam omnes stomacho inimicantur, & putrescibilem corpori succum concinnant. Vino eoque antiquo & meraco, & quod leue sit & generosum potius, quàm ceruisia vtendum, nam vadit in venas & cum spe diuite manat. Verum quod meracius forte obtinet possidetque temperaculum, per aliquot horas ante bibitionem lympham modicam diluatur. Huius tamen nec ieiuno ventriculo laudari bibitionem. Tempus prandii aut cœnæ quoties, & ad quantam quantitatem, assuefactioni committimus. Verum tamẽ sit prandium cœna largius, non tamen immodicum: Ait enim Hippocrates, Non facietas, non fames, non aliud quippiam bonum est, quod naturam excedit. Nunc de exercitamento, quod minimè negligendum est illi, qui sanus degere malit quàm æger: nec huic se credet quispiam, nisi aère nubilo densoque à solaribus radiis perpurgato, & ante cœnam. Sit tamen viribus æquum, ne nimia lassitudine

corpus conficiatur. Hocq; præceptum iis fit, quorū corpora sunt munda, nam sordida spuriis succis oppleta, purgamentis prius dilui purificariq; oportet, quod ab hac lue maximè hominem tuetur. Exercitentur igitur videndo oculi, stando dorsum, loquendo & cantando pulmo: inambulando pedes & crura: totum corpus saltu aut cursu, vel, vt vult Galenus, spheræ ludo. Ciborecensumpto nulla fit corporis fatigatio: deambulandum leuiusculè, aut standum, vt melius atq; facilius acceptus cibus in fundum stomachi descendat, nam id loci perfectior fit decoctio. Post duas aut tres horas à commestione ad prædicta exercitamenta pro consuetudinis tamen ratione properandum. Insuper de Somno & Vigilia. Vigiliæ & Somnus, si immodicè fiant, non solum ad hanc ægritudinem, verum & ad quāuis aliam corpus propensum faciunt. Audite Hippocratem. Somnus aut vigilia si alterutrum modum excefferit, malo est. Nam ille quemadmodum & quies crudis humoribus corpus adimplet, hæc haud secus quàm immodicum exercitium id exhauriens ac deurens, bilem huius morbi fomitè generat. Vtriq; ergo iustus adhibendus est modus, idq; tempore conuenienti. Diurna dormitio omnino fugienda. Animi præterea iucundæ affectiones miram vtilitatem adferunt, nam acerbis affligentes affectiones, vt ira, timor, & similes, explodèdæ: quibus & concubitus modum excedens annectitur. Ante omnia tamen consuetudo semper ante oculos habenda.

De medicamentis ab hoc morbo
præseruantibus.

LIBER DE

Cap. III.

Am in medicaminum vsu prædictarum omnium exacta habeatur ratio, siquidem his neglectis, & dicta & dicenda nulla erunt.

Imprimis igitur corporis impleti alius medico auxilio ducenda est, ipsam ab humore corpori oneroso exonerando: nam mirum est quantum comperat aluum semper habere laxam. Caterum non modò medicamentis purgantibus corpus vtendum, verùm etiam quibus & id vsui esse solet, matutinali æstuarii aut balnei ingressione semel in hebdomada corpus purificandum, itaq; à feralibus agrestibus & superfluis succis purum seruabitur. Harum deniq; pilularum vsus efficacissimum corpus ab hac tuendo ægritudine præbebit remedium. **R** Turbith. rad. Ireos, myrrhæ, croci ana ℥ss, aloes vino diluti ℥i. terantur vino ac excipiantur odorifero, & fiant pillulæ quinq;: harum vna deuoretur alternatis diebus. Eximia harum virtus est, ab aquositate sanguinem purgant, & à putredinis iniuria corporis succos præseruant, vim vitalem corroborant, corpus vniuersum ab humoribus citæ putrefactioni obnoxiiis ac venenosis vindicant. Nam qui repletiores erunt, duas simul transglutire non timeant. Harum loco alii laudant pilulas ruffi. Cordis deniq; regionem vsq; sub sinistram acellam oleo balsami optimo oblinunt, & rectè. Qui firmioris erunt ætatis, prædictis purgamentis addant venæ sectionem, prius tamen bene perpurgato corpore. Præterea priusquàm domo quis egrediatur, manè huius electuarii accipiat

Catapotiæ
ad præcau-
tionem.

Electuariū ʒ.ii. cum parte panis vino diluti. **R** Fragmentorum

ſma

smaragdi, rubini, iacinti, granati, carabę, ana ʒʒ, offis
 de corde cerui, vnicorni, ana ʒ. i. auri & argenti purif
 fimi friati ana ʒʒ, ambraę grana tria, Cinnamomi ele
 cti ʒ. ii. radicis tormentillę, rad. diptami, rad. enulę
 campanę, Sandali rubei ana ʒ. 4. rasurę eboris ʒ. ii. spo
 dii ʒ. i. terantur, & cum sacchari debita quantitate & vi
 no fiat electuarium in tabulis: vel cum duplici quan
 titate sacchari ad pondus aliorum fiat puluis, quo vta
 tur vt dictum est. Nam hæc omnia cum cæteris præ
 scriptis loco de aëre, mirum in modum hominem ab
 hac perniciosissima lue tuentur, aut saltem si quis ea
 præhendi vitare nequeat, non vehemens sed leuis ac
 sine periculo cruciatus erit. Nec video cur Notus lau
 det acetum epotum, in quo prius diluta fuerit rosa
 (vt vulgo vocant) hyemalis, cuius herbam nonnulli
 vocant maluauiscū. Mihi potius ridicula videtur per
 suasio, quàm medicamentum. Hæc sunt quę præfidiū
 aliquod monstrare queant, si quis legitimè vtatur. Et
 scio & noui diuinationem hanc esse verius, quàm pro
 fessionem medicam, vt fit in morbis incognitis, & qui
 ætatem excedant hominum, si fortè quandoq; nostras
 habitauerint sedes. Sed (vt prædixi) malui humaniter
 meam fateri ignorantiam coniunctam sacculo descen
 denti è cælo, in quo me ipse noui, quàm defendere,
 aut tueri partes iniquas rei desitæ apud nos, & è me
 dio sublataę. Iacet etiamnum Noti & Empiricorū ars
 isthic omnis, & nisi è vicinioribus remedia nulla com
 periuntur. Coniiciendum ergo fuit, & quàm erat possi
 bile proximiora sumenda. Quòd si fecimus minus q̄
 pro re decuit solerter, laudanda est voluntas, non in
 cusan

LIBER DE

cusanda studii successio, aut labor quasi irritus insibi-
landus. De huius morbi cura.

Cap. IIII.

Actenus de iis dictum sit, quæ nos ab hoc ferali malo tueri possunt. Iam deinceps ordini consentaneum est, pro nostra facultate declarare, quomodo, & quibus curandi sunt ii, qui ea retorquentur. Primo tamen dicamus, quomodo diuersos diuersimodè adoriatur. Nonnullos igitur inuadit cum frigore & tremore, cum neruorum conuulsione tam in brachiis, quàm in cruribus per vi-
cos ambulantes, maximè post Solis ortum. Hi domum sese conferent, & ante ignem exutis vestibus cubantes, non humi, nec sub dio, sed inter stragula immoti sese continere curabunt. His difficulter (pituitateos volo) sudor erumpit, quare à morbi initio mox ac subinde hoc exhibendum est poculum, quod sudorè diffundere, copiosissimeq; meiere facit. Nam in omni morbi huius specie, sudoris vel mora vel absentia haud parùm nocet. & spicè vtriusq; squinanti, centauriæ, sticados, camomill. ana p. i. calamenti M. i. feminis anisi 3. i. maratri, coriandri, carui ana 3. s7. cicerum rub. M. s7, caricarum siccarum numero sex, tamarindorum M. s7. rad. zodoariæ 3. ii. macis 3. ii. nucis musc. 3. i. s7. decoquantur secundum artem in aqua fe^{li} & scabiosa, adiecto modico vini, de hoc decocto bibat 3. v. addendo pulueris radice diptami bene triti 3. i. Syⁱ de Bezan-
tiis 3. i. s7. misceantur, fiat potio, quæ calida exhibea-
tur ægro, idq; in morbi initio, vt dictum est. Quòd si hoc aut simili medicamento sudor non emanarit, æ-

stua

Pot⁹ sudor
rem discus
tiens.

quantū in
tegrū pug
nū opplet.

stuarii calore tentandus: quòd si nec sic, profectò mortis suspitio habenda est: nam propter humoris crassitudinem, corporisq; obesi soliditatem, & facultatū naturalium debilitatem, venenum intus membra principaliora infestans concluditur. Maximus deniq; calor haud procul à corde sentitur, qui ad cerebrum deuolans delirium adducit internitionis nuncium. Nec quenquam vidimus ita delirantem restitutum incolu mitati. Flauabilariis verò plærunq; inter stragula hoc malum prorumpit, mox à principio omnibus æqualiter calentibus membris sudorem habundanter discutientibus, quo vniuersum corpus seu aqua immersum perfunditur, cum alui solutione ac lotii haud modica eiectione, in ea morbi specie quæ curatum itura est.

Cæteri in extremitatibus puncturis retorquentur dolorosis, cordis eos præmit angustia, anhelo subinde spiritu molestantur, extremitates obstupefiunt, dolet orificium ventriculi, neruorum contractiones nascuntur, plantarū pedumq; dolores. Aliis mox tument manus & pedes, aliis facies, quæ & in pluribus liuet: non nullis sola labia & superciliarum loca: mulieribus etiã inguina inflantur. Neq; satis sudatum censetur, donec sanguis rursus à cordis regione ad extremitatum venas defluat, liuiditas abierit, & extremorum tumor subsistat: quæ si octaua aut nona hora à morbo incepto contingant, præcipuum salutis indicium fuerit.

Curandum insuper haud negligenter, ne æger nimis diu aut vi detineatur in lecto, aut nimio stragulo opprimatur: nam hoc multos iugulasse compertum habui. Cura sic se habet. Cubiculi aër igne ex lignis pha
gi,

LIBER DE

gi, iuniperi, aut vitis ad moderatam caliditatem & purificationem exactam commutetur, curando summa solertia, ne per domus spiracula frigiditas ægrum infestet: linteolis præterea calidis ægri caput & collum tegantur. Insuper si lecto decumbens sese de loco in locum mouere tentarit, assistentes quàm diligentissimè illi auxilio esse debent, comprimendo in lateribus lecti stragula, ne aër intus spiraret, qui suo alioqui frigore horrorem facile excitaret. Deniq; suffimenta fiant, vt de aëre prius dictum est. Durante itaq; sudore, nullo victu morbo siquidem peracutissimo laborans cibandus est, ne forbitione quidem. Nec interim dormiendum. Somnus enim pestiferum virus intus colligit concluditq; atq; celerius cor subire cogit, mox interficiens. Quapropter omni qua potest diligentia doloribus seu cruciatibus diuersis, quemadmodū sunt pilorum violentæ euulsiones, ligationes dolorosæ, acciti in oculis stillicidium, peruigil tenendus est, donec ad sensibilem morbi declinationem deuentum fuerit: tutò tunc non tamen adhuc profundè dormiendum. Tum quia hoc durante angore intensissima vexantur siti, neq; ab omni bibitione abstinendum censeam, hæc illis exhibeatur potio vtcunq; calefacta, quæ ad sanitatem contra hanc luem non parum facere inuēta est. & aquarum rosæ, endiuia, aceti optimi ana ℥.i. perlorum exactè puluerisatorum ℥.i. coralli rubei ℥.ss, saccari candi ℥.ss, misceantur: hanc bibat exurgendo per cannam. Huius loco alii laudant ad sitim extinguendam aquam decoctionis hordei, & electuarii de perlis, aut manus Christi (vt vocant) per se, si in

ore teneatur, nec aliud durante morbi aut augmento aut statu offerendum. Verùm in morbi declinatione vbi stratum mutarit æger, potus sit ceruisia tepida, eaq; antiqua, ac modicè sumpta. Nullo modo bibendum frigidum. Nec improbarim, si flauiliaria temperaturæ agro in morbi principio hæc exhibeatur potiuncula. & Aquæ rosæ .s. ii. vini odoriferi .s. i. ossis de corde cerui, rasuræ eboris, fragmentorū lapidum preciosorum, coralli vtriusq; ana ℥ sʒ, puluerisata miscantur, capiat æger vt dictum est: hanc si principio euomuerit, subinde exhibeatur, atq; tertio, imò donec contineat. Nam prima potio bibita non reiecta, salutis indicium habet. Cordis calori intensissimo tumultuosam circa ipsum continuò facienti ebullitionem, pulsationem frequentissimam, delirium calidum minitanti, vomendi deniq; appetentiam medicatus sum epithimate vel fomētis, ipsi admoto ex aqua rosæ calida in qua radix zodoaria & dictami trita cocta sint composito. Hoc idem simul cerebro applicādum, idq; constanter donec renes & venter agro doleant: nam indicium est calorem illuc ex superioribus trusum propulsarumq;. Et si nonnulli hoc medicamento ad animi perducantur deliquium, non tamen subtrahendum: nam multi sic à delirio imò à morte liberati euaserunt. Ita factum est in coniuge mea. Insuper vbi æger iam lectum, indusium, & stragula commutarit, prius tamen absterfo sudore, nec abs re, immodico sopore nimirum cruciabitur, neq; adhuc profundè dormiendum. Faciendum tamen interim periculum, si somnus qualis qualis fuerit laborem adferat: si ita,

f nullo

Potus.

Fomentū.

LIBER DE

nullo modo dormiendum, Hippocrate monitore: *fitim* aliter, absq; periculo dormiendum. Ad *fitim* extinguendam suffecerit ceruisia tepida, aut aqua hordei, vt diximus, cui insunt saluia, macis, & nux muscata, addito saccharo candi. Oris deniq; siccitatem sacculis ex muscilagine psilii, & similibus compositis aqua dilutis, lenire solemus. Victus ratio tenuissima esse debet, ad humiditatem & frigiditatem non excedentem procliuis, quam medicorum sagacitati committimus. Postremo accidentia hunc morbum sequentia corrigenda sunt. Nam ex morbo attenuatio atq; debilitas refarciri debet victu, spiritus & facultates restaurante, aluum laxam faciente, quæ alioqui tertio die hoc clysteri ducenda est: & Iuris pullastræ bulitæ carnis veruecis & hordei lib. ii. addantur ciminj, coriandri, anisi, seminis feniculi ana ʒ. ii. brassicarum, camomillæ, meliloti, aneti ana M. i. rursus buliantur parum colentur, accipiatur de hoc lib. i. olei violarum ʒ. ii. olei rutæ & aneti ʒ. i. mellis rosati colati, sacchari rub. ana ʒ. v. vitella duorum ouorum, salis parum fiat enema. Quod aluum purgando ciet, fæces à caloris furia exustos & induratos cum facilitate educet, vapores & ventos ventris doloris causas resoluet. Verùm clysteria respuentes, hoc bibent medicamentum: & Iuris prædicti ʒ. iii. Syi de bezantiis ʒ. iii. diaprims solutiui ʒ. i. ʒ. reub. ʒ. ii. mannæ ʒ. i. misceantur, bibat in auro ra. Subsequentibus diebus hoc sumendum: & Aquarum rosæ, violarum, endiuix, ana ʒ. i. mellis rosæ colati, Syi de bezantiis ana ʒ. ʒ. misceantur, fiat Iulep. Ali ter tamen pro cuiusuis temperamento prædicta ordinanda

Fitim de lentia.

Ad oris siccitatē.

Clyster du cēs aluum.

Medicamē tum solutiuum.

Iulep.

nanda esse nec id ignoro: verum mihi iam fatis est
viam indicasse medendi. Præterea accidentium cor-
rectio medicorum sagacitati committitur, sine quo-
rum arbitrio dictorum nullum fieri volo. Hæc sunt
quæ de hac lue digna memoratu putabam. Iam haud
obscurum euadit, M. Petrum Oesterlinck false apud
proceres & vulgum clamare, huius nouæ luis nullam
posse inueniri medelam: quasi eo in re medica
cæcutiente, cæterorum medicorum ingenia
(citra arrogantiam) nihil possent.

F I N I S.

Lectoribus S.

IN hoc libello, lectores optimi, humili vsi sumus sty-
lo, & dictionibus nec id raro barbaris, præsertim in
medicamentis ordinandis, idq; studio, vt scilicet æquis
fidisq; Pharmacopolis seu Myropolis alicubi fauisse
videremur. Non profectò τοῖς ἀδικηοῖς, aut nasutis Dio-
nysiis sanè lucrionibus perfidissimis, quos ceu Hecates
filios in Reipub. perniciem coniurasse, vt suæ satisface-
rent Auariciæ, perspicacissimè constat, quàm sinistrè,
quàm impiè, quàm deniq; confidenter miserrimo im-
ponunt popello. At sperandum Senatam Gandensem
in cæteris iam oculatissimum, si hic aliquando sapiat,
huic malo adhibiturum remedium. Vos interim va-
lete, ac boni consulite. Gandauī. &c.

f. ii.

C A R O L V S

QVINTVS Diuina fauente Clementia Romano
rum Imperator Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum,
Vtriusq; Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ,
Croatia &c. Rex: Archidux Austriæ, Dux Burgun-
diæ, Brabantia &c. Comes Habsburgi, Flandriæ, Ty-
rolis. &c. QVVM præstantes ingenio viri, qui sua
industria, suoq; labore publica studia iuuare student,
summorum Principum fauore, & gratia foueri, ac sub-
leuari merito debeant, Et Eruditus fidelis nobis dile-
ctus Damianus Viscenacus Decapolitanus, Artium &
Medicinæ Doctor, quàm plurimis annis in medicæ
artis Scriptoribus versatus, eorumq; libris & scriptis di-
ligenter reuolutis, vt tandem ex diutina lectione ali-
quid reponeret, ex omnibus omnium flosculis, velut
apes quæpiam, Medicinæ Theoricas, & Pharmacopo-
larum officinã, iam nuper, vti nobis relatum est, sum-
mo cum labore, vigilantia, & ingenii dexteritate col-
legerit. Quas quidem suas lucubrationes ad commu-
nem studiosorum vsum, & vtilitatem, & pro suo erga
Medicam artem, genusq; humanum amore, typis com-
mittere, & in quàm plurima exemplaria deriuare velit,
ni vereretur oleum, operam, & impensas, quæ non nisi
ingentes esse possunt, sibi deperituras, & se extraneis,
qui fucorum ad instar alienis incumbunt laboribus,
sementem facturum: haud indignũ duximus, eundem
Damianum Vissenacũ Priuilegio nostro aduersus hu-
iusmodi fraudes numire, Ac proinde harum literarũ
nostrarũ serie autoritate nostra Imperiali decernimus,

&

& sancimus, ne quispiam in toto Romano Imperio, & ditione nostra, præfatas Medicinæ Theoricas, & Officinam Pharmacopolarum, intra triennium ab earum ædificatione prima, citra autoris ipsius expressam voluntatem, & consensum, imitari, vel imprimere, seu alibi impressa intra imperii, & ditionis nostræ fines adducere, vendere, distrahere clam'ue palam'ue ausit.

Quòd si quis contrafecerit, pœnam amissionis librorum, quos ipsi Damiano Vissenaco applicandos decernimus, vel ab eo mandatum habentibus, & amplius multam quinq; Marcharum auri puri Fisco nostro Imperiali, & Damiano Vissenaco ex æquo pendendam, toties quoties contrafactum fuerit, se nouerit ipso facto incurrisse. **M A N D A M V S** porro vniuersis & singulis Imperii sacri Electoribus, Principibus, Ordinibus, subditisq; & fidelibus tam nostris, quàm eiusdē imperii, cuiuscunq; præminentia, dignitatis, status, & conditionis existant, vt hoc nostrum Edictum, & Priuilegium conseruent, & exequantur, obseruariq; & executioni mandari, per quos decet, faciant, Quatenus gratiam nostram charam habuerint, & pœnas prænaratas cupiant euitare. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri appensione munitarum. Dat. in oppido nostro Gandau, Die Duodecima Mensis Martii, Anno Domini supra sesquimillesimum Quadragesimo, Imperii nostri Vigesimo, & Regnorum nostrorum Vigesimo Quinto.

Ad mandatum Cæsareæ & Catholicæ Maiestatis proprium.

Obernburger.

A 1669011

ANTWERPIÆ,
Imprimebat Antonius Dumaeus.
An. M. D. XLI.

Operibus

